HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programı

YETİŞKİN BEKÂR KADINLARIN BEKÂRLIĞA İLİŞKİN ALGILARI

Gülşah MAĞARA

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

Liderlik, araştırma, inovasyon, kaliteli eğitim ve değişim ile

Daha ileriye... En İyiye...

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programı

YETİŞKİN BEKÂR KADINLARIN BEKÂRLIĞA İLİŞKİN ALGILARI

SINGLE ADULT WOMEN'S VIEWS ON SINGLEHOOD

Gülşah MAĞARA

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

Kabul ve Onay

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Gülşah MAĞARA'nın hazırladığı "Yetişkin Bekâr Kadınların Bekârlığa İlişkin Algıları" başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından **Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı	Prof. Dr. Filiz BİLGE	İmza
Jüri Üyesi (Danışman)	Doç. Dr. İbrahim KEKLİK	İmza
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Türkan DOĞAN	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Zeynep HATİPOĞLU SÜMER	İmza
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Gökhan ATİK	İmza

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından 08 / 07 / 2019 tarihinde uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunca ..... / ..... / ..... tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ali Ekber ŞAHİN
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Öz

Bu araştırmanın amacı, henüz evlilik yapmamış kadınların bekârlığa ilişkin algılarının incelenmesidir. Diğer bir ifadeyle, bu çalışma ile bekâr kadınların evliliğe önem veren toplumdaki yaşantılarının incelenmesi amaçlanmaktadır. İlk evlenme yaşı ve bekâr kadınların sayısı toplumsal değişimlerle birlikte artış gösterse de geleneksel değerlerin ağırlıklı olduğu toplumlarda evlilik teşvik edilmekte ve hemen herkes için evliliğin gerekli olduğu vurgulanmaktadır. Bu noktada evlenmemiş ya da evliliği seçmemiş olan kadınlar "evde kalmış" ve benzeri sıfatlarla etiketlenebilmektedir. Bu nedenle bu grubun ihtiyaçlarının, kaygılarının ve sorun alanlarının araştırılması oldukça önem taşımaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul, Ankara ve Diyarbakır'da yaşayan, 25-37 yaş arasındaki 17 evlenmemiş yetişkin kadın oluşturmaktadır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada veriler, yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelerle elde edilmiştir. İçerik analizi yöntemiyle elde edilen bulgular dört ana tema altında toplanmıştır. Bu temalar; (1) bekâr kadınların bekârlığa bakışı, (2) evlenmek ya da evlenmemek ikilemi, (3) toplumda ve sosyal çevrede yaşantılar ve (4) bekâr hayatına uyumdur. Her bir temanın kendine ait alt temaları bulunmaktadır. Araştırma bulguları bu alt temalar kapsamında değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonuçları yetişkin bekâr kadınların medeni durumlarına ilişkin sorgulama yapmalarına neden olan içsel ve dışsal baskılar yaşadığına işaret etmektedir. Aile, sosyal çevre ve toplumda maruz kalınan evlilikle ilgili soru, yorum ve öneriler kadınların iyi oluşlarını içsel baskılardan daha fazla olumsuz etkilediği düşünülmektedir. Kadınlar duygusal açıdan bu durumlarla başa çıkmak ve günlük yaşantılarına devam etmek için bazı yollara başvurmaktadır. Bulgular ile uygulayıcı ve araştırmacı yönelik öneriler tartışılmıştır.

Anahtar sözcükler: bekârlık, bekâr kadın, bekârlığa ilişkin algı, geleneksel değerler, evlilik

Abstract

The purpose of this study was to examine unmarried women's perceptions of singlehood. In other words, it aims to explore the experiences of single women in a society highly in favoring of marriage. Although the age of marriage and the number of single women has been increasing along with social changes, marriage is encouraged in societies where traditional values are predominant and perceived as essential for almost everyone. In such contexts, single women can be labeled such as 'old maid'. Therefore, it is essential to investigate the needs, concerns and problems of this group. The data were obtained from 17 unmarried women aged 25-37 years, living in Istanbul, Ankara and Diyarbakır by using qualitative research method with semi-structured in-depth interviews. The findings obtained with content analysis gathered under four main themes: (1) the single woman's view of singlehood, (2) the dilemma of getting married or not, (3) experiences in social circle, and (4) adherence to single life. Each theme has its own sub-themes in which research findings were evaluated. The results of the study indicated that adult single women experience internal and external pressures that cause them to question their marital status. The questions, comments and suggestions about the marriage in the family, social environment and society may have a negative impact on women's psychological wellbeing. Women resort to some ways to deal with these situations emotionally and to continue their daily lives. Findings and suggestions for practitioners and researchers are discussed.

Keywords: singleness, single woman, perceptions about singlehood, traditional values, marriage

Teşekkür

Tez çalışmam boyunca beni her zaman cesaretlendiren, zorlandığım zamanlarda desteğiyle güçlendiren, nasıl ve nereden başlayabileceğim konusunda önemli katkılarıyla bana yol gösteren ve ilerlememi sağlayan değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Doç. Dr. İbrahim KEKLİK'e,

En çetrefil durumlarda çözüm önerileriyle sayın tez danışmanım ile birlikte süreci kolaylaştıran saygıdeğer hocam Prof. Dr. İbrahim YILDIRIM'a,

Yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve deneyimleriyle beni zenginleştiren değerli hocalarıma ve tez savunma jürimde yer alarak verdikleri geribildirim, görüş ve önerileriyle tezimin daha iyi olmasını sağlayan sayın jüri üyelerine,

Ankara'ya gidemediğim zamanlarda benim adıma yapılması gerekenleri yapan sevgili arkadaşım Uzm. Psi. Dan. Seydihan YİĞİT'e ve yine son dönemlerde evrak işlerimde bana yardım eden sevgili arkadaşım Arş. Gör. Muharrem KOÇ'a

İhtiyacım olan makalelere daha kolay ulaşabilmem için bana yardımcı olan Bekir KELDAL'a,

Bu tez hazırlanırken çeşitli konularla bana yardımcı olan sevgili arkadaşlarım Şengül AKINCI, Goncagül PALA, Baturhan ALİŞAN'a

Mesleki bilgisini ve tecrübesini hiçbir zaman esirgemeyen, ilgili mecralarda PDR alanının hak savunuculuğunu yapan, duruşuna ve gönlünün zenginliğine hayran kaldığım, zamanında stajyeri olduğum için mutluluk duyduğum kıymetli hocam ve sevgili ablam Uzm. Psi. Dan. Gülnihal KAÇIRA ÇAPACIOĞLU'na,

Kurumda aşırı yoğun çalışmamıza rağmen yeri geldiğinde benim üzerimdeki yükü hafifleten, iş hayatımın yanı sıra özel hayatımda her daim yanımda olan sevgili dostlarım Bahar VARDAR ve Ramazan VARDAR'a,

Yalnız tezimi hazırlarken değil hayatımın her aşamasında desteğini hiç esirgemeyen, yeri geldiğince yükümü hafifleten, bana olan inançlarıyla güç veren, birlikte gülüp, yanlarında özgürce ağlayabildiğim çok ama çok kıymetli dostlarım Cemile ERKAYA AL BALOOSHİ, Didem BİBER ABAT, Onur ABAT, Mehtap EROL, Aslı Merve ALA, Özlem GÜMÜŞ, Işınsu AYAZ ve Hatice YILMAZ'a,

Tüm yoğunluğum ve yorgunluğumda, karamsarlığa düştüğüm, güçsüz hissettiğim her anda bana güç veren sevgili Kutbedin ŞEN'e çok teşekkür ederim.

Yaşantılarını benimle paylaşarak çalışmanın oluşmasını sağlayan, burada isimlerini paylaşamadığım tüm katılımcılara teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak attığım her adımda en büyük destekçim olan annem, babam ve kardeşlerime; özellikle hayatımla ve kariyerimle ilgili aldığım her karara saygı duyan, hiçbir konuda baskı altında olduğumu hissettirmeyen, bana ötekileştirme yapmadan, insanlara merhametle ve saygıyla yaklaşmayı öğreterek büyüten, beni güçlü ve ayakları üstünde durabilen bir kadın olarak yetiştiren canım annem ve babama sonsuz minnettarım. İyi ki varsınız.

İçindekiler

Öz ii
Abstract iii
Teşekkür iv
Tablolar Dizini viii
Simgeler ve Kısaltmalar Dizini ix
Bölüm 1 Giriş 1
Problem Durumu 1
Araştırmanın Amacı ve Önemi 4
Araştırma Problemi 5
Sayıltılar 6
Sınırlılıklar 6
Bölüm 2 Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar 8
Evlilik 8
Evliliğin tanımı 8
Evliliğin tarihçesi 11
Evlenme nedenleri 15
Bekârlık 20
Bekâr kalmaya devam etme nedenleri 21
Bekârlığın avantaj ve dezavantajları 24
Bekârlığa İlişkin Algılar 26
Bekârların bekârlığa ilişkin içsel algısı 26
Toplum ve sosyal çevrenin bekârlığa ilişkin algısı 28
Türkiye'de Bekârlık 34
İlgili Araştırmalar 35
Bölüm 3 Yöntem 44
Araştırmanın Yöntemi 44

Araştırmanın Çalışma Grubu 45
Veri Toplama Araçları 48
Görüşme formunun hazırlanması ve uygulanması 49
Veri Toplama Süreci 50
Verilerin Analizi 52
Geçerlik ve Güvenirlik 53
Araştırmacının Rolü 53
Bölüm 4 Bulgular ve Yorumlar 56
Bekârlığa Bakış ile İlgili Bulgular 56
Evlenmek ya da Evlenmemek İkilemi ile İlgili Bulgular 69
Toplumda ve Sosyal Çevrede Yaşantılar ile İlgili Bulgular 85
Bekâr Yaşama Uyum ile İlgili Bulgular 107
Bölüm 5 Sonuç, Tartışma ve Öneriler 115
Kaynaklar 139
EK-A: Gönüllü Katılım Formu 151
EK-B: Kişisel Bilgi Formu 153
EK-C: Görüşme Formu 154
EK-Ç: Etik Komisyonu Onay Bildirimi 156
EK-D: Etik Beyanı 157
EK-E: Yüksek Lisans Tez Çalışması Orijinallik Raporu 158
EK-F: Thesis Originality Report 159
EK-G: Yayımlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı 160

Tablolar Dizini

Tablo 1 *Katılımcıların Bazı Demografik Özellikleri* 47
Tablo 2 *Temalar ve alt temalara ilişkin bilgiler*..... 56

Simgeler ve Kısaltmalar Dizini

TDK: Türk Dil Kurumu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

Bölüm 1
Giriş

Bu bölümde çalışmanın problem durumu, amacı ve önemi ile araştırmanın problemi, sayıtlılar ve sınırlılıklar ile ilgili bilgiler verilmektedir.

Problem Durumu

Cinselliğe dayalı birliktelikler, yetişkin hayatında sosyal ilişkilerin en önemlisi olarak kabul görmektedir. Hemen hemen bütün toplumlarda, bu birlikteliklerin evlilik yoluyla gerçekleşmesi istendiğinden (DePaulo, 2006; Spielmann, MacDonald, Maxwell, Joel, Peragine, Muise ve Impett, 2013), toplumun bireylerden birini bulmasını ve evlenmesini beklediği düşünülmektedir (Pan, 2004). Diğer bir ifadeyle, toplumlarda bireyin sosyokültürel normlarca uygun görülen takvime uyması ve gelişimsel bir görev olarak nitelendirilen evliliği, vakti geldiğinde yerine getirmesi gerektiğine dair yaygın bir inanç bulunmaktadır (Sharp ve Ganong, 2007). Bu görevi yerine getirmeyenlerin ise toplum tarafından kınanma ile karşı karşıya kaldığı düşünülmektedir (DePaulo ve Morris, 2005; Pan, 2004). Bu durumun, toplumlar tarafından oldukça önem gören evlilik kurumuna başvurmamış bireylerin yaşantılarını ne ölçüde etkilediğiyle ilgili soruların oluşmasında etkili olduğu varsayılabilir. Öyle ki son yıllarda bekârlık ve bekâr kadınlara ilişkin yapılan çalışmaların sayısının arttığı göze çarpmaktadır (Lahad, 2012).

Evlilik ve aile ideolojisine göre toplumdaki tüm bireyler, evlenmeyi istemektedir (DePaulo ve Morris, 2005). Bu inancın, bekâr bireylerin partner bulamama korkusuna kapılmalarına sebep olduğu düşünülmektedir. Bu korkunun, yalnız kalma korkusu ile bağdaştırılarak ele alındığı anlaşılmaktadır. Bu noktada yalnız kalma korkusu, güncel veya ileriye dönük romantik bir partner olmayışından kaynaklanan kaygı veya bunalma olarak tanımlanmaktadır. Ancak bu korkuyu, yalnızca ilişkisi olmayan bireylerin taşımadığını ileri süren görüşler de bulunmaktadır. Gelecek söz konusu olduğunda, hâlihazırda bir romantik bir ilişkisi olan kişilerin de ilişkilerinin sonlanması durumunda, tek kalacaklarından endişe edebildikleri düşünülmektedir. Bu nedenle, Spielmann ve arkadaşları (2013), bu korkunun önemli sonuçlarından birinin, bir ilişkiye sahip olma ve sürdürme amacıyla herhangi bir ilişkiye razı gelmelerin olabileceğinden bahsetmektedir.

İstatistiksel olarak toplumlardaki evli ve bekâr bireylerin oranları incelendiğinde; yıllara bağlı olarak bekâr bireylerin nüfusunda bir artış olduğu gözlemlenmektedir. Örneğin, yaşam stillerinin çeşitlenmesi ve bireyselliğin artması nedeniyle Almanya'nın endüstrileşmiş kentlerinde yaşayan bekâr yetişkin sayısında artış olduğu anlaşılmaktadır. 1999 yılında Almanya'da ilişkisi olmayan kadınların oranı %17,8 iken, bu oran 2011 yılında %20,2'lere yükselmiştir (Alman İstatistik Kurumu, 2013; akt. Petrowski, Schuri, Schmutzer, Brähler ve Stöbel-Richter, 2015). ABD'de 1976 yılında bekâr bireyler, yetişkin nüfusunun %37,4'ünü kapsar iken, 2014 yılında bu oran %50,2'ye yükselmiştir (U. S. İşçi İstatistikleri Bürosu, 2014; akt. Slonim, Gur-Yaish ve Katz, 2015). İsrail Merkezi İstatistik Bürosu'nun 2012 yılındaki verilerine göre, 1970'den 2012 yılına kadar bekâr erkek nüfusun iki, bekâr kadın nüfusun ise üç katına çıktığından bahsedilmektedir (Slonim, Gur-Yaish ve Katz, 2015). Japonya'da 1980'lerde kadınların evlenme yaşı 25, erkeklerin evlenme yaşı 28 iken, bu yaşlar yıllara göre artış göstermiş ve 2009 yılında Japon kadın ve erkeklerin ortalama evlilik yaşı sırasıyla 28 ve 30 yaşlarına yükselmiştir (NIPSSR, 2011; akt. Dales, 2015). Bu oranların Türkiye'de de farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumundan (2017) alınan verilere göre, 2001 yılında kadınların ilk evlenme yaşı ortalama 22,2 ve erkeklerinki 25,5 iken, 2016 yılında ortalama ilk evlenme yaşı kadınlarda 24 ve erkeklerde 27,1'e yükselmiştir. Bu verilere dayanarak evlenme yaşının artmasının Türkiye'de bekâr nüfusun artmasında etkili olabileceği varsayılabilir.

Domenico ve Jones (2006), bekâr birey sayısının artışı ile birlikte Batı toplumlarındaki bekârlığa olan bakışın değiştiğini vurgulamaktadır. Buna göre 1960'larda yaşı 25'ten büyük olan bekârlara karşı belli bir damgalama söz konusuyken, 70'lerde yüksek öğrenim imkânının artması, kişisel gelişimin önem kazanması ve kadının bir erkeğin desteğine ihtiyaç duymadığını savunan feminist ruhun ortaya çıkmasıyla bu tutum hızla değiştiği düşünülmektedir. Bekârlık, 80'li yıllarda alışılmamış bir durum olarak görülmekten çıkarak daha kabul edilir bir yaşam stili olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Bunun devamında bekâr kadınların, 90'lardan itibaren hayatın her alanında dolu dolu ve mutlu bir hayat yaşamaya ve kendi kaderlerini kendileri yönetmeye başladıkları belirtilmektedir. Genel olarak tarihsel süreçler değerlendirildiğinde birçok eğitimli kadının eğitim, iş, endüstri alanlarında ve yerel ve federal yönetimde güçlü etkiler gösterdiği

gözlemlenmektedir (Domenico ve Jones, 2006). Ancak bekârların toplum içinde sayısının artmasına ve artık azınlık olmamalarına rağmen, onlar hakkındaki kalıp yargıların devam ettiğinden bahsedilmektedir (Chasteen, 1994; DePaulo ve Morris, 2005; Reynolds ve Wetherell, 2003).

Depaulo ve Morris (2005), bekârların toplumda bir damgalama ve ayrımcılık ile karşı karşıya geldiklerini ileri sürmekte ve bunu tanımlamak için *singlism* kavramını kullanmaktadır. *Singlism*, çiftlerin bekârlar için uygun gördükleri sosyal politikaları, kuralları, günlük düşünce ve etkileşimle sergilenen yerleşik bir ideolojiyi simgelemektedir. Bu olgunun, çoğunluk tarafından kabul edilmiş olan evlilik ve aile ideolojisine dair inançların artış göstermesiyle ortaya çıktığı düşünülmektedir.

Kadınla erkeğin eşit sayılmadığı geleneksel toplumlarda bekâr olmanın daha çok kadının üzerinde olumsuz bir durum oluşturduğu düşünülebilir. Ancak bazı araştırmacılar, cinsiyetin bekârlık üzerine kurulu kalıp yargıların belirleyicisi olmadığını savunmaktadır (Conley ve Collins, 2002; Hertel, Schütz, DePaulo, Morris ve Stucke, 2007). Timonen ve Doyle'ye (2014) göre evlilik, legal ve sosyal açıdan ayrıcalıklı bir statü iken bekârlık, hem kadın hem de erkek için problemli bir durum olarak görülmektedir. Bu durumun, bekârların evlilik ve çocuk zamanına ilişkin içsel ve dışsal mesajlarla boğuşmalarına yol açtığı düşünülmektedir. Diğer taraftan Sharp ve Ganong (2007), evliliğin zamanının kadınlar için daha fazla önemli olduğunu belirtmektedir. Bu düşünce, kadınların doğurganlık yaşlarının sınırlı olması ve evliliğin kadın kimliğinde bir değere sahip olması ile bağdaştırılmaktadır. Erchull ve arkadaşlarının (2010) da belirttiğine göre kadınlar, evlenme ve çocuk sahibi olmada daha fazla arzulu olarak algılanmaktadırlar. Bu nedenle her ne kadar kadın ve erkek bekâr olmalarından dolayı sorun yaşasa da; toplumda bekâr kadınlara ilişkin basmakalıp yargıların daha fazla göze çarptığı belirtilmektedir (Slonim, Gur-Yaish ve Katz, 2015). "Kız kurusu", "biyolojik saat", "rafta kalmış" gibi terimlerin kadınlar üzerinde daha çok kullanılıyor olmasının, onları evlenmesi gerektiği düşüncesine daha çok yönelttiği düşünülmektedir (Ramdas, 2012).

Sosyal platformların ve medyanın da bekâr kadınlar hakkında basmakalıp ifadelerin oluşumunda ve yaygınlaşmasında etkisi olduğu söylenebilir. Son yıllarda bekâr kadınların yaşamlarını genel olarak ele alan internet portallarında, bloglarda ve forumlarda yapılan paylaşımlar, bekâr kadınlara yönelik olan kalıp yargılara

birer örnek sayılabilir. Ayrıca popüler kültürde bekârlık ve bekâr kadınları ele alan, dünya çapında gişe rekorları kıran filmler ve televizyon dizileri de bu basmakalıp yargıların işlendiği somut örnekler arasında görülmektedir (Lahad, 2012). Bununla birlikte, sosyal psikoloji kitaplarında bekârlara ilişkin kısımlara yer verilmemesinin, daha çok romantik ve evlilik ilişkileriyle ilgili çalışmaların yapılmasının da bu kalıp yargıyı görünmez kıldığını düşündürmektedir (Fingerman ve Hay, 2002).

Evlilik söz konusu olduğunda bekâr kadınlar umutsuz, vahim bir durumun içinde görülmektedir (Anderson ve Stewart, 1994; akt. Spielmann ve ark., 2013). Bekârlar, özellikle kadınlar, romantik bir ilişkinin özlemini duyan, ilişkinin yokluğunda yoksunluk veya acı yaşayan bireyler olarak algılanmaktadır (Day, Kay, Holmes ve Napier, 2011; DePaulo ve Morris, 2005). Bunun nedeni, kadınların güvenlik duygusunu ve asıl mutluluğu evlilik ile birlikte elde etme şansına sahip olabileceklerine dair algılarının olması olarak açıklanmaktadır. Evlenmemiş olanlarınsa depresif geçen ve eksik kalmış bir hayat yaşadığı varsayılmaktadır. Bu kadınların her geçen doğum günlerinde, girdikleri yeni yaşla orantılı olarak mutsuzlukları da katlanarak arttığı ifade edilmektedir (Anderson ve Stewart, 1994; akt. Spielmann ve ark., 2013).

Özetle, bekâr kadınların evlenmedikleri veya evlenemedikleri için önemli bir evreyi kaçırdıkları hissine kapılabildikleri ve toplumda bir takım etiketlenmelere maruz kaldıkları varsayılmaktadır. Bunun sonucunda kendilerini kabul etmede güçlük çekebildikleri düşünülmektedir. Bu nedenle, çiftlerin hâkim olduğu toplumda, evlenmemiş kadınların yaşantılarının anlaşılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bireylerin, evlenmemiş olmayı ne ölçüde problem haline getirdikleri ve bu durumun günlük yaşamlarının işlevselliğini ne ölçüde etkilediğinin anlaşılmasının da önemli olabileceği varsayılmaktadır. Ayrıca literatürde bekârlık olgusunu inceleyen çalışmaların sayısının az olması nedeniyle, bu olgu üzerine çalışmaların yapılarak, var olan boşluğun doldurulması gerektiği düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, Türkiye'de yaşayan henüz evlilik yapmamış kadınların bekârlığa dair algılarının ve yaşantılarının incelenmesidir.

Bekârlık üzerine olan çoğu alanyazında modern toplumlardaki aile yapısındaki geniş çaplı değişimlerin olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu değişimin

boyutlarından biri olarak, bekâr kadınların günlük yaşamının anlaşılmasına odaklanan çalışmaların yapılması ve bekâr kadınların deneyimlediği stereotipik etiketlenmelerinin araştırılması söz konusu olmuştur (Bryne, 2000; Macvarish, 2006). Uluslararası alanyazında buna ışık tutan çalışma örnekleri bulunmaktadır (bkz. Chasteen, 1994; Pan, 2004; Sharp ve Ganong, 2007; Sharp ve Ganong, 2011; Wang ve Abbott, 2013). Ancak Türkiye'de yapılan çalışmalar incelendiğinde, son bir yıl içerisinde yapılmış olan bir iki araştırma dışında bir çalışmaya rastlanamamıştır (bkz. Asolar, 2018; Kavas, 2018).

Bu çalışmanın bekârlık ile ilgili yapılmış diğer çalışmalardan farkı ise bekâr kadınların kendilerini nasıl algıladıklarına, evlenmelerine dair işittikleri söylemlerin bu bireylerin günlük yaşantılarına ve ruh hallerine olan etkisine odaklanmasıdır. Ayrıca evlenmemiş kadınların genellikle karşılaştıkları sosyokültürel mesajlar ile kendi çevrelerinden aldıkları mesajlar hakkında bir farkındalık oluşturması beklenmektedir. Elde edilecek sonuçların, bu mesajların bekâr kadınların yaşamlarını nasıl etkilediğinin anlaşılmasına imkân sunacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla bu araştırma ile Türkiye'deki alanyazındaki bekârlık çalışmalarıyla ilgili olan boşluğu doldurmaya katkı sağlamakla birlikte, bu konu ile yapılacak çalışmalar için araştırmacılara bir veri sunulması amaçlanmaktadır. Aynı zamanda psikolojik danışma ve rehberlik alanında bekârlığı bir sorun olarak gören ve psikolojik danışmaya başvuran bireylere sağlanabilecek hizmetlerin planlanmasında kullanılabilecek önemli bilgilerin sunulması beklenmektedir.

Araştırma Problemi

Bu çalışmanın temelinde araştırılmak istenen Türkiye'de evlenmemiş yetişkin kadınların bekârlık yaşantılarının toplum, sosyokültürel çevre ve içsel algıları açısından incelenmesidir.

Alt problemler. Araştırmanın temel problemi çerçevesinde incelenecek alt problemler şunlardır:

- Evlenmemiş kadınlar bekâr olarak kendilerini nasıl tanımlamaktadır?
- Evlenmemiş kadınlara göre bekâr olmanın olumlu yanları nelerdir?
- Evlenmemiş kadınlara göre bekâr olmanın olumsuz yanları nelerdir?
- Evlenmemiş kadınların bekâr kalmaya ilişkin korku ve kaygıları nelerdir?

- Bekâr kadınların evlenmemiş olma nedenleri nelerdir?
- Bekâr kadınlara göre evlilik ne ifade etmektedir?
- Bekâr kadınlar evliliğe dair ailelerinden nasıl mesajlar almaktadırlar?
- Bekâr kadınlar evliliğe dair çevrelerinden ne gibi mesajlar almaktadırlar?
- Bekâr kadınlar toplum içerisinde ne gibi sorunlar yaşamaktadır?
- Bekâr kadınlar medeni durumlarına ilişkin mesajlar aldıklarında nasıl hissetmektedir?
- Bekâr kadınların medeni durumlarına ilişkin mesajlar aldıklarında verdikleri tepkiler nelerdir?

Sayıltılar

Araştırmanın amacı doğrultusunda araştırmacı tarafından aşağıdaki sayıltılar geliştirilmiştir:

- Araştırmada kullanılan görüşme formunun ölçülmek istenen özelliği doğru ve derinlemesine ölçebilecek nitelikte hazırlandığı varsayılmıştır.
- Araştırmaya katılan bireyler, görüşme esnasında araştırmacının sorularını içtenlikle ve gerçek durumlarını yansıtacak şekilde yanıtladıkları varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıklarına aşağıda yer verilmiştir:

- Bu araştırma farklı illerde yaşayan, 25-37 yaş aralığındaki, 17 evlenmemiş ve güncel bir romantik ilişkisi olmayan kadınlardan toplanan verilerle sınırlıdır.
- Demografik açıdan katılımcıların eğitimli olması ve bir işte çalışıyor olması, bu çalışmanın bir diğer sınırlılığıdır.
- Kadınların bekârlık algısı ve bekâr bir birey olarak yaşadıkları sorunlara ilişkin elde edilen veriler, araştırmacının gerçekleştirdiği

derinlemesine görüşmeler esnasında katılımcılara yönelttiği sorularla ve katılımcıların öznel görüşleri ile sınırlıdır.

Bölüm 2
Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar

Bu bölümde evlilik ve bekârlık kavramları ile Türkiye'de bekârlığın nasıl anlaşıldığına ilişkin bilgilere ve alanyazında bekârlığı konu alan çalışmalara yer verilmektedir.

Evlilik

Bu başlık altında evliliğin tanımı ve tarihçesi ile insanlara evliliği düşündüren nedenlere ilişkin bilgilere yer verilmektedir.

Evliliğin tanımı. Sosyal bir varlık olan insan, çoğunlukla yaşamını bir grubun parçası olarak sürdürmektedir. Var olduğundan bu yana yaşamının herhangi bir döneminde, bir toplum içinde bulunmuş olan insanoğlu, bulunduğu o toplumda diğerleriyle dayanışma içinde hayatını devam ettirmiştir (Balaman,1984 akt. Eroğlu, 2017). Aile, bireylerin üyesi olarak bulundukları toplumsal grupların en önemlisi görülmektedir (Süzer, 2003). Murdock'a göre aile, beraber yaşama, ekonomik işbirliği ve üremeyle karakterize edilen bir gruptur (akt. Gittins, 2011). Evlilik ise aileyi oluşturan ve gerekli akrabalık bağlarını genişleten bir kurum (Gökçe,1978; Günen, 2016; Süzer, 2003) ve neslin devam etmesinde etkili olan en önemli süreç olarak kabul edilmektedir (Günen, 2016).

Evlenme, Türk Dil Kurumu'nun toplumbilim terimlerinde "bireylerin bir ev ya da aile birimi kurmalarının toplumca benimsenmiş ve yaptırıma bağlanmış biçimini oluşturan toplumsal kurum" olarak tanımlanmaktadır. Demografi sözlüğünde evlilik, karşı cinsten olan iki kişi arasında resmi, dini ve ülkesel farklılıklara göre geleneksel olarak farklı biçimlerde gerçekleştirilen meşru bir birliktelik olarak açıklanırken (Pressat, 1988 akt. Tezcan ve Coşkun, 2004); sosyoloji sözlüğünde geleneksel anlamda yetişkin kadın ve erkek arasındaki yasal, hak ve sorumluluk getiren ilişki olarak tanımlanmaktadır (Marshall,1999).

Gökçe (1978) evliliği, ailenin sürekliliğini sağlamasının yanı sıra toplumca onaylanmış ilişkileri belirli kalıplarla gerçekleştiren bir sözleşme olarak tanımlamaktadır. Bu sözleşme, Türkiye Cumhuriyeti Evlendirme Yönetmeliği'nde "Bir kadın ve bir erkeğin usulüne göre yetki verilmiş bir memur önünde bir aile

kurmak amacı ile yapmış oldukları medenî hukuk sözleşmesi" şeklinde tanımlanmaktadır (httk2://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.859747.pdf).

Türk Medeni Kanunu'nun 142. maddesinde belirtildiği üzere evlilik, şu şekilde gerçekleşmektedir: "Evlendirme memuru, evleneceklerden her birine birbiriyle evlenmek isteyip istemediklerini sorar. Evlenme, tarafların olumlu sözlü cevaplarını verdikleri anda oluşur. Memur, evlenmenin tarafların karşılıklı rızası ile kanuna uygun olarak yapılmış olduğunu açıklar." Diğer bir ifadeyle, evlilik sözleşmesi, bireylerin "evet" söylemleriyle hukuksal bir boyuta ulaşmaktadır (Marx, Engels ve Lenin, 1979).

Hukuksal boyutunun dışında evlilikle ilgili yapılan tanımlarda evliliğin toplumsal boyutuna da değinilmektedir. Kadın ve erkeğin yaşam seyrinde çoğunlukla var olan evlilik olgusu (Berscheid ve Regan, 2005), karşı cinsler arasındaki ilişkilerin toplumun rızasını içermesi ve toplumsal olarak onaylanmasıyla oluşan bir sözleşme niteliği taşımaktadır (Ar, 2014; Bener, 2011; Gülererli, 2014). Fısıloğlu (1992) ise insan hayatının önemli dönüm noktalarından biri sayılan evliliğin toplumsal önemini sürdürdüğünü ve bireylerin şartlar izin verdiği müddetçe gerçekleştirmek istedikleri bir yaşantı olduğunu vurgulamaktadır (akt. Demir ve Durmuş, 2015).

Ar'ın (2014) tanımladığına göre evlilik, farklı ilgi alanı ve yaşam stiline sahip olan iki kişinin, toplumun onayladığı şekilde uyguladıkları bir sözleşme; cinsel isteklerini ve ihtiyaçlarını toplumdan gizlemeden doyurabildikleri bir kurumdur. Buna benzer bir şekilde Giddens (2008) da evliliği tanımlarken iki yetişkinin toplum tarafından tanınmış ve onaylanmış bir cinsel birliğin kurulmasından bahsetmektedir.

Diğer yandan Gökçe (1978), Burgess ve Locke'un "Hayvanlar eşleşir, insanlar evlenir." sözünden yola çıkarak evliliğin insan için eşleşmeden daha fazlası olduğuna değinmektedir. Evlilikle ilgili konularda çalışan uzmanlar da cinsellik ile evliliği birbirinden ayırarak; cinselliğin doğal bir ihtiyaç, insanlara özgü olan evliliğin ise toplumsal bir kurum olduğundan bahsetmektedirler (Yıldırım, 2018). Cinsel birlikteliğin yanı sıra evlilik, iki insanın karşılıklı duygularını paylaşması, hayatlarını birlikte geçirme kararı almaları ve paylaşacakları bu hayatta sorumlulukları birlikte üstlenmeleri olarak tanımlanmaktadır (Kasapoğlu ve

Karkıner, 2011; Larson ve Holman, 1994; Özuğurlu, 1996). Ayrıca evlilikle kurulmuş olarak birlikteliğin sadakat, güven, saygı, dayanışma, şefkat ve sevgi kavramlarını da içermesi gerektiği düşünülmektedir (Ar, 2014).

Türkkahraman (2006), evliliğin bireysel bir olaydan ziyade toplumsal bir durum olarak değerlendirildiğinden bahsetmektedir. Ancak Ponzetti ve Mutch (2006), evliliği tanımlarken her iki yönüne de vurgu yapmaktadır. Buna göre evlilik, bireysel yakın ilişkiyi içermektedir. Diğer yönüyle ise evlilik sosyal bir kurum olduğundan ve bu kurumun devamlılığı ve sürekliliğinin sağlanması gerektiğinden bahsedilmektedir (Gökçe, 1978; Ponzetti ve Mutch, 2006; Türkkahraman, 2006). Bu açıdan evlilik, neslin devamı için çocuk sahibi olunması, çocukların yetiştirilmesi ve ekonomik işbirliğinin sağlanması amacını içermektedir (Özuğurlu, 1996; Ponzetti ve Mutch 2006; Strong, DeVault ve Cohen, 2005).

Erkal'a (1993) göre evliliğin gerçekleştirilmesiyle toplum tarafından kabul görmüş kurallar, tekrardan hayata geçirilmekte ve uygulanmaktadır. Bu bağlamda evlilik kavramının sosyal ögelerle yüklü olduğundan bahsedilebilir. Evliliğin gerçekleştiği toplumun örf ve adetlerine göre yapılmasından dolayı kültürler arası farklılıklar oluştuğu belirtmektedir (Gökçe, 1978). Örneğin; cinselliğin ve ebeveynliğin algılanış biçiminin, evliliğin sosyal olarak nasıl tanımlandığına ve geleneklere göre şekillendiği düşünülmektedir (Gittins, 2011). Her ne kadar evlilik, toplumdan topluma değişkenlik gösteren gelenek ve yasaya bağlı olarak çeşitli ögeleri içerisinde bulundursa da evliliğin kadın ve erkeği birbirine bağlayan evrensel bir ilişki olarak kabul edildiği düşünülebilir (Gittins, 2011; Savtan,1982 akt. Yalçın, 2014). Bir başka deyişle, kültürler arası değişkenlik gösterdiği bilinen evlilik, tüm toplumlarda gelenekleşmiş ve resmiyet kazanmış tek birliktelik şekli olarak görülmektedir (Tarhan, 2012).

Feminist yaklaşım ailenin ortak çıkarların üzerine kurulu bir ortam olduğu tanımları eleştirirken evliliği kadın erkek eşitsizliği üzerinden değerlendirmektedir. Bu yaklaşıma göre kadının evde durması ve erkeğin "ekmek getiren" konumunda olması üzerine kurulu olan evlilik ilişkisi bir sorun olarak görülmektedir (Giddens, 2008). Feminizme göre evlilik, kadının üreme işlevinden dolayı ezilmesine neden olan bir kurum olarak görülmektedir (Donovan, 2014). Beauvoir (1993), kadının toplumun yeniden üretimini sağlaması için eş ve annelik rolleri üzerinden baskı altına alındığını belirtmektedir.

Foucault ise modern zamandaki aile ve evliliğe olan yaklaşımı şu şekilde açıklamaktadır: Ona göre modern toplumlarda kadın doğurganlığının kontrol edilmesi ile annelik tıbbileştirilmektedir. Böylelikle modern çekirdek aile bireylerin bedenlerini kontrol altına alarak cinsel ilişkileri sınırlama yoluyla düzenleyen ve disipline eden bir ortam haline dönüşmektedir. Ayrıca modern aile yapısının disipline edilmesi hükümetlerin aile politikaları yoluyla da gerçekleşmektedir. Dolayısıyla modern toplumlardaki aile ile ilgili söylemler çekirdek aileyi, aile yaşamına en uygun model olarak göstermektedir (Bilton ve ark., 2008).

Evliliğin tarihçesi. Evliliğin ortaya çıkış tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte zaman içinde birçok değişime uğradığı söylenebilir (Ceylan, 1994). İlkel topluluklarda toplayıcılık görevi doğurgan olması nedeniyle kadınlar tarafından benimsenmişken; uzak yerlere gitmeyi gerektiren avcılık görevi ise erkekler tarafından gerçekleştirilmiştir. Bunların sonucu olarak da ailenin şekillenmesinin, anaerkil bir yapıya bürünmeye başladığı söylenebilir. Ancak yerleşik hayata geçilmesiyle birlikte erkeğin toplum ve aile içindeki rolünün değişmesi, ailesinden sorumlu olarak görülmesi, aile fertlerini koruma görevinin olması, evlilik ve aile içindeki otoritesini arttırmıştır. Bu durumun aile yapısının zamanla anaerkillikten ataerkilliğe dönüşmesinde etkili olduğundan bahsedilmektedir (Gökçe, 1991). Bu yapı içerisinde evliliğin, kadına hayatının temel amacı olarak yüklenirken; erkek için bağımsızlık ve otorite kazandıracak bir adım olarak kabul edildiği belirtilmektedir (Gittins, 2011).

Antikçağlarda evlilik, kadın ve erkeğe uymaları gereken nesnel bir sorumluluk olarak sunulmuş ve bireylerden bu kurala uymaları, bu görevi yerine getirmeleri beklenilmiştir. Evlilik kararı ise büyüklerce kararlaştırılmaktadır (Marx, Engels ve Lenin, 1979). Emiroğlu'nun (2001) aktardığına göre tarihte bilinen en eski evlilik belgesi milattan önce 5. yüzyılda Yahudilerden kalma bir papirüstür. Antik Yunan döneminde “engue” denilen ve evliliğe benzer özellikler taşıyan anlaşmalar yapıldığı ve gerçekleşmesinin sadece iki bireyin isteğine bağlı olarak bu anlaşmaların yapılmasının mümkün olmadığı bilinmektedir (Todd, 2003 akt. Kavas, 2018). Diğer yandan, evlilikle ilgili bulgulara Roma döneminde de rastlanılmaktadır. Evlilikle oluşan aile kurumu, bu dönemde "familia" adı ile adlandırılmakta ve bu yapı altında oluşan örgütlenmeler, aile kurumunun atası olarak görülmektedir. Ayrıca familia yapısının evli erkek, kadın ve çocuklarla

birlikte evde yaşayan köleleri de kapsadığı ve bu yapı altında evde yaşayan herkesin yaşam ve ölüm haklarının erkeğin kontrolü altında olduğu bilinmektedir (Marx, Engels ve Lenin, 1979).

Duby'e (1990) göre Ortaçağ, evliliğin öneminin artığı dönemlerden biridir. Bu dönemde geleneksel ailelerde güçlü bir ebeveyn otoritesi hâkim olduğundan kişinin kiminle evleneceği kararı kesin ve tartışılmaz biçimde aile büyükleri tarafından alınmaktadır (Rothrauff, 2005 akt. Sungur ve ark., 2017). Kilise ise kişileri denetlemek amacıyla evliliğe önem vermekte; aileler tarafından ayarlanmış evlilikleri teşvik etmeyerek, evliliklerin kadın ve erkek arasında karar verilerek yapılması gerektiğini savunmaktadır (Gittins, 2011). Ancak Ortaçağ'ın sonuna kadar evliliğin tam anlamıyla evlenecek kişilerin ilgisine, isteğine ve iradesine bırakılmaması gerektiği görüşü hâkim olmuştur (Marx, Engels ve Lenin, 1979). Bu dönemde evlilik bazen toprak sahibi olan ebeveynlerin zenginliklerini arttırmak amaçlı çocukları üzerinden yaptıkları bir anlaşma olarak oluşmaktayken bazen de ailelerin çiftlik kurmaları için gerçekleştirilmektedir (Gittins, 2011).

Sanayi öncesi dönemde İngiltere'de üst tabakada yer alan ailelerde çoğunlukla bu tür anlaşmalı evliliklerin yapıldığı bilinmektedir. Bu dönemde orta ve zengin sınıftaki kadınların genellikle eve kapatılmaları ve mülk sahibi sınıflar içinde kendi adlarına çalışamamaları, onları evliliğe ve ebeveynlerinin kontrolüne daha bağımlı hale getirdiğinden bahsedilmektedir. Bu nedenle, bu tür anlaşmalı evliliklerde çoğunlukla etkilenenlerin kadınlar olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla eş seçiminde söz hakkı bulunmayan ve evlenmek istemeyen kızların, evlilikten kaçma amacıyla manastıra kapanma (reformdan önce) ya da istemediği eşe karşı hastalık taklidi yapma veya gerçekten hasta olmaya çalışma gibi davranışlarda bulundukları görülmüştür. Diğer yandan işçi sınıfına mensup ailelerde, ekonomik nedenlerden dolayı evliliğin daha yaygın olarak yapıldığı düşünülse de bu oranların beklenildiği kadar yüksek olmadığı bilinmektedir (Gittins, 2011).

Kilisenin evlilik kararının kişilerin kendi hür iradesinde olması gerektiği düşüncesini, çoğu kişi evliliği cinsel ilişki ve beraber yaşama olarak anlamlandırmıştır. Evlilikle ilgili kanunların da gevşek olması nedeniyle bu durum sorun haline geldiğine değinilmektedir. Örneğin, Galler ve ABD'nin bazı eyaletlerinde "süpürge evlilik" olarak adlandırılan birliktelikler yaşandığından bahsedilmektedir. Bu evliliklerin kurulması için kapıya dayalı bir süpürgenin

üstünden çiftlerin atlaması yeterli gelmekteyken, süpürgenin üstünden dışarı doğru atlanması da boşanma için geçerli bir ritüel olarak sayılmaktadır (Gittins, 2011). Buradan yola çıkılarak evliliğin tarihsel süreçte Hıristiyanlık dininde farklı yorumlamalardan kaynaklı değişiklik gösterdiği söylenebilir.

Canatan ve Yıldırım'ın (2018) belirttiğine göre evlilik ve aileye verilen değer, dinlere göre farklaşmaktadır. Buna göre Hıristiyanlığın bazı mezheplerinde Tanrı'ya adanmışlığın önüne geçmemesi için din adamlarına yasaklandığı görülmektedir. Benzer bir durumun Budizm'de de benimsendiği söylenebilir. Bununla birlikte İslam ve Yahudilikte evlilik her zaman teşvik edilen bir kurum olmuştur. İslamiyette ve Yahudilikte evlilik kutsal olarak kabul edilmekte ve evlilik dışı ilişkilerin yasaklanmaktadır. İslam dininde evlilik ve ailenin önemli olduğunu anlatan birçok ayet ve hadis bulunması da dinde evliliğe verilen öneme örnek olarak gösterilebilir.

Sosyolog ve tarihçilere göre geçmişte özellikle de sanayileşme dönemi öncesinde evlilik, ekonomik bir alışveriş olarak gerçekleştirilmektedir. Evliliğin her ne kadar ahlaki değerler açısından kilise ve devlet otoriteleri tarafından teşvik edilmeye çalışılmış olsa da bu dönemde aslında ekonomik nedenlerden dolayı yapılması istenen bir durum olduğundan bahsedilmektedir (Gittins, 2011). Bu dönemlerde evliliğin amacının, kadın ve erkeğin kişisel tercihleri üzerine yeni bir aile kurması olmadığı; yapılan evliliklerin büyük aileye yeni iş gücünün katılması anlamına geldiği belirtilmektedir (Gökçe, 1978). Sosyoekonomik ilişkilerin 16. yüzyılda yoksulluk ve serseriliğin ortaya çıkmasına sebep olmasıyla birlikte yerel yönetimlerin mali sorumluluklardan kurtulmak adına çiftlere evlenmeleri için yaptıkları baskıyı arttırdığı düşünülmektedir. Bu baskıların da kadınların hayattaki temel amaçlarının evlilik olduğu düşüncesini benimseyerek yetiştirilmeye devam edilmesinde etkili olduğundan bahsedilmektedir (Gittins, 2011).

Sanayileşme dönemi ile birlikte kadınlara yönelik olan bu yaklaşımın değişmeye başladığı söylenebilir. Öyle ki sanayileşmenin etkisiyle toplumlarda kadın haklarındaki gelişmelerin önü açılmış ve eğitim seviyesi yükselmiştir. Bu sayede, kadının etkin ve üretken şekilde toplumsal yaşama katılımının arttığı belirtilmektedir (Aydın ve Baran, 2010). Sonraki dönemlerde her ne kadar aşk evlilikleri de tanınmış ve bireylerin bu tür evlilik yapmaları bir insan hakkı olarak

kabul görmüş olsa da bu hakkı çoğunlukla egemen sınıfların ve özellikle erkeklerin kullandığından bahsedilmektedir (Marx, Engels ve Lenin, 1979).

Evlilik ve aşkın tam olarak bugünkü anlamlarıyla birlikte kullanılmasının tarihsel sürece göre yeni olduğu söylenebilir. Giddens'in (2008) belirttiğine göre bireyselliğin 18. yüzyılın sonlarına doğru artması aşkın, zayıflık veya hastalık olduğuna ilişkin Ortaçağ anlayışının değişmesinde ve aşkın evlilikle ilişkilendirilmesinde etkili olmuştur. Küreselleşme ve modernleşme, evliliğe bakış açısını değiştirmiş; aşk ve aşkın beraberinde gelen saygı, sevgi, yakınlık, bağlanma ve güven gibi duyguların bireylerce algılanmasında da değişiklikler oluşturmuştur. Bireylerin artık tüm duygu durumlarından haberdar olmalarının romantikliğin eş seçiminde önemli bir etkisinin olmasına neden olduğu söylenebilir (Tüfekçi, 2008). Günümüz modern yaşamında kurallar değişmiş; evlilik kararı ve eş seçiminde kişisel tercihler ön plana çıkmaya başlamıştır (Aydın ve Baran, 2010). Aynı zamanda evlilikte psiko-sosyal doyuma verilen önem artmıştır (Sprecher, Cate ve Levin, 1998). Nihayetinde 20. yüzyılda evlilikler çiftlerin birbirlerine duygusal destek sağladıkları, birbirlerinin ilgi ve zevk alanlarını paylaştıkları ve çocuk sahibi oldukları bir kooperatif olarak kabul edilmeye başlanmıştır (Gittins, 2011).

Evliliğin Türk kültüründeki yeri incelendiğindeyse; evliliğin her zaman istenen bir durum olarak kabul edildiği ve ailenin korunması gereken bir kurum olduğu görüşünün hâkim olduğu söylenebilir. Nitekim bunu Dünya Değerler Araştırması'nın sonuçları destekler niteliktedir. Araştırmaya göre Türkiye'de aile kavramının %97'lik bir oranla önemsendiği sonucu ortaya çıkmıştır. Diğer yandan oldukça eskilere dayanan “İnsan evlenmeli, ev edinmeli” görüşü de bu durumu kanıtlamaktadır. Bu nedenle de evlenmeyen ve çocuk sahibi olmayan kişinin hayatının anlamlı olamayacağı düşünülmektedir. Ayrıca birçok yazarın eserlerinde evliliğin kişisel olmasının yanı sıra toplumsal, kültürel, ekonomik ve dini amaçları vurgulanarak, evlilikte bireylerin yerine getirmeleri gereken sorumlulukları, evliliğin yapılmasının gerekçeleri ile kadınların nasıl davranması gerektiği gibi konuları ele aldığı bilinmektedir. Örneğin, Yusuf Has Hacip “İnsanlar evlenmeli ve çoluk-çocuk sahibi olmalıdır; ‘evlatsızdır’ demek hakarettir... Evlatsız insanın ölünce, nesli kesilir; dünyada adı silinir ve yeri boş kalır.” sözleriyle ailenin ve evliliğin önemini vurgulamıştır (Canatan ve Yıldırım, 2018).

Evlilik kararının alınması söz konusu olduğunda, diğer geleneksel toplum kültürlerinde olduğu gibi Türk toplumunda da aile büyüklerinin bu süreçteki etkisinin yüksek olduğu söylenebilir. Usluoğlu, Atıcı ve Avcıbay-Vurgeç (2015), kadınların kendi isteğiyle yaptıkları evliliklerde dahi ailenin ve kültürün etkisinin olduğunu ve eş seçiminde aileleri ile olan ilişkisinin bu aşamada karar vermelerinde etkili olduğunu belirtmektedir. Timur'un (1972) yaptığı bir çalışmada da benzer şekilde evlilik kararının alınmasında ailenin oldukça etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Bu çalışmanın sonucunda katılımcıların %67'sinin ailesinin kararına uyarak evlendiği belirtilmektedir. TÜİK'in (2019a) "2006 Aile Yapısı Araştırma" sonuçlarına göre evlilik kararını görücü usulü ve ailenin kararıyla alanların oranı %31,2 iken, kendi kararı ve ailesinin onayıyla evlenenlerin oranı 27,4'tür. 2014 verilerine göre ise kadınların %39,6'sının evliliği ailesinin onayı ile kendi kararı doğrultusunda; %6,9'unun kendi onayı olmadan ailesinin kararı ile gerçekleştirdiği tespit edilmiştir (TÜİK, 2019b).

Tarihsel süreçte dünyada olduğu gibi Türkiye'de de aile yapısı ve bağlantılı olarak evliliğin türü, evlenme yaşı, evlilik kararının alınma şekli gibi evlilikle ilgili konularda birçok değişim meydana gelmiştir (Canatan ve Yıldırım, 2018). Göç, yoksulluk, toplumsal değerler, teknoloji ve kadının çalışma hayatına girmesi aile kurumunun evliliğe bakış açısını etkileyen unsurlar arasında sayılmaktadır (Yaşar-Ekici, 2012). Ancak Canatan ve Yıldırım (2018), oluşan bu değişimlere rağmen aile ve evlilik konularına karşı Türk toplumunun her zaman olumlu bir tutum içerisinde olduğunu belirtmektedir. Evlilik kurumunda değişimler yaşanırken, Türk toplumunun geleneksel yapısından çok kayıp vermemiş; Batılılaşırken aile kavramının değişmemiş olduğu düşünülmektedir. Diğer bir ifadeyle, geleneksellikle birlikte çağdaş aile yapısı şeklinde toplumdaki yerini koruduğu belirtilmektedir (Bayer, 2013; Yaşar-Ekici, 2012).

Evlenme nedenleri. Birliktelik ve evlilik; yaşam doyumu, mutluluğun ve tatmin duygusunun kaynağı olarak görülmektedir (Sharp ve Ganong, 2011; Slonim, Gur-Yaish ve Katz, 2015). Yaşamın devamı açısından sosyal birlikteliklere önem verildiği bilinmektedir. Bundan dolayı insanların fiziksel ve psikolojik sağlıkları için anlamlı ve devamlı olan birlikteliklere ihtiyaç duydukları düşünülmektedir (Baumeister ve Leary, 1995).

Evlilik ilişkisi kurma ihtiyacını Rich (1980) zorunlu heteroseksüellik ile açıklamaktadır. Zorunlu heteroseksüellik, kadın hayatında kontrolcü bir güç olarak tanımlanmaktadır. Buna göre kadınların kendilerini koruyacak ve ilgilenecek erkeklerle bağ kurması gerektiği düşüncesinden bahsedilmektedir (akt. Sharp ve Ganong, 2011). Dolayısıyla bu görüşün kadınları evlenmeye şartladığına inanılmaktadır (Hays, 2004; Sharp ve Ganong, 2011).

Bireylerin evlenmeye karar vermesinde yalnızlıktan kurtulma, statü ve bağımsızlık kazanma, yasal bir şekilde cinselliği yaşayabilme arzuları ile sahiplenme duygusunun ve ekonomik etkenlerin etkili olduğu düşünülmektedir (Güleç, 2012; Özgüven, 2014). Buss'a (2006) göre ise kişilerin kendilerine bir eş seçme ve birlikteliklerini devam etmelerinde bir takım mekanizmalar etkilidir. Cinsel arzular, romantik aşk, yalnızlık ve kıskançlık bu mekanizmalar arasında yer almaktadır. Bir partnerin olmamasının yalnızlık gibi negatif bir duyguya neden olduğu ve bu durumdan kurtulmak için bireylerin kendilerine bir eş bulma çabasına girdikleri düşünülmektedir (Apostolou, 2016).

Evlilik, gelişimin yapıtaşlarından birisi ve belli bir yaşta gerçekleşme üzerine kurulu bir misyon olarak kabul edilmektedir. Havighurst'a (1972) göre 18-30 yaş arasındaki bireylerin kendilerine uygun bir eş seçmeleri, hayatlarını geçirecekleri kişiye karar vermeleri ile aile kurmaları, genç yetişkinlik döneminin önemli bir gelişim görevidir (akt. Atak, 2005). Erikson'a (1980) göre ise 18-35 yaş arasındaki bireyler yakın ilişki kurma ve bir aile kurmaya yönelmektedir. Bireylerin eğer ki bu dönemde uzun süreli bir ilişki kurup duygusal ve fiziksel yakınlık ihtiyaçlarını karşılamada başarısız olurlarsa, gelişimsel bir kriz yaşayacakları belirtilmektedir. Bu durum bireyin yalnız, depresif ve izole olmuş hissetmesine sebep olmaktadır. Dolayısıyla, genç yetişkinlik döneminde romantik bir partnerin olması ile bu partnerle kurulmuş olan yakın ve samimi bağın, bireylerin hayatında önemli bir anlam taşıdığı düşünülmektedir.

Diğer yandan Arnett, evliliğe karar verme ve gerçekleştirme yaşını beliren yetişkinlik kavramına göre açıklamaktadır. Buna göre beliren yetişkinlik, evlilik ve çocuk sahibi olma yaşının hızlı bir şekilde yükselmesi nedeniyle ortaya çıkan yeni bir yaşam dönemi olarak tanımlanmaktadır. Ergenlik ve yetişkinlik dönemleri arasında kalan ve 18-25 yaş aralığını kapsayan bu dönem, bireylerin kimlik arayışı içine girdiği, aşk ve dünya görüşü ve iş hayatında farklı seçeneklerin araştırıldığı,

denendiği bir dönem olarak kabul edilmektedir. Beliren yetişkinlikte kişi daha çok kendisine odaklandığından evlilik ve ebeveynlik, yetişkinlik dönemine ait görevler arasında sayılmaktadır. Dolayısıyla evlenme, ebeveyn olma, kalıcı bir işte çalışmaya başlama gibi kişinin yaşamında önemli olarak görülen bu olaylar, 20'li yaşların ortaları, sonları ve en geç 30'lu yılların başında yaşanmaktadır (akt. Atak, 2005).

Evliliği isteme ya da evliliğin yapılma amaçları incelendiğinde, bu alanda çeşitli yorumların olduğu anlaşılmaktadır. Gittins (2011), insanların keyfi sebeplerle evlenmediklerini; soyunun ve ailesinin devamını sürdürmek amacıyla evlendiğini vurgulamaktadır. Molinovski'ye göre aile, bir grup veya örgüt olarak tanımlanırken; evlilik, çocuk yapmak ve yetiştirmek için yapılan bir anlaşmadır (akt. Gökçe, 1978). Ancak yapılan araştırmalar evliliğin, insan neslini devam ettirme amacından daha farklı ve çeşitli nedenlerle de gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır. Ceylan'a (1994) göre kadın ve erkeklerin kendilerine özgü beklenti, neden ve düşüncelerinin olabileceğinden; evliliğin amacı ve bireylerin evlilikten beklentileri kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Kişilerin evlenmek istemelerinin ardında toplumsal beklentiler, aşk ve sevgi, çocuk yetiştirme, cinsel yaşamın düzenli olması, sevme ve sevilme, ait olma, yalnızlığını giderme ve güçlü sosyal destek sağlama gibi nedenler yer aldığı düşünülmektedir (Demir ve Durmuş, 2015). Üsküp Koca (2017) ise yaptığı bir çalışmada insanların evlenmek isteme nedenlerini, evliliğin toplumda genel bir kabul görüyor olması, ekonomik özgürlüğe kavuşma isteği, hayat arkadaşı arama isteği, çocuk sahibi olma isteği, mutlu bir yaşam isteği, sağlıklı bir cinsel yaşam isteği, statü ve bağımsızlık isteği gibi başlıklar altında ele almaktadır. Murdock'a (1949) ve Gupto'ya (1976) göre ise evliliğin evrensel olarak kabul edilen temel amacı aile kurmaktır ve bu temel amaç çerçevesinde sosyalleşme, ekonomik birleşme, çoğalma ve cinsel birliktelik olmak üzere dört işlevi bulunmaktadır (akt. Gündoğdu, 2007).

Güleç'e (2012) göre evlilik kuramının üç temel motivasyonu bulunmaktadır. Buna göre evlilik;

- Uzun süreli birlikte yaşama, neslini devam ettirme, karşı cinsle ilişki hazzı, beraberliğini ve kendini koruma isteklerini içeren biyolojik motivasyon,

- Arzu duyulan kişi tarafından beğenilme, sevilme, sevme, seçilme, ilişkinin sürekli oluşu ve çocukların varlığından kaynaklı hissedilen güven ve hazzı kapsayan psikolojik motivasyon,
- Toplumun beklentilerini yasal çerçevede gerçekleştiriyor olmaktan dolayı yaşanılan rahatlık ile toplumun onayladığı değerlere uyum sağlama ve güveni kapsayan sosyal motivasyonla yapılmaktadır.

Evliliğin istenir bir durum olarak devam etmesinin nedenleri incelendiğinde evlilik ve iyi oluş arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalar göze çarpmaktadır. Genç yetişkinlik döneminin gelişimsel bir ödevi olarak evlilik ya da uzun dönemli ilişkilerin kurulmuş olması, öznel iyi oluş için oldukça önemli sayılmaktadır (Kamp Dush ve Amato, 2005; Martikainen, 2009; Simon ve Barret, 2010; Soons ve Liefbroer, 2008). Çiftlerin birbirlerine sağladıkları duygusal destek, iyi oluş düzeylerini olumlu yönde etkilemektedir (Soulsby ve Bernnet, 2015). Bunun tersi olarak; genç yetişkinlikte yakın ilişki kurmadaki başarısızlık ve bir ilişkiyi devam ettirememenin hem o anki hem de sonraki yaşam boyu iyi oluş üzerinde önemli olumsuz sonuçlar doğurabildiğine değinilmektedir (Kiecolt-Glaser ve Newton, 2001). Psikolojik iyi oluş haricinde Hayward ve Zhang (2006), evliliğin çiftlerin genel sağlık durumları üzerinde de olumlu etkilerinin olduğundan ve yaşam doyumlarını etkilediğinden bahsetmektedir.

Sosyal açıdan bekârlık, evlenme ve aile kurma yolundaki geçici bir dönem olarak düşünülmektedir. Bu nedenle bu dönemin son bulacağı zamana değin yalnız olan kişinin umut içinde ve beklemede olduğu varsayılmaktadır (Lahad, 2012). Carlson'nun (2012) belirttiğine göre planlanan süre zarfından önce ya da sonra evlenmiş olmak ruh sağlığını zayıflatmaktadır. Dolayısıyla geçiş döneminde bekleyişin uzun sürmesi ve tercih edilen evlilik yaşının geçmesi durumunda evlenmemiş bekâr yetişkinlerin kayıp ve yas duygusu, yurtsuzluk duygusu (Dalton, 1992; akt. Sharp ve Ganong, 2007) ve bekâr kalmalarından dolayı yoğun stres yaşadığı (Cole, 1999); ve olumsuz sosyal yaptırımlara maruz kaldıklarından bahsedilmektedir (Carlson, 2012; Sharp ve Ganong, 2007).

Diğer taraftan herkesin evlenmek ve çocuk sahibi olmak istediğini öne süren evlilik ve aile ideolojisi, ebeveyn-çocuk ilişkisini, tek gerçek öneme sahip kuşaklararası ilişki olarak görmektedir. Dolayısıyla mutluluğu ve yaşamın

anlamlılığını birbirinden ve çocuklarından bulan çiftler "Her şey bir yana, evlilik bir yana" anlayışı taşıdıkları belirtilmektedir (DePaulo ve Morris, 2005). Bu durum karşısında çiftlerin dünyasında kendisine bir yer bulmakta zorlanan bekâr bireylerin, kendilerinde yanlış giden bir şeyler olmasından dolayı endişeye kapıldıklarından bahsedilmektedir (Sharp ve Ganong, 2007).

20'li yaşların sonu 30'lu yaşların başındaki bekâr kadınların, akranlarının birçoğunun evlilik hayatına geçiş yapması nedeniyle kendilerini geride kalmış hissettikleri belirtilmektedir. Kendilerini yaşıtlarıyla karşılaştırdıkları zaman, mutlu çiftleri gördüklerinde kendilerinin uygun bir partner bulamamış olma nedenlerini sorguladıkları görülmektedir (Sharp ve Ganong, 2007). Bu nedenle çoğu evlenmemiş kadının bekârlık döneminde daha fazla oyalanmayıp, evlilik ve aile hayatına geçiş yapmayı istediği anlaşılmaktadır (Bock, 2000; Sharp ve Ganong, 2007).

Bekârlığın çekiciliği ve belli bir statüsü olmasına rağmen bu durumun 20'li yaşların başına kadar sürdüğü düşünülmektedir. Yirmili yaşların ortalarına gelindiğinde, evlenen akran sayısının artması ve bu kişilerin çocuklarının olması bekârlığın göz alıcılığını yitirmesinde etkili olduğu varsayılmaktadır (Gittins, 2011). Flört edilecek aday havuzunun azalması, bekâr arkadaşların azalması, geç yaşlarda çocuk sahibi olmaya ilişkin risklerin bilincinde olunması gibi durumlarda yaşın ilerlemesinin sosyal gerçekliğin daha çok farkına varılmasında bir etken olarak kabul edilmektedir (Sharp ve Ganong, 2011). Bu durumda evlenmemiş olanlar için bekârlığın daha zor ve sıkıcı bir hal almaya başladığı düşünülmektedir (Gittins, 2011). Diğer yandan bekâr kadınlar evlenip çocuk yapmayarak, toplumun ve ailesinin nazarında biyolojik ve sosyal üretim olan görevlerini icra etmemiş olarak görülmektedirler (Ramdas, 2012). Bu nedenle Sharp ve Ganong (2007), evlenmemiş erkeklerle karşılaştırıldığında bekâr kadınların, geleneksel aile yapısının (anne, baba ve çocuktan oluşan) kurulması için daha belirgin bir baskıya maruz kaldıklarını savunmaktadır.

Biyolojik takvimde çocuk doğurma yaşının kısıtlı olması da bekâr kadınlar için bir stres kaynağı olarak sayılmaktadır. 40'lı yaşlara doğru çocuk doğurmak riskli ve zor olduğu için bekâr kadınlar, bu yaşların öncesinde çocuk sahibi olmayı istedikleri belirtilmektedir (Sharp ve Ganong, 2007). Bundan dolayı 25-30'lu yaşlardaki bekâr kadınların, biyolojik saatleri geçmeden evlenip çocuk yapmak için

daha fazla baskı hissetmekte oldukları düşünülmektedir. Diğer yandan 25 yaşın altındaki bekâr kadınların, hem henüz biyolojik saatlerinin alarmının çalmamış olması hem de bekâr akranlarının hala sayıca fazla olması nedeniyle, evlenme baskısını daha az hissettikleri düşünülmektedir (DePaulo ve Morris, 2005). Bu, Ferguson'un (2000), evlilik zamanına dair beklentilerin çocuk doğurma zamanına dair beklentilerle ilişkili olduğuyla ilgili görüşü ile örtüşmektedir.

Bekârlık

Bekârlık ile ilgili çalışmaların romantizm ve evliliği konu alan çalışmalardan daha az olması, bu konuyu psikoloji literatüründe nispeten göz ardı edilmiş bir alan kılmaktadır (Spreitzer ve Riley, 1974). Nitekim sosyal psikoloji kitaplarında bekârlara ilişkin kısımlara yer verilmediği de bilinmektedir (Fingerman ve Hay, 2002). Ancak bekâr olmanın giderek artan bir popülaritesinin olması zamanla daha çok kabul görmesine olanak sağlamıştır (Gladding, 2015). Dolayısıyla bekârlığı konu alan çalışmalar, araştırmacıların ilgi duymaya başladığı bir alan haline gelmeye başlamıştır (DePaulo ve Morris, 2005; Greitemeyer, 2009; Jones, Yanxia ve Chia Pei Zhi, 2008; Ramdas, 2012; Slonim, Gur-Yaish ve Katz, 2015; Timonen ve Doyle, 2014; Wang ve Abbott, 2013).

Bekârlığın bir kavram olarak tanımının terminolojide yer almaması nedeniyle sosyal bilimler alanında bekâr olma ile ilgili yapılan ilk çalışmalar, bekârlığın tanımının yapılması üzerine olmuştur. 1970'li yıllara kadar bekâr olmanın karşılığı mevcut terminolojide *"celibacy"* kelimesi iken, daha çok dinsel alanda kullanılan *"celibacy",* evlenmeme ve cinsel ilişki yaşamama üzerine edilen yemin anlamında tanımlandığı görülmektedir. Sosyolojik açıdan ise bekâr insanın, evli olmayan ya da hiç evlenmemiş kimse olarak tanımlandığı göze çarpmaktadır. Ancak 1960'lı yıllarda cinsel özgürlük ve kadın hakları gibi sosyal hareketlenmelerle bekâr kişinin tanımını yapmak hem güçleşmiş hem de daha önemli hale gelmiştir (Spreitzer ve Riley, 1974). Bunun sonucunda ise bekârlık ve bekâr olmanın farklı tanımlarıyla karşılaşılmaya başlanmıştır.

Bazı çalışmalarda bekârlık adı altında bir ilişkisi olmayan, boşanmış veya dul kalmış bireylerden bahsedilmektedir (Hertel, Schütz, DePaulo, Morris ve Stucke, 2007; Stein, 1975). Hertel ve arkadaşları (2007) bekârlığı sürekli bir durum olmamakla birlikte ilişkiler arasındaki geçici bir durum olarak nitelendirmektedir.

Bekâr kadınları evlilerden ayırt etmek için de üç kriterden bahsedilmektedir. Buna göre bekâr kadın, uzun süreli bir ilişkisi olmayan, kendini bekâr olarak tanımlayan ve evlilik için uygun görülen yaş aralığında olan kişidir. Gretiemeyer'in (2009) tanımladığına göre ise bekâr kimse, bir ilişki veya evlilik geçmişi olmasına rağmen güncel bir romantik ilişki içerisinde olmayan kişidir.

Bekâr kişiler ile yapılmış olan çalışmalarda bekârlık tanımlanırken evlilik bir parametre olarak kullanılmıştır. Evli ve çocuk sahibi olmak, bireyin bir yetişkin olarak kabul edilmesi için olması gereken bir durum olarak sayılırken; bekâr olmak toplumda anormallik olarak tanımlanmaktadır (Stein, 1975). Diğer taraftan Gladding (2015), bekârlığı evlilik karşısında tercih edilebilir bir alternatif olarak tanımlarken; bekâr olmanın, kişinin ihtiyaç ve ilgileri doğrultusunda en az evlilik kadar doyum sağlayan bir tercih olabileceğini vurgulamaktadır. Ayrıca bekârlık bireyin kariyer, evlilik hedefleri ile kişisel bağımsızlığı arasında bir denge kurmasını gerektirmektedir. Bekârların evli olmadıkları için anormal sayılmaları ve baskıya maruz kalmaları düşünüldüğünde karşılaştıkları zorluklarla baş edebilmeli ve ruh sağlıklılarını koruyabilmeleri önerilmektedir. Bunun için zorluklarla ve yalnızlıkla mücadele etmeyi bilmeleri gerektiğinden bahsedilmektedir. Kleinke (2002) de bekâr bir bireyin, ruhsal sağlığını koruyabilmesi için ne tür önlemler alabileceğinden bahsetmektedir. Buna göre bekâr kişilerin kendilerine yeterli düzeyde sosyal destek ağı kurmaları, iş yerlerinde ve zaman harcadıkları diğer etkinliklerden bir anlam bulmaya çalışmaları, kendileri için dengeli bir yaşam stili oluşturarak bunu uygulamaları önerilmektedir (akt. Gladding, 2015).

Bekâr kalmaya devam etme nedenleri. Bekâr kadınlarla yapılan bir çalışmada kadınların bazısının gençken aldıkları kararların sonucunda bekâr kaldığını, bazısının da koşulları evliliğe imkân vermediği için evlenemediklerini ifade ettiklerinden bahsedilmektedir (Sharp ve Ganong, 2007). O'Brien (1991) de bekâr kadınlarla yaptığı bir çalışmasında kadınların bilinçli olarak evlilikten kaçınmadıklarını sadece evlenme işini yaşamlarının akışına bıraktıklarından bahsetmektedir (akt. Sharp ve Ganong, 2007). Sandfield ve Percy'nin (2003) belirttiğine göre ise bekâr kadınlar, bekâr olmayı devam ettiremedikleri ilişkilerin bir sonucu ve/veya geçmiş ilişkilerin bitirilmesinin hatası olarak düşünmektedirler. Diğer yandan evlenmek istemelerine karşın bunu problem haline getirmeyenlerin aslında içsel ve dışsal mesajlarla baş etmek için evlilik ve çocuk hakkında

düşünmemeye çalışmakta, kararları geriye itmekte, yedek planlar düşünüp taşınmakta ve olacağına inanırsan olur mottosunu benimsemekte olduğu gözlemlenmiştir (Sharp ve Ganong, 2007).

Alanyazında evlenmemiş kadınların neden bekâr kaldıklarını araştıran birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalarda evlilik korkusu olan bireylerin yoğun güvensizlik duygusu yaşamakta ve evliliği aldatmaca, risk ve belirsizlik olarak tanımladıkları anlaşılmaktadır. Evliliğin zorluğu ve sorumluluğundan dolayı kaçınma, ebeveynleri boşanmış ise kendi evliliğinin de böyle sonlanacağını düşünme; eski aşkının hayal kırıklığıyla bitmesi nedeniyle yeni ilişkisinde de benzerini yaşayacağı endişenin olması gibi nedenler bu korkunun temelinde yer alabilmektedir. Bu nedenle bazılarının evlilikten korktuğu için bekâr kalmayı sürdürdüğü düşünülmektedir (Pan, 2004).

Kadının çalışma hayatına girmesi evliliğin ertelenmesindeki bir diğer etken olarak sayılabilir. Kadınların evliliği ikinci plana atma nedenleri arasında iyi bir yaşam için para biriktirmek ve gelecekte rahat edebilecekleri bir seviyeye erişmek istemelerinin yer alması düşünülmektedir (Pan, 2004; Trimberger, 2005; akt. Wang ve Abbott, 2013). Yapılan çalışmalarda bazı bekâr kadınlar, iş hayatlarından tatmin olmalarından dolayı evlilik ilişkisiyle sahip olabileceği bir partnere ihtiyaç duymadıklarını belirtirken (Glass, 2007); kimisi de uzun çalışma saatlerinden dolayı aktif olarak sosyal hayatlarına ve biriyle flört etmeye vakit ayıramadıkları nedeniyle evlenemediklerini söylemişlerdir (Jones, Yanxia ve Chia Pei Zhi, 2012; Pan, 2004).

Bekâr kalmayı tercih eden bireyler, uzun süreli ilişkileri kişinin zamanı ve fırsatları değerlendirmesinin önünde engel olarak gördüğüne ilişkin bulgulara rastlanmaktadır (Pan, 2004). Bu bireylerin evlilik ilişkisinin bağımsız olmayı kısıtladığına inanıyor oldukları düşünülmektedir (Lesthoeghe ve Neidert, 2006). Bundan dolayı özellikle yaşın ilerlemesiyle evlenme istekleri azaldığı varsayılmaktadır (South, 1993; akt. Sharp ve Ganong, 2007). Diğer taraftan evliliği kişisel bir konu olarak gören bekâr bireyler, evlenmeyi sosyal ve ailesel bir görev olarak görmediklerini belirtmektedir. Bu nedenle bu bireylerin evlilik konusunda toplumsal baskı ile karşılaştıklarında, evlenmeye karşı daha fazla direnç gösterdikleri düşünülmektedir (Jones, Yanxia ve Chia Pei Zhi, 2012). Örneğin, Doğu Asya'da evlilere çocuk yapma baskısının kurulmasından dolayı çocuk

istemeyen bekâr bireylerin, evlilikten kaçınmaları bu düşüncenin bir sonucu olarak düşünülebilir (Lesthoeghe ve Neidert, 2006; Raymo, 2003).

Kadınların toplumdaki iş ve sosyal yaşamdaki statüsünün artmasının karşı cinste aradıkları standartlarının da yükselmesine sebep olabilmektedir (Pan, 2004). Bununla birlikte, eş seçiminde geleneksel yaklaşımın da etkili olması, kadının evleneceği erkeği bulmasını daha da güç hale getirdiğinden bahsedilmektedir. Geleneksel bakış açısında, evlilikte erkeğin daha üstün özelliklere sahip olması gerektiği düşünülmesi (Wang ve Abbott, 2013); kadının eş seçme kriterlerini etkileyebilmektir. Öyle ki kadının eş adayının kariyer ve eğitim düzeyinin kendinden daha yüksek statüde olmasına dikkat etmesi bu duruma bir örnek olabilir. Bunun yanı sıra kadının yaş, boy ve sosyal statü açısından da daha alt seviyesinde olacağı birini aramasında bu düşünce yapısının etkili olduğu söylenebilir (Bouchet-Valat, 2015). Ayrıca boşanma oranlarının artmasının bekâr kadınları partner seçiminde daha dikkatli ve seçici olmaya yönlendirdiğinden bahsedilmektedir (Jones, Yanxia ve Chia Pei Zhi, 2012). Bazı bekâr kadınlarınsa Bay Doğru'yu beklediklerinden dolayı karşılarına çıkan kişileri değerlendirmede detaycı davrandıkları düşünülmektedir. Bu kadınların ilişkiye açık olduklarını, ancak ideal erkeğin hiçbir yerde bulunmadığını söyledikleri belirtilmektedirler (Pan, 2004). Diğer yandan yaşa bağlı olarak potansiyel eş adaylarının giderek azalması ile kadının kendisini daha iyi tanımasının onu daha da seçici yaptığı ifade edilmektedir (Cherlin, 1992). Özetle, kadınların beraber mutlu olabilecekleri birini bulmaya çalışırken gerek kariyer statülerine denk birini bulamamaları gerekse yaşlanma ile doğru kişiyi bulma ihtimallerinin azalması durumuyla karşı karşıya kalmaları evliliği ertelemelerine ve bekârlık durumunu sürdürmelerine sebep olduğu düşünülmektedir (Pan, 2004).

Bazı çalışmalardaysa kadınların bekâr olma nedenleri arasında yükseköğretime devam etmeleri (Ferguson, 2000; Jones, Yanxia ve Chia Pei Zhi, 2012), ebeveynleriyle yaşıyor olmaları, büyük ya da tek çocuk ise aileye bakmakla yükümlü olmaları ya da taliplerinin az olması gösterdikleri anlaşılmaktadır (Ferguson, 2000). Ayrıca bazı toplumlarda evlilik öncesi seks deneyimleri ile birlikte yaşamaların artması (Pan, 2004) ve evlilik dışı çocuk yapmanın kabul görmesindeki artışın (Lesthoeghe ve Neidert, 2006) da evliliğin ertelenmesinde rol oynadığı düşünülmektedir.

Bekârlığın avantaj ve dezavantajları. Alanyazında bekâr yaşamını araştıran bazı çalışmalar sonucunda bekârlığın avantajları ve dezavantajları açıklanmaktadır (Chasteen, 1994; Pan, 2004; Reynolds ve Wetherell, 2003; Wang ve Abbott, 2013). Bekâr kadınların bekârlığı nasıl algılayarak yaşadıklarını anlamak için bu avantaj ve dezavantajları incelemek faydalı olacaktır. Bu nedenle aşağıdaki bölümde bekârlığın avantaj ve dezavantajları ele alınmıştır.

Bekârlığın avantajları. Bekâr kadınlar, evlenmemiş olmanın avantajı olarak öncelikle bekârlığı bağımsızlık ve özgürlük olarak tanımlamaktadırlar (Reynolds ve Wetherell, 2003; Wang ve Abbott, 2013). Evlilerle kıyaslandığında bekârlar, kendi hayatlarından sadece kendilerinin sorumlu olmalarından, bir karar alacakken bunu eşinin ihtiyaçlarını düşünerek yapma zorunluluğu olmadan yapabilmesinden; bir diğer ifadeyle, kendi hayatlarının kralı olmaktan ötürü memnunluk duyduklarını ifade etmektedirler (Pan, 2004; Wang ve Abbott, 2013). Bu açıdan bekâr olmak, bir ayrıcalık olarak görülmektedir (Reynolds ve Wetherell, 2003). Bununla birlikte bekârlar, kendilerini finansal açıdan da özgür hissettiklerine değinmektedirler. Kişisel harcamalarını kendilerine göre düzenleyebiliyor ve kendi kendine yetiyor olmak, bekâr yaşamın olumlu getirilerinden biri olarak algılanmaktadır (Pan, 2004; Wang ve Abbott, 2013).

Bekâr olmanın bir diğer avantajı da kariyer değişimi ve ilerlemede bekârların daha fazla imkânlarının olmasıdır (Pan, 2004; Reynolds ve Wetherell, 2003). Trimberger'in (2005) belirttiğine göre evli olmayanlar yaptıkları işlerde daha çok tatmin olarak çalışmaktadırlar (akt. Wang ve Abbott, 2013). Ayrıca sürekli ilişkilerin, kişinin zamanı ve fırsatları değerlendirmesinin önündeki engel olarak varsayılmaktadır. Bu bağlamda ailede yerine getirilecek sorumluluk ve zorunluluklara bağlı kalmayan bekârların, mesleki kararlarında daha esnek hareket edebildikleri düşünülmektedir. Bu kişilerin medeni durumlarından dolayı iş ve ilgi duydukları alanda geliştirmek için vakitlerinin olmasının, başarıya ulaşma ve kariyer merdivenlerindeki basamaklardan daha rahat tırmanma fırsatını elde edebildikleri düşünülmektedir (Pan, 2004; Reynolds ve Wetherell, 2003).

Bekârlığın dezavantajları. Bekârların, her ne kadar yalnız yaşamın olumlu yanlarından bahsediyor olsalar da, herhangi bir romantik ilişkilerinin olmamasını bir dezavantaj olarak yaşadıklarından bahsedilmektedir (Chasteen, 1994; Pan, 2004; Reynolds ve Wetherell, 2003; Wang ve Abbott, 2013). Bunun başlıca nedeni

olarak, bekâr kadınların kendilerini sıklıkla çift veya erkekler üzerine kurulu olan bir çevrede bulmaları sayılmaktadır. Doğal olarak, bu çevrede kendilerini sosyal, ekonomik ve sembolik olarak yaygın kültürün dışında kalmış hissettikleri sonucu çıkarılmaktadır (Chasteen, 1994).

Reynolds ve Wetherell'in (2003) belirttiğine göre evlenmemiş kadınlar, kendilerine uygun bir eş bulamadıkları için eksik olarak görülmektedirler. Bu nedenle acınası, zavallı ve problemli bir karaktere sahip olduğu düşünülen bekâr kadınların, evlenmeleri yönünde sosyal baskıya maruz kaldıkları belirtilmektedir. Bekâr kadınların belirttiğine göre evlilerin bulunduğu toplantılarda kendilerini daha çok yalnız hissetmekte ve evlenmemiş veya evlenememiş olmaları nedeniyle utanmaktadırlar (Sharp ve Ganong, 2011; Wang ve Abbott, 2013). Aynı zamanda içinde bulundukları çevrede evli ve çocuk sahibi olmadıklarından dolayı kayıp ve yas duygularını da yaşamaktadırlar (Lewis ve Moon, 1997; Wang ve Abbott, 2013).

Bekârların maddi durum ve fırsatlar açısından da evlenmemiş olmalarının bazı dezavantajlarını yaşadıklarını ifade ettikleri belirtilmektedir. Amerika'da bekârlar daha fazla kira ödemek zorunda kalmaları bu duruma bir örnek olarak verilebilir. (DePaulo ve Morris, 2005). Evli bireylere ev sahibi olma konusunda daha fazla fırsat verilmesinden dolayı bekârların, ev alırken de maddi olarak daha çok zorlandıklarından bahsedilmektedir (Chasteen, 1994). Ayrıca DePaulo ve Morris'in (2005) belirttiğine göre iki al bir öde fırsatları çıktığında bekârlar, ihtiyacını karşılamak için ihtiyacından fazla ürünü satın almak, çiftlerle özel kampanyalarda kullanmadığı hizmet için daha fazla ücret ödemek zorunda kalmaktadırlar.

Yaşama alanı, ulaşım, boş zaman aktivitesi seçimi söz konusu olduğunda da bekâr kadınların, kendi ihtiyaçlarına göre tasarlanmamış bir çevre ile karşılaştıklarından söz edilmektedir. Bu kadınların çoğunlukla işlerini yalnız yaparken zorlanmakta ve tek yaşamaları nedeniyle bir yerden bir yere giderken tacize uğramaktan korkmakta veya güvenlik kaygısını evli kadınlara göre daha fazla yaşadıkları için oturacakları muhit konusunda daha fazla seçici ve dikkatli davranmakta oldukları gözlemlenmiştir. Sosyal çevresini genişletmek ve boş zamanlarını değerlendirmek istediklerindeyse yine çoğu sosyal etkinliğin çiftlere göre planlanmış olmasından dolayı daha az seçeneği değerlendirmek zorunda kalmaları da bekârlığın dezavantajları arasında sayılmaktadır (Chasteen, 1994).

Bekârlığa İlişkin Algılar

Son yıllarda bekâr olmanın popülerliğinin artmasına rağmen bekâr insanlar bir takım problemlerle karşılaşmaktadır. Bu zorlukların en önemlilerinden bir tanesinin evlenme üzerine hem içsel hem de dışsal olarak maruz kalınan baskılarla baş etmeye çalışmaları olduğu düşünülmektedir (Gladding, 2015). Bu nedenle aşağıda bekârlığa ilişkin algılar, içsel ve toplumsal boyutta incelenmektedir.

Bekârların bekârlığa ilişkin içsel algısı. Bekârlığın kadınlar için ne anlama geldiğini inceleyen çalışmalara göre çoğu evlenmemiş kadın bekâr yaşamı zor bulmaktadır. Kendilerini toplumun dışında hissetmektedirler ve diğerlerince cesaretlerinin kırıldığını düşünmektedirler (Chasteen, 1994). Bu kadınların, dünya evine girememiş olmaktan dolayı önemli bir evreyi geçmeyi kaçırdıkları hissine kapıldıkları belirtilmektedir (Sharp ve Ganong, 2007). Ayrıca evlilerin ayrıcalıklı dünyasında kendilerini dezavantajlı ve zayıf hissettikleri de çalışmaların sonuçlarında bahsedilmektedir (Reynolds ve Wetherell, 2003).

Lewis ve Moon (1997), bekâr kadınların yalnız olmakla ilgili çözümleyemedikleri duygu ikilemleri olduğuna değinmektedir. Evlenmemiş kadınların birçoğunun, bekârlıktan yana mutlu olmalarına karşın evli ve çocuklu olmamalarından ötürü yas yaşadıkları belirtilmektedir. İrlandalı kadınlarla yapılan bir çalışmada da benzer bulgular elde edildiği görülmektedir. Buna göre evli ve çocuk sahibi olmadığı için kadının kendini eksik görmekte ve diğerlerinin ona tepeden baktığını hissetmekte olduğuna; bekârlığın, evlenmemiş bir kadın için farklı olmak anlamına geldiği ve bundan hoşnut olmadığına değinilmektedir (Bryne, 2003).

Bekâr yaşamayı tercih eden kadınların, ilişki arayışında olanlara kıyasla ilişki durumuna takılmayıp güncel durumlarını değerlendirerek hayattan tatmin olduğu ve daha az sıkıntı çektiği düşünülmektedir (Ferguson, 2000; Lehmann ve ark., 2015). Ancak her ne kadar bu kadınlar için yalnız yaşam tatmin edici ve anlamlı olabilse de toplumda evde kalmış ve zor beğenen kadın gibi sözler duyduklarında olumsuz öz-değerlendirmelerde bulunmaya devam edebildiklerinden söz edilmektedir (Baumbusch, 2004; Johnson, 2010).

Sandfield ve Percy (2003), bekâr kadınların tamamlanmamış kimliğe sahip olduklarını, çoğunlukla yalnız ve izole olarak yaşadıklarını, evli ve çocuklu olmayı gerektiren geleneksel bir aile bağlantısının olmamasının eksikliğini duyduklarını ifade etmektedir. Dolayısıyla bu kadınların, kişilerarası ilişkilerinde zorlanmakta, kendilerini kabul etmekte güçlük çekmekte ve geleceklerine dair belirsizlik yaşamakta oldukları düşünülmektedir (Sharp ve Ganong, 2007). Ayrıca bekâr kadınların, yalnızlık duygusu ile baş etmek mecburiyetinde kaldıklarından da bahsedilmektedir. Birçoğunun yeni arkadaşlık edinmeye ve evli arkadaşlarıyla daha az görüşmeye çalıştıkları görülmektedir. Ancak akranlarının çoğunun evlenmiş olması, kendilerinden yaşça küçük olan kişilerle arkadaş olmanın da zorlukları olduğundan, yalnızlığı öğrenmek zorunda hissettiklerinden bahsedilmektedir (Wang ve Abbott, 2013).

Evlilik statüleri sorulduğunda ise birtakım istenmeyen tepkiler aldıkları anlaşılmaktadır. Yalnız yaşamaya adapte olabilmek adına bekâr kadınların bunlarla yüzleşmede ustalaşmaları gerektiği önerilmektedir. Ancak birçok kadının medeni halini açıklamaktan, neden evlenmediğini anlatmaktan dolayı kendini yorulmuş hissettiği gözlemlenmiştir (Wang ve Abbott, 2013). Kadınların katıldıkları düğün davetlerinde çevreden sıranın ne zaman kendisine geleceğiyle ilgili soruları sıklıkla duymaları nedeniyle düğünler bu sorgulamalara maruz kaldıkları yerlerden biri olarak sayılmaktadır. Bekâr kadınlar için gelinin nedimesi prototipi, sıradaki olmayı beklediğini temsil etmektedir. Uzun süre nedime olmalarının, senkronizasyonun aksamasına ve daimî nedime olarak asla gelin olamayacaklarını algılamalarına neden olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu kadınlar için gelinin evlenmemiş kardeşi, kuzeni veya yakın arkadaşı olmanın da tedirginlik, utanç ve hatta küçük düşürülme anlamına geldiği bilinmektedir (Lahad, 2012).

Bekâr kadınların, 20'li yaşların ortasında daha yapılacak çok şey olduğunu düşünürken, 30'lu yaşlara geldiklerinde biyolojik saatlerinin çaldığını duymakta ve aciliyeti hissedip endişeye kapılmakta olduklarından söz edilmektedir (Jones, Yanxia ve Chia Pei Zhi, 2012). Bu durum yaşın ilerlemesiyle kadınların bekâr olmalarıyla ilgili düşüncelerinin de değişebildiğini göstermektedir. Dalton'un (1992) belirttiğine göre 32-54 yaş arası bekâr kadınların daha genç yaşta evleneceklerini umarken ve bekârlığa daha karamsar yaklaşırken; zamanla beklentilerinin

değişmiş olduğu, bekâr kadın olarak kendilerine değer vermeye başladıkları ve saygı göstermeyi öğrendikleri anlaşılmaktadır (akt. Sharp ve Ganong, 2007).

Toplumun ve sosyokültürel çevrenin bekârlığa dair algısı. Evliliğin cinsel yaşamın sağlıklı olarak düzenlenmesi, neslin devamının sağlanması, toplumda cinsiyet rollerinin tanımlanması, iş bölümünün belirlenmesi, ekonomik üretim ve tüketim faaliyetlerinin düzenlemesi gibi işlevleri bulunmaktadır. Bu işlevlerin yerine getirilmesi toplumun en temel yapısı olan ailenin sürekliliğini ve dolayısıyla toplumun devamlılığını sağladığı düşünülmektedir (Özgüven, 2014). Ayrıca evlilik, gerçekleştiği toplum içerisinde o toplumun örf ve adetlerine göre yapılmasından dolayı daha önceden toplumda kabul görmüş kuralların yeniden hayata geçirilmesini de sağlar nitelikte görülmektedir (Erkal, 1983).

Evlilik ve eş seçimi söz konusu olduğunda bireyler ilk çağlardan beri kişisel tercihlerinin yanı sıra belirlenmiş toplumsal kurallarla da karşılaşmaktadır (Bağlı ve Sever, 2005). Evlilikle birlikte aileyi meydana getiren toplumsal ilişkilerin belirli kalıpların içine yerleştirildiğinden bahsedilmektedir (Gökçe, 1978). Ceylan'nın (1994) belirttiğine göre bireyin yaşamını yalnız devam ettirmesi, toplum tarafından istenmemektedir. Bunun sonucunda toplumlarda evlilikle ilgili kimin kiminle evleneceği, kaç eşinin olabileceği ve evlilik için gerekli koşulların neler olduğuna ilişkin bazı kurallar oluşmuştur (Gökçe, 1978; Tezcan, 2011). Dolayısıyla bireyler daha öncelerden belirlenmiş olan bu toplumsal norm, kural ve değerlere göre evliliği gerçekleştirmektedir (Erkal, 1983).

1960'lı yıllarda 25 yaşın üstünde olup bekâr olmak toplumda kişinin medeni durumu ile ilgili sorgulamaların ve etiketlemelerin başlaması anlamına gelirken; bu durum 70'lerde eğitim seviyesinin yükselmesiyle birlikte değişmeye başlamıştır. 80'lerdeki feminist hareketlerle toplumda yaşlı bekâr kadınların artması normalleşmeye başlamıştır. 90'larda ise toplumun hemen her kesiminde kadının kendi hayatını kontrol edebilecek güce gelmesiyle bekârlık artık normal olarak kabul görmüştür (Wang ve Abbott, 2013). Günümüzde yaşam döngüsü daha değişken hale gelse dahi evlilik hala normatif hayatın bir adımı olarak varsayılmaktadır (DePaulo ve Morris, 2005). Bekârlığın ise -tercihen ya da tercih dışı olmuş olsun- toplum içinde aykırılık olarak algılandığından (Erkal, 1983; Simpson, 2016) ve bekâr kadınlara yönelik yapılan etiketlemeler devam ettiğinden bahsedilmektedir (DePaulo ve Morris, 2005; Wang ve Abbott, 2013). Bu bağlamda

evlenmemiş bireylerin, kültürel normlarca ne zaman gerçekleşmesi gerektiği belirlenmiş olan, gelişimin yapıtaşlarından biri sayılan evliliği gerçekleştirmedikleri için şiddetle yargılanma riski ile karşı karşıya geldikleri düşünülmektedir (DePaulo ve Morris, 2005).

Kişilerin, evlenmeyi istememeleri veya evlenememeleri durumlarında toplum kurallarından saptıkları düşünülmekle birlikte toplumun evlenmeleri yönünde baskısına maruz kalmaktadırlar (Erkal, 1983). Evlilik baskısı, evlilik yaşı gelmiş olan kişilerin aile, çevre ya da toplumda maruz kaldıkları baskı olarak tanımlanmaktadır. Bu baskı, her ne kadar kişinin aile ve çevresi tarafından yapılıyor gibi görülse de aslında bu baskının temelinde toplumsal nedenlerin yer aldığından bahsedilmektedir (Kavas, 2018). Tarihsel süreçte ise evlilik baskısının toplumlarda ailenin toprak bütünlüğünü korumak amacıyla ayarladığı evlilikler, dini kurumların evlilik dışı ilişkileri kabullenmemesi, bekârların ekonomik ve kültürel olarak sıkıntıya düşürülmesi ve dışlanması gibi durumlarla ortaya çıktığı belirtilmektedir (Gittins, 2011). Bu baskının şiddeti, toplumdan topluma değişiklik gösterse de hemen her toplumda erkeklere kıyasla kadınların buna daha fazla maruz kaldığı düşünülmektedir.

Geçmişten beri evlilik, kadın ve erkeğin karşısına farklı şekillerde çıkmıştır (Beauvoir, 1993). Giddens'a (2008) göre evlilik baskısının oluşumunda ataerkil değerler etkili olmaktadır. Toplumsal açıdan erkek ekonomik olarak ailenin başı, özerk ve bütün olarak görülürken; evlenmemiş genç kadınlar ailedeki erkeklerin bir kölesi olarak görülmektedir. Evlilik ise genç kadını kocasının kölesi olmasının yanında kadını bir evin hanımı olma konumuna da getirmektedir. Dolayısıyla genç kadın için evlilik, bir çıkış yolu anlamını taşımaktadır. Kısacası, toplumun kadına çizdiği yazgı evliliktir ve toplum içindeki konumu evli olma durumuna göre belirlenmektedir. Kadın için topluma katılmanın tek yolu evlilik olarak kabul edildiğinden; "evde kalması" durumunda toplumun gözünde "fire" olarak sayılmaktadır (Beauvoir, 1993).

Evlilik toplumsal statü ile birlikte ekonomik bir dayanak da sağladığından kadın evliliğe bağımlı hale gelmektedir. Küçük yaşlardan itibaren genç kızlar, evliliğin meslekleri olduğu; erkekler ise geleceklerini dış dünyadaki ücretli işlerle kuracakları ve evliliği ancak işini garanti altına alıp, evi geçindirebilecek maddi güce ulaştığında yapabileceği düşünceleriyle yetiştirilmekte ve

toplumsallaştırılmaktadır. Kadınlardaki evlilik oranları ile yaş arasındaki ilişki de yaşadıkları bölgedeki iş olanaklarına bağlı olarak değişmektedir. Buna göre, iş olanaklarının az olduğu bölgelerde yaşayan kadınlar daha erken yaşta evlenmektedirler (Gittins, 2011).

Geleneksel aile ve toplumsal değerlerin, bekârlar üzerinde evlenmeleri ve çocuk yapmaları için baskı kurduğu belirtilmektedir (Wang ve Abbott, 2013). Antonis'e göre annelik içgüdüsü sadece evli kadınlara özgü olarak kabul edilmektedir (akt. Gittins, 2011). Devlet daireleri ve dinsel kurumların, aile ve kadını konu alan yazılarının incelendiği bir çalışmada ise kadınların evlenmeye hazırlanması gerektiğini ve kadının yalnızca annelikle bir tutulduğunu anlatan yazılara rastlanmıştır (Akgül, 2013). Dolayısıyla, kadının doğurganlığı sebebiyle evlilik ve annelik ile özdeşleştirilmesi, evlilik ve çocuk yapma üzerine olan bu baskıların neden daha çok kadınlara yönelik olduğunu açıklar nitelikte olduğu ifade edilebilir. Diğer yandan evli olmadığı için baskıya maruz kalan kadınlar, toplumun kendisinden beklediği görevi yerine getirmediği için anormal, tehditkâr ve sıra dışı olarak görülmektedir. Annelik içgüdülerine sahip olmadıkları için "ahlaksız", "sorumsuz", "fahişe" gibi etiketlemelerle karşı karşıya kalabildiklerinden de bahsedilmektedir (Gittins, 2011).

Asya'da çoğu yönetime göre evlilik ve aile, güçlü toplumun temeli olarak sayılmaktadır. Bu toplumlar için evlenmemiş kadın oranının artması demek üremenin yani doğurganlığın fazlaca düşmesi anlamına gelmektedir. Bu nedenle bu toplumların bekârlığa olumlu bakmadıkları düşünülmektedir (Cleland, 2007; akt. Jones ve Yeung, 2014). Örneğin, Wang ve Abbott'un (2013) Çinli bekâr kadınlarla yaptığı bir çalışmada toplumun bekâr kadınlar üzerinde sosyal baskı kurduğu gözlemlenmiştir. Singapur'da bekâr olmak, eş adayını beklemek sadece kadının işi değil, annesinin de kızının bekâretini beklemesi olarak tanımlanmaktadır. Bu kültüre göre gece geç saatte dışarıda vakit geçiren, ailesinden ayrı yaşamaya başlayan kadının sık sık dedikodu malzemesi olmasına sebep olmaktadır (George, 2005; akt. Ramdas, 2012). Bu durum bekârlığın yalnızca kadının sorunu değil, annesinin de problemi haline gelmesine yol açtığı varsayılabilir. Batı toplumlarındaki bakış açısı incelendiğindeyse 30'lu yaşlarına gelmiş bekârların toplumda biraz daha fazla kabul gördüğü söylenebilir (Wang ve Abbott, 2013). Bu sosyokültürel çevrede yaşayan 25 yaş ve altındaki kadınların, 40 yaşındakilere

kıyasla daha az negatif bakış açısıyla değerlendirildiklerinden söz edilmektedir (Hertel, Schütz, DePaulo, Morris ve Stucke, 2007).

Gittins'in (2011) belirttiğine göre evlilik ve aile kurumu üzerine olan ideolojiler gerçekle tam olarak bağdaşmamasına karşın bireylere evliliği gerçekleştirmiş olan kişilerin sayısının çoğunlukta olduğu düşüncesini yükleyerek, bu olgunun gerçek olduğu algısını oluşturmaktadır. Her ne kadar çağdaş toplumlarda birbirine âşık olan kişilerin özgürce karar vererek evlendiği düşünülse de geçmişte olduğu gibi günümüzde de insanların evlenmeleri gerektiği düşüncesi ve evlilikle ilgili yapılan baskıların devam ettiği düşünülebilir. Bu, insanlara neden evlendikleri sorulduğunda "oluverdi işte", "âşıktık" veya "herkes yapıyor" gibi belirsiz cevap vermelerinden de anlaşılabilmektedir (Gittins, 2011). Diğer taraftan evlenmemiş, boşanmış ve çocuk sahibi olmayan kişilerin başarısız olarak gösterilerek; bu durumun -evliliği istesin ya da istemesin- kadının bir hatası olarak gösterilmesine yol açabilmektedir. Örneğin, Amerika'da herkesin evlenmek isteyeceği ve herkesin bunu eninde sonunda yapacağına ilişkin inancın varoluşu (DePaulo ve Morris, 2005), yaşın ilerlemesine bağlı olarak, bekârlara yüklenen negatif kalıp yargıların katlanarak artmasını açıklamaktadır (Sharp ve Ganong, 2011).

Geçmişten günümüze toplumlarda evlenmemiş bireylerin ayrımcılık, dışlanma, etiketlemelere ve basmakalıp yargılara maruz kaldıklarından bahsedilmektedir (DePaulo ve Morris, 2005; Gordon, 2003). Evlilik yaşı söz konusu olduğunda, kadınların çevrelerinden "tren kaçıyor, neden bekârsın, zaman kaybediyorsun" gibi klişeleşmiş sözler duydukları belirtilmektedir (Lahad, 2012). Özellikle kadınlar için yaşın ilerlemesi bekâr yaşamın daha zor bir hal almasına sebep olmakta; 24-25 yaşları sonrasında farklı isimlerin takılmasına veya homoseksüel olduklarının düşünülmesine yol açmaktadır (Gittins, 2011). Gordon (1994), bekâr kadınların *"old maid"* ve *"city singles"* olarak toplumda damgalandığından bahsetmektedir (akt. Reynolds ve Taylor, 2005). Wang ve Abbott (2013), bekâr kadınlara yönelik "*leftout ladies"* ve *"3S* "(single, stuck, seventies born in 70s) gibi etiketler varken; erkek bekârların da yalnız ve zampara olarak algılandığını belirtmiştir. Ayrıca bekâr bir kadının çevresinden seçici olup olmadığına dair sorular işitmesi ve zamanın daralması nedeniyle mükemmel aşkı

hayal etmeyi bırakma zamanının geldiğine ilişkin öğütler alması yaşanan bir başka durumdur (Lahad, 2013).

Rosa (1994), kadınların bir erkeğe bağımlı olması ile ilgili mitten bahsetmektedir (akt. Reynolds ve Taylor, 2005). Bu görüş ile birlikte kadınlar bulundukları sosyokültürel çevreden yalnız kalmamaları ve bu yalnızlığı karşı cinsle doldurmaları gerektiği mesajlarını almaktadırlar. Bu mesajların nedeniyse toplum için bekârlığın, kadın kimliğinin eksik kalması anlamına gelmesi olduğu düşünülmektedir (Reynolds ve Taylor, 2005; Reynolds ve Wetherell, 2003). Diğer yandan romantik ilişkisi olanların ise daha iyi, daha değerli, saygın ve önemli kişiler olarak benimsendiği ifade edilmektedir. DePaulo ve Morris'e (2005) göre bu kişilerin ilişkisi olmayanlara kıyasla daha mutlu, daha az yalnız, daha olgun ve daha anlamlı ve tamamlanmış bir hayat yaşadıkları tahmin edilmektedir.

Yapılan araştırmalarda evli ve bekâr bireylerin karşılaştırılması yapılmış ve toplumda bekâr bireylere yönelik algıların, kalıp yargıların neler olduğu betimlenmeye çalışılmıştır. Buna göre evliler daha mutlu, sevgili, kaygısız, kibar, şefkatli, ilgili, vefalı, sadık, uzlaşmacı, güvenilir, daha çok uyumlu ve sosyal olgunluğa erişmiş olarak algılanmaktadır. Diğer yandan bekârlar yalnız, çekingen, mutsuz, kaygılı, güvensiz, sert, inatçı, flörtüz, partner arayışında olan, bağımsız, daha çok ben merkezli, kıskanç ve kariyer odaklı olarak betimlenmektedir (DePaulo ve Morris, 2005; Hertel, Schütz, DePaulo, Morris ve Stucke, 2007). Greitemeyer (2009), bekârların evlilere göre daha az dışadönük, insaflı, uzlaşmacı, sosyal, fiziksel olarak çekici olduklarına yönelik algıların olduğunu tespit etmiştir. Krueger ve arkadaşları (1995) ise evli olmayanların daha az sevildiği ve hayatlarından daha az tatmin olduklarını bulmuştur. Hertel ve arkadaşları (2007) da Alman katılımcılarla yaptıkları bir çalışmada bekârların daha yalnız ve sefil, daha az sıcakkanlı ve diğerlerine karşı daha az ilgili olarak görüldüklerini gözlemlemişlerdir. Bekârlar yalnızca evli çiftler tarafından olumsuz etiketlemelerle yargılanmamakta; yaşıtları tarafından da buna maruz kalmaktadırlar (Conley ve Collins, 2002). Diğer yandan Morris ve DePaulo (2005) araştırmalarında bekârları, evli erkeklerin ve bekâr kadınların sert bir biçimde yargıladığını bulmuşlardır. Etough ve Malstrom (1981), evli, dul ve bekârların nasıl algılandıklarını araştırmıştır. Buna göre evlilerin dul ve bekârlara göre daha olumlu algılanırken; dulların bekârlara kıyasla daha sosyal ve daha cazibeli olarak

algılandığı bulunmuştur. Bu bulgunun, aşkı yaşayarak yetişkinliğe yolculuk yapmamış olanların, daha az olgun ve hayattan daha az heyecanlananlar olarak tanımlanmasını destekler nitelikte olduğu söylenebilir (akt. DePaulo ve Morris, 2005).

Bekâr kalmayı tercih eden bireylerin ise toplumda daha da olumsuz karşılandıkları düşünülmektedir. Eşleşme ve evliliğin önemine dair olan kültürel inancı paylaşmadıkları ve evli olma statükosunun devamlılığına yönelik bir tehdit olarak görülmeleri bunun nedeni olarak sayılmaktadır. Bu durumun öfke gibi negatif duyguların bekâr kalmayı seçmiş kişilere yönelik daha fazla olmasına ve olumsuz etiketlemelerin artmasına neden olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte bekâr kalmayı tercih edenler, daha bağımsız ve kariyer odaklı olmalarından dolayı daha başarılı ve güçlü olarak algılanmaktadır. Ancak partner isteği olmaksızın tatmin olmaları ve hayatlarında başarılı olmaları, diğer insanlarca sorgulanmaktadır. Diğer yandan bunu tercih etmemiş olan bekârlara yönelik daha olumlu duygular hissedildiği belirtilmektedir. Bu kişilerin hoş olmayan ve istenmeyen durum içinde oldukları ve bir gün partner bulacakları düşünülmektedir. Bu yüzden bekârlığı sürdürmeyi istemeyenlere yönelik diğer insanlarda sempati duygusu ortaya çıkmakta ki bunun da onlara yönelik yapılan etiketleme düzeyini indirgeyici rolü olmasında bir etken olduğu düşünülmektedir (Slonim, Gur-Yaish ve Katz, 2015).

Greitemeyer (2009), negatif algıların yanı sıra bekârların çiftlere göre yeni deneyimlere daha açık olduklarına ilişkin pozitif bir algının da var olduğunu belirtmektedir. Ne var ki tüm bu bulgulardan yola çıkıldığında bekârların sosyokültürel çevreleri ve toplum tarafından tam anlamıyla kabul görmedikleri ve negatif damgalara maruz kalmalarının bir şekilde devam ettiği söylenebilir. Öyle ki Morris'in (2002) evlilerle bekârları karşılaştırdığı çalışmasının sonucunun bu varsayımı destekler nitelikte olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmanın sonucunda bekârların yakın arkadaşının olmasının ve onunla yaşamasının dahi bekâr bireyleri damgalanmaktan kurtaramadığı, yine de olumsuz olarak yargılandıkları bilgisi elde edilmiştir (akt. DePaulo ve Morris, 2005).

Türkiye'de Bekârlık

Eski Türk devletlerinde evlenme ve ev kurmaya toplumda önemli bir yer verilmektedir. Devlet, aileyi sistemin temel taşı olarak görmekte; devletin devamı ve toplum düzeni için evlilik kurumunun devam etmesi teşvik edilmektedir. Bununla birlikte yaşamın anlamı kişinin evli ve çocuk sahibi olmasına bağlı kılınmaktadır (Canatan ve Yıldırım, 2018).

Türk toplumunda kadının evlenmesi gerektiği düşüncesi ve evle özdeşleştirilmesi toplumun diline de yansımıştır. Diğer ülkelerde de olduğu gibi Türkiye'de de farklı zaman ve farklı yörelerde evlenmemiş kadınlara bir takım lakaplar takılmaktadır. *"Gabık, hırsız almaz, küflü, marda, övelek, aneç, kalgın, kalık, kalmış, tohumluk, arda"* gibi sözcükler Anadolu'da evlenmemiş kadınlara takılan lakaplara örnek olarak gösterilebilir (Uçar, 2013). Bununla birlikte evlilik konuşulurken "kız almak", "kız istemek" gibi sözcük gruplarının kullanılması, kadının "alınan" ve erkeğin "alan" rolünün olduğu mesajını vermektedir. Eş seçimi konusunda da bunun bireylere bırakılmaması gerektiği yönünde bir algıdan bahsetmek mümkündür. "Bekâr gözüyle kız alınmaz.", "Kızı serbest bırakırsan ya davulcuya ya zurnacıya varır." gibi söylemlerle Türk toplumunda bu algının var olduğu anlaşılmaktadır (Günindi Ersöz, 2010).

Kadınların bekârlığı tercihen veya tercih dışı yaşıyor olması, onların aile ve çevrelerinden gördükleri evlenmeleri yönündeki baskıyı değiştirmemektir. Çoğunlukla sosyal ortamlarda evlilik baskısına maruz kalan kadınlar, özellikle de düğünlerde diğer kadınların evlilik ile ilgili sorgulamalarıyla karşılaşmakta; ters bir şekilde cevap verdikleri takdirde bunu evde kaldığı için yaptıkları düşünülmektedir. Bunlara ek olarak, toplumda evlilik öncesinde aileden ayrı yaşamanın pek kabul gören bir durum olmamasının, bekâr kadınların hayatlarını daha da zorlaştırdığı düşünülmektedir. Bu nedenle bazı kadınların evliliği, ailelerinden ve baskılardan kurtulmanın bir yolu olarak gördükleri için istedikleri düşünülmektedir (Uslu, 2012).

TÜİK'in (2017) verilerine göre kadın ve erkeklerdeki ilk evlenme yaşı yıllar içerisinde artış gösterdiği anlaşılmaktadır. Buna göre 2001 yılında kadınların ilk evlenme yaşı ortalama 22,2 ve erkeklerin ilk evlenme yaşı ortalama 25,5 iken 2016 yılında ortalama ilk evlenme yaşı kadınlarda 24 ve erkeklerde 27,1'e yükselmiştir. Dolayısıyla Türk kültüründe evlilik her zaman yapılması istenen bir

kurum olarak kabul edilse de (Canatan ve Yıldırım, 2011) evlenme yaşlarındaki artış incelendiğinde, evlilikle ilgili işitilen teşvik edici sözlerin bekârların evlilik kararını almalarında yeterince etkili olmadığı varsayılabilir.

İlgili Araştırmalar

Araştırmanın bu bölümünde, bekârlığı konu alan araştırmalarına yer verilmiştir. Alanyazın incelendiğinde görüldüğü üzere bekârlık olgusu ile ilgili yürütülen çalışmaların geçmişi çok eskilere dayanmamaktadır. Bekârlık konusu, Türkiye'de psikoloji alanında henüz yeni çalışılmaya başlanılan bir alan olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, bu bölümde sosyoloji alanında konu ile yapılmış olan araştırmalara da yer verilmiştir. Yabancı literatürde ise nispeten daha fazla çalışmanın olduğu görülmüştür. İlgili çalışmalara yer verilirken kronolojik sıraya uygun olarak aktarılmaya dikkat edilmiş ancak anlam bütünlüğünün sağlanması bakımından bazı noktalarda kronolojik sıralama dışına çıkılmıştır.

Bekârlık üzerine yürütülmüş çalışmaların bir kısmı bekâr bireylerin bekârlığı nasıl yorumladıklarına odaklanmıştır. Örneğin, Reynolds ve Wetherell (2003), bekâr kadınların kamusal alanda oluşturdukları kimliklerini nasıl tanımladıklarını incelemeyi amaçlayan bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmanın verileri, yaşları 30 ile 60 arasında değişen bekâr, iki yıldan fazla süredir boşanmış veya dul kalmış, yalnız yaşayan 30 kadın ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilmiştir. Katılımcılar, bekârlığı bir erkek bulmakta başarılı olunmadığı için kişisel bir eksiklik olarak gördüklerini belirtmektedir. Bu açıdan bekâr kadının acınası, ümitsiz ve problemli bir karakter inşa ettiği düşünülmektedir. Bekârlığın sosyal dışlanma olduğunu düşünenler ise bekâr kadını aşağılanmış, saldırıya uğramış ve zayıf olarak betimlemektedir. Bekârlığı bağımsızlık ve seçim ile özdeşleştirenler, bekârlığı ayrıcalık olarak düşünüp bunun kişinin bencil olarak tanımlanabilmesine neden olabileceğine dikkat çekerken; bekârlığı kişisel gelişim ve başarı olarak ele alanlar, bunun arkasında kadınsal hırslarının olduğunun düşünüldüğüne ancak bu kadınların kendini gerçekleştirmiş bir duruşunun olduğuna değinmektedirler.

Bazı araştırmalarda ise bekâr bireylerin bekârlıkla ilgili düşünceleri, evlenmemiş olma nedenleri araştırılarak incelenmektedir. Örneğin, Pan (2004), insanların neden bekâr kaldığını ve evliliği neden erteledikleri sorularına cevap bulmak amacıyla, 25-34 yaş aralığındaki 18 kişinin (10 kadın, 8 erkek) katıldığı bir

çalışma yapmıştır. Çalışmanın sonucunda insanların bekâr kalmayı sürdürme nedenlerinin kariyer yapma, özgürlüğünü yaşama, evlilikten korkma ve doğru kişiyi bekleme olduğu ortaya çıkmıştır. Bekârlığın avantaj ve dezavantajlarının da incelendiği çalışmada katılımcılar, hayatlarının kontrolünün kendilerinde olması, evlilere göre daha esnek olmaları sayesinde kariyerinde ilerleme ve kariyer değiştirme olanaklarının olması, ekonomik olarak kendilerine yetmeleri ile kendilerini daha bağımsız hissetmeleri bakımından bekârlığı avantajlı olarak bulduklarını belirtmektedirler. Diğer yandan yalnız hissetme ve sosyal ortamlara yalnız katılmaktan dolayı utanma duygusunu yaşama ise bekârlığın dezavantajları olarak belirtilmektedir. Çalışmada araştırmacı katılımcıların yarısından fazlasının, bekârlığı geçici bir durum olarak gördüğünü ve evlenmeyi düşündüklerini rapor ettikleri görülmektedir.

Bir diğer çalışmada (Timonen ve Doyle, 2014) ise bekâr bireylerin medeni durumlarına ilişkin düşünceleri ve yaşadıkları duygular, evlenmiş olma nedenlerine göre karşılaştırılmıştır. Bu çalışmada yaşları 65-86 arasında değişen 12 erkek ve 14 kadının katılımcı olduğu bu çalışmada katılımcılar, hiç evlilik yapmama nedenlerine göre iki gruba ayrılmıştır. Buna göre katılımcıların yarısının kadın olduğu 12 katılımcının tercihen hiç evlenmemişken; sekizinin kadın ve altısının erkek olduğu 14 kişinin ise birtakım kısıtlamalar nedeniyle hiç evlilik yapmamış olduğu belirtilmektedir. Bu iki grubun karşılaştırıldığı çalışmanın sonuçlarına göre bekârlığı tercih eden katılımcıların, yaşlılıkları da dâhil olmak üzere yaşam seyirleri boyunca bekârlığı bağımsızlık, otonomi ve kişisel tatmin ile bağdaştırırken, pişmanlık duygusuna hayatlarında hiç yer vermediklerini anlaşılmıştır. Bu grubun, ilerleyen yaşlarda evliliği düşünmezken; hobi edinme, gönüllü işlerde yer alma ile akrabalar ve arkadaşlıklarında sosyalleşme gibi konularla ilgilendikleri belirtilmektedir. Fakirlik, bakıcılık, aile rolleri ve kültürel normlar sebebiyle bekâr kalmış olan katılımcılar ise bekâr oldukları için pişmanlık ve doyumsuzluk yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca çalışmada bekâr kalmak zorunda kalmış olan bu grubun, ilerleyen yaşlarda romantik bir ilişkiye başlamayı arzuladığı, bir partner bulmayı çok istedikleri, yakın ilişkilerin eksikliğini duydukları ve yaşlılıklarında bir eş veya partner, çocuk ve torunları olsaydı ne olacağıyla ilgili tahminler yaptıkları bulunmuştur.

Mermer (2011) ise genç kızların evlilikle ilgili değer ve tutumları ile toplumsal ve bireysel beklentileri incelemek amacıyla betimsel bir çalışma yapmıştır. Çalışmanın katılımcı grubunu Kayseri'de yaşayan, 15-29 yaş arasındaki henüz evlenmemiş, 131 genç kız oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucunda katılımcılar, erkek ve kadın için ideal evlilik yaşının 25-30 yaş arası olması gerektiğini belirtmişlerdir. Katılımcıların yarısından fazlası evlenecekleri kişi ile aralarında bir ile üç yaş fark olması gerektiğini ifade etmektedir. Çalışmada genç kızların sosyal statü açısından evlenecekleri erkeğin eğitimli olmasına önem verdikleri anlaşılmıştır. Katılımcıların %55,7'sinin, eş seçiminde evlenecekleri kişinin eğitim durumunun kendilerininkine eşit olup olmadığına dikkat ettikleri belirtilmektedir.

Bekâr bireylerin yaşantılarını inceleyen bazı araştırmaların bekâr bireylerin sosyal çevresiyle olan ilişkilerine ve toplumdaki yaşantılarına odaklandığı görülmüştür. Örneğin, Chasteen (1994), bekâr kadınların bekârlığını ve kadınlığını nasıl yaşadıklarını ve günlük yaşamdaki çevrelerini inceleyen bir nitel çalışma yapmıştır. Evlenmemiş, dul ve boşanmış olan 25 kadın ile yapılan görüşmelerin sonucunda bekâr kadınların yalnızca yapısal olarak ekonomik ve sosyal sistemde değil; aynı zamanda sembolik olarak yaşadıkları ve çalıştıkları çevrede de dezavantajlı bir konumları olduğuna dikkat çekilmektedir. Buna göre bekâr kadınlar, özellikle ev sahibi olma ve uzun saatler boyunca çalışmalarına sebep olan zaman baskısı açısından ekonomik problemlerle karşılaştıklarına bahsetmişlerdir. Sosyal ortamlarda ise bekâr kadınlar, evli kadınlara kıyasla kendilerini çoğunlukla yedek lastik gibi hissettiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca bekâr yaşadıkları için güvenlik problemi yaşadıklarını, bunun onları oturacakları evden, boş zaman aktivitelerine karar vermeye kadar etkilediğini belirtmektedirler.

Sharp ve Ganong (2007) da son zamanlarda artan bir trend olarak görülen kadınların geç evlenmesinin, onların yaşamlarına yansıması durumunda ne gibi deneyimler yaşadıklarını ve bekâr bir kadın olmanın ne ifade ettiğini anlamak amacıyla fenomenolojik bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışma kapsamında yaşları 28-34 arasında değişen, evlenmemiş, üniversite mezunu olan 10 kadın ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen verilere göre, kadınların evlenmemiş olmalarından dolayı birtakım içsel ve dışsal yaptırım yaşadıkları anlaşılmıştır. Bu bağlamda kadınların henüz evlenmemiş olmalarının, onları normal

hissettirmediğini belirtmeleri içselleştirilmiş sosyal beklentilere örnek olarak gösterilmektedir. Evlenmek ve çocuk sahibi olmak için zamanın geçiyor olması, katılımcıların hayatında ağır basan bir konu olarak yer aldığı düşünülmektedir. Buna göre katılımcılar, çocuk bakımının ilerleyen yaşlarda kendileri için zor olabileceğinden endişe duyduklarını ifade etmişlerdir. Diğer yandan katılımcılar, çocuk sahibi olmadan önce bir eş bulmayı istediklerini dile getirmişlerdir. Katılımcılar, mutlu evliliği olan akranları ile kendilerini karşılaştırdıklarında neden bekâr kaldıklarını düşündüklerini; ancak evliliğinde sorun yaşayanlarla karşılaştıklarında bekâr olmalarını o an için doğru bulduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca çalışmada kadınların belirsizlik yaşadıkları ve bununla nasıl başa çıktıklarına ilişkin bulgular da elde edilmiştir. Buna göre uzun süreli ilişkileri zaman kaybı olarak gören kadınların, kendileri için uygun bir eş adayı ile karşılaştıklarında ilişkinin devam etmesi için kendilerini baskı altına aldıkları ve yaşam kriterlerini değiştirdikleri anlaşılmıştır. Bir başka başa çıkma stratejisi olarak kadınların, "olacağı varsa olur" düşüncesiyle evliliği ve çocuk sahibi olmayı düşünmek yerine ilgilerini başka şeylere yönelttikleri anlaşılmaktadır. Ancak düğün, özel gün ve tatillerin birer hatırlatıcı işlevi olmasından dolayı, evliliği bir şekilde düşünmeye zorladığını; bu durumda evlenen kişilerin ya da hamile olan arkadaşlarının mutluluğuna odaklandıklarını belirtmişlerdir. İçsel ve dışsal baskılardan kurtulmanın bir diğer yolu olarak katılımcıların yeni düşünce yolları geliştirdikleri ve bunun için iyimser düşünerek iyi olduklarını kendilerine hatırlattıkları, bekâr olmanın özgürlüğün tadını çıkarabilme, kendi kendisiyle ilgilenebilme ve kendisini tanıma gibi avantajlarına odaklandıkları anlaşılmıştır.

Sharp ve Ganong (2011), 10 Amerikan bekâr kadın ile yürüttüğü bir başka fenomenolojik çalışmada ise yirmili yaşların sonunda otuzlu yaşların başında olan, evlilik yapmamış kadınların, ailelerinden ve toplumdan aldıkları mesajları araştırmıştır. Bulgulara göre katılımcıların sosyal çevrelerinde yaşadıklarını baskı olarak nitelendirdiği ve bu baskının onları hem görünür hem de görünmez hissettirdiği ortaya çıkmıştır. Buna göre günlük yaşamda evli ve çocuklu olmamaları nedeniyle gözlerin kendilerine çevrilmesinin bekâr kadınları görünür kılarken; evlilikle ilgili sorularla sürekli başa çıkmaları gerektiğinden bahsedilmektedir. Diğer yandan katılımcılar, evli olmayarak normalin dışında kalmaları ve baskıya maruz kaldıklarında hissettiklerinin, diğer insanlar tarafından

anlaşılmıyor olmasının görünmez hissetmelerine yol açtığını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte çalışmada kadınlar, evlilikle ilgili gördükleri baskı sonucunda kendilerini kaybeden olarak hissettiklerini, yaşın ilerlemesiyle birlikte seçilebilecek eş aday sayısının azaldığının farkında olduklarını, biyolojik saatlerinden dolayı endişe duyduklarını belirtmektedirler. Ayrıca katılımcılar, ifadelerinde düğün gibi olayların onlar için evliliği hatırlatıcı olay olduğuna, neden evlenemedikleriyle ilgili sorgulara maruz kaldıklarında kusuru kendilerinde aramaya başladıklarına, aile ve sosyal çevresinin onlara acıdıklarına ve birini bulmaları için önerilerde bulunduklarına, kardeşlerinin evlenmesi sonucunda kendilerine daha çok baskı yapıldığına değinmişlerdir. Bunların yanı sıra çalışma sonucunda katılımcılar, mutluluğun yalnızca evlilikle sağlanmadığını ve ebeveynlerin çocuklarını öyleymiş gibi yetiştirmemeleri gerektiğini de belirtmektedirler.

Bekâr bireylerin, evli olmamaları nedeniyle toplum içerisinde karşılaştıkları durumları inceleyen bir diğer çalışmada (Slonim, Gur-Yaish ve Katz, 2015) ise bekârlığı tercihen ve tercih dışı yaşayan bireylere yönelik basmakalıp yargılar ve duygusal tepkiler araştırılmaktadır. Çalışma çerçevesinde, yarısına yakını evli olan 480 katılımcı (193 erkek 287 kadın) ile birlikte çalışmışlardır. Elde edilen bulgulara göre bekâr insanların, romantik bir ilişkisi olan kişilere kıyasla daha yalnız ve acınası, daha az samimi ve asosyal olarak algıladıkları bulunmuştur. Bununla birlikte bekârlığı tercih eden ve tercih etmeyen bireylere yönelik farklı türde kalıp yargıların olduğu bulunmuştur. Buna göre ilk gruptaki bekârların, daha yalnız ve acınası, daha az samimi ve asosyal olarak algılandığı; ikinci gruptakilerinse daha başarılı, kariyer odaklı, bağımsız ve yetkili olarak görüldüğü belirtilmiştir. Ayrıca bekârlara yönelik duyguların, bu algıların oluşumundaki etkisi de incelenmiştir. Buna göre bekârlığı tercih edenlere yönelik öfke duygusunun ortaya çıktığı ve bu sebeple bu kişilerin bekârlığı tercih etmeyenlere göre daha yalnız ve acınası olarak algılandığı düşünülmektedir. Bekâr kalmayı seçmeyenlere karşı ise sempati duygusunun oluştuğu ve bundan dolayı bu kişilerin bekâr kalmayı tercih edenlere göre daha samimi ve sosyal olduğu bulunmuştur.

Bir başka araştırmada (Sarkisian ve Gerstel, 2016) ise bekârlığın, kişiyi ilişkilerinden izole edip etmediği sorusuna cevap bulmak amacıyla, ilişki durumu ile akraba, komşu ve arkadaşlarla olan bağları incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre bekâr olmanın daha fazla sosyal katılım ile bağdaştırıldığı bulunmuştur.

Ayrıca evlilere kıyasla bekârların aile, kardeş, komşu ve arkadaşlarıyla daha fazla iletişim halinde oldukları ve onlara daha sık yardım ettikleri, onlardan daha fazla yardım kabul ettikleri ile komşu ve arkadaşlarıyla daha fazla sosyalleştikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Bekâr bireylerle yürütülen bazı çalışmalarda ise bu bireylerin evlilik ile ilgili baskı yaşadıklarından bahsedilmektedir. Örneğin, Uslu (2012), 25-35 yaşları arasında, kentte yaşayan, çalışan veya okumakta olan, evlilik yapmamış ve ailesiyle yaşamakta olan kadınların, ev ile kurdukları ilişkiyi incelemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Bu çalışma kapsamında çalışmanın amacına uygun ölçütlerdeki sekiz kadın katılımcı ile çalışmıştır. Araştırmanın sonucunda kadınların evliliği isteme ve ayrı yaşama konularında ikilemde kaldıkları anlaşılmaktadır. Buna göre katılımcılar, bir yandan evliliği aile ve baskılardan bir kaçış yolu olarak gördükleri için isterken; diğer yandan evliliğin bir tutsaklık olduğunu düşündükleri belirtilmektedir. Ayrıca ailelerinin evinde yaşarken "bir odaya sıkışmış" gibi hisseden katılımcıların, ekonomik bağımsızlığa erişmelerine rağmen, ayrı eve çıkmadıkları veya çıkamadıkları görülmüştür. Bunun nedenleri arasında evlenmeden evden ayrılmanın hoş karşılanmıyor olmasının, ailelerine duydukları bağlılıklarının, ayrı yaşarken yaşam standartlarının düşmesinden korkmalarının, ailelerini bırakmadan dolayı vicdan azabı duyacaklarının, ailenin yetiştirme şekli nedeniyle çocuk gibi hissetmelerinin ve yalnız hayatın onlara yükleyeceği büyüme sorumluluğunu almak istememelerinin yer aldığı bulunmuştur.

Wang ve Abbott (2013) da Çinli bekâr kadınların, geleneksel aile ve sosyal değerlerden dolayı evlenmeleri ve çocuk yapmalarıyla ilgili baskı altında olmalarından yola çıkarak, 30 yaş civarında olan bekâr kadınların nasıl hissettiğini ve bekârlığın anlamını anlamak amacıyla fenomenolojik bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmada çeşitli ölçütlere göre belirlenen 10 kadın ile çalışılmıştır. Bulgular, bekârlığın avantaj ve dezavantajlarının farkında olma, evliliğe yönelik ikircikli tutumlar ve bekâr yaşantıya uyum sağlama adlı üç ana tema altında incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre katılımcılar bağımsızlık, otonomi ve özgürlük açısından bekârlığın avantajlı olduğunu; ancak yalnızlık, baskı ve evlenmemiş olmalarına yönelik etiketlemelerin bekârlığın dezavantajlarından olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılar, evliliğe karşı karışık tutumları olduğu; evlenmeyi çok fazla istedikleri için eş seçme kriterlerini düşürdükleri; onların zekâ ve özgürlüğüne

saygı duyabilen biri olarak idealize ettikleri Bay Doğru'yu beklerken iş yerlerindeki rollerinden utandıklarından bahsetmişlerdir. Ayrıca katılımcıların medeni durumları ile ilgili insanların soruşturmalarına maruz kaldıklarında, bununla başarılı bir şekilde başa çıkabildikleri öğrenilmiştir. Bununla ilgili olarak bekâr kadınların kendilerini evli arkadaş gruplarından izole ettikleri, yeni arkadaşlıklar kurdukları fakat bir bekâr olarak tek başına yaşama alışmak için sıklıkla çaba gösterdikleri ile ilgili bulgular elde edilmiştir.

Bekâr bireylere yönelik evlilik baskısını inceleyen bir başka çalışmada (Kavas, 2018) da evlilik yapmamış kadınların nasıl algılandığı ve "evlen" baskısının bu kadınların hayatlarını nasıl etkilediği araştırılmıştır. Çalışmanın katılımcı grubunu yaşları 25 ile 60 arasında değişen, 30 bekâr kadın oluşturmaktadır. Bu çalışmanın bulgularına göre bekâr kadınların belli bir yaşa geldikten sonra "evlen" baskısına maruz kaldıkları, ancak bu baskının şiddetinin kişiden kişiye değişiklik gösterebildiği ortaya çıkmıştır. Bekâr kadınların çoğunluğunun "evlen" baskısından olumsuz olarak etkilendiği ve baskıdan kurtulmak amacıyla evliliğe yöneldikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca katılımcılar, bu baskıyı en çok yakın çevrelerindeki diğer kadınlardan gördüklerini belirtmişlerdir. Çalışmanın sonucunda siyasilerin evlilik ile ilgili politikaları, evlenenlere evlilik ve çocuk için yapılan ekonomik yardımlar, dini açıdan evlenmeden bir şeyler yaşamanın yasak olması evlilik baskısının hissedildiği durumlar; evlilik programları, sosyal medya, dizi ve filmler ise evliliği teşvik eden mecralar olarak tanımlanmıştır. Bununla birlikte evlen baskısının kadınlarda kusurlu, yetersiz, sorunlu ve yük olduklarına dair düşünceler ile mutsuzluk, değersizlik, özgüvensizlik ve bıkkınlık gibi duyguların oluşmasına sebep verdiği bulunmuştur.

Bazı araştırmalarda ise bekârlığın çeşitli yaklaşımlar açısından incelendiği görülmektedir. Örneğin, Petrowski ve arkadaşları (2015), bağlanma stilleri ve demografik değişkenlerin ilişki durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla bir çalışma yürütmüşlerdir. 18-60 yaş arası, 1676 kişinin katılımcı olduğu bu çalışmada katılımcıların %54'ü kadın ve %40'ı bekâr bireylerden oluşmaktadır. Çalışmada elde edilen bulgulara göre, yetişkin bekâr erkeklerin, yetişkin bekâr kadın veya ilişkisi olan kadınlara göre daha fazla kaygılı bağlanma stiline sahip olmadıkları bulunmuştur. 18-30 yaş arası genç çiftlerin,

bekâr bireylerden daha fazla kaygılı bağlanma gösterirken; 31-45 yaş aralığındaki bekâr bireylerin, ilişkisi olanlara kıyasla daha fazla kaygılı bağlanma tutumu sergiledikleri bulunmuştur. Yaşlı bekâr bireylerin (46-60 yaş arası), çift olanlara göre yakınlık kurmada daha az rahatlık ve güven hissettiği düşünülmektedir. Ayrıca çalışmada bekâr bireylerin, ilişkisi olanlara göre çoğunlukla yüksekokul diploması almış oldukları belirtilmiştir.

Bir diğer çalışmada (Asolar, 2018) ise bekârlık, ilişki merkeziyeti yaklaşımı açısından incelenmektedir. Bekâr bireylerin bekâr olmakla ilgili olumsuz deneyimleri ile basmakalıp düşüncelerinin, ilişki merkeziyeti aracılığıyla araştırıldığı bu çalışmada bireylerin ilişki merkeziyetleri, depresyon ve kaygı semptomları açısından karşılaştırılmaktadır. Çalışma grubu bekâr, evli, boşanmış veya dul bireylerden oluşan 271 katılımcıdan oluşmaktadır. Çalışmanın sonucunda bekâr veya çift olmanın ilişki merkeziyeti ile depresyon ve kaygı semptomları arasındaki ilişkiyi anlamlı düzeyde etkilediği ortaya çıkmıştır. Ayrıca yalnızca ilişki merkeziyeti yüksek olduğunda, bekâr bireylerin depresif ve kaygı semptomu sergilediklerine yönelik kalıplaşmış düşüncelerin doğrulandığı bulunmuştur.

Bazı araştırmalarda ise bireylerin medeni durumlarının çeşitli değişkenlerle ilişkili olup olmadığı incelenmiştir. Örneğin, Gençal Yazıcı (2015), evli veya bekâr olma durumu ile yetişkinlerin genel öz yeterlik ve benlik saygısı düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığını araştırdığı çalışmasında evli ve bekârlardan oluşan 50 kişi (23 kadın 27 erkek) ile çalışmışlardır. Araştırmanın sonucunda medeni durumun genel öz yeterlik düzeyini etkilemediği ancak evli veya bekâr olma durumuna göre yetişkinlerin benlik saygısı düzeylerinde anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre evli yetişkinlerin, bekâr olanlara kıyasla benlik saygısı düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Adamczyk ve Segrin (2015) ise yaşam doyumu, sosyal ve duygusal yalnızlık ile aile, arkadaş ve önemli diğer kişilerden algılanan sosyal destek gibi değişkenlerin ilişki durumu üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Çalışma, 20-30 yaş arasındaki 535 Polonyalı katılımcı (335 kadın ve 218 erkek) ile yürütülmüştür. Çalışmanın sonucunda ise bekâr bireylerin, ilişkisi olan katılımcılara göre daha düşük yaşam doyumu ve önemli diğer kişilerden algılanan sosyal desteğin olduğu; ancak romantik ve sosyal yalnızlık ile aile desteğinin daha yüksek olduğu bulgusu elde edilmiştir. İlişki durumunun yaşam doyumu üzerinde doğrudan bir etkisinin

olmadığı bulunurken; romantik ve sosyal yalnızlık ile algılanan sosyal destekle birlikte incelendiğinde, ilişki durumunun yaşam doyumu üzerinde dolaylı etkileri olduğu bulunmuştur. Buna bağlı olarak araştırmacılar, bekârların daha fazla yalnızlık ve daha az önemli kişilerden sosyal destek hissetmeleri nedeniyle bekârlığın, yaşam doyumuna zararlı olabileceğini düşünmektedirler.

Psikolojik iyi oluş da medeni durumun üzerinde etkisi incelenen bir diğer değişkendir. Dündar ve Demirli (2018), yaptıkları bir çalışmada medeni durumun psikolojik iyi oluş üzerinde etkisi olup olmadığını incelemeyi amaçlamıştır. Bu çalışma kapsamında medeni durumu evli, bekâr, boşanmış veya dul olan 241 kişi ile çalışılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, evli veya çift olarak yaşayanların psikolojik iyi oluş düzeylerinin, bekâr veya boşanmış kişilerinkinden daha yüksek düzeyde bulunmasına rağmen anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Başka bir ifadeyle, medeni durumun, psikolojik iyi oluş üzerinde tek başına anlamlı bir etkisi olmadığı düşünülmektedir.

Bekârlığı konu alan çalışmaların çoğunluğunun nitel çalışmalar olduğu göze çarpmaktadır. Bu çalışmaların bir kısmı, yalnızca kadın katılımcılarla gerçekleştirilirken; kadın ve erkek açısından da bekârlığı inceleyen çalışmalar bulunmaktadır. Bazı çalışmalarda, medeni durumu farklı olan bireylerin bekârlığa olan yaklaşımı incelenmektedir. Çalışmaların genelinde bekâr bireylerin medeni durumlarına olan yaklaşımları ve toplumun bakış açısının ne olduğunun incelendiği anlaşılmaktadır. Yapılan nicel araştırmalarda ise yaşam doyumu, psikolojik iyi oluş, bağlanma stilleri gibi değişkenlerle evlilik arasındaki ilişki incelenmiş ve evli ve bekâr bireylerin aldıkları puanlar karşılaştırılmıştır. Bazı araştırmaların sonucunda bekâr bireylere, yaşanılan yalnız kalma korkusu ile baş etmeleri gerektiği, evliliği mutluluğun tek kaynağı olarak görmemeleri ve bekâr olmanın avantajlarını yaşayarak keyif almaları önerilmiştir.

Bölüm 3

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın desenine, çalışma grubuna, veri toplama yöntem ve araçlarına, işlem yoluna, veri analizine, araştırmanın geçerlik ve güvenirliği ve araştırmacının rolü ile ilgili bilgiler verilmektedir.

Araştırma Yöntemi

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmaktadır. Nitel araştırma yöntemi, araştırılan konu hakkında ilgili kişilerin bakış açılarının anlaşılmasını sağlamakla birlikte, bu görüşlerin oluşumunda etkili olan sosyal yapı ve süreçlerin tespit edilmesine de olanak sağlamaktadır (Glaser ve Strauss, 1967). Yıldırım ve Şimşek (2013) nitel araştırmayı, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” (s. 45) olarak tanımlamaktadır.

Nitel araştırmalar kapsamında kültür araştırması, kuram oluşturma, fenomenoloji (olgubilim), durum çalışması ve eylem araştırması gibi çeşitli araştırma desenleri kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırmanın zemininin oluşturulmasında nitel araştırma desenleri arasından fenomenolojik (olgubilim) yaklaşım kullanılmaktadır. Fenomenoloji, bir olgunun özünün ve anlamının ne olduğunu açıklamak amacıyla yapılan araştırmaları kapsamaktadır (Saldana, 2011). Başka bir tanımla; fenomenolojik araştırmalar, bir olgunun daha iyi tanımlanmasını ve anlaşılmasını sağlayacak örnek, açıklama ve yaşantıları ortaya koyan çalışmalardır. Fenomenolojik yaklaşımla, farkında olunmasına karşın üzerinde derin ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Kişiler yaşamı kendilerine özgü olarak deneyimledikleri için fenomenolojideki temel kural, gerçekliğin öznelliği ve bunun ancak bireyin bakış açısına bakılarak anlaşılabilecek olmasıdır (Moustakas, 1994). Bundan dolayı fenomenolojik çalışmalarda bireylerin "neyi", "nasıl" yaşayıp, anlamlandırmakta olduğu sorularının cevapları ile ilgilenilmektedir (Creswell, 2013; Moustakas, 1994).

Bu çalışmada bekâr kadınların bekârlık algıları ve toplum içindeki yaşantıları, günlük yaşamda karşılaşılan bir olgudur. Bu araştırma ile kadınların bu olguyu nasıl deneyimlediklerinin ayrıntılı bir biçimde anlaşılması hedeflenmektedir.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Nitel araştırmalarda çalışma grubu, araştırmanın temel aldığı olguyu yaşayan ve bu olguyu yansıtabilecek bireylerden oluşmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Amaçlı örnekleme yöntemleri, belli ölçütleri karşılayan veya belli özelliklere sahip olan, bir veya daha fazla öznel durumlarda çalışmaya olanak sağlamaktadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2015). Nitel araştırma geleneği içerisinde ortaya çıkan amaçlı örnekleme yöntemlerinde çalışma grubu, evren içerisindeki çeşitliliği betimleme ile farklı ve benzer durumları ortaya koyabilme amacına uyacak şekilde belirlenmektedir (Berg, 2004). Bununla birlikte çalışma grubu belirlenirken daha zengin bir veri seti elde etmek amacıyla birden fazla örnekleme yöntemi kullanılabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Buna dayanarak bu araştırmada katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemlerinden *ölçüt örnekleme (criterion sampling), kolay ulaşılabilir durum örneklemesi (convenience sampling)* ve *kartopu örnekleme (snowball sampling*) yöntemleri kullanılarak belirlenmiştir.

Bir araştırmada gözlem birimleri, bazı özellikleri taşıyan kişi, olay, nesne ve durumlardan oluşturulurken; araştırmanın örneklemi için belirlenen ölçütü karşılayabilecek bu birimler örnekleme alınmaktadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2015). *Ölçüt örnekleme* yönteminin temel anlayışı önceden belirlenmiş bir takım ölçütleri karşılayan tüm durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu örnekleme yöntemi, araştırılan olguyu yaşayan kişi sayısının çok fazla olması halinde çalışma grubunun daha kolay belirlenmesini sağlamaktadır (Creswell, 2007). Katılımcıların belirlenmesinde kullanılacak ölçütler araştırmacı tarafından veya daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesinden oluşturulabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmada katılımcıların belirlenmesinde araştırmacı tarafından şu ölçütler oluşturulmuştur:

- Daha önce evlilik yapmamış olması,
- Hâlihazırda romantik ilişki yaşamıyor olması,

- 25-40 yaş aralığında olması,

Bu kriterlere sahip olan katılımcıların belirlenmesinde ise kolay ulaşılabilir *durum örneklemesi* ve *kartopu örnekleme* yöntemleri kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi ile araştırmacı, yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçmektedir. Bu yöntemin kullanılması, araştırmaya hız ve pratiklik kazandırmayı sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). *Kartopu örneklemesi* ise araştırmanın problemine ilişkin zengin bilgi kaynağı olabilecek birey ya da durumların belirlenmesine olanak sağlamaktadır. Bu çalışmaya öncelikle araştırmanın duyurusunun yapılmasının ardından iletişime geçilen, katılımcı profiline uygun, kolay ulaşılabilir bireylerle başlanılmıştır. Ardından görüşülen katılımcılara çevrelerinde araştırmanın katılımcı profilindeki ölçütleri taşıyan kişilerin olup olmadığı sorulmuş ve bu kişilere ulaşmak için görüşülen katılımcılardan yardım istenmiştir. Araştırmanın veri toplama süreci kartopu tekniği ile yeterli ölçüde katılımcıya ulaşıldığında tamamlanmıştır.

Pattron (1990), nitel araştırmalarda örneklem büyüklüğünün belirlenmesine ilişkin belirli bir kural olmadığını belirtmektedir. Nitel çalışmalarda örneklem sayısı araştırmanın amacına, neyin kullanışlı olduğuna, neyin önemli olduğuna mevcut zaman ve kaynaklara göre neler yapılabileceği göz önünde bulundurularak belirlenmektedir (akt. Yıldırım ve Şimşek, 2013). Dolayısıyla bu araştırmada katılımcı sayısının bekâr kadınların bekârlığa ilişkin yaşantılarını yansıtacak kadar çok ancak içerik analizini aşırı karmaşık hale getirmeyecek kadar az olması amaçlanmaktadır. Olgu ile ilgili yapılmış olan benzer çalışmalar incelendiğinde bu çalışmalardaki katılımcı sayısının 10 ile 30 arasında değişmekte olduğu bulunmuştur (bkz. Band-Winterstein ve Manchik-Rimon, 2014; Chasteen, 1994; Reynolds ve Wetherel, 2003; Sharp ve Ganong, 2007; Sharp ve Ganong, 2011; Timonen ve Doyle, 2014). Bu araştırma kapsamında 17 bekâr kadın katılımcıyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Tablo 1'de katılımcılara ait bazı demografik bilgiler özetlenmiştir. Katılımcıların her biri için bir rumuz belirlenmiştir. Bulgular ve tartışma bölümlerinde katılımcılardan bahsedilirken, rumuzların yanı sıra parantez içinde katılımcıların yaşları da gösterilmektedir (Örn: Aslı(27)).

Tablo 1

Katılımcıların Bazı Demografik Özellikleri

Kod	Yaşı	Eğitim durumu	Mesleği	Yaşadığı il	Kiminle yaşıyor?	Kardeş Sayısı	Evli Kardeş var mı?
Aslı	27	Önlisans	Memur	İstanbul	Aile ile	4	Hayır
Melike	30	Lisans	Özel sektör	İstanbul	Aile ile	3	Hayır
Enfal	30	Önlisans	Ücretli öğretmen	İstanbul	Aile ile	3	Evet
Ayşe	26	Lisans	Öğretmen	İstanbul	Yalnız (ev)	3	Evet
Nur	37	Yüksek Lisans	Öğretmen	İstanbul	Ev arkadaşıyla	4	Hayır
Ela	30	Lisans	Memur	İstanbul	Aile ile	2	Evet
Kübra	33	Lisans	Öğretmen	İstanbul	Yalnız (ev)	6	Evet
Esra	29	Lisans	Öğretmen	Ankara	Yalnız (ev)	4	Evet
Fatma	27	Lisans	İktisatçı	Ankara	Yalnız (ev)	3	Hayır
Gülsüm	27	Doktora (Devam ediyor)	Psikolojik danışman	Ankara	Ev arkadaşıyla	2	Hayır
Özlem	27	Doktora (Devam ediyor)	Psikolojik danışman	Ankara	Ev arkadaşıyla	2	Evet
Nisa	32	Doktora (Devam ediyor)	Öğretmen	Ankara	Aile ile	5	Evet
Esma	25	Yüksek Lisans (Devam ediyor)	Öğretmen	Diyarbakır	Ev arkadaşıyla	4	Evet
Sibel	26	Lise	Eczane teknisyeni	Diyarbakır	Aile ile	5	Evet
Ebru	35	Lisans	Sigortacı	Diyarbakır	Aile ile	5	Evet
Derya	31	Önlisans	Çocuk gelişimci	Diyarbakır	Aile ile	7	Evet
Çiğdem	28	Doktora (Devam ediyor)	Ziraat Mühendisi	Diyarbakır	Aile ile	3	Evet

Bekâr bireylerin, aileleri ve yakın çevreleri tarafından evlenmemiş olma nedenlerine ilişkin soru ve yorumlarla karşılaşmakta ve baskıya maruz kalabildikleri tahmin edilmektedir. Erkeklere kıyasla kadınların bu durumla daha çok karşılaştıkları ve dolayısıyla daha çok olumsuz etkilendikleri düşünülmektedir (Sharp ve Ganong, 2011). Bekâr bir kadının evlenmemiş olmasının nedeni ve evliliği isteyip istememesi fark etmeksizin toplumdaki konumunun evliliğe göre belirlendiğinden bahsedilmektedir (Beauvoir, 1993). Bu nedenle, araştırmanın örneklemi belirlenirken çalışma grubu kadınlardan oluşturularak, henüz evlenmemiş kadınların bekârlık algıları ve yaşantılarının incelenmesi

amaçlanmıştır. Tablo 1 incelendiğinde çalışmada üç farklı ilden kadın katılımcıların yer aldığı görülmektedir. Bunun sebebi Türkiye'nin doğu, orta ve batı bölgelerinde yaşayan bekâr kadınların yaşantılarının kültürel olarak farklılık gösterip göstermediğinin de incelenmek istenmesidir.

Katılımcıların yaşları 25 ve 37 arasında değişmekte olup; yaş ortalamaları 29,41'dir. Katılımcıların mesleki durumları incelendiğinde, tamamının bir işte çalıştığı görülmektedir. Katılımcılardan dokuzu bir kamu kurumunda ve sekizi özel sektördeki bir kurumda çalışmaktadır.

Katılımcıların eğitim durumları incelediğinde ise çoğunluğunun bir lisans programından mezun olduğu anlaşılmaktadır. Üç katılımcı önlisans programı ve bir kişi lise mezunudur. Bir katılımcı yüksek lisans mezunu, beş katılımcı ise lisans sonrası eğitimlerine devam etmektedir.

Katılımcıların dokuzu ailesi ile birlikte, dördü ev arkadaşlarıyla ve dördü tek başına ailesinden farklı bir ilde yaşamaktadır. Katılımcıların hepsinin kardeşi olduğu anlaşılmaktadır. Ailelerinde kardeşlerin evlenme durumları sorulduğunda ise beş katılımcı haricinde diğer katılımcıların kardeşleri arasında evlenenlerin olduğu bilgisi edinilmiştir. Bu durumun evlilik konusunda katılımcıları etkileyip etkilemediğine ilişkin bilgilere bulgularda yer verilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada katılımcılara ilişkin bazı temel bilgilerin toplanması amacıyla görüşmelerin yanında araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" (Ek-B) kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formu ile katılımcılar hakkındaki bazı bilgilere (yaş, eğitim düzeyi, kiminle yaşadığı vb.) daha hızlı ve sistemli bir şekilde ulaşılmıştır.

Araştırmanın temel veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşmelerden yararlanılmıştır. Görüşmelerin sistematik olarak gerçekleşebilmesi, araştırılan olgu ile ilgili verilerin detaylı bir şekilde edinilmesi, toplanan verilerin kolay düzenlenebilmesi ve analiz edilebilmesi amacıyla araştırmacı tarafından bir “Görüşme Formu” (Ek-C) geliştirilmiştir. Bazı görüşmelerde katılımcıların yaşantılarına ve verdiği cevaplara bağlı olarak soruların sorulma sırasının değiştirilmesi gerekmiş; görüşme sırasında katılımcılara görüşmeye getirdiği yaşantılarından dolayı görüşme formunda yer almayan bazı ek sorular da

yöneltilmiştir. Aşağıda görüşme formunun hazırlanma süreci ayrıntılı olarak anlatılmaktadır.

Görüşme formunun hazırlanması ve uygulanması. Bu çalışmanın amacı kapsamında araştırmanın odağında bekârlık kavramının yer aldığı söylenebilir. Katılımcıların bekâr olmaları ile ilgili yaşantıları ile ilgili verileri içerecek görüşmelerin gerçekleştirilebilmesi için bekârlığın iyi anlaşılabilmesi ve katılımcılara sorulacak soruların, bekârlık ile ilgili parametreleri ortaya koyabilecek şekilde hazırlanması gerekmektedir. Bu nedenle araştırmacı tarafından bekârlık ile ilgili alanyazın detaylı bir şekilde incelenmiştir. Çalışmanın “Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar" bölümünde alanyazının özeti niteliğindeki bu bilgilere yer verilmiştir.

İlgili alanyazının incelenmesinin ardından, alanyazındaki bilgilerle tutarlı bir şekilde ve araştırmanın odağı çerçevesinde görüşme formu hazırlanmıştır. Araştırmacı, hazırladığı bu taslak formu konuya ilgi duyan bir yüksek lisans öğrencisi, nitel çalışmalar yapan bir araştırma görevlisi ve tez danışmanı ile paylaşarak bu kişilerin görüşme formunun içeriği ve biçimine ilişkin fikirlerine başvurmuştur. Alınan fikirler ve öneriler doğrultusunda katılımcılara yöneltilebilecek yeni sorular eklenerek soruların gruplaması yeniden düzenlenmiş ve "Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu"nun onayına başvurulmuştur. Etik komisyondan onay alınmasının ardından (EK-Ç) pilot uygulama gerçekleştirilmiştir.

Pilot uygulama için araştırmanın duyurusuna dönüş yapan ve katılımcı profiline uygun olan iki kadın ile görüşülmüştür. Bu görüşmelerde formda yer alan soruların açık ve anlaşılır olup olmadığına, katılımcılar açısından rahatsız edici nitelikte olup olmadığına ve araştırmadan elde edilecek sonuçlara hizmet edip etmediğine dikkat edilmiştir. Pilot uygulamalarda "Bekâr olmaktan dolayı ne kadar memnunsunuz?" sorusu sorulurken, katılımcıların cevaplamalarını kolaylaştırmak adına ve memnuniyet seviyelerini daha iyi anlamak için katılımcılara bir ölçüt sorulması gerektiği anlaşılmıştır. Bu nedenle bu soru "Bekâr olmaktan (yani evlenmemiş olmaktan) memnuniyetinizi dile getirecek olsanız, bir ile on arasında memnuniyet düzeyinize kaç puan verirdiniz?" olarak yeniden düzenlenmiştir. Pilot uygulamada bazı soruların da uzun olmasından kaynaklı anlaşılmadığı fark edilmiştir. Bu doğrultuda araştırmacının tez danışmanının da görüşü alınarak bu sorular kısaltılmıştır.

Görüşme formu toplam 25 sorudan oluşmaktadır. Bekârlık ve eş seçimi ile ilgili soruların alt soruları da bulunmaktadır. Sorular araştırmanın bütünlüğü ve anlaşılırlığını sağlaması hem katılımcı hem de araştırmacı açısından kolaylık olması adına üç kategoriye ayrılmıştır:

1. Katılımcının bekârlık algısını anlamaya yönelik sorular: Bu kategorideki sorularla katılımcının medeni durumundan dolayı mutlu olup olmadığı, eğer hoşnut değil ise bekâr olduğunu ona hatırlatan şeyleri ve bunu sıklıkla hatırladığı, katılımcının gözünden bekâr olmanın ne demek olduğu, bekârlığın avantaj ve dezavantajlarına dair düşünceleri öğrenilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca katılımcıların bekâr olmayı tercih edip etmedikleri ve evde kalma korkularının olup olmadığına dair bilgilere de ulaşılmak hedeflenmiştir.

2. Katılımcının evliliğe ve romantik ilişkilere bakışını anlamaya yönelik sorular: Katılımcıların ideal evlilik ve ideal eş hayalinin, eş seçiminde seçici olup olmadıklarının, geçmiş ilişki durumlarının, evlilik korkularının, evli ve bekâr kadın genellemesinin olup olmadığının anlaşılmasına yönelik sorulara bu kategori altında yer verilmiştir.

3. Katılımcının etkilendiği çevresel faktörleri tespit etmeye yönelik sorular: Bu sorularla katılımcıların ailesinden ve sosyal çevresinin bekârlık ve evlilik ile ilgili tutumlarının anlaşılması, katılımcıların evlilik ile ilgili aldıkları mesajlar ile bekâr kadınların toplum içerisinde maruz kaldıkları sıkıntıların belirlenmesi hedeflenmiştir.

Veri Toplama Süreci

Literatür incelemesinin ardından araştırma deseni ve katılımcı profili belirlenerek katılımcılardan elde edilecek bilgilerin yer aldığı kişisel bilgiler formu ve görüşme formu veri toplamaya hazır hale getirilmiştir. Ayrıca katılımcıların kendilerini güvende hissetmeleri, araştırma ile ilgili temel bilgileri öğrenebilmeleri ve araştırmaya gönüllü bir şekilde katıldıklarını beyan edecek bir Gönüllü Katılım Formu (Ek-A) hazırlanmıştır. Hazırlanan gönüllü katılım formu, kişisel bilgiler formu ve görüşme formunun uygulanarak araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için Hacettepe Üniversitesi Akademik Etik Komisyonu'ndan izin alınmıştır. İzin alındıktan sonra araştırmacı, kendi sosyal çevresi aracılığıyla çalışmanın duyurusunu yaparak, araştırmanın başında belirlenen ölçütleri karşılayan ilk

görüşmecilere ulaşmıştır. Görüşme formunun anlaşılırlığını ölçmek amacıyla ilk iki görüşmeci ile pilot uygulama yapılmıştır. Her ilden katılan ilk katılımcılara, araştırmacının bu illerdeki sosyal çevresinin tanıdıkları aracılığıyla yapılan duyurular sonucunda ulaşılmıştır. Ardından kartopu örnekleme yöntemiyle diğer görüşmecilere ulaşılmıştır.

Görüşmelerin öncesinde gönüllü katılım formu iki nüsha olarak hem katılımcı ve hem araştırmacı tarafından imzalanmış; bu formun bir nüshası araştırmacıda kalmış, diğeri de katılımcıya verilmiştir. Bu formda gerçekleştirilecek görüşmenin yaklaşık bir saat süreceği, görüşme sırasında ne ile ilgili soruların sorulacağı, görüşmelerin ses kaydına alınacağı, gönüllü olup istedikleri zaman görüşmeyi sonlandırma haklarının olduğu, araştırmayı bıraktıklarında ise herhangi bir sorumluluk altına girmeyecekleri belirtilmiştir. Bununla birlikte katılımcıların kimlik bilgilerinin ve alınan kayıtların gizli tutulacağı, ses kayıtlarının yazıya geçirilmesinin ardından silineceği ve diğer bilgilerin araştırmacının kişisel bilgisayarında şifreli olarak verilerin yasal saklama süresi dolana kadar tutulacağı ve ardından tamamen sileceği bilgisi de formda açık bir ifadeyle belirtilmiştir.

Görüşme süresince katılımcıların kendilerini rahat ve güvende hissedebilmeleri ve sorulan soruları cevaplarken kendilerini baskı altında hissetmemeleri için görüşmelerin gerçekleşeceği zaman ve mekânın katılımcılara uygun olmasına dikkat edilmiştir. Bunun için görüşmeden önce katılımcılarla iletişime geçilerek onların önerileri doğrultusunda görüşme saati ve yerine karar verilmiştir. Görüşmelerin üçü katılımcıların evinde, biri katılımcının ofisinde, biri bölgede bulunan bir psikolojik danışma merkezinde ve on ikisi ise katılımcıların önerdiği kafelerde gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı görüşmeler esnasında katılımcıların kendilerini değerli ve rahat hissedebilmeleri için onların kullandıkları dile uygun olarak bazı görüşmelerde informal, bazılarında ise formal bir dil kullanmayı tercih etmiştir. Bununla birlikte araştırmanın odağından sapmamak kaydıyla görüşmelerin katılımcı tarafından yönlendirilmesi sağlanmıştır.

Görüşmeler profesyonel bir ses kaydı cihazı ile kaydedilmiştir. Görüşmelerin ortalama süresi yaklaşık 48 dakikadır. Görüşmelerin tamamlanmasının ardından ses kayıtları bilgisayar ortamında yazıya geçirilmiştir. Katılımcıların gizliliği son derece önemli olduğundan, ses kayıtlarının yazıya geçirilme sürecinde her katılımcıya bir kod belirlenmiştir. Görüşme esnasında ismi geçen kişilerin isimleri,

kayıtlar yazıya geçirilirken değiştirilerek katılımcıların kimliğinin açığa çıkmasına izin verilmemiştir. Görüşmelerin ses kayıtları ve yazıya dökülmüş halleri, araştırmacının kişisel bilgisayarında şifreli bir dosyada saklanmıştır.

Görüşmelerin deşifrelerinin araştırmacı tarafından oluşturulmasının ardından, elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Son olarak, analiz sonucu elde edilen bulgular rapor haline getirilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde "içerik analizi" yönteminden faydalanılmıştır. İçerik analizi, insan davranışlarını ve doğasının belirlenmesinde doğrudan olmayan yollarla çalışmayı sağlayan bir teknik olarak tanımlanmaktadır. Bu teknik ile bir metnin içindeki belli kelimelerin daha küçük içerik kategorilerinin belirlenmesiyle özetlemesi yapılmaktadır. İçerik analizi, gözlem ve görüşme yoluyla bilgilerin elde edildiği çalışmalarda verilerin analizinin yapılmasında kullanılan bir yöntemdir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2015).

Yıldırım ve Şimşek (2013) içerik analizinde yapılan temel işlemi, birbirine benzeyen verilerin belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilmesi ve bunların okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenlenmesi olarak açıklamaktadır. Bu doğrultuda, nitel araştırmalarda veri analizinde öncelikle veriler kodlanmakta, ardından kavramlar düzenlenerek verileri açıklayan temalar bulunmaktadır. Çalışmada elde edilen kod ve temaların düzenlenmesini, bulguların tanımlanması ve yorumlanması süreci izlenmektedir.

Bu çalışmada içerik analizinin aşamaları özenle takip edilmiştir. Öncelikli olarak yazıya geçirilen görüşmeler, araştırmacı tarafından, dikkatle ve detaylı bir biçimde birkaç defa okunmuştur. Okumalar sırasında kodlara ilişkin bir liste hazırlanmıştır. Kod listesi, araştırmacının kendi deneyimleri, alanyazın okumaları ile verinin içinde geçen bir sözcük veya cümleden yola çıkılarak oluşturulmuştur.

Çalışmadan elde edilen verilerin kodlanmasının ardından kodlar kategorize edilmiştir. Temalar oluşturulurken bu temaların altında yer alacak kodların birbiri ile ilişkisi, alanyazın dikkate alınarak betimlenmiş ve veriler bütüncül bir anlayışla çözümlenmiştir. Bu süreçte araştırmacı dışında bir araştırma görevlisi, bu alanda çalışmalar yapan iki yüksek lisans öğrencisi de birbirinden bağımsız olarak verileri

kodlamıştır. Bazı tema ve alt temalar, araştırmacının oluşturduklarından farklı olarak ortaya çıkmıştır. Araştırmacı ve veri kodlayan kişiler, bu farklılık üzerinde tartışarak araştırmacı tarafından oluşturulan bazı temaların değişmesinde uzlaşmışlardır. Ardından araştırmacı bu kodları ve temaları hakkında tez danışmanının da görüşünü almıştır. Veriler, oluşturulan kod, tema ve alt temalara göre düzenlenirken araştırmacı tarafından kişisel görüş ve yorumlara yer verilmemiştir. Son olarak elde edilen bulguların yazılma aşamasına geçilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel çalışmalarda geçerlik ve güvenirliğin sağlanması için standardize edilmiş yöntemlerin kullanılmaması ve sözel verilerden oluşması, araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini olumsuz etkilemektedir. Bundan dolayı nitel araştırmaların geçerlik ve güvenirliğinin sağlanmasında nicel araştırmalardan farklı yöntemler kullanılmaktadır (Saldana, 2011; Yıldırım ve Şimşek, 2013). Nitel araştırmalarda güvenirlikten ziyade geçerlik daha ön plandadır; çünkü geçerli bir çalışmanın güvenilir bir çalışmanın ön koşulu olması itibariyle geçerliliği sağlamaya yönelik alınan önlemler aynı zamanda güvenirliğin de güvence altına alınmasını sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Bu araştırma kapsamında kullanılacak görüşme formunun hazırlanmasında uzman görüşünün alınması, pilot çalışmaların yapılması geçerliği arttırmaya yönelik alınan önlemlerdir. Verilerin birden fazla kişinin birbirinden bağımsız bir şekilde kodlanması ve kodlayıcılar arasında görüş birliğinin sağlanması, çalışmanın inanılırlığını ve titizliğini arttırmaktadır (Kuckartz, 2014). Bu süreçte araştırmacı haricinde üç ayrı kodlayıcının da görüş ve önerilerinin alınmasıyla tema ve alt temalar oluşturulmuştur. Araştırmacı düzenlenen tema ve alt temaları tez danışmanıyla da paylaşarak temaların uygunluğuyla ilgili danışmanının görüşünü almıştır. Veriler, oluşturulan kod, tema ve alt temalara göre düzenlenirken araştırmacı tarafından kişisel görüş ve yorumlara yer verilmemiştir.

Araştırmacının Rolü

Araştırmacının rolünden bahsetmeden önce öncelikle araştırmacıyı bekârlık olgusu ile çalışmaya iten nedenlerin anlatılması gerekmektedir. Araştırmacı bulunduğu iş ve sosyal ortamlarında kişilerin evlenmemiş olmaktan dolayı

yakındıklarını gözlemlemiştir. Bu kişilerin şikâyetçi olma sebepleri arasında kişisel ihtiyaçlarının ve evlenmesi gerektiğiyle ilgili çevrelerinden işittikleri sözlerin olduğu anlaşılmıştır. Bu durumdan kadın ve erkek bireylerin yakınmasına rağmen kadınların daha sıklıkla dile getirdiği de gözlemlenmiştir. Araştırmacı bu gözlemini tez danışmanına aktardığında, danışmanının da benzer gözlemlerinin olduğu ve bekâr bireylerin, çoğunlukla da bekârlığı sorun olarak görmeye başlayan kadınların, günlük yaşamlarının olumsuz etkilenebildiğine ilişkin durumlara şahit olduğu fark edilmiştir. Ardından araştırmacı, tez danışmanı ile bu olguyu tartışarak literatüre katkı sağlayacak, bekârlık olgusuyla ilgili bir çalışma yapmayı kararlaştırmıştır.

Katılımcıların birinci dereceden tanıdığı kişilerden olmasının, bu kişilerin görüşme esnasında açılmalarını olumsuz etkileme ihtimali düşünülmüştür. Bu nedenle araştırmacı, katılımcıları belirlerken çalışmanın duyurusunu kendi çevresine yapmış ve onlardan kendi çevrelerine duyuru yapmalarını istemiştir. Duyuruyu gören kişilerin, bir kısmı araştırmacı ile ön görüşme yaparak çalışma hakkında akıllarına takılan soruları sormuşlardır. Bunun sonucunda bir kısmı özel hayatlarını açmak istemedikleri için katılmaktan vazgeçmişlerdir. Görüşülen ilk katılımcıların aracılığıyla da yeni katılımcılara ulaşılmıştır. Görüşme yerlerinin belirlenmesi kendilerini rahat hissedebilmeleri ve açabilmeleri için tamamen katılımcıların seçimine bırakılmıştır.

Araştırmacı, kendisinin de bekâr olmasının görüşme sürecini etkilememesine özen göstermiştir. Ancak görüşmelerde bazı katılımcılar araştırmacının medeni durumunu merak etmişlerdir. Bu kişilerin araştırmacının medeni durumunu sorduklarında, bekâr olduğunu öğrendikten sonra kendi yaşantılarını daha da detaylandırarak anlattıkları gözlemlenmiştir. Bazı görüşmeler sonlandıktan ve ses kaydı kapatıldıktan sonra katılımcılar sonradan hatırladıkları durumları da görüşmeye eklemek istemişlerdir. Bu paylaşımlar da araştırmacı tarafından not olarak alınmıştır. Katılımcıların görüşme yerinden ayrılırken çalışmanın konusunu sevdiklerini ve bu çalışmaya katılmaktan hoşnut olmalarını ifade etmelerinden dolayı görüşme süresince zorlanmadan kendilerini açmalarını olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir.

Araştırmacı, verilerin toplanması, analiz edilmesi ve yorumlanması sürecinde elinden geldiğince objektif davranmaya ve önyargılardan uzak durmaya

çalışmıştır. Veri toplama ve analiz sürecini kendisi yapmıştır. Çalışmanın güvenirliğini arttırmak ve olası öznel yorumların önüne geçebilmek amacıyla temaların oluşmasında konuya ilgi duyan farklı kişilerin görüş ve önerileri de alınmıştır.

Bölüm 4
Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde araştırma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmelerden içerik analizi yoluyla elde edilen bulgulara yer verilmektedir. İçerik analizi sonucunda katılımcıların bekârlık yaşantıları ve medeni durumlarına ilişkin aldıkları mesajlarla ilgili bilgiler elde edilmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda dört tema ve her bir temanın altında alt temalar oluşturulmuştur. Temalar ve alt temalarla ilgili detaylı bilgiler Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2

Temalar ve alt temalara ilişkin bilgiler

Temalar	Alt Temalar
Bekârlığa bakış	Bekârlık hakkındaki düşünceler Bekâr olmanın avantajları Bekâr olmanın dezavantajları
Evlenmek ya da evlenmemek ikilemi	Evlilik hakkındaki düşünceler Evliliği düşündüren ihtiyaçlar Eş seçim kriterleri İdeal evlilik hayali Evlilik korkusu
Toplumda ve sosyal çevrede yaşantılar	Ailenin evlilik ve bekârlıkla ilgili görüşleri Yakın çevreden evlilikle ilgili verilen öğütler Toplumun evlilik ve bekârlıkla ilgili mesajları Evliliği hatırlatan durumlar
Bekâr yaşama uyum	Evlilikle ilgili öğütler, mesajlar ve olayların oluşturduğu duygular Medeni durumun sorgulanmasıyla yüzleşme Yalnızlık hissi ile baş etme

Tablo 2'de sunulan temalara ve bu temaların alt temalarına ilişkin ayrıntılı bilgiye aşağıda yer verilmektedir.

Bekârlığa Bakış ile İlgili Bulgular

Bu başlık altında katılımcıların, bekâr olmanın onlar için ne ifade ettiği, bekârlığı nasıl yorumladıkları ile bekârlığın olumlu ve olumsuz yanlarına ilişkin

bulgulara yer verilmektedir. Bu bulgular üç alt tema oluşturularak ele alınmaktadır. Bu alt temalar şu şekildedir:

- Bekârlık hakkındaki düşünceler
- Bekâr olmanın avantajları
- Bekâr olmanın dezavantajları

Bekârlık hakkındaki düşünceler

Kadınların bekârlık ile ilgili düşüncelerinin anlaşılması için öncelikle onların bekâr kadını nasıl tanımladıkları incelenmiştir. Bunun için katılımcılara "Bekâr olmanın nasıl bir hal olduğunu bilmeyen birine anlatacak olursanız neleri özellikle söylerdiniz?" sorusu sorulmuştur. Alınan cevaplara göre kadınların çoğunluğu (*f*=13) bekâr olmanın özgür olmak olduğunu ifade etmişlerdir. Kadınlar için bekâr kadın olmak ayakları üzerinde durabilen, her şeyin sorumluluğu yalnızca kendilerinde olduğu, yaptıklarının hesabını vermek zorunda kalmayan, eve istediği saatte girip evden istediği saatte çıkabilen, bağımsız ve kendi başına karar alabilen bir kadın olma anlamına gelmektedir. Bununla ilgili olarak Özlem (27) ve Nisa (32), bekârlığın kötü bir şey olmadığını savunurken; Derya'nın (31) *"Bekârlık, bir insanın başına gelebilecek en güzel şeydir."* (s. 1) ifadesinin bunu destekler nitelikte olduğu düşünülmektedir. Çiğdem (28) ise bekâr kadını tanımlarken öncelikle bekâr olmanın suç olmadığını söyleyerek, insanların medeni durumlarının tercihleriyle ilgili olduğunu ve evlenmenin ve bekâr kalmanın bir zorunluluk taşımadığını eklemiştir. Ayrıca bekârlığı tanımlarken diğer katılımcılardan farklı olarak şöyle bir benzetme kullanmıştır: *"Tüzel kişilik olarak tek başına bir devlet gibi…"* (s. 2)

Bekârlığa olumlu değerlerin yüklenmesinin yanı sıra katılımcılardan bir kısmı için bekârlığın olumsuz özellikleri de çağrıştırdığı fark edilmiştir. Bir katılımcı için bekârlığın olumlu görülen bir yanının, başka bir katılımcı tarafından olumsuz olarak yorumlandığı görülmüştür. Örneğin, Büşra'ya (25) göre bekâr olmak demek kişinin kendisiyle daha fazla yalnız kalmasını ifade ederken; Fatma (27), bekâr kadını *"…yalnızlığı ciddi anlamda hisseden kadındır."* (s. 2) şeklinde tanımlamıştır. Diğer yandan Kübra (33), bekâr kadınların kimseye ihtiyacının olmadığını savunurken, Ela'nın (30) bekâr kadını *"bir şeylerden geri kalma"*, *"bir sıfır yenik"* gibi ifadeleri kullanarak tanımladığı görülmüştür. Diğerlerinden farklı olarak

Ebru(35) yaptığı açıklamada, bekâr ve evli olmanın aslında pek bir farkı olmadığı, kadın olarak bunları yaşamanın farklı açılardan zor olduğu belirtmiştir.

Araştırma kapsamında görüşülen kadınların bekârlık ile ilgili düşüncelerini öğrenmek amacıyla katılımcılara öncelikle bekâr olmaktan dolayı ne ölçüde memnun oldukları sorulmuş ve memnuniyetlerini tanımlayacak 1 ile 10 arasında bir sayı vermeleri istenmiştir. Beş katılımcı (Enfal (30), Nur (37), Ela (30), Esra (29) ve Fatma (27)), bekârlıktan memnuniyet seviyesine beş ve altında puan vermiştir. Üç katılımcı (Gülsüm (27), Ebru (35) ve Çiğdem (28)) memnuniyetini altı olarak, üç katılımcı (Özlem (27), Nisa (32) ve Büşra (25)) yedi olarak ve dört katılımcı (Melike (30), Ayşe (26), Kübra (33) ve Derya (31)) da sekiz olarak derecelendirmiştir. Yalnızca Sibel (26), memnuniyetinin 10 düzeyinde olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların cevaplarına bakıldığında, çoğunluğun bekârlıktan oldukça memnun oldukları anlaşılmaktadır.

Katılımcıların bekârlıktan yüksek ölçüde memnun olma sebepleri arasında bekârlığı özgürlük, rahatlık ve sorumluluklardan uzak olma ile bağdaştırmaları ve bekârlığı tercihen devam ettiriyor olmaları yer aldığı düşünülmektedir. Katılımcılardan Ayşe (26), Nisa (32) ve Büşra (25) memnuniyet sebeplerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

> *"Şu an yalnız yaşadığım için özgürlüğü olduğu için memnunum aslında. İstediğim saatte eve gidebiliyorum, istediğim her şeyi yalnız bir şekilde yapabiliyorum. Karışan görüşen yok. O bakımdan rahatım. Memnunum yani." (Ayşe (26), s.1)*

> *"Bekâr olmaktan dolayı öncelikle özgürlük açısından memnunum. Yani ilk diyebileceğim şey bu. Beni bağlayan direkt sorumlu olduğum bir çocuğum, bir eşim yok. Evet, ailemle yaşıyorum ama sorumluluktu, evin geçimiydi vs evle ilgili sorumluluklar daha çok onlarda. O yüzden daha esnek bir hayatım olduğunu düşünüyorum. Kendimi daha özgür hissediyorum. İstediğim zaman istediğim şeyi yapabiliyorum aslında." (Nisa (32), s. 1)*

> *"Bekâr olmaktan dolayı aslında çok memnunum. Şöyle mesela eşin olduğu zaman illaki hayatında bazı kısıtlamalar olacak. İşini ona göre ayarlamak zorunda kalacaksın. Şu an lisansüstü eğitimime de devam ettiğim için her şeyimi kendime göre ayarlıyorum. Kendi sorumluluklarımı tamamen kendime göre ayarlıyorum. Başka bir eşe göre ayarlamak durumunda değilim. Şu an aslında yani ben memnunum açıkçası." (Büşra (25), s. 1)*

Katılımcıların yanıtlarına bakıldığında bir katılımcı (Sibel (26)) haricinde diğerlerinin bekârlıktan yüzde yüz oranında mutlu olmadığı dikkat çekmektedir. Büyük oranda medeni durumlarından memnun olmalarına rağmen onları nelerin mutlu etmediği, hangi açıdan bekâr olmaktan dolayı hoşnut olmadıkları sorulduğunda, çeşitli nedenlerle karşılaşılmıştır. Kübra (33) ve Derya (31), bekârlıktan tamamen memnun olmamalarına sebep olarak, evli olmadıkları için çocuklarının olmamasını belirtirken; Çiğdem (28), bekârlıktan memnuniyetsizliğini *"düzeninin olmayışı"* olarak ifade etmiştir. Bununla birlikte bazen bekâr olmaya yönelik olarak aldığı mesajları baskı olarak hissettiğini ve bunun, bekârlığın olumlu yanlarının önüne geçebilecek nitelikte olabildiğini de eklemiştir. Örneğin Melike (30), Ela (30) ve Nisa (32) bu durumu şu sözlerle belirtmişlerdir:

> *"Kalan ikide ne var? Çok fazla nasihat dinlemek ve evli arkadaşların artık onların ortamından gönüllü olarak aslında hani böyle bir itilmek değil de böyle dışarıda kalma isteği sadece o mağduriyet. Yani aynı aktiviteleri yapamıyor olmak. Onun sınırlanmış olması. Bir de her girdiğin ortamda bununla ilgili nasihat dinliyor olmak." (Melike (30), s. 1)*

> *"Hmm… Bekâr olmaktan ben her zaman mutluyum. Ama eğer ki dışarıdan toplumsal baskı olmasa, beni bana bıraksalar, benim istediğim gibi hayatım olsa ben çok memnunum… Bu nedenle memnuniyetim 3… İnsanların bekârlıkla ilgili düşünceleri, ön yargıları… Yani sana karşı davranışları 3 hissettiriyor." (Ela (30), s. 1)*

> *"Memnuniyetsizliği… Onu da şöyle diyebilirim… Ya aslında hani hiçbir zaman şey hissetmiyorum aa işte benim yaşımdakiler de hep evli. Ben hani bekârım biraz hani toplumun bu genel trendden farklı durduğum için. Sadece bu anlamda bir baskı hissettiğim olabiliyor bazen. Zaman zaman çevreden gelen tepkilerden falan. Ama yani ondan dolayı kırmış olabilirim muhtemelen. Dediğim gibi o baskıdan dolayı ve hep böyle bir beklentinin olmasından dolayı aslında bir muzdariplik duyuyorum." (Nisa (32), s. 1)*

Bekârlıktan hoşlanmama nedenleri arasında katılımcıların ortak görüşünün, psikolojik ihtiyaçların doyurulmaması olduğu düşünülmektedir. Aidiyet duygusu ve sevme-sevilme ihtiyacının, kişilerde romantik bir ilişki yaşama isteğini uyandırdığı tahmin edilmektedir. Bazı katılımcılar (Enfal (30), Esra (29) ve Fatma (27)),

bekârlıktan duydukları memnuniyete dördün altında puan verme nedeni olarak bu durumu daha baskın yaşadıklarını şu şekilde belirtmişlerdir:

> *"Üç... Neye göre belirledim? Aslında yalnız olmak istemiyorum. Ama istediğim eşe ya da kritere ulaşamadığım için artık vazgeçmiş durumdayım. Yani ben de çok ister- istiyorum mutlu olmak, beni anlayabilecek, beni sevebilecek, beni mutlu edecek ya da benimle birlikte mutlu olabileceğini düşünecek, hissedecek birisini istiyorum ama olmuyor…" (Enfal (30), s. 1)*

> *"Şimdi yaş ilerledikçe hani insanların böyle hani evde veya hayatında birilerinin olma ihtiyacı hissediyor. Hani benlik kavramından çıkıp bizlik kavramına doğru, gitmek istiyor. O nedenle bir memnuniyetsiz veya hani çevrenin de birtakım rolü oluyor. Bu şekilde o yüzden biraz düşüş oldu." (Esra (29), s. 1)*

> *"Şöyle artık 27 yaşındayım. Küçüklüğümde ortaokuldayken evlenmeyi hiç düşünmüyordum ama üniversite sonrası olgunlaşıyorsun. Biraz hani insan olmanın o fıtratın da verdiği, getirdiği bir durum. Yalnız olmak gerçekten çok güzel bir durum değil. Yalnızlık Allah'a mahsus ve tek başına yaşıyorum, tek başına çalışıyorum. Ankara'dayım insan yanında biri olsun istiyor. Eve girdiğimde, hani tek neden bu değil ama eve girdiğimde yaptığım ilk iş televizyonu açmak ya da bilgisayarı açmak bir ses olsun diye. Akşamları evde yemek yemiyorum. Bunlar çok maddiyatlı ya da ilişkilerden uzak görünse de çok bir şey ifade ediyor. Somut olarak akşamları evde yemek yemiyorum çünkü yalnız yemek yemeyi sevmiyorum. Yalnızlığı sevmiyorum aslında yalnızca karşı tarafın olmaması ile ilgili değil. Arkadaşlarımın olmasını her zaman isterim. İnsanların hem biyolojik hem psikolojik çok çeşitli ihtiyaçları var. Ve evlilik bunların bazılarına karşılık veriyor. Bu nedenle ben bekâr olmaktan çok az memnunum diyebilirim (Gülerek)." (Fatma (27), s. 1)*

Görüşmelerde katılımcılara tamamen kendi ellerinde olsa bekâr kalmak isteyip istemeyecekleri sorulmuştur. Kadınların, bekârlıktan memnun olduğunu belirtmelerine rağmen bir kısmının (*f*=4) bekâr kalmayı sürdürmek istemedikleri öğrenilmiştir. Bununla birlikte bazı katılımcılar (Esra (29) ve Özlem (27)), yaşın bekâr kalmayı sürdürme ile ilgili düşüncelerini değiştirebildiğini ve yaşlandıkça yalnız kalmamak için evlenme isteğinin arttığını şu şekilde ifade etmişlerdir:

"Yani şu anlık hayır istemezdim. Evet, ama mesela bu soruya üç yıl dört yıl önce sorsaydınız tabii ki derdim. Hani bekâr kalayım falan derdim ama insan hani yaşına bağlı olarak da ihtiyaçları filan da şey, değişiyor. Yani yalnızlık o yalnız kalma olayını biraz daha bitirmek istiyor." (Esra (29), s. 4)

"İstemem yok. Çünkü insan yaşlanınca hayatında biri olsun istiyor herkesin belli bir düzeni oluyor belli bir yaştan sonra. Belki de şu an o yalnızlığı hissetmememin nedeni yıllardır aynı arkadaşımla birlikte aynı evi paylaşıyor olmam. Ve hani arkadaşım da bekâr. O yüzden pek bir sıkıntı yaşamıyoruz. Hani o uyumu sağlıyoruz. Ama herkesin yıllar sonra bir düzeni olacak ve illaki bende anne olmak istiyorum ve evim olsun kendi düzenim olsun istiyorum. O sevgi ait olma ihtiyacını da karşılamak istiyorum. Benim hayatıma uyum sağlayabilecek, gezmeyi seven, eğlenmeyi seven, neşeli, özgürlüğüme pek karışmayacak bir insanla birlikte olmak istiyorum tabii ki de." (Özlem (27), s. 3)

Katılımcı kadınlardan 10'unun (Aslı (27), Melike (30), Ela (30), Kübra (33), Nisa (32), Büşra (25), Sibel (26), Ebru (35), Derya (31) ve Çiğdem (28)) ise şartların tamamen kendi kontrollerinde olması durumunda evlenmek istemedikleri ve bekâr yaşama devam etmek istedikleri görülmektedir. İlişki içinde olunmasına rağmen cinselliği yaşama söz konusu olduğunda, Büşra'nın (25) dışındaki katılımcıların, evlilik dışı cinsel ilişki yaşamak istemedikleri anlaşılmıştır. Buradan yola çıkılarak, cinselliği yaşayabilme ve çocuk sahibi olma isteğinin, kadınları evlilik düşüncesine yönlendirmede etkili olabildiği düşünülebilir. Melike (30), Ela (30), Sibel (26) ve Derya'nın (31) konu ile ilgili ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

"Herkesin evlenmek zorunda olduğu bu dünyada, evlenmek üzere geldiğimiz bu dünyada bekâr kalmak isterdim diyorum. Tamamen değil galiba, ben hep yani öyle hissediyorum. Benim hiç öyle bir iddiam yok. Ben kesinlikle hiçbir zaman evlenmeyeceğim de demiyorum ama yani bir şey var; ne, onu ben gerçekten çözebilmiş değilim… Tamamen bekâr kalmak istemem. Çünkü bazen çocuk sahibi olmak isteyeceğim. Öyle düşünüyorum." (Melike (30), s. 5)

"Tamamen bana kalsaydı bekâr kalmak isterdim. Şartlar elverişli olsaydı. Maddi durumum çok iyi olsaydı. Ailem benim gibi düşünseydi. Bana her koşulda sahip çıksaydı. Yani evet bekâr da olsan sen bizim kızımızsın, seni her şekilde çok seviyoruz, hiç önemli değil. Bu konuyu hatırlatmasalardı;

ben bekâr olmak isterdim tabii ki. Bekâr yaşamak isterdim, evet. Ama bunun anlamı şey değil, sevgilisi olmadan yaşamak mı? Hayatımda birisi olur ama evlenmeden yaşardım. Sevgili olurduk, aynı evde yaşamaktan bahsetmiyorum, hani o boşluğu, duygusal boşluğu dolduracak birinden bahsediyorum. Hani gezerdik ederdik ama akşam herkes kendi evine giderdi. Ben böyle bir hayat isterdim. (Gülme) Hayat güzel olabilirdi. Sadece gezelim, eğlenelim, birbirimizle güzel vakitler geçirelim, sorumluluk yok, herkes evine ondan sonra… Nikâhsız ben onunla aynı evde yaşamam…" (Ela (30), s. 4)

"Yani Avrupai bir yaşam olursa belki ama bu toplumda bu yaşam tarzında yok. Belli bir yaştan sonra hayat tarzını şekillendirip o karaladığınız o hor gördüğünüz yaşam tarzında kendinizi buluyorsunuz yani. Tabii bunu ne kadar itelersiniz mantığı." (Sibel (26), s. 4)

Katılımcılara bekâr kalmaya yönelik endişeli olup olmadıkları sorulduğunda, şartların uygun olması halinde bekârlığı devam ettirmek isteyenlerden bazısının (Ela (30), Kübra (33) ve Nisa (32)) buna rağmen evlenemeyecek olmaktan dolayı endişeli oldukları fark edilmiştir. Bir kısmının (Ayşe (26), Nur (37), Gülsüm (27) ve Özlem (27)) ise bekârlığı istememelerine rağmen bekâr kalma ile ilgili bir kaygı taşımadıkları anlaşılmıştır. Katılımcılardan Kübra (33) ve Nisa (32), bekâr kaldıkları sürece annelik duygusunu tadamayacak olmaktan dolayı kaygılandıklarını belirtmiştir. İkinci grupta yer alan katılımcıların (Nur (37), Gülsüm (27), Özlem (27)) ise bekâr kalacak olmaya dair kaygı taşımama nedenleri arasında kişilerin kaderci bakış açıları, evlilik ile ilgili düşünceleri, bir gün aradıkları eş adayı ile karşılaşacaklarına dair inançları ve kendilerini kabul etmelerinin olduğu öğrenilmiştir. Bununla ilgili Nur (37) şunları söylemektedir:

"Valla, hiç öyle bir kaygım olmadı (Gülme). Neden olmadı bilmiyorum. Zaman zaman acaba ben miyim zor ya da hiç denk gelmeyecek gibi, zaman zaman karamsarlık oluyor ama içimden bir ses de pek öyle olmayacakmış gibi diyor. Dünyada tek bekâr kalan insan ben olmadığıma göre belki çoğunun da öyle olması rahatlatıyor olabilir. Hani evlenen, boşanan çok fazla, bekâr kalan da çok fazla. Öyle olursa da öyle olacaktır yani. Hani burada kaderci bakmak demiyorum ama yapabileceğim bir şey yok. Kabulleniyorum yani. A tamam hadi evlenelim birisiyle olsun bitsin. O

beni daha çok üzer. Öbür türlü bekâr kalmak o kadar da üzmez diye düşünüyorum (Gülme)." (Nur (37), s. 5)

Ela (30) ve Esra (29), bekâr kalmaktan korktuklarını ifade ederek bu korkunun temelinde akıllarına "*ya birisi olmazsa"* gibi düşüncelerin gelmesinden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Diğerlerinden farklı olarak Fatma (27), bu korkusunu açıklarken geçmişi ile bağlantı kurarak şunları eklemektedir:

"En başından beri ben küçüklükten etrafımda çok fazla mutsuz kadın gördüm. Çok ciddi bir güven problemim vardı. Çok başarılı bir çocuktum; hep şey için dua ederdim; 'Allah'ım evlenmeyeyim çok başarılı bir kadın olayım kariyerinde top seviye böyle, uluslar arası hayat.' Bunların pek çoğunu imkânsız olmasına sebep oldu ama dualarımın kabul olmasından ve hiç evlenememekten korkuyorum açıkçası." (Fatma (27), s. 7)

Bekâr olmanın avantajları

Katılımcılar ister bekâr olmaktan memnun olsun ister olmasınlar, ister bekâr kalmaya devam etmek istesin ister evlenmek istesinler, bekârlığın avantajı sorulduğunda ortaya çıkan tek ortak cevabın *"özgürlük"* olduğu bulunmuştur. Kadınların bir avantaj olarak özgürlüğü nasıl açıkladıkları incelendiğinde, özgürlüğü farklı açılardan değerlendirdikleri fark edilmiştir. Katılımcıların bazılarına göre bekârlık, içinden geldiği gibi hareket etme olanağı sunduğu için cazip gelmektedir. Bununla ilgili olarak Ayşe (26) ve Büşra (25) düşüncelerini şu şekilde belirtmişlerdir:

"Avantajlarını… Mesela sakinlik istediğinde evde ses seda yok… İstediğin saatte istediğini yapabiliyorsun. Karışan görüşen yok. Hmm… Kendine göre planlıyorsun her şeyi. Şu saatte şunu yapabilirim işte gibi." (Ayşe (26), s. 3)

"İstediğin an yani kafana eseni yapabilmek aslında. Yani ben onu söylerdim. Ben mesela okuldan çıktığım zaman o an beni biri aradı, tak diye ben gidebilirim istediğim yere. Hiçbir şey olmaz. Problem olmaz. Bu hani bekâr olmak burada sınırlandırmıyor seni… Ne istiyorsan o an tak diye karar verebilirsin. Kimseyle bir şeyin yok yani bir bağın yok. Çok bağımsızsın… Özgürlük aslında. Bağımsızsın, özgürsün." (Büşra (25), s. 2)

Çoğu katılımcıya (*f*=12) göre ise evlilik ile birlikte bireylere yeni sorumluluklar yüklenmektedir. Katılımcılar, ev işlerinin takip edilmesi, bir plan yaparken eşini düşünme gibi durumların evlilik ile birlikte yüklenildiğini belirtmektedir. Oysa ki bekârken kişilerin, bu tür sorumluluklardan uzak bir şekilde yaşamını devam ettirdikleri düşünülmektedir. Dolayısıyla, kendilerini kısıtlanmış gibi hissettiklerini belirtmişlerdir. Bunun ile ilgili Ela (30), Kübra (33), Fatma (27) ve Derya (31) şunları söylemektedirler:

> *"Avantajları güzel. Sorumluluğun olmaması çok güzel bir avantaj; yani evin yükü, bir şeyin olmaması, her şeyini ailenin karşılıyor olması, senin sadece kazanıp yiyor olman, istediğin gibi harcayabiliyor olman, güzel şeyler bunlar. Kafan rahat yani bir şey düşünürken sadece kendini düşünüyorsun. Bir masrafa girecekken sadece… Tatile mi gideceksin, tek kişilik bir masrafı düşünüyorsun. Ama tabii evli olduğun zaman daha bir yük artıyor. Evli olduğun zaman eşinin ailesidir falan. Daha bir sorumluluk, daha bir şeye giriyorsun. Böyle disiplin gibi bir şey oluyor diyeyim. Ama yalnızken böyle bir şey yok. Canın ne isterse, rahatsın." (Ela (30), s.3)*

> *"Avantajı… Tüm gün eve gelmediğinde neredesin diyen birisi yok mesela. Çok yoğunum ben. Okulun sonrasındaki zamanlarda yani işimin sonrasındaki zamanlarda sürekli sosyal faaliyetteyim. Spordayım, işte akşam eve geldiğimde saat muhtemelen dokuz buçuğu buluyor. İşte duş al falan sonra yatıyorum. Hani bana neredesin diye soran, evde yemek yok diyen birisi yok. Yani o açıdan avantajlı, güzel. Fiziksel olarak bir müdahale yok. Yani hem giyimim hem de engellenmem yok yani. Rahat. Özgür seyahat ediyorum. Kafam nereye isterse oraya giderim yani. İzin almam gerekmiyor." (Kübra (33), s. 4)*

> *"Tabii ki evlilik çok büyük bir sorumluluk getiriyor. Şu an da daha bir özgürüm. İstediğim zaman, istediğim şeyi yapabiliyorum. Ailem de yanımda değil. Tek başıma istediğim zaman evden çıkabiliyorum. Kimsenin sorumluluğu, bir evin düzenli çekip çevrilmesi, evin eksiği, başkasının ihtiyaçlarını karşılamak gibi bir sorumluluğum yok. Bu açıdan rahatım. Tek başıma neyi, ne zaman, ne şekilde yapmak istersem o şekilde yapıyorum. Kimsenin kurallarına göre yaşamıyorum." (Fatma (27), s. 1)*

> *"İstediğim zaman şehir dışına ziyaretlerde yani gezilerde bulunabiliyorum. Eve gittiğimde yemek yapmak, iş yapmak, temizlik yapmak gibi bir sorumluluğum yok. Canım isterse yaparım, istemezse yapmıyorum…*

Hayatımı benim dışımdaki faktörler bloke etmiyor ve bu özgürlük gerçekten çok hoşuma gidiyor. Yani evlenmek demek bütün bunların büyük bir kısmını feragat etmek demek olacak benim için." (Derya (31), s. 1)

Bazıları (*f*=8) ise evlilik ile birlikte kadınların bağımlı olmaya başladıklarını savunmaktadırlar. Katılımcılar, kadınların eşlerine karşı sorumluluk yüklenmeleri ve yeri geldiğinde fedakârlık yapmaları, verici rolünü üstlenmelerini evliliğin olumsuz yanları olarak sayarken; bekâr olarak bu yaşamdan uzak olmalarını bir avantaj olarak görmektedirler. Sibel (26) ve Ebru'nun (35) şu ifadeleri buna örnek olarak verilebilir:

"Valla öncelikle izin almıyoruz. (Gülme) Yani bir erkeğe çünkü bağlı kaldığında tüm hayat şartlarınızı, her şeyinizi ona göre bağlıyorsunuz. Sürekli bir izin alma fonksiyonu oluşuyor yani. O erkek kadını uyarıcı madde olarak görüyor ve biz o erkeğe her anlamda ifade vermek zorundayız. Bence kadınlar gözaltında sürekli. Hele bu hayat alanı dar bir erkekse. Sonra tek başınıza plan yapamıyorsunuz. Ya aileniz oluyor o planda ya da o oluyor. Tek başınıza kararlar alamıyorsunuz. Onun kararları üzerinden kendi kararlarınızı birleştiriyorsunuz. Özgürsünüz her şeyden önce bence. Özgürsünüz yani çünkü erkek özgürlük alanlarınızı kısıtlıyor." (Sibel (26), s. 3)

"Genelde evli olanların hepsi işte istediği şekilde gezemiyorlar. Kendilerine zaman ayıramıyorlar. Daha çok eşlerine zaman ayırabiliyorlar. Eşlerinin istediği doğrultuda hareket edebiliyorlar. Diyarbakır'da da doğuda biraz bu fazlasıyla hani erkek hâkimiyeti olduğu için ondan kaynaklı sıkıntı yaşıyorlar. Yani benim rahatlığım sadece aileme bağlı olmam. Bir erkeğe bağımlı olmamak (Gülme)." (Ebru (35), s. 1)

Yukarıda bahsedilenlere ek olarak evliliğin aynı zamanda eğer çocuk sahibi olurlarsa kişilere çocukların bakımı ile ilgili sorumlulukları da yüklediği düşünülmektedir. Çocuk sahibi olmak isteyenler için her ne kadar bu olumlu karşılansa da kimileri için çocuk sorumluluğunun olmaması kişiye özgür olduğunu hissettirebilmekte ve dolayısıyla bunu bekârlığın bir avantajı olarak saymalarında etkili olabilmektedir. Örneğin, bunu Nisa (32), sorumlu olduğu bir çocuğunun ve

eşinin olmamasının kendisine daha esnek bir hayat yaşamasına olanak sağladığı ve daha özgür hissettiği yönünde belirtmiştir.

Çalışmaya katılan kadınların bir kısmı (*f*=4) , bekâr olmalarının eğitimlerine devam etmelerine ve kariyerlerinde ilerlemelerine olanak sağladığını belirtmektedir. Bununla ilgili olarak Çiğdem (28), sorumlu olacağı bir çocuğunun ve eşinin olmaması sayesinde eğitim hayatını daha rahat sürdürebildiğini belirtmiştir. Benzer bir şekilde, Gülsüm (27) ve Özlem (27) de doktora yaptıklarını ve derslerinin yoğun olduğunu, bu nedenle de evliliği erteleddiklerini ve hayatlarında birinin olmamasından yana mutluluk duyduklarını söylemişlerdir. Evliliğin kariyer önünde bir engel olabileceğini düşünen Gülsüm (27), bu düşüncesini çevresinden örnek vererek *"…kariyer peşinde koşan arkadaşlarım vardı, hiçbirinin kariyerinin k'sı kalmadı, evlendiler. Ve tek yaptıkları, bu akşam ne yemeği yapsam…"* (s. 11) şeklinde açıklamıştır. Eğitimle ilgili hedefler söz konusu olduğundaysa, bekâr olarak bunları gerçekleştirmenin daha kolay olduğunu vurgulayan Büşra (25) konu ile ilgili olarak şunları belirtmektedir:

> *"Şu an benim hayatımda bazı hedeflerim var. Şu an lisansüstü eğitime devam ediyorum… Lisansüstü eğitimime devam etmek, daha sonra işte hani doktoraya belki hani başlayabilirsem o ve kendimi geliştirmek. Şu anki hayatımda mesela bir eşe yer yok benim kesinlikle. Yani o kadar çok kendimi tek başıma, o kadar çok şey yapıyorum ki. O kadar çok böyle bir koşturmaca var. Hayatıma birisi girerse ben alt üst olurum diye düşünüyorum. Yani bir evlilik olursa bir şey olursa. O yüzden hani eğitimim için, kendimi geliştirmek için…(Büşra (25), s.4)*

Bekâr olmanın dezavantajları

Katılımcılara bekârlığın dezavantajlarının neler olduğu sorulduğunda ortak başlıklar ortaya çıkmıştır. Bunlar; duygusal ve cinsel ihtiyaçların giderilememesi, çevreden hissedilen baskı ve biyolojik saatin ilerlemesi şeklinde sınıflanabilir. Bunları geniş bir anlatımla açıklamak gerekirse, katılımcıların çoğu (*f*=10) bekârlığın duygusal ihtiyaçların karşılanması noktasında bir dezavantaj taşıdığını ifade etmektedir. Nur (37), yaşadığı bu duygusal boşluğu anlatırken erkek ile kadın tarafından sevilmenin farklı olduğunu, vücudun su içmeyi istemesi gibi kişinin ruh eşinin olmasını istemesi ve onun eksikliğini duymasının yaratılışıyla ilgili olduğunu

belirtmiştir. Sevme ve sevilme ihtiyacı ile aidiyet duygularının yaşanamamasının, bireylerde *"yalnızım"* düşüncesini uyandırdığı ve duygusal boşluk yaşamalarına sebep olduğu düşünülmektedir. Bununla ilgili olarak Ela (30) şunları söylemiştir:

> *"Nihayetinde tek kalıyorsun yani. İstersin ki belki akşam olduğunda yine herkes yanından gittiğinde yanımda birisi olsun, hani onunla bir şeyler paylaşabileyim hissi. Yani sevmek, sevilmek güzel tabii ki. Onun eksikliği de olabilir tabii ki. Böyle de bir şey." (Ela (30), s. 3)*

Kadınlar, öznel olarak romantik bir ilişkinin yoksunluğunu hissederken, sosyal hayatta çevreleriyle olan etkileşimlerinde karşılaştıkları bir takım yaşantılarla yalnız olduklarını hatırlamaya devam ettiklerini belirtmektedir. Bu hissi duyduklarında durumun medeni hallerinden kaynaklı olduğunu düşünmeleri, bekârlığın dezavantajlarını açıklarken; yaşadıkları yalnızlığın ve duygusal boşluğun şiddetini daha anlaşılır kılabilmektedir. Bununla ilgili olarak Fatma (27) şunları söylemektedir:

> *"Yani… (Sessizlik) Her gün yalnızım. Her gün yalnızım yani. Arkadaşlar olsa da olmasa da. Onlarla bile olsak bekâr arkadaşlarla toplandığınızda dile geliyor, evli arkadaşlar zaten ya da nişanlı olanlar o ruhsal ihtiyaçlar üzerine mutlaka konuşuyorlar ve her gün mutlaka bir şekilde bekâr olduğunu hatırlıyorsun. Yapılan konuşmalarda özendiğin yerler oluyor etrafına baktığında, sokakta otururken, bir yere oturduğunda mutlu çiftler gördüğünde bunun farkına varıyorsun. Sonuçta değer görmek, sevilmek, beğenilmek insanın en büyük ihtiyacı psikolojik olarak. En büyük ihtiyaçlarından biri diyeyim. Ve e-sen bu ihtiyacını karşılayamıyorsun…*
>
> *(Sessizlik) (Gülerek). Belki bunlardan çok bağımsız değil ama etrafımda artık sürekli birileri evlenmeye başlıyor. Ve senin içinde bulunduğun o sosyal topluluk da artık yavaş yavaş azalmaya başlıyor. Ve o şekilde paylaşma ihtiyacını karşıladığı kişiler de etrafından çekildikçe yalnız kalıyorsun. Evli olsan eşinle paylaşacaksın düşüncelerini, duygularını ama yalnız kaldıkça, etrafındaki insanlar da evlenmeye başladıkça yalnızlığını daha fazla hissetmeye başlıyorsun. Eskiden ayda bir mutlaka görüştüğünüz insanlarla iki ayda bir görüşüyor oluyoruz. Sosyal olarak illa karşı cinsle olan o değer görme, değer verme, paylaşımda bulunma ihtiyaçlarını*

karşılayamamanın yanında, başkalarının evlenmesiyle sosyal olarak kendi cinsinle ilişkilerinde de bir gevşeme bir azalma oluyor." (Fatma (27), s. 1-3)

Duygusal ihtiyaçların yanı sıra katılımcıların bir kısmının (*f*=3), cinsel ihtiyaçlarının da olduğunu ve bekârlıkta bu ihtiyaçlarının karşılanamadığından dolayı evlenmemiş olmayı bir dezavantaj olarak saydığı düşünülmektedir. Örneğin Enfal (30), bir eşinin olmasını istediğini, yasal bir seks yaşamayı çok fazla istediğini ve buna ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Diğer yandan, toplumsal ve dini değer yargılarının, kişilerin evlilik dışı bir cinsel yaşam sürmelerinin önüne geçtiği düşünülmektedir. Sibel (26), kişilerin bazı tabularından sıyrılması gerektiğini vurgulayarak şunları söylemiştir:

"Ya bana göre bekâr kadınların tamamen mutsuz olma fonksiyonları cinsellik. Çünkü özellikte bizim bölgede bekâret kavramı çok güçlü. Artık aslında sadece güneydoğu bölgesi için de değil, gerçeği çok yaygınlaştırmak lazım yani. Türkiye'de bakirelik fonksiyonu o kadar güçlü ve o kadar önemli bir toplumda yer alıyor ki kadınlar sırf bekâreti zarar görmesin ve cinsel yaşama ayak uydursunlar diye evleniyorlar ve bekâr olmalarının da, mutsuz olmalarının da en büyük sebebi o bence. Cinsel yaşamlarının olmaması. Yani bugün Avrupa gibi kadınların bir erkek gibi yaşam tarzları olsaydı belki birçok kadın evliliği tercih etmeyip bekârlıkla mutlu olabilirlerdi yani." (Sibel (26), s. 1)

Kadınların doğurganlık zamanının kısıtlı olması ve bekâr kaldıkları sürece çocuk sahibi olamayacak olmaları da dezavantaj olarak görülmektedir. Nisa'nın (32) şu ifadeleri buna örnek olarak gösterilebilir:

"Bekâr olmanın dezavantajı… Hmm bir çevremde mesela ben kendi kardeşlerimde de görüyorum işte evleniyorlar, çoluk çocuğa karışıyorlar falan. Sadece böyle hani azınlıkta kaldığım için, herkes bir şekilde böyle bir hayat sürdüğü için bazen sorguluyorum. 'Aa ben de mi işte evlenmeliydim?' İşte mesela hani çoluk çocuk şeyi olabiliyor. Hani çocuğum olsa nasıl bir hayatım olurdu falan gibi. Özellikle yaş geçtikçe bunu daha çok görmeye başladım." (Nisa (32), s. 5)

Ayrıca bazı katılımcılar (Enfal (30), Ebru (35) ve Derya (31)), çevrenin

evlilikle ilgili baskıları ve mesajlarını da bekârlığın dezavantajları olarak görmektedirler. Bu katılımcılar, ailelerinin onlardan evlenmelerini beklediklerini ve bunu ifade ederken *"evde kaldın"* gibi sözler söylediklerini belirtmişlerdir. Ebru (35), toplumda erkeğin ister evli ister bekâr olsun kadınlara göre rahat yaşadıklarını; ancak kadınlarda bunun pek söz konusu olmadığının altını çizerek; bu konuyla ilgili yaşadıklarını ve gözlemlediklerini şu şekilde açıklamaktadır:

> *"Kadın istediği şekilde hareket edemiyor. Giyiminden tutun kuşamına kadar. Hani gezmesi, istediği şekilde yalnız başına tatile gidememesi mesela bir kadının. Türkiye'de bu çok fazla. Sadece doğu için de konuşmak istemiyorum aslında ama Türkiye'de bir kadının yalnız tatil- evliyse gidebilir. Ama erkek çok rahat gidebilir. Bekâr kadın yurt dışına gidemez. Erkek çok rahat gidebilir. Bunlar dezavantajdır." (Ebru (35), s. 2)*

Bekârlığın dezavantajlarıyla ilgili olarak çoğunlukla dile getirilen duygusal ve cinsel ihtiyaçların doyurulması, biyolojik saatin ilerlemesi ve toplumun bekârlıkla ilgili olumsuz bakış açısının yanı sıra katılımcılardan biri (Melike (30)), bekârlığın fazlasıyla rahat bir yaşam tarzı olduğunu ve hayatını planlama söz konusu olduğunda bir şey yapmıyor olmasını olumsuz olarak bulduğunu belirtmiştir. Buna göre Melike (30), bekârlığın dezavantajı sorulduğunda *"Acaba ben savruluyor muyum?"* (s. 3) düşüncesine kapıldığını ve yerinde sayıyormuş hissini yaşadığını dile getirmiştir.

Evlenmek ya da Evlenmemek İkilemi ile İlgili Bulgular

Bekâr kadınların evlilik hakkında ne düşündükleri araştırılırken, kadınların evlenmek söz konusu olduğunda ikilemde kaldıkları da gözlemlenmiştir. Bu nedenle evlenmeyi istemelerinde etken olan faktörler ile evlenmeyi erteleme sebeplerinin neler olabileceği anlaşılmaya çalışılmıştır. Bunun için katılımcılara, evli ve bekâr kadınları nasıl tanımladıklarına, evlilik korkularının olup olmadığına, eş seçiminde kendilerini seçici bulup bulmadıklarına, eş seçiminde kriterlerinin neler olduğuna ve hayallerindeki evliliğin nasıl olduğuna ilişkin sorular sorulmuştur. Bu doğrultuda elde edilen verilere göre beş alt tema ortaya çıkmıştır:

- Evlilik hakkındaki düşünceler
- Evliliği düşündüren ihtiyaçlar

- Eş seçim kriterleri
- İdeal evlilik hayali
- Evlilik korkusu

Evlilik hakkındaki düşünceler

Katılımcıların evlilik ile ilgili bakış açısını anlamak için "Yaşamınız boyunca evlenmek veya bekâr kalmak sizin için seçenek miydi- yoksa etraftan aldığınız ve gözlemlediklerinize göre “herkes er veya geç evlenmelidir” diye mi düşünürdünüz?" sorusu sorulmuştur. Buna göre katılımcıların hemen hepsi (*f*=14) "Herkes er ya da geç evlenmeli" düşüncesine katılmayarak evliliğin bir tercihe dayalı olduğunu ve zorunda hissedilerek yapılmaması gerektiğini belirtmiştir. Ancak iki katılımcı (Enfal (30) ve Nur (37)) evliliğin bir şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Enfal (30), evliliğe yüklediği anlamı kendini iyi hissetmesini sağlayacak bir durum olarak açıklarken; Nur (37), bu düşüncesinin nedenini açıklarken; bunun insanın doğasında olduğunu vurgulamış ve şunları söylemiştir:

> *"Yaşadığım çevreye göre bakarsan mı? Zorunluluk ki aslında yaratılışta da olması gereken bir şey. İnsanın çünkü yarımdır her zaman bekâr insan, bana göre dinen de öyle yarımsın. Allah bizi birbirimize üstün değil, birbirini tamamlayan tencere kapak gibi düşünelim. Olmazsa olmazlarından görüyorum gibi ben evliliği ama olmama ihtimali de her zaman var diye düşünüyorum. Olmalı bence, eninde sonunda olmalı da atıyorum çok yaşlandığımda da neden olmadı diyeceksin, bilmiyorum olmalı. Neslin devamı için de olmalı. Evlilik olması gereken bir şey çünkü bazı şeylerinde gerçekten tatmin etmek için olması gereken bir durum… Yani ahlaken gerek, gerçi çok inançsız bir insan da olsam bence ahlaken gerekli olması gerektiğini düşünüyorum; ahlaki sorumluluk boyutunda (gülme) bakıyorum." (Nur (37), s. 14)*

Ebru (35) ve Derya (31) ise evliliğin geçmişte kendileri için yapılması gereken bir şey olduğunu söylemişlerdir. Ancak bir takım yaşantıları ve zamanla değişen yaşam koşulları nedeniyle evliliğe dair bakış açılarının değiştiği belirtmişlerdir. Ayrıca yaşanılan toplumun ve ailenin kurallarından uzaklaşarak bireyin kendini tanımasının ve o çevrede kendi varlığını yaşamaya başlamasının da etkili olabildiğini, Derya (31) şu sözlerle açıklamaktadır:

"…Benim hayatımda şöyle bir dönüm noktası oldu. Şimdi biz Diyarbakır'da çok özgür yaşayabilen insanlar değildik. Kaldı ki ben annemden, ailemden izin almadan çıkamayan biriydim. Ama sonra şey oluyor böyle artık o güven olgusu oturuyor. Yaşımın vermiş olduğu olgunluk geliyor. Yani ailelerin de bakış açısı değişiyor. Yani zamanla birlikte onlarında bakış açısı değişiyor ve ben son yıllarda çok rahat yaşamaya başladım. Şöyle söyleyeyim ben size; üç yıldır, evet, üç yazdır ben valizimi alıyorum, tatile çıkıyorum tek başıma. Beni aramayın, ben bir yerden bir yere gittiğimde size arar haber veririm. Nerede olduğumu bilirsiniz ama inanın kimle birlikte olduğumu bile söylemiyorum. Bir arkadaşım var yanımda o kadar rahat yaşamaya başladım ve açıkçası şu anda şunu söyleyebilirim. Ben âşık olmadığım biri için bu özgürlükten feragat etmek istemiyorum şu anda." (Derya (31), s. 13)

Evlilikle birlikte bireylere yeni sorumlulukların da yüklenildiğinden bahsedilmektedir. Bu sorumluluklar söz konusu olduğunda, katılımcıların görüşlerinin farklı olduğu görülmüştür. Bazı katılımcılar (Gülsüm (27) ve Özlem (27)), insanların mutlaka evlenmesi gerektiğini düşünmemekle birlikte evlilikle edinilen yeni sorumlulukların kişiyi kısıtlayıcı bir etkisinin olmayacağını, aksine evlenilen kişinin doğru kişi olması halinde evliliğin kişinin hayatını daha da güzelleştirdiğini belirtmişlerdir. Benzer bir şekilde Nur (37) ve Esra (29), evlilikle birlikte bizlik kavramının ortaya çıktığını söylemektedirler. Bununla ilgili olarak Nur (37), şu açıklamayı yapmıştır:

"Kararlarında, tercihlerinde, zevklerinle tamamen kendin oluyorsun. Yoksa bir adam tabii seni esir almıyor da ama onunla aynı evi paylaşacağın için koltuğun renginden mutfaktaki çanak için onun da zevkini göz önünde bulundurmak zorunda kalıyorsun. Ha, bu kötü bir şey değil ama tekken bu benim rengim, bu benim tarzım diyorsun. Öbüründe bu ikimizin tarzı oluyor (Gülme). Ortak oluyor." (Nur (37), s. 4)

Diğer yandan Büşra (25) ise ekonomik bağımsızlığının kendisine yetebilmeyi sağladığından dolayı evliliği gerekli görmediğini belirtmekte; diğer katılımcılardan farklı olarak evliliğin tarafları kısıtladığını düşünmektedir. Bu düşüncesini şu şekilde ifade etmiştir:

"Arkadaşlarımla daha çok şey paylaşmak istiyorum. Daha çok insan ilişkilerine karışmak istiyorum. Evlilik bunu kısıtlayacak. Hani en kısıtlayıcı

olmayan bir kişi bile kısıtlar bunu. Yani buna kesinlikle katılmıyorum. Hani evlensen bile şey yapabilirsin. İlla ki kısıtlar..." (Büşra (25), s. 5)

Çalışmada katılımcıların evlilik yaşı hakkında ne düşündükleri de sorulmuştur. Alınan cevaplara göre katılımcılardan ikisi (Ayşe (26) ve Derya (31)), evlilik için ideal bir yaş aralığının olmadığını belirtmiştir. İki katılımcı (Enfal (30) ve Fatma (27)) ideal evlilik yaşının 20-25 arasında, beş katılımcı (Nur (37), Kübra (33), Esra (29), Gülsüm (27) ve Özlem (27)) 25-30 arasında, altı katılımcı (Melike (30), Ela (30), Büşra (25), Sibel (26), Ebru (35) ve Çiğdem (28)) 30-35 arasında olması gerektiğini düşünmektedir. Nisa (32), ideal evlilik yaşını 30-40 arası olarak tanımlarken; Aslı (27), evlilik için 45 yaşın uygun olduğunu düşündüğünü belirtmiştir. Buna göre katılımcıların çoğunluğu (*f*=12) için evliliğe en uygun yaş aralığının 20'lerin sonu 30'ların başların olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Çalışmada kadınların evli kadınlar hakkındaki düşünceleri ve yapı olarak kimlerin evlenebileceğine dair bir basmakalıp düşüncelerinin olup olmadığı da araştırılmıştır. Melike (30), Ayşe (26), Fatma (27), Gülsüm (27) ve Özlem (27) kimlerin evlenip kimlerin evlenemeyeceği hakkında bir genelleme olamayacağını ve evliliğin kişilerin tercihiyle ilgili olabileceğini düşünmektedirler. Ela (30), Gülsüm (27), Nisa (32) ve Derya (31) evli kadın daha mutludur gibi bir yargılarının olmadığını belirtmiştir. Bununla birlikte Gülsüm (27), erken ve geç yaşta evlenen kadınların problem yaşadığını; Derya (31) ise bekâr kadının yaşadığı ev ortamındaki rahatlığının, onu evliliğe itebilecek bir etken olabileceğini ifade etmiştir. Diğer katılımcıların evli kadınlar hakkındaki düşünceleri ise aşağıdaki gibidir:

"…belli bir yaş aldıktan sonra ben artık bu saatten sonra evlenmem, unumu eledim, eleği astım hesabı yapıyorlar çoluk çocuğa karışmadan. Hayata küsüyorlar ister istemez. Ümitlerini söndürüyorlar çünkü niye, toplumsal bir kuraldır. Yirmi yedi yaşına kadar evlendin evlendin…. Daha mutsuz görünen, daha mutsuz görülen dolayısıyla dışarıya daha enerjisi düşük geliyor. Ve bu ister istemez işte karşı tarafı da etkiliyor. Negatif enerjisiyle. Ondan diye düşünüyorum. Böyle insanların, bayanların daha doğrusu, evlenebileceğini düşünmüyorum." (Aslı (27), s. 17)

"Ben bekâr kadınların daha dışa dönük olduğunu düşünüyorum, gözlemlerimde hani evli kadınlar daha pasiftir demiyorum… Genelde evli kadınlar daha çekingen ya da daha açık diyebilirdim ama şu an ben herkesin çok dışadönük olduğunu özellikle eskiden eşler dışarıya çıkmasına izin vermezken bugün kadınlar her şeyi yapabiliyor. … Doğru evlilik yaptıklarında evet iki katı daha fazla özgürlük getiriyor…ilgi göstermeyi bilmeyen, çok erkeksi kadın tiplerinin evlenebileceğini düşünmüyorum…. Her şeyi ben başarırım, ben yaparım diyen kadın tiplerinin evlilikleri zor sürer, evlenseler de bence çok uzun sürmez. … Çünkü erkeklerin yapısında ne olursa olsun karar verenin kadın olduğunu bilse de kendisinin yaptığını bilmeye ihtiyacı var; egemenliğin sarsılması istemiyorlar bence. … Çok bencil insanların, erkekler için de geçerli, kesin evlilikleri yürümez ya da evliliğe girmemeliler." (Nur (37), s. 11)

"Ben bekârları daha mutlu, daha dışa dönük, daha pozitif, daha eğlenceli buluyorum. Yani bizim tek sorunumuz, hani onlarla bir arada olduğumuz zaman evli olmamak belki birazcık baskı oluşturuyor. Onun dışında çok daha iyi durumdayız. Evli kadınlar mutsuz. Çoğu mutsuz." (Kübra (33), s. 8)

"Onu zaman zaman… Şöyle mesela özellikle hani hocalarımızdan falan mesela bekâr olup kendi aramızda öyle konuştuğumuz olur mesela. Hani işte çocuğu olmadığı için daha merhametsiz gibi görebiliyoruz ya da daha böyle katı görebiliyoruz o tür insanları. Hani o duyguları yaşamadığı için gibi falan. Hani mesela zaman zaman ben de bu tür yargılarda bulunduğum olmuştur mesela. Belki de sadece bir ön yargı işte." (Nisa (32), s. 13-14)

"Özgürlüğüne düşkün kadınlar bekâr kalır. (Sessizlik) Ve yalnız kalmaktan korkan kadınlar evlenir. Kendisi tek başına bir benliği olmayan kadınlar evliliğe daha düşkündür çünkü hep bir sırt dayama ihtiyacı vardır. Ve sırtını- ve bunu da hep nedense bir erkek olması gerektiğini düşünür. Evlenmeden önce babasına dayamıştır omzunu. Şimdi de bir erkek olması gerekir… Bence kendi başına tam olarak kendi olamamış ve güçsüz. Güçsüz derken neyi kastediyorum? Kendine yetemeyen kadınlar bence evliliğe daha sıcak gözle bakar." (Büşra (25), s. 9)

"Tabii kadının ekonomik özgürlüğü olmalı. Mutlu olabilmesi için, özgür kalabilmesi için. O toplum baskısını düşürebilmesi için. Ama bence evli kadınlardansa bekâr kadınlar daha mutlu. ... Hanımcı kadınlar evlenir. Bu hanımcı kadın dediğim zaten 15 yaşından sonra başlıyor. Ev kurulsun,

gelinlik giyeyim, çocuk sahibi olayım, kocamla tatile gideyim, kocamla şuraya gideyim. Bu algısı olan zaten 15 yaşından başlıyor. … Ama dediğim yani özgürlüğünü seven, kendini seven, her şeyden önemlisi ne istediğini bilen kadın evlenmiyor kolay kolay. Çünkü önceliklerinde evlilik, bir adam yok. Önceliklerinde çok farklı şeyler var. Bu kariyerdir, bu yaşam tarzıdır, bu kültürel faktörlerdir. Çünkü yaşam coğrafyasını geliştiren kadın evliliğe kolay kolay bakmıyor zaten. O coğrafyasını çünkü daraltmak istemiyor." (Sibel (26), s. 9)

"Şöyle söyleyeyim. Aslında o evli kadın şimdi insanlar şey düşünüyor. Evli kadın ve bekâr kadın. Evli kadın ihtiyacını giderebiliyor. Hani o cinselliğe geliyoruz aslında. Evli kadın ihtiyacını giderebiliyor, rahatlıyor. Ama bekâr kadın bunu yapamıyor. Bekâr kadın da rahatlar. Farklı şekillerde rahatlar, olay o değildir aslında. O kadının agresifliği toplumun ona dayattığı psikolojik baskıdır. Toplumun onu eksik görmesidir." (Ebru (35), s. 12)

Evliliği düşündüren ihtiyaçlar

Katılımcıların bekâr hayatına son vererek evliliğe geçiş yapmayı düşündüren nedenleri incelendiğinde, alınan cevaplar üç temel ihtiyacın altında gruplanmıştır. Bulgulara göre katılımcı kadınlar biyolojik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarına göre evliliği düşünmektedirler.

Biyolojik ihtiyaç olarak kadınlar, düzenli cinsel yaşam isteklerinden bahsetmektedirler. Enfal (30), evlenmek istemesinin nedeni olarak cinselliği yaşamak istediğini ancak bunun yasal olmasını istediğini belirtirken; Kübra (33), cinsellik söz konusu olduğunda toplumsal baskı oluştuğunu ve özgür hissetmediği için cinsel ihtiyaçlarını tatmin edemediğini söylemiştir.

Kadınlar psikolojik süreçlerini göz önünde bulundurarak doyuma ulaştırmak istedikleri bir takım duygusal ihtiyaçlarının olduğundan bahsetmiştir. On bir katılımcı için (Aslı (27), Ayşe (26), Nur (37), Ela (30), Kübra (33), Esra (29), Fatma (27), Gülsüm (27), Özlem (27), Büşra (25) ve Ebru (35)) evlilik, bu ihtiyaçlarını tatmin edebilecekleri bir kurum niteliğindedir. Kadınların yakın ilişki kurma, aidiyet hissetme, sevme-sevilme, önemsenme gibi isteklerinin olduğu ve bunları karşılamak istedikleri gözlemlenmiştir. Örneğin, Nur (37) yakın ilişki kurma ihtiyacını şu şekilde ifade etmektedir:

"… Ailenle, arkadaşlarınla hepsiyle bir yere kadar. Özel birinin olması ya da böyle öğretildiği için de olabilir belki ama insanın özel birisinin olmasına ihtiyacı oluyor." (Nur (37), s. 1)

Gülsüm (27) ise ilişki yaşama ve sevme-sevilme ihtiyacından bahsederken ciddi bir ilişki yaşayacağı ve hayatını beraber geçirebileceği birine ihtiyaç duyduğunu; ancak kültürel değerlerden dolayı eninde sonunda evlenerek bunu yaşayabileceğini belirtmiştir. Diğer yandan Ayşe (26) ve Esra (29), bu tür duygusal ihtiyaçların eksikliğinin, yaşın ilerlemesiyle birlikte daha fazla hissedilmeye başlandığına değinmişlerdir.

Katılımcılardan Kübra (33) ve Esra (29), yalnız hissettikleri ve *"keşke yanımda biri olsaydı"* dedikleri durumlardan birinin, hastalık zamanları olduğundan bahsetmişlerdir. Konu ile ilgili olarak Kübra (33) şunu söylemektedir:

"Zaman zaman. Çok sık değil. Hasta olduğumda, sırtıma birinin krem sürmesi gerektiğinde tek başıma süremiyorum (Gülme) ... Çok hasta olduğumda, birinin ilgisine ihtiyaç duyduğumda yalnız olmam sıkıntı oluyor benim için." (Kübra (33), s. 1)

Ayrıca anne olma isteğinin de evliliğe iten psikolojik ihtiyaçlar arasında yer aldığı söylenebilir. Bu çalışmada on bir katılımcı, evliliği çocuk sahibi olma için istediklerini belirtmiştir. Bu katılımcılar, bekâr olarak yaşamayı tercih etseler bile yaşın ilerlemesi ile birlikte doğurganlıklarının azalıyor olması; diğer bir ifadeyle, biyolojik saatin ilerliyor olması ile birlikte evliliği gündemlerine almaya başladıklarını belirtmiştir. Bununla ilgili olarak Melike (30), Nur (37) ve Fatma'nın (27) şu sözleri örnek verilebilir:

"…evlilik odaklı hani olamadığım için bu zamana kadar. İşte olayım diye alışmaya çalışıyorum şu anda. Alıştırmaya çalışıyorum kendimi. İşte hani biyolojik bir şeyler kaygısıyla tabii hani. Çocuk sahibi olacaksam hani bunun zamanında olsa daha doğru olur düşüncesi ile hani o fikre alışmaya çalışıyorum, şu anda ısınmaya çalışıyorum." (Melike (30), s. 1-2)

"Evlilik olarak baktığında belki çocuk sahibi olmak istediğim için olabilir. O durumda 'aa evet, artık yaş da geldi, belli bir şey olsun.' diyorsun. Yoksa

olmazsa olmaz mı? Bence olmalı. Sanki öyle kodlanmışız, öyle yaratılmışız gibi geliyor bana." (Nur (37), s. 1)

"Benim için çocuk önemli. Bir anlamda da çocuk sahibi olmayı istiyorum, belli bir yaşa geldim ve çocuk gördüğüm zaman da insanların bazen anormal karşıladığı düzeyde… Bunun sorumluluğunu almaktan korkmuyor musun diye sorabiliyorlar. Çocuk çok istiyorum ve hani inancım gereği de evlenmeden çocuk sahibi olamıyorum. Dolayısıyla evlenmek istememim temel sebebi değil ama ufak bir sebebi de neslin devamını getirmek diyebiliriz (Gülerek). Yani bir çocuk olsun sevgimi verebileyim, sevgisini görebileyim, aynı şeyi zaten karşı cins içinde geçerli. Hani içimizde çok büyük bir sevgi potansiyeli var. Bunu vermek, yansıtmak istiyoruz bence; ben istiyorum yani." (Fatma (27), s. 2)

Sosyal ihtiyaçlar ise katılımcıların evliliği düşünmelerine sebep olabilen bir diğer başlık olarak ortaya çıkmıştır. Günlük yaşamın getirdiği zorluklarla baş etme, aile ve düzen kurma isteği ve sosyal ortamlarda yalnız kalmayı istememe bu başlık altında gruplanabilir. Bununla ilgili olarak Ayşe (26), Esra (29) ve Ebru (35) günlük yaşamda bir erkeğin fiziksel gücüne gereksinimleri olduğunu belirtirken, bunu *"taşınma işleri"*, *"tamir işleri"*, *"dışarı işleri"* veya *"güç olarak"* gibi sözlerle açıklamaktadırlar.

Katılımcıların bir kısmı (Ela (30), Gülsüm (27) ve Özlem (27)) ise aile kurmak ve kendi düzenlerini oluşturmak amacıyla evliliği düşünmektedir. Örneğin, Ela (30) bunu şu sözleriyle bunu açıklamaktadır:

"Her kim ki ben yalnızken iyiyim, mutluyum dese de bir zaman sonra mutlu değil. İlla ki bir zaman sonra sen de bir ailen olsun istersin yani…. eksikliği zaman geçtikçe daha da daha da artabilir." (Ela (30), s. 3)

Bazı katılımcılar (Melike (30) ve Ela (30)) da sosyal ortamlarda, evli olan arkadaş gruplarında ya da bir şey yapmayı planladıklarında, hayatlarında birinin olmasına ihtiyaç duyabildiklerine değinmişlerdir. Örneğin, Melike (30) bunu daha çok yapmayı düşündüğü ancak bunun için bir partnere duyduğu aktiviteler olduğunda yaşadığını belirtirken; Ela (30), sosyal ortamlarda bekâr olduğunun hissettirilmesinden yakınarak şu sözleri söylemiştir:

"Ne kadar çok kalabalığa girersen, ne kadar çok farklı ortama, arkadaş ortamına girersen ve evli insanların yanında hele ki olursan yani ne kadar kendin gibi olmayan, bekâr olmayan insanlarla olursan o kadar çok hissediyorsun. Maalesef hissettiriyorlar. Bilinçli ya da bilinçsiz. Hissettiriliyor…. Ya benim bir arkadaşım mesela… Ev döşemekle ilgili bir şeyden bahsediyor. Bir fikir bir şey söylüyorum. Evin koltuk takımı gibi bir şey alacaktı. Bana böyle yaptı: 'Tamam yani güzel de sen ne kadar anlıyorsun ki bu işlerden?' gibi. Bana açıkça hani sen bekârsın diye… E sen de o sıra bekârsın, sen de yeni ev döşüyorsun yani. Ne oldu? Bana böyle söylemişti mesela. Ben o zaman çok üzülmüştüm, çok kalbim kırılmıştı mesela. Hani o tepkiyi almamın tek sebebi benim o sırada evli olmamamdı. Hani ben yani nikâhlı olsaydım birisiyle, benim fikrimin bir değeri olacaktı ama bekâr olduğum için 'ya tamam da sen ne biliyorsun ki, sen ne anlıyorsun ki?'… Alenen böyle söyledi bana yani." (Ela (30), s. 1-2)

Eş seçim kriterleri

Katılımcıların evlenecekleri kişiyi seçerken nelere dikkat ettikleri ve ne gibi ölçütlerinin olduğu da araştırılmıştır. Bunun için katılımcılara "Eş seçiminizde sizce nasıl birisiniz; yakın arkadaşlarınıza kıyasla kendi seçiciliğinizi nerede görüyorsunuz?" ve "Eş seçiminizde kriterleriniz var mıdır? Varsa nelerdir?" soruları sorulmuştur.

Katılımcılardan edinilen bilgilere göre çoğunluk, kendilerinin eş seçiminde seçici olduğunu belirtmektedir. Seçiciliklerine bir ile on arasında bir sayı vermeleri istediğinde 10 katılımcı (Aslı (27), Melike (30), Nur (37), Esra (29), Fatma (27), Gülsüm (27), Nisa (32), Büşra (25), Ebru (35) ve Çiğdem (28)) yedi ve üzerinde, üç katılımcı (Ayşe (26), Ela (30) ve Kübra (33)) beş ve altında bir sayı vermiştir. Dört katılımcı (Enfal (30), Özlem (27), Sibel (26) ve Derya (31)) ise seçiciliğe bir ölçüt vermemiştir.

Eş seçimiyle ilgili olarak katılımcılar birçok etkenden bahsetmiştir. Bunlardan ilki, beklentileri karşılayacak doğru kişiyi beklemeleridir. Bununla ilgili olarak Kübra (33), *"Ben genelde Bayan Yanlış olduğum için hayatımdaki erkekler için Bay Doğru'yu arıyorum."* (s. 7) demiştir. Bay Doğru'nun gelmesini beklerken kimi katılımcı sıraladıkları bu beklentilerin fazla olmadığını, olması gerektiği gibi olduğunu söylemekte; kimisi ise bu konuda seçici olduğunu kabul etmektedir.

Örneğin, Derya (31) beklentilerinin hepsinin olmasının mümkün olmadığının farkında olmasına rağmen halen bekâr olmasının tek sebebinin kriterlerinin çok yüksek olmasından kaynaklandığını belirtmiştir. Ayrıca erkeğin dış görünüşü, karakteri, siyasi görüşü, dünya görüşü, kültürel seviyesi, sosyal olması, spora ve sosyokültürel faaliyetlere karşı ilgili olması katılımcıların belirttiği kriterler arasında yer almaktadır.

Erkeğin yaşı söz konusu olduğunda, yaştan ziyade erkeğin olgun olması gerektiği düşünüldüğü görülmektedir. Bununla ilgili olarak Nur (37), erkeğin kadından çok küçük ya da çok büyük olmaması gerektiğini belirtirken; Ayşe (26), Gülsüm (27), Özlem (27) ve Büşra (25) aradaki yaş farkının 4-5 yaştan daha fazla olmaması gerektiğini söylemişlerdir. Erkeğin olgun olması açısından değerlendirildiğinde ise Gülsüm (27) ve Büşra (25), erkeğin beklentileri karşılayacak olgunlukta olması halinde birkaç yaş küçük olmasının problem olmayacağını düşünmektedirler. Diğer yandan Kübra (33), Esra (29), Fatma (27) ve Çiğdem (28) erkeklerin kadınlara kıyasla daha geç olgunlaştığını vurgulayarak, eş seçiminde erkeğin yaşının kendisininkinden küçük olmasını istemediklerini belirtmişlerdir. Bununla ilgili olarak Kübra (33) ve Fatma'nın (27) şu sözleri örnek verilebilir:

> *"Yaş… Benden biraz büyük olabilir. Küçük olmaz. Zaten erkekler çok zor olgunlaşan yaratıklar. Onun için küçüğe tahammül edemem diye düşünüyorum. Yani gereksiz bir olgunluğum var bu konuda. Biraz o benden birkaç yaş olabilir. Yaş önemli benim için." (Kübra (33), s. 8)*

> *"Kendi ailemde, kendi annem babamdan büyük. Babamın çok istemesiyle olmuş bir evlilik. Annemin babamdan büyük olması babaannemler tarafından sorun edilmiş… Babam istediğini almış ama annem erkeğin kendi deneyiminden erkeklerin olgunlaşma problemleri olduğunu söylediği için onun deneyimlerinde kendimi gördüğüm için şunu diyorum kadınla erkeğin arasında minimum 3 yaş olmalı. He yakın olur ama olgunluk olur, o olgunluk olabilir ama genel olarak benden küçük biriyle hiç zannetmiyorum olabileceğini." (Fatma (27), s. 10)*

Eş seçiminde erkeğin eğitim durumunun kadınlar için bir kriter olup olmadığı sorulmuştur. Dört katılımcı (Melike (30), Ayşe (26), Ela (30) ve Kübra (33)),

erkeğin eğitim durumunun önemli olmadığını belirtmiş; iki katılımcıdan bu konuyla ilgili bir cevap alınamamıştır. Diğer katılımcılar ise evlilik niyetiyle görüştükleri erkeklerin eğitim durumlarının kendileri için oldukça önemli olduğunu vurgulamışlardır. Ancak kadınların bazıları (*f*=4), sadece erkeğin eğitim düzeyine göre karar vermediklerini sözlerine eklemektir. Örneğin, Fatma (27) bunu şu şekilde belirtmektedir:

> *"Eğitim düzeyi benden daha az olabilir ama bunu kompanse edecek bir hani zekâsını eğitimde değil de başka bir tarafta şey yapması lazım, konuşabilir olmamız lazım, benim bahsettiğim şeyleri anlayabiliyor olması lazım, benim ilgi duyduğum şeyleri anlıyor olması lazım. Aslında bir yandan da düşününce o ilişkide eğitim düzeyinin yüksek olmasını isterim ama bunun yüksek olması yetmiyor bunu gördüm. Ama benim için eğitiminin benimkinden daha iyi olması tercihimdir net." (Fatma (27), s. 9)*

Erkeğin eğitim düzeyi konuşulurken Nur (37), diğer katılımcılardan farklı bir yorum yapmıştır. Bireylerin eğitim seviyelerinin denk ya da erkeğinkinin bir adım önde olması gerektiğini söylerken, bunu erkeğin açısından bakarak belirlediğini ifade etmiştir. Bu düşüncesini şu şekilde açıklamaktadır:

> *"Tabii ki benden hani aşağı olması değil de eşit olabilir ya da bir adım önde de olsa daha iyi olabilir diye düşünüyorum eğitim seviyesi. … Benim için en azından eşit olması önemli çünkü kendini eksik hissetmemesini isterim karşımdakinin. Öfke halinde kendimi kontrol edemeyip 'Niye böyle cahilce konuşuyorsun?' dediğimde, aslında kast etmediğim bir şeyi kast ediyormuşum gibi hissedebilir. İlkokul mezunudur, sevemem ya da o insanla evlenemem demiyorum ama eee öfkelendiğimde neden böyle cahilce konuşuyorsun dediğimde, 'Tabii ben ilkokul mezunuyum, beni beğenmiyor musun?' demesini de istemiyorum. Baktım hemen karşı taraf açısından düşünüyorum. (Gülme) Aşağılık Kompleksi'ne girmesini istemiyorum ama mümkünse olabilirse tabii benden çok daha önde bir insan olsun, o bana bir şeyler katsın." (Nur (37), s. 12)*

Kadınların birçoğu (*f*=10) için evlenmek için görüştükleri kişinin maddi gelir durumunun öncelikli bir kriter olmadığı anlaşılmaktadır. Dört katılımcı erkeğin evinin, arabasının olması gerektiğiyle ilgili bir beklenti içerisinde olmadıklarını

belirtmiştir. Ebru (35) ise erkeğin bir birikimi olmasının kendisi için önemli olduğunu, erkeğin kendini önemsemesi gerektiğini ve arabası olan erkeklerin bu özelliği taşıdığını, bu nedenle görüştüğü kişinin arabasının olup olmadığına göre de değerlendirme yaptığını söylemiştir. Erkeğin maaşı söz konusu olduğundaysa Derya (31), bunun kendisi için önemli olduğunu vurgularken; Melike (30), Gülsüm (27) ve Özlem (27) maddi açıdan evlendiğinde kendi yaşam standardının altına düşmeyecek ve kendisine maddi kaygı yaşatmayacak bir eş istediğini belirtmiştir. Ayşe (26) ve Çiğdem (28) evlenecekleri kişinin maaşının miktarından ziyade o kişinin tembel olup olmayacağını bilmenin, kendileri için önemli olduğuna değinmişlerdir. Bazı katılımcılar (Kübra (33), Esra (29) ve Büşra (25)) da erkeklerin maaşlarının kadınlarınkinden daha fazla olmasını önemsediklerini düşündükleri için karşı tarafın maaşının kendilerinkinden daha yüksek olup olmadığına dikkat ettiklerini belirtmişlerdir. Bunu, Kübra (33) şu şekilde dile getirmiştir:

> *"Yani erkeğin kompleksi çekilmiyor bu anlamda. Kadından maddi olarak güçlü olmak istiyor. Ben de isterim çünkü kompleksli bir adama tahammülüm yok. Yok yani. Hani ben 3500 kazanıyorsam, o 4000 kazansın. Huzurumuz için bu gerekli." (Kübra (33), s. 7)*

İdeal evlilik hayali

Katılımcıların evlilikten beklentilerini anlamak amacıyla "Kendinizi evlenmiş olarak hayal ettiğinizde neleri zihninizde resmeder/düşünür/düşlersiniz?" sorusu sorulmuştur. Alınan cevaplardan, evlenmeyi düşünmeyen veya bekâr olmayı tercih ettiğini ifade eden katılımcıların da bir evlilik hayali olduğu anlaşılmaktadır. Yalnızca Nisa (32) evlilik hayalini hiç kurmadığını belirtmiş; bunun nedenini, ailesiyle sıkı bağlarının olması ve kardeşinin evliliği ve çocuğuyla ilgili her sürecinde yer almış olması nedeniyle evlilikte yaşayabileceği duyguları dolaylı yoldan yaşıyor olmasına bağlamıştır. Diğer katılımcıların, onları kısıtlamayan ve alışkanlıklarını devam ettirmelerine olanak sağlayan bir birliktelik hayal ederken; bu birlikteliği, ideal eş adayı ile kurdukları ve bu ilişkide kendilerini mutlu ve güvende hisseden bir birey olarak düşledikleri görülmüştür. Evlilik hayalleri ile ilgili olarak bazı katılımcılar şunları paylaşmıştır:

> *"Hayal ediyorum doğru kişiyle. Çok eğleniyorum. Çok keyif alıyorum. Beni tatmin eden bir adamla birlikte olduğumu, özgür olduğumu, çılgınca şeyler*

yaptığımızı, istediğimiz anda çıkıp gezebildiğimizi, birlikte yemek yapmaktan keyif alabildiğimizi, pazar günü geç saatlere kadar uyuyabildiğimizi, uyandırmadan, rahatsız etmeden beni öyle güzel yani. Keyifli bir evlilik hayal ediyorum. Hani benim karakterim ve düşüncem, felsefem doğrultusundaki bu evlilik çok zirve. Bekârlığım devam ediyor gibi aslında. Ama bir ev arkadaşım var. Öyle." (Kübra (33), s. 5)

"…kendinize baktığınız takdirde, sevdiğiniz takdirde, kendinizi evlendiniz işte ben o erkeğe kaldım aman rahatıma bakayım ne de olsa benim diye hareket etmediğiniz takdirde mükemmel bir evlilik olur. Ben evlenirsem çok güzel evliliğe evliliğim olacağına inanıyorum. Yani bunu hayal etmek bile insanda inanılmaz bir enerji oluşturuyor. Ben mesela siz söylerken kafamda son zamanlarda özellikle bu şeylerle (Gülerek) çok aslında güzel bir isabet oldu. Bununla ilgili şey yapıyorum mesela. Hayal kurmak." (Ebru (35), s.10)

"Böyle hayatı paylaştığım, bana yardımcı olan, destek olan, benimle karşı tarafa destek olduğum, güzel paylaşımcı, destekleyici hani eşitlikten yana evlilik hayal ediyorum. Hep öyle görüyorum yani. Beni anlayan, benim de karşı tarafı anlayabildiğim bir evliliği düşünüyorum. Öyle bir hayalim var yani." (Özlem (27), s. 6)

Evlilik korkusu

Katılımcılara geçmişte romantik ilişkilerinin olup olmadığı sorulmuştur. İki katılımcı (Ayşe (26) ve Esra (29)) haricinde tüm katılımcılar, sevgili olarak ya da sadece evlenme niyetiyle görüştükleri kişilerin olduğunu söylemişlerdir. Geçmiş ilişkilerin evlilik korkusunun oluşumunda etkili olup olmadığı sorusu düşünüldüğünde, bu korkunun oluşumunda sonlandırılan ilişkilerin tek başına etkili olamayabileceği tahmin edilmektedir. Örneğin, Ayşe (26) evlenmekten korkmadığını ve kendini evliliğe hazır hissettiğini söylerken; Esra (29) zaman zaman bu korkuya kapıldığını ve çevresinde gözlemlediği olumsuz evlilerin bu korkuyu duymasında etkili olduğunu belirtmiştir. Diğer yandan Melike (30), Enfal (30), Ela (30), Özlem (27) ve Derya (31) de geçmişte bir ilişki yaşamış olmalarına karşın evlilikten korkmadıklarını belirtmişlerdir. Bununla ilgili olarak Enfal (30) bir evlilik ilişkisi için kendisini hazır hissettiğini ifade ederken; Derya (31) ise şunları dile getirmiştir:

"Ne istediğimi çok iyi bildiğim için, beklentilerim çok net olduğu için bu anlamda bir kaygı yaşamıyorum ve şöyle de bir şey var; mutlu olmadığım yerde durmak zorunluluğu hissetmediğim için ya da ailemde sen evlendin işte boşanamazsın gibi bir algı da olmadığı için ya öyle bir kaygım da yok. Evlenirsem evlenirim, o kişiye denk gelirsem olursa devam ederse ne ala ama devam etmezse de dünyanın sonu değil sonlandırırım ve biter. Hani böyle evlilikten bir korkum yok benim." (Derya (31), s. 5)

Kadınların çeşitli nedenlerden dolayı evlilikten korktuğu, kaygılandığı veya çekindiği söylenebilir. Bazı katılımcılar karşıdaki kişiyi tanıyamamış olmaktan, yanılmaktan ve zamanlar değişmesinden dolayı endişe etmektedir. Buna Nur'un (37) şu sözleri örnek verilebilir: *"Düşündüğümün çok çok zıttı bir insana denk gelmekten korkarım ya da yanılıp üzülmekten korkarım. Ama tamam deyip de çok alakasız birine denk gelmekten."* (s. 10)

Katılımcıların anlattıklarına göre eski erkek arkadaşlarından değişmeleri ve süreç içerisinde beklentilerin karşılanmaması ve bakış açılarının değişmesi nedeniyle ayrıldıkları anlaşılmaktadır. Kadınlar, evlilik ilişkisi içerisinde de eşleri ile bu problemleri yaşamak istemediklerini belirtmişlerdir. Dolayısıyla bu endişenin bir nedeninin de yolunda gitmeyen eski ilişkiler olabileceği çıkarımı yapılabilir. Örneğin, Kübra (33) bunu şu şekilde ifade etmiştir:

"Yani modern dünya insanı çok fazla maske takıyor. Yani süreç içerisinde çok başka yaşarken sonrasında çok inanılmaz değişim gösteriyor bazı ilişkilerimde de bunu yaşadım çünkü. Onun için bu evlenememenin temelinde belki de hani karşıya güvenmemekle yani bu maskelerin çok fazla olmasıyla da alakalı. Bunları fark ediyor olmamla da alakalı. Yani onu fark ettiğim anda zaten diyorum ya ilişkiler çok kolay bitirilebiliyor. Vazgeçebiliyorsun sevsen de. Yakıyorsun gemileri. Öyle." (Kübra (33), s. 6)

Kimi kadınlar (Büşra (25) ve Sibel (26)) ise evlilik ilişkisiyle birlikte hayatlarının kısıtlanmasından endişe duymaktadır. Büşra (25) ve Sibel (26) bununla ilgili olarak şunları söylemiştir:

"Yani evleneceğim kişinin nasıl biri olacağı düşüncesi beni çok geriyor mesela. Karşımdaki kişinin benden beklentileri. Sonuçta ben de çalışıyorum. O da çalışan birisi olacak. Yani bizim bu evde mesela sorumlulukları paylaşmamız gerekecek. Nasıl biri olacak? Hani bu çok

geriyor beni. Ve kişisel olarak kısıtlanacağım korkusu… Evdeki sorumlulukları benimle paylaşacak birisi olmalı. Hani çocuğun olduğu zaman bile aslında onu da paylaşabilecek birisi olması lazım. Şu an Türkiye şartlarına bakacak olursak diğer kısım daha ağır basıyor. Çünkü burada erkekler çok rahatına düşkün yetiştiriliyor. Böyle ne bileyim hizmet edilmesi gereken kişiler olarak yetiştiriliyor ya. Herhalde katil filan olurum, ben öyle bir insan olursa." (Büşra (25), s. 8)

"Adımı unutmamalıyım. Kimliğimi unutmamalıyım. Kadınlığımı ve ne istediğimi unutmamalıyım. Her şeyden önemlisi… Bir adam hayatımı yüzde yüz etkilememeli. Yani bugün beğendiğim ayakkabıyı giymeliyim. Beğendiğim saçı yapmalıyım. İstediğim makyajı kullanabilmeliyim. İstediğim yere gidebilmeliyim. Çünkü erkekler o kadar çok kısıtlıyor ki kadınları. Bence kadınların kendini bilen kadınların evlilikte korkularının oluşumunun en büyük sebebi bu. Erkek, kadınların tüm hayat fonksiyonlarını daraltıyorlar çünkü…." (Sibel (26), s. 8)

Kadınların yakın çevresinde veya toplumda olumsuz evlilik yaşantılarına şahit olmaları da onların evliliğe karşı bir adım geride durmalarına neden olabilmektedir. Bununla ilgili olarak Kübra (33), Sibel (26) ve Ebru (35) şunları söylemiştir:

"Geç kalmanın avantajlarından bir tanesi de diğer bütün herkesin evlenmiş olması, herkes çok mutlu görünürken aslında çok derin sorunlar yaşadıklarının danışmanlığını yapıp, hani o gördüğüm evlilik sorunlarından sonra bazen diyorum çok sağlıklı bir durumdayım yani. Çok sağlıklı bir durumdayım. Yani çok zor. Ne diyeyim ki… Haline şükret kızım deyip mutlu oluyorum… İşim icabı çok fazla konuda ben de danışmanlık yapıyorum yani. Sorunlu evliliklerde baş etmeye çalıştım ve çoğu partner ikiyüzlüler birbirlerine karşı. Evli oldukları halde bir vücut oldukları halde çok çirkin… Yani diyorum ya güven yani, hani güvenmeyeceksin, güvenmiyorsun yani. Bu kendi türüm için değil. İki tür için de geçerli. Çünkü iki taraf da birbirine çok ciddi zarar veriyor ve ihanet ediyor her anlamda. Duygusal, fiziksel." (Kübra (33), s. 6-7)

"Yani bugün ben mesela hafta sonu geliyor örneğin ben çantamı sırtıma alıp şuraya gidebiliyorum. Ama benim kız kardeşim evli ve iki çocuk annesi hani koca baskısı olmasa bile çocuk baskısı var, kaynana baskısı var,

kayınbaba baskısı var. Çünkü sadece kocasını izin alıp olay bitmiyor yani. Kaynanası uyarıyor, kayınbabası uyarıyor, kaynı uyarıyor, kendi annesi, kendi babası. O kadar çok izin fonksiyonlarından geçiyor ki kendi olmaktan çıkıyor tamamen. Bunlar belki korkutuyor beni. Hani bir evli kardeşimin oluşu da belki bu kadar evliliğe dar bakmanın sebebi." (Sibel (26), s. 8-9)

"Olumsuz evliliklerden kaynaklı. Boşanmanın sürekliliğinden…. Bizim kendi şeyimizde bile evli olan iki ay sonra ya da bir yıl sonra, üç beş yıl sonra ayrılabiliyorlar. Benim iki tane arkadaşım boşandı, biri de boşanma şeyinde. 11 yıllık şeyleri… Onlar sizde ister istemez olumsuz enerji onu korku yaratabiliyor." (Ebru (35), s. 9)

Yalnızca yakın çevre ve toplumda karşılaşılan durumlar değil; kadınlar, olumsuz evlilik örnekleriyle medya üzerinden de karşılaşmaktadır. Nur (37), evleneceği kişinin değişip ileride kendisine yönelik olumsuz bir tavrının olup olmayacağını, şiddet uygulayıp uygulamayacağını sorguladığını söyleyerek *"belki basının lanse ettiği haberler yüzünden de böyle düşünüyor olabilirim."* (s. 10) demiştir. Benzer bir şekilde, Çiğdem (28) de bunu şu şekilde ifade etmiştir:

"Korkum son zamanlarda. Tabii bu kesin olacak diye bir şey değil ama son zamanlarda medyada gördüğümüz kadına şiddet, öldürülmeler, bıçaklamalar ve benzeri durumlar acaba yani yarın öbür gün evlenirsem gayet sağlıklı bir insanla evlendikten sonra kişinin ruh hali değişebilir mi, böyle olabilir mi diye bazen düşünüyorum. Ama bu medyada çok karşılaştığımızdan dolayı oluyor bence eğer çok görmeseydik böyle olayları, böyle düşünmeme neden olacak bir faktör yok." (Çiğdem (28), s. 6)

Bunlardan farklı olarak Aslı (27), geçmişteki ilişkisinin erkek arkadaşının kendisinden cinsel ilişki beklentisi olması nedeniyle bittiğini belirterek, kendisinin cinselliğe çok açık olmadığını dile getirmiştir. Evlilikle ilgili kendisini kaygılandıran durumun cinsellik olduğunu şu şekilde açıklamaktadır:

"… Bir tek kaygılandıran bu yön çünkü zaten evliliğin temeli buradan geçiyor diye düşünüyorum. Erkek kadını, kadın erkeği tatmin edebiliyor mu, etmiyor mu? Çoğu evlilik de bundan kaynaklı sıkıntılara sebep olabiliyor… Konuşmalarda duyuyorum. Kitaplarda okuyoruz." (Aslı (27), s. 14)

Toplumda ve Sosyal Çevrede Yaşantılar ile İlgili Bulgular

Bu başlık altında bekâr kadınların ailesi, yakın çevresi ve toplumda bekârlık ve evlilikle ilgili nasıl mesajlar aldığı ve ne tür sıkıntılar yaşadıkları incelenmektedir. Elde edilen veriler doğrultusunda şu dört alt tema oluşturulmuştur:

- Ailenin evlilik ve bekârlıkla ilgili görüşleri
- Yakın çevreden evlilikle ilgili verilen öğütler
- Toplumun evlilik ve bekârlıkla ilgili mesajları
- Evliliği hatırlatan durumlar

Ailenin evlilik ve bekârlıkla ilgili görüşleri

Kadınların bekâr olmalarıyla ilgili aileden ne gibi tepkiler aldıklarını ve bu tepkilerin onlar üzerinde nasıl bir etkisinin olduğunun anlaşılması için katılımcılara "Aileniz sizin bekâr olmanıza ilişkin size karşı nasıl bir tutum sergilemektedir?" sorusu sorulmuştur. Katılımcıların çoğunun (*f*=13) , ailesinden evlenmesi gerektiği ile ilgili baskı olarak hissedebilecekleri bir mesaj almadığı anlaşılmaktadır. Özlem (27) ve Çiğdem (28), evlenip evlenmeme kararı hakkında ailesinin kendilerine karşı bir tutum sergilemediğini ve bu kararı kendilerine bırakmış olduklarını; Gülsüm (27), ailesinden herkesin çoğunlukla geç yaşlarda evlenmesi nedeniyle şu an kendisinin evlenmemiş olmasına normal bakılıyor olabileceğini belirtmiştir. Melike (30) ve Büşra (25), evde kendilerinden büyük evlenmemiş kardeşleri olduğu için ailelerinin odağında olmadıklarını söylemişlerdir. Esra (29) ise evlenmek istediğini ailesinin bildiğini ve doğru kişinin gelmemiş olması nedeniyle onu suçlamadıklarını, bu nedenle de evlilikle ilgili herhangi bir şey demediklerini söylemiştir.

Diğer yandan Nur (37) da aynı nedenle ailesinin evlenmesi için baskı yapmadığını ama yine de evlilik konusunu açtıklarını ve ailesi için ideal evlilik yaşı olan 30'u geçtikten sonra bu konuşmaların biraz daha sıklaştığını belirterek, bunun baskı niteliğinde olmadığından bahsetmiştir. Nur (37), kendisine evlenmesi ile ilgili doğrudan veya dolaylı olarak iletilen mesajları şu şekilde anlatmıştır:

> *"Tabii ki evlenmeden yanalar her aile gibi (Gülme). Yani artık yaş gitti gidiyor işte, ne bileyim… Olması güzel olan bir şey olduğu için, ısrarla anne babanın senin için istediği güzel bir şey ama olmadı diye de sana başka bir gözle bakan dışlayan, üzen bir yapı yok olsaydı zaten şimdiye kadar çoktan*

bir evlenmiş olurdum. Ama içten içe benim hissettiğim, belki dile getirmediler de evlenip mutsuz olmaktansa böyle olmanızı tercih ederim diye annemin bir kere ağzından kaçmıştı. Yani hissettirdikleri bu bana hatta böyle bir olay yaşamıştık. Babamın bir arkadaşı bir şey söylemişti ben de kulak misafiri olmuştum. İşte kız çocuğunun evde her istediğini vereceksin ama biraz huzurunu kaçıracaksın ki gitsin evlensin. Ben de bunu duyduğumda şunu demiştim; 'İnsanın ailesi ile ne kadar vakit geçireceği belli değildir, Allah'ın ne kadar ömür belirlediği. Ben ailemle mutlu bir dönem geçirdim demek isterim çünkü ailesiyle mutlu olmayan gittiği yerde mutluluğu yaşatamaz da yaşayamaz da diye düşünüyorum O yüzden ben anne babama iyi ki evlendim kurtuldum demek istemiyorum. Böyle istiyorsanız kaçırın huzurumu.' dedim. Sağ olsunlar onlar nasihati dikkate almadılar yani özgür de bırakıldık belki. Kısıtlı olsaydık, birçok baskı olsaydı üstünüzde çıkış yolu olarak evlilik yapabilirdik ama mutlu olabilir miydik bilmiyorum. Bu yüzden ben aileme bu konuda minnettarım… Evlenin artık bir torunumuz olsun diyorlar hissettiriyorlar bunu (Gülme). Ha deyince birisi olmuyor. Onlar da bunun içten içe farkındalar yoksa baskı kurarlardı diye düşünüyorum." (Nur (37), s. 14-15)

Bazı ailelerin ise evliliğin aksine, çocuklarına karşı evlenmemeleri yönünde söylemlerde bulunduğu anlaşılmaktadır. Aslı (27), ebeveynlerinin yıllar önce vefat etmesi nedeniyle kardeşlerinin sorumluluğunu aldığını ve kardeşlerinin onun evlenmesini istemediklerini söylemiştir. Ayşe (26) ve Sibel (26) ise annelerinin evlenmeleri için herhangi bir şey demediğini belirtmiş, babalarının ise bu konuda söyledikleri hakkında şunları aktarmıştır:

"Valla açıkçası babam evlenmemi çok da istemiyor. (Gülerek) Boş ver diyor, evlenirsin ya diyor, ilk önce sen diyor, şey eğitimine önem ver falan diyor. Senin öyle düşüncelerin var, ben destekliyorum falan diyor. Annem de öyle bir baskı yapmıyor." (Ayşe (26), s. 9)

"Biraz baba algısıyla da alakalı. Benim babam her zaman bize şey derdi. Yirmi beşten önce evliliği düşünmeyin. Yani yirmi beşten önce evlilik bana haliyle gelmedi. Önce siz bir büyüyün, bir görün, bir hayatı, insanları bir tanıyın, kendinizi tanıyın ondan sonra evlilik düşünürseniz, yaşarsınız. Yani bunun en büyük fonksiyonu benim babam galiba." (Sibel (26), s. 12)

Bazı katılımcılar (*f*=2) da anne ve babalarının evlilik konusunda tutumlarının farklı olduğunu belirtmiştir. Bununla ilgili olarak Nisa (32) annesiyle ve Fatma (27) babasıyla olan yaşantısından bahsetmiştir. Fatma (27) ve Nisa (32) her ne kadar ebeveynlerinden evlilikle ilgili bir baskı görmeseler de ara sıra bunun dile getirildiğini vurgulayarak; aldıkları mesajları ve hissettiklerini şu şekilde aktarmıştır:

> *"Çok fazla rahatlar. Annem öğretmen evlenmek zorunda değilsin ki bizim bir sürü bekâr arkadaş vardı şeklinde bakan bir insan. Küçük şehirde büyümüş biri olmasına rağmen şey bir insan değildir hani ay benim kız da evde kaldı evlense falan filan diye bir durum yok. Babam mesela şey oldu; birileriyle bu 4 ay görüştüğüm kişi ile tanıştı. O süreç sonrasında sonuçta sanırım annem de benim artık bunu istediğimi bir şekilde kendisine ifade etti dolayısıyla şurada bir düğüne gittik diye arabayla geçerken göstererek 'İnşallah senin de yaparız.' gibi bir cümlesini duydum. Bu da beni biraz mahzunlaştırdı. Ama şey yapmıyor babam karşıma biri çıktığında 'İçine sinmiyorsa bırak kızım, ben senin her zaman arkandayım, olmadı dersen neden olmadı diye sormam sana.' gibi söylemleri oldu. Dolayısıyla benim kararlarıma saygılı olduklarını biliyorum. Benim üzerimde herhangi bir olumlu veya olumsuz bir baskı kurmuyorlar, tamamen bana kalmış bir süreç her zaman yanımdalar." (Fatma (27), s. 12)*

> *"Benim ailemde hani çok evlilik odaklı yetişmedim aslında hani. O yüzden ailemde bunu çok hissetmiyorum aslında. Ama onların da bazen bu kaygıyı taşıdığını hissediyorum zaman zaman. … Ya mesela annem özellikle hani anneler daha bu şeydir ya işte çocuğumun mürüvvetini göreyim falan gibi. O daha çok hani bu yönde mesela dualar olur, işte hayırlı kısmetin olur falan gibi. Aslında hiç böyle açık açık bana demiyorlar. … İşte mesela zaman zaman şöyle şeyleri olabiliyor; 'Hani sen de evlendiğinde görürsün, işte eğer evlenirsen şöyle olur.' falan gibi bu tür evliliğe yönelik mesela konuştukları olabiliyor bazen… Aslında alıştım galiba. Sanki böyle birkaç sene önce falan bunu daha çok hissediyordum. Ama şu anda çok bundan etkilenmiyorum aslında. Biraz daha sanırım bunu içselleştirdim artık hani, hani olmasa da oluyor… Hani olursa olur, olmazsa da şey değil. Böyle de yaşayabilirim diye hep baktım bu olaya. Ama sadece mesela bazen işte bu evlilik konuları aile içinde falan açıldığında tepki gösterebiliyorum aslında anneme falan mesela. Ya da işte ne bileyim. Hani bizde vardır ya çeyiz olayları falan. İşte bir şey alınır mesela 'ha bunu da senin çeyizine koyalım.' Mesela onlar sinirimi bozabiliyor. Hani ne gerek var kullan işte, o zaman da*

ona göre bakılır falan gibi. Hani böyle sanki evliliğime yönelik planlamanın yapılması sinirimi bozduğu olabiliyor aslında." (Nisa (32), s. 2)

Katılımcılardan ikisi (Enfal (30) ve Kübra (33)) ise evlenmeleri yönünde bir zamanlar ailelerinin sıklıkla düşüncelerini dile getirdiklerini, *"kızım evlen artık"*, *"kızım bak gözüm açık gitmesin"*, *"senin de bir çocuğun/evin olsa keşke"* gibi sözler söylediklerini, ancak artık kabullendiklerini ve kararı kendilerine bıraktıklarını belirtmişlerdir.

Diğer yandan bazı katılımcıların ise ailelerinde evlilik ile ilgili mesajları sıklıkla aldığı anlaşılmaktadır. Ela (30) ve Ebru (35), bekâr olmasından dolayı ailesinin bazı konularda onları kısıtlamaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Ela (30), ailesinin tutumunun onu çok kötü etkilediğini söyleyerek yaşadıklarını şu şekilde anlatmıştır:

"Benim duyduğum şeyler çok. Benim her laf yani böyle beynimde yani… Mesela eğer ben bekârsam, benim yaptığım hiçbir şeyin kıymeti yok. Yani mesela ben bir makyaj mı yapıyorum, bir süslenip bir yere mi gidiyorum, ben bir alışveriş mi yapıyorum. 'Ne gerek var niye yapıyorsun ki?' Çünkü senin kocan yoksa senin bireysel olarak hiçbir, ne diyeyim, hiçbir şey yapmaya hakkın yok. Mesela ben bir ara tiyatroya çok sarmıştım. Çok gitmek istiyordum yani… Bu kadar olmamalı yani. Sonuçta tamam yani 26-27 yaşındayım o zamanlar. Ne var yani. Kız arkadaşlarımla yanımızda kocamız yok diye… 'İşte bu saatte nereye gidiyorsun?'; bilmem ne? Mesela babam bana, ne zaman bir konsere, bir maça, bir tiyatroya gitmek istesem, babam bana 'Bir evlensen de kurtulsam!'. Hani evlenince sorumluluk babamdan kocama geçeceği için şu an ben çok asiyim, konsere, maça gitmek istiyorum, bana sahip çıkamıyor ve bunun mağduriyetini yaşıyor. Bir evlensem de o sahip çıksa, onda olsa sorumluluğum diye… Ben bir zaman çok tartışıyordum. −'Baba ne alakası var. Yani ben buradan metroya binip - arabam yok tamam- metroya binip toplu taşımayla bir tiyatroya gidip gelmemde ne var?' −'İşte sen beni âleme rezil mi edeceksin de metrodan o saatte ineceksin' … Neymiş, yaz günü saat on birde ben metrodan aşağı, eve yürürken görülürmüşüm akrabalar tarafından, bu ahlaksızlık ama eğer yanımda kocamla yürüseydim çok doğal bir şeydi bu. Bunu ben uzun süre

anlayamadım. Benim mantığım anlamadı. Ama halen anlayamıyorum yani. Bu tip şey, lafları çok duydum. Bir işe yaramadığını…

Mesela ben evli değilsem, yani… Mesela bir mutfağa girip bir şey yapacağım değil mi mesela, yapamıyorum. Çünkü bir önemi yok. Ama benden daha az akıllı birisi, sırf evlendi diye ki ben yani daha akıllıların evlendiğini düşünmüyorum… (Gülerek) Hani senden daha çirkin, daha tontiş, daha şey olanlar da evleniyor, tercih. Yani tamamen kafaya koymakla alakalı bir şey. Onların yaptığı aptalca şeyler bile çok kıymetli olurken, senin hiçbir başarın, hiçbir önemi yok yani bizimkilerin gözünde. Benim annem, babam ve ailemin gözünde. Böyleydi yani. Ben her… Yani 20 yaşımdan beri ben biliyorum ki bu laflara maruz kal… Ben daha 25-26'ydım, bana diyordu ki 'Seni işte ikinci el seni alacak, 40 yaşında, göbekli, kel bir adam seni alacak, karıyı boşayıp' Niye? 26 yaşında… Ne var ki 26 yaşında? Şimdi düşünüyorum da 26 yaşında tazecik bir şey yani. Sen kıza niye diyorsun ki? O yaştan beri ben hep düşünüyordum, herhalde ben öyle mi olacak bilmem ne… Sonra sonra kendime geldim. Niye beni 40 yaşında adam alsın ki? Ben 26'yım. 26'yı 40 yaşında alır mı? İşte baskı. Böyle şey. Hep böyle olumsuz. Ama hayat felsefesi bu annemle babamın. Her konuda böyledir o yüzden bu konuda böyle olmasına şaşırmadım.

Mesela bir keresinde babam şey demişti ben hastanede çalıştığım için. Yine birisiyle görüştürmek istediler, görüşmedim. İçerden şey yapıyor; 'Doktor alacak herhalde bu, doktor. O yüzden şey yapmıyor, görüşmüyor, e bu kesin doktor alacak.' Çok üzülmüştüm yani. Cevap bile vermedim. İçerde böyle az ağlamışlığım yoktur yani. Annemlerin bu laflarından. Değer mi yani? 20 ve 30 yaş arası en güzel, en kıymetli yaşlarken hani niye mutlu geçirmiyoruz ki evimizde?" (Ela (30), s. 14-15)

Ailenin evlilikle ilgili tutumu ister baskıcı olsun isterse kişinin kararına bırakılsın, bu durumun katılımcıların ruh hallerini olumsuz etkilemekle birlikte kadınların kendilerini evlilik için zorlamadıkları fark edilmiştir. Örneğin, Derya (31), babasını kaybettiği için halasının onun yerini aldığını, en çok halasının evlenmesi için baskı yaptığını ve ona çok değer verdiği için halasının bu tutumu karşısında evlilikle ilgili düşünceleri gündemine getirmeye başladığını ve sonrasını şu şekilde anlatmıştır:

"Babamı kaybettik biz 2010'da. Özellikle halamda bu baskıyı çok yaşıyorum. Çünkü halam şey, aynı zamanda babaannem gibi. Babam da

çok küçük yaşta annesini kaybetmiş ve halam büyütmüş onu. Haliyle halam bize çok farklı yaklaşıyor; yani yeğeni değil torunu gibi görüyor bizleri ve o da iyice yaşlandı. Haliyle artık sona yaklaştığının farkında. Babamın da olmama durumundan kaynaklı herhalde hep şey diyor; 'Bana bir şey olacak.' diyor. 'Ben senin ne nişanını gördüm ne düğününü gördüm, ne çocuğunu gördüm hiçbir şeyini göremedim. Sen ancak aylak aylak gez. Serseri serseri gez. Başka hiçbir şeyini göremedim; ben artık senin evlendiğini görmek istiyorum. Bu dertle gideceğim.' Bir dönem sırf bu yüzden ben böyle bir şey oldum yani; evliliği düşünür hale geldim. Halamı gerçekten çok seviyorum. Çok değer veriyorum ve babamın annesi gibi yani. Benim babamdan şeyler var. Sırf o yüzden bir dönem düşündüm sonra dedim ki; 'Kendine gel ya, kendine gel! Halan gidecek ve sen mutsuz evlilik yaşayacaksın yani. Kendine gel!' Bazen kafamı karıştırmıyor değil. Aynı şey annem içinde geçerli... Anne de artık yaşını aldı. İşte anneye bir şey olacak. Tek kalacaksın bak, yalnız kalacaksın. Yani çünkü biz yedi kardeşiz. Ben ve en küçük kardeşim bekârız. İşte erkektir o her türlü düzenini kurar gider sana olacak olan… Benim hayatta kalabilmek için bir erkeğe ihtiyacım olmadığının farkında değiller. Çünkü onlara göre hala hayatta kalmak için bir ailenin, bir çocuğunun, bir kocanın olması gerekiyor. Ben bu açıdan bakmıyorum olaya." (Derya (31), s. 7-8)

Yakın çevreden evlilikle ilgili verilen öğütler

Çalışmada katılımcıların sosyal çevrelerinden evlilik bağlamında herhangi bir söylemle karşılaşıp karşılamadıkları, karşılaşıyorlarsa bunların içeriklerinin ne olduğunun incelenmesi için "Çevrenizden evliliğe dair aldığınız mesajlar var mı? Varsa bunlar nelerdir?" ve "Çevrenizden bekâr olmanıza dair aldığınız mesajlar var mı? Varsa bunlar nelerdir?" soruları sorulmuştur. Katılımcıların tamamı, evliliğe ve bekâr olmalarına yönelik kendilerine öğütler ve/veya öneriler verildiğini belirtmiştir.

Katılımcılardan Kübra (33), Fatma (27), Özlem (27) ve Sibel (26), evlenme ile ilgili olarak çevrelerinden aldıkları mesajları anlatırken akrabalarından işittiklerini şu sözlerle anlatmışlardır:

"Teyzem, elli küsur yaşında. Bu şey diye ağlayacak da 'Artık kızım evlen. Bak evlen, bak sonrası, bak var yaşlılık var.' falan. Yani o yaş grubu biraz

daha bu konuda herhalde şeyler, kaygılılar. Yaşlılıklarını garantiye almak gerekiyor, onun için de bir kocaya… Yani dertleşeceğin biri olsun gibi. Ben de diyorum yani çok önemli değil, huzur evleri var derim, gideriz çok yaşlandığımızda bir sürü insan diyorum yani. Param var bakarlar işte sana diyorum. Olmaz öyle diye. Duygusal bir şeyler olsun. Sevdiğin adam olsun. Öyle yani." (Kübra (33), s. 10)

"Yani akrabalarla, işte halalar ile vesaire görüştüğümüz zaman artık yaşın geldi gibi deniyor ya da işte diyorum ya babaannem her telefonu açtığımızda 'Allah hayırlı bir kızıma kapı nasip etsin'. Hani kız verilir, kız varır. 'Allah hayırlı bir kapı nasip etsin'. Babaannem her telefonda bunu söylüyor. (Gülerek) Hayırlı bir kişi "g" ile 'Hayırlı bir gişi çıkar inşallah.' diyor. Bunu her telefonda söylüyor." (Fatma (27), s. 12)

"Şimdi şöyle babamın memleketine gittiğimizde. Orada bana şey diyorlar, 'Oku oku nereye kadar, bak şu evlenmiş, çocuğu bile var, sen hala evlenemedin, yok mu birisi' falan diye hep soruyorlar." (Özlem (27), s. 8)

"Valla teyzelerim var. Her gün bana bekâr olduğumu hissettiriyorlar. (Gülme)" (Sibel (26), s. 12)

Katılımcılardan Ayşe (26) ve Fatma (27), "Çevrenizden evliliğe dair aldığınız mesajlar var mı? Varsa bunlar nelerdir?" sorusunu yanıtlarken arkadaşlarının bu yönde kendilerine söylediklerinden de bahsetmişlerdir. Bununla ilgili olarak şunları anlatmışlardır:

"Evli olan arkadaşlarım biraz daha bekle ya, biraz daha bekâr yaşa falan diyen de var yani. Ama bu evlilik güzel deyip de herkese bence de evlene- evlen- evlenin diye öneri sun- ama yani böyle ne zaman evleneceksin, hadi falan gibi değil de hani evlenm- evlilik çok güzel bir şey bence, tavsiye ederim diyen şeklinde var yani." (Ayşe (26), s. 9)

"… iş yerinde falan sürekli birileri evleniyor. İşte 'Sıra sende.', 'İnşallah seninkine sıra gelir.' Bir tatlı falan ısmarlanıyor ya evleneceğin zaman. "Sıradaki seninki olur inşallah.' Bu gibi şeyler falan oluyor. Onun dışında ya zaten doğal süreç olunca sürekli o şey konuşuluyor. Yani, hani herkes farkında ama kimse de olmuyorsa mutsuz etmek için şey de değil 'Neden yok?' diye sorgulamıyorlar." (Fatma (27), s. 12)

Diğer katılımcılar ise sosyal çevrelerinden evlenme ile ilgili aldıkları öğütlerden bahsederken bunların kimler tarafından yapıldığını açık olarak belirtmemişlerdir. Kadınların sosyal çevrelerinden evlenme ve bekâr kalmaya ilişkin aldıkları mesajlara Melike (30), Enfal (30), Nisa (32) ve Büşra'nın (25) şu paylaşımları örnek olarak verilmiştir:

> *"Herkes benim artık bir tek benim bekâr kaldığımı, yalnız kaldığımı… Yani yalnız kalacaksın kalıp bu. Yalnız kalacaksın. İşte şey bir de; şey çocuk sahibi olmakla ilgili yani; 'O çok başka bir şey bu duyguyu mutlaka tatmalısın. Çocuk sahibi olmakla ilgili yani tamam bir eşinin olması hayatı onla paylaşman da güzel ama çocuk geldiğinde bambaşka bir şey yani gözün eşini bile görmüyor gibi.' … Ben evlenmesi gereken kadınlar grubundayım galiba insanlar için. Yani 'kimler kimler evleniyor' bir de bunu hiç anlamam. Kimler evleniyor? Evlenmek nasıl bir şey ki? Anlamadım yani nasıl bir zihinlerinde kurmuşlarsa? Kimler yani hiç hak etmeyen… Yani evlilik öyle bir şey ki hak edenler evleniyor. (Gülme) 'Kimler kimler evleniyor, sen hani çok daha iyisini yapar, çok daha iyi götürürsün; hani sen evlenmelisin. Senin gibi biri evlenmeli!' … İşte bütün arkadaşlarım gün gelecek evlenecekler. İşte onların ortamı eşli gidip gelmeleri, oturmaları, gündemleri çoluk çocuğa karıştıklarında artık hani konuşacak şeyin bile zamanla azalıyor ya. Evleniyor, bir tık daha azalıyor. Sonra çocuk sahibi oluyor, onun gündemi değişiyor, aynı şeyleri konuşmaz oluyorsun. Hani seni yalnızlaştıracak zaman içerisinde genel fikir bu. Bu seni yalnızlaştıracak…" (Melike (30), s. 16-17)*

> *"Yani dediğim gibi hep çocuk. 'İşte çocuğun olmaz.'; 'Çocuğun olmaz.'; 'Şöyle olursa çocuğun olmaz.'; 'İşte evet artık evlen çocuğun olmaz, yaşın geçiyor.' bu tarz şeyler. Ha, güzelliğin geçer." (Enfal (30), s. 9)*

> *"Konuşuyorlar evet. Bak hatta beni böyle sanki ikna etmeye çalışıyor. 'Ama bak evlenince de şöyle olur, böyle olur. İşte hani bunlar hep yaşında oluyor, evleneceksin sen de işte o mutluluğu tadacaksın, işte kendi yuvan olunca bak çok farklı oluyor…'; 'Hani kendi yuvan oluyor kendi sorumlulukların oluyor, işte karı koca ilişkisi çok güzel bir şey. Çocuğun olacak işte annelik…'; 'Güzel bir şey bak, sen de yaşa gör.' gibi hani. Sanki böyle her evlilik çok güzel, evlendiğinde böyle hani çok ideal bir hayatın olacakmış gibi bir algı var aslında." (Nisa (32), s. 16)*

" 'İşte artık yaşın geldi. Ilı… İşte yerin yurdun belli olsun.' Ben diyorum benim yerim yurdum şu an belli. Sanki böyle sen evl- sen evlenmeden önce geçicisin. Sen bir yurdu olmayan insansın aslında. Yeri olmayan bir kişisin." (Büşra (25), s. 14)

Sosyal çevreden alınan mesajlarla ilgili olarak Nur (37), *"evlensen iyi olur"* gibi sözlerin dışında, bazılarının da bekârlığının devam etmesinin desteklediğini *"Ama şu yargıyı da görüyorum işte; evli kadınlar da bekârları bu yüzden gıpta ettiklerine inanıyorum. 'Aman, bekârlık sultanlıktır! En iyisini yapıyorsunuz.' diyenler de var."* (s. 15) şekilde anlatmıştır.

Ayrıca katılımcılardan Ela (30), Esra (29), Gülsüm (27), Özlem (27), Nisa (32) ve Ebru (35), çevreden birinin evlenmesi durumunda veya katıldıkları düğün merasimlerinde sosyal çevresinden medeni durumlarına yönelik yorumlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Bu zamanlarda Gülsüm (27), Özlem (27) ve Ebru (35) *"darısı başına"* dilekleri aldıklarını ifade ederken; Nisa (32), kardeşinin düğününde kendisine *"sırayı ona verdin"* sözünün söylediğini belirtmiştir. Ela (30) ve Esra (29) ise yaşantılarını şu cümlelerle aktarmışlardır:

"… Peşi sıra kızları olan bir... bizden küçük olan vardı ve peşi sıra evlendirdi bunları. Dörder. Her birinin nişanı, kınası, düğününde aynı lafları duydum ben tabii ki. Hani ilkinde, 'Aa bak işte o da gidiyor, sen ikinci bak.'; 'İkinciyi de gönderdi, sen hala kaldın.' Üç, dörtte zaten artık sen bitmişsin, çürük elmasın böyle artık… Artık laf söylenmiyor, bittiğin, rafa kaldırıldığın dönem. Ama standart bu şey hani 'Bak işte o da gitti, sen de biraz şey mi yapsan, düğünde biraz bak.' gibi. Evde kalmaya ne kadar yaklaştığınla alakalı şeyler söylendi tabii." (Ela (30), s. 20)

"… Hani insan kendisinden küçük kişilerin veya hani evlendiğini filan düşününce veya çevreden de bunu görünce hani ister istemez bir söylemde bulunuyorlar. Karşılaştırma filan boyutunda. Bu şekilde. Hani mesela şu kişi seninle yaşıt veya şu kişi senin yaşından küçük ama hani çocuğa filan karıştı veya hani evlendi filan denilebiliyor yani." (Esra (29), s. 12)

Toplumun evlilik ve bekârlıkla ilgili mesajları

Bu başlık altında katılımcıların evlenmemiş bir kadın olarak toplumda ne tür sorunlarla karşılaştıkları hakkında düşünceleri yer almaktadır. Bekâr kadınların toplumda karşı karşıya geldikleri sorunların neler olduğunun öğrenilmesi amacıyla katılımcılara "Size göre, evli bireylerle kıyaslı olarak düşündüğünüzde, bekâr biri olarak toplumda olumlu/olumsuz durumlarla karşılaşıyor musunuz?" sorusu sorulmuştur. Katılımcılar bu soruyu yanıtlarken hem kendilerinin yaşadığı hem de diğer kadınların maruz kaldıkları çeşitli konulardaki sıkıntıları dile getirmişlerdir.

Evli birine kıyasla bekârların toplumda karşılaştıkları durumlarla ilgili olarak Özlem (27), bekârların evlenememiş olmalarına ilişkin yorumlar yapıldığını belirtmiş ve şu cümleleri söylemiştir:

> *"Ne gibi olumsuzluklara maruz kalır? Hmmm, şey diye düşünüyor insan; bunda bir sorun var herhâlde. Ya ben hiç karşılaşmadım ama toplum herhalde şöyle düşünür diye düşünüyorum. Ya işte biz de bazen yapıyoruz. İşte bu yaşına gelmiş hala evlenememiş demek ki bir sıkıntı var... Bundan dolayı bir önyargı oluyor açıkçası evlenememesiyle ilgili. Ama onu düşününce ben de bekârım bu zamana kadar istediğim tarzda bir insan karşıma çıkmadı demek ki onun da çıkmamış olabilir diyorum; ne alaka falan işte önyargıyı atabiliyorum. Sanırım ama toplumda o önyargı var yani 'kesin bir sıkıntı vardır; hala bekâr olduğuna göre' ya da dik başlı olarak yorumluyorlar. 'Çok dik başlıdır işte, o yüzden bunu kimse istememiştir hayatında.' falan diye bunlar olabilir." (Özlem (27), s. 11)*

Aslı (27), Melike (30), Ebru (35) ve Gülsüm (27) evlilerin bekâr kadınlara yönelik bakış açısını değerlendirerek şu ifadeleri söylemiştir:

> *"Evli kadınları karakter olarak baktığımızda her şeyi kendileri biliyor. Siz bekârlar hiçbir şeyi bilemezsiniz çünkü niye o evli. O senden daha çok tecrübeye sahip. Onun evli olması be- benim için bir şeyi değiştirmiyor. Ben de şu an onun yaşadığı hayatı yaşıyorum. Tek bende eksik olan bir erkek figürü, yani. Ne yazık ki böyle." (Aslı (27), s. 15)*

> *"Şimdi böyle evli insanlar, böyle kabile… Kabile gibi. Senin… Seni böyle çok ciddiye böyle alınmadığımı hissediyorum bazen. Hani çünkü sen sanki birçok şeyi henüz deneyimlememiş, birçok şeye aklı ermez. Hani daha evlenip o olgunluğa erişmediğin için hani böyle sanki onlar daha çok biliyor.*

Sen daha zavallıcık bir bekârsın yani. Henüz o kadar düşünemeyebiliyorsun… Böyle bir olumsuzluğum olabiliyor ya da işte dediğim gibi partnerli olman gereken ortamlarda böyle yalnızlık hissi olabiliyor. Sen içten içe değilsin de hani sana o gözle bakılıyor ya onu biliyorsun." (Melike (30), s. 19)

"Erkekler. Kadınlar şey görüyor. Seni yetersiz görüyor. Acıyorlar sana." (Ebru (35), s. 14)

"Ya bekâr kadınlara yönelik evet… Bir kere evlilik her şeyi meşrulaştırıyor. Hani evlendiğinde sen sanki bir birey olmuşsun, yetişkinliğe o zaman adım atmışsın gibi bir algı var. Kesinlikle katılmıyorum…" (Gülsüm (27), s. 12)

Ela (30), Büşra (25) ve Ebru (35), toplum içerisinde evlilik yüzüğünün takılıyor olmasına ayrı bir anlam yüklendiğini, bekâr kadınların yüzüklerinin olmaması nedeniyle bulundukları ortamlarda *"sahipsiz"* olarak görüldüklerini belirtmişlerdir. Bu yüzden evli veya bekâr olsun, karşı cinsten birinin hedefinde olduklarını ve birtakım istenmeyen davranışlara maruz kaldıklarını dile getirmişlerdir. Katılımcılar bu düşüncelerine sebebiyet veren yaşantılarını şu cümlelerle anlatmışlardır:

"Birkaç sene evvel o zaman bunu ben evli olsam bana söyleyemezdi ama adam beni rüyasında hamile bıraktığını bana söylüyor. Yani iş yerinden bir adam. Yani alenen bana bunu söyledi. Benim elim ayağım boşaldı yani. Ben evli olsam bana bunu söyleyemezdi… Böyle zamanlarda lanet ettim ben. O da bekâr olduğuna eğlence diyorsun ama bu adamlar yüzünden, bu bakış açısı yüzünden yani yoksa normalde senin bir sıkıntın yok ama sen daha kolay ulaşılabilir, daha kolay laf söylenebilir durumda oluyorsun mesela. Bana bunu, beni sahipsiz gördüğü için söylüyor yani. Ne kadar beni üzdü. Ben ne kadar uzun süre kendime gelemedim." (Ela (30), s. 23)

"Yani mesela bir insanın parmağında şu yüzük varsa… Biliyorsun ki ve biliniyor ki daha doğrusu o insanın bir sahibi var. O insanın tasması birinde. Ve sen o insana yürüyemezsin. Halk arasındaki tabiriyle. (Gülerek) Bir şekilde ondan uzak durursun. Bekâr kişi, her an yürünebilecek bir kişi. Bekâr kişi, potansiyel bir kişi olarak görülüyor. Herkes için. Evli ve bekâr mesela kadın olarak söylüyorum. Mesela bir şeyin yoksa bir tasman yoksa sen evli ve bekârlar için potansiyelsin. Tabii ki hani erkekler de böyle bir şeye kalkışabiliyor. Sen potansiyelsin. Bekâr olmak demek potansiyel

olmak demek bence çevredeki insanlar için. Böyle arayış içinde olan insanlar için potansiyelsin. Evli biri olduktan sonra bence, evli birine şu gözle bakılıyor: Yani o insanın bir erkeği var ve aslında ondan uzak durmalıyım gözüyle mi bakılıyor acaba? (Sessizlik) Sanki öyle. Özellikle bu şehirde bence öyle. Ondan uzak durmalıyım. İnsanlarla onunla şeye girerken bile aslında uzak duruyor. Normal konuşma içerisine girerken bile uzak duruyor. Yani ben her konuştuğum erkekle sevgili olmak zorunda değilim. Arkadaşım da olabilir. Ama özellikle bence bu kesimde burada o çok farklı ve çok rahatsız edici. Bazı insanlar evli olan biriyle ya evli olan birine abla diyor mesela. Burada o ablaya yüklenilen değer şöyle ki ben sana şey gözüyle bakmıyorum. Potansiyel gözüyle bakmıyorum. O abla demek, o demek. Bence hani bu anlama geliyor." (Büşra (25), s. 16)

"Şu yüzüğü takmak her şeyi bitiriyormuş gibi geliyor insanlara. Bunun sahibi var karışmayalım. Ama bu yüzük yok diye her şekilde ben onun hayatına müdahale etmeye hak sahibi olayım diye yaklaşıyorlar. Sırf ondan kaynaklı evleneyim artık dediğim zamanlar da oldu." (Ebru (35), s. 14)

Katılımcılardan bazıları (Aslı (27), Melike (30), Enfal (30), Büşra (25), Sibel (26) ve Ebru (35)) da bekâr kadınların toplumda maruz kaldıkları durumlara örnek olarak, evli kadınlar tarafından *"potansiyel tehlike"* veya *"tehdit"* olarak görülmelerinden bahsetmişlerdir. Bununla ilgili olarak Aslı (27), Melike (30), Enfal (30), Büşra (25), Sibel (26) ve Ebru (35) şunları anlatmıştır:

"Bir sürü kız da var, bir sürü erkek de var. Hani bekâr kızlar olursa tamam. Görüşmesi yasak. Sebep? Bekâr çünkü. Tehlike arz ediyor gözüyle bakılıyor. … insanlar sen bekâr olduğun için kocalarından bir sakınma hali içerisindeler. Ama anlamadığım şey; ben bekârım, senin evlisin. Senin kocana ben neden bakayım. Benim yaşım genç. Senin eşine hiçbir şekilde bakmam. Ve daha iyi, daha kaliteli insanlarla ben takılırım takılırsam zaten. Benim çevrem çünkü ona açık, müsait." (Aslı (27), s. 6-9)

"Bekârlara ikinci sınıf insan muamelesi yapmasınlar. Evet, potansiyel tehlike, sanki böyle eşlerine musallat olacaklarmış gibi bu bekârlar. Bu algıdan biraz keşke çıkılsa ama böyle gelmiş böyle gidiyor. Hani ummadığım insanlarda bile aynı düşünce, o işin içine girince galiba bundan kurtulamayacağız yani. Ama bizi bir rahat bıraksalar, biz iyi insanlarız." (Melike (30), s. 20)

"Bekârken evli erkek arkadaşlarımızın eşleri tarafından korkuyla bakılıyoruz. Acaba bu benim eşimi elimden alır mı? Mesela birlikte okuldaydı sanırım. Aslında bayan öğretmen arkadaş da yeterince güzel ama kocasını sanırım ya kocasına güvenmiyor ya da kendisine güvenmiyor. Benimle konuşmasından çok çekiniyor mesela. Bu beni rahatsız ediyor. Ben direk hani gerçekten bu benim kocamı elimden alacak, benim kocama mı bakıyor tarzında bu tür imalarla, bakışlarla bakışlara maruz kalıyorum yani. Bunu yaşamak istemiyorum. Hani evli olsaydım belki beni bir tehdit unsuru görmezdi herhalde. Bu tip şeylerle de karşılaşıyorum." (Enfal (30), s. 13)

"İşte karşında bekâr biri var. Sevgilisi olmayan bir insan var. Ve senin eşine şey olabilir. Tehdit olabilir. Bu gözüyle bakıyor bence kadınlar. Benim de onlarla iletişimimi etkiliyor." (Büşra (25), s. 17)

"Çünkü bekâr kadın uyarıcı maddedir bence. Her türlü tehlikeye açık anlamında mesela. O yüzden toplum bekâr kadınlardan çok korkar yani mesela. …bir bekâr kadının yaşam fonksiyonları maksimum seviyede ve o dengeyi toplum koruyamadığı için. Çünkü ya böyle olmak zorundasın ya böyle olmak zorundasın. Bunun bir ortası yok. Evli kadınlar her zaman o yaşam fonksiyonlarından mahrum kaldığı için onlar için bekâr kadınlar tehlikeli kadınlar tehlikeli maddedir yani." (Sibel (26), s. 5)

"Yakın bir süreçte yaşadım. Çok ağır bir şey. Çok sevdiğim bir arkadaşımın eşi beni tehdit olarak gördü. Ki kardeşim dediğim arkadaşım çok üzülmüştüm. Evet, kadınları tehdit olarak görüyorlar. Bir an önce artık evleneyim dediğim düşüncenin içinde bu kaygı da var. Bu düşünce de var… Çok değer verdiğim kardeşim dediğim bir arkadaşımın eşi böyle bir uyarıda bulundu. Ciddi problem yaşadılar. Ben evlilikleri bitecek diye çok oturdum ağladım bir gün boyunca çok ağ… Hatta ertesi gün de çok kötüydüm. Arkadaşım gelip beni sakinleştirdi. Sen benim kardeşim gibisin diye beni telkin etmişti… Benim son iki hafta önce yaşadığım olay… Çok ağır. Çok ağırdı." (Ebru (35), s. 14-15)

Bekâr kadınların evli kadınlar tarafından evliliklerine bir tehdit olarak görülmesinin yanı sıra katılımcılardan Aslı (27), Ela (30) ve Sibel (26), bekâr kadınların ahlaki yönleri hakkında da yargı yapıldığını şu cümlelerle ifade etmiştir:

"…senin bir erkeğe merhaba demen, günaydın demen onlarca çok yanlış. Yadırganıyor. Bu kadar iğrenç bir duruma getiriyorlar y. Çok çok çok yanlış… Evli kadınlar kendilerini daha namuslu gördüğü için bekâr kadınlara namussuz gözüyle bakıyor. Çünkü niye, o bekâr, her şeyi yapabilir. Hele ki başında biri- bir büyük yoksa bu daha sık gün yüzüne çıkıyor ve önünüze pişirilip pişirilip getiriliyor. O da hoş değil." (Aslı (27), s. 10-15)

"Kıskanılıyor yani ve adam da mesela, aynı adam, eşinin kendisini hani benden kıskandığını söylüyordu mesela. İşte sen geçen oturdun ya diyor mesela iş yapıyoruz, kıskanmış. O, bana söylüyor rahatlıkla. Bunu da ben evli olsam bana söyleyemezdi. Ondan sonra ben hâlihazırda ona dedim o üstüm, çalışmaya devam ediyorum mesela. Lanet olsun ki. Bunun nasıl hissettirdiğini sana düşünmüyor kimse. Sen bekâr olduğun için yani senin ahlak yapını falan bilmiyor. Sadece senin bekâr olman otomatikman sana bir yaftalanıyor nasıl kötü bir ahlak yapın olduğu herhalde düşünülüyor. Ve senin tehlike olarak görülmen, herkesin kocası sana. … Boşta olduğun için sen otomatikman ahlaksızsın, onun kocasını ayartabilirsin gibi düşünülüyor maalesef. Bu bir kişiden de değil, bir sürü kişiden. Sen bekârsan hani zayıfsın şeysin bir de. Herhalde öyle görülüyor. Kocalarından sakınma durumu oluyor. Sen otomatikman geri çekiyorsun kendini. Sen onun kocasıyla böyle gülüp şey yapamıyorsun. Hâlbuki iş arkadaşın, belki diğerleriyle gülüyorsun ediyorsun, onunla da konuşacaksın, beraber yemek yiyeceksin. Sen kendini geri çekiyorsun. Bir yere gidecek, bir şey olacak. Sen mesela otokontrol. Burada şey var, ben gitmeyeyim… Böyle şeyler yaşanıyor. Yaşandı. Daha kolay lokma görülmen, sana rahatlıkla böyle şeylerin söylenebilmesi gibi. Çok acı. Yani düşünüyorsun ki benim hayatımda ben tamam birisi olsaydı bana bu lafı söyleyemezdi. Böyle bakmazdı bilmem ne. Yani, diyorsun. Çok kötü." (Ela (30), s. 24)

"Ya bir de mesela toplumda şey algısı var. Evli kadın ahlaklı kadındır. Bekâr kadın ahlaksız kadındır. Her şeye açıktır. Ben tam tersini düşünüyorum. Bence toplumda şu an ahlaksız kadın sayısı evli kadınlar üzerinde. Çünkü yani bekâr kadın nasıl yorumlayım ki size? Ya mesela ben kendimden örnek vererek söyleyeyim. İşte bir başkasının yaşam tarzı, bir başkasının adamı, bir başkasının kadını veya bir başkasının annesi babası işi gücü beni ilgilendirmiyor. Ben kendi yaşamıma bakarım yani. İşime bakarım, yaşamıma bakarım, gezmeme bakarım. Çevrede ki bekârlara

bakarım yani. Ama evli kadın öyle değil ki. Evli kadın o kadar çok şey, birçok şeyi yaşamış ve buna doymuş ki daha fazlasını farklı arayışlar, farklı yaşam tarzları. Ya mesela bence Türkiye'de şu an aldatma oranın erkek kadın oranını değerlendirirsek eskiden erkek daha baskınken şu an bence aynı orantıda. Kadın da aldatıyor artık adamı. Bence toplum bekâr kadından ziyade evli kadından korkmalı." (Sibel (26), s. 14)

Evli kadınlar tarafından kendilerinin eşleri için bir tehdit olarak görüldüğünü hissettiklerinde Büşra (25), bunun onlarla olan iletişimini etkilediğini ve Ela (30) da davranışlarına dikkat etmeye çalıştığını dile getirmiştir. Buna benzer bir şekilde dört katılımcı (Ayşe (26), Nur (37), Fatma (27) ve Gülsüm (27)) da bekâr kadınların toplum içerisinde davranışlarına dikkat etmeleri gerektiği hissine kapıldıklarından bahsetmiştir. Ayşe (26), Nur (37), Fatma (27) ve Gülsüm (27), bu konuya ilişkin düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

"Ya daha hep böyle toplumdaki düşünce şu hani daha çok dikkat etmesi lazım düşüncesinden kaynaklı bir olumsuzluk yaşanabilir belki. Bunaltıcı olur o da." (Ayşe (26), s. 12)

"… bekâra daha kolay sırnaşıyorlar ama modern toplumda evli kadınlar çok daha rahat muhabbet edebiliyorlar. Bekârlar kendine çekebiliyor. Nasıl olsa evliyim diyenler, bana bir şey yapmaz diye daha rahat konuşuyorlar. Bekârlar bu konuda biraz daha çekingen konuşuyorlar, kızlar da ama bu; yani erkekler yaklaşmasın diye böyle bir şey yapıyor." (Nur (37), s. 19)

"Kendimi daha fazla korunma ihtiyacı içinde görüyorum. Yaptığım, dediğim gibi hareketlerin çok daha farklı anlamlara çekileceğini biliyorum. …kesinlikle evli insanlar çok daha rahat hareket ediyor diğer insanlarla olan ilişkilerinde. Zaten evli, böyle bir düşüncesi olmaz gibisinden düşünüyor sanırım. Bekârlar hani karşı cinse karşı tavırlarında biraz daha dikkatli olma durumu da hissediyor. Çünkü karşı taraf yanlış anlayabilir korkusu oluyor." (Fatma (27), s. 15-16)

"Yani sen bekârsan senin hareketlerin hakkında daha fazla yorum yapabiliyorlar. İşte arkadaş ilişkilerin hakkında daha fazla yorum yapabiliyorlar. Ama evliysen o evlilikte ne yaparsan yap, çok fazla dikkat edilmiyor yani; hani çok fazla eleştirilmiyor. Öyle bir şey var. Bekâr olunca

yani olumsuz tabii birtakım davranışlar oluyor. Her zaman dikkat etmen gerekiyor." (Gülsüm (27), s. 12)

Üç katılımcıya (Gülsüm (27), Büşra (25) ve Çiğdem (28)) göre evli kadınlara kıyasla bekâr kadınların toplumda maruz kaldıkları olumsuz durumlardan biri de yaptıklarının ve özel hayatlarının toplum tarafından denetlenmesidir. Bunu Gülsüm (27), Büşra (25) ve Çiğdem (28) şu cümlelerle ifade etmiştir:

"Eve mesela erkek arkadaşlarımız yani sadece arkadaş olarak bile çok fazla davet etmiyoruz. Hani komşular görürse yanlış anlamasın. Aslında yanlış anlaşılacak bir şey yok ama işte bekârsın ya, hani eve erkek girip çıktı muhabbeti olmasın. Evliysen o erkek girse, çıksa da eşinin arkadaşıdır ve problem olmaz ama bekâr bir kadının evine işte bir arkadaşı devamlı geldiğinde; ha bunlar mesela… Ya da birkaç tane farklı çeşitte erkek arkadaş geliyorsa laf söz olabilir. Mesela…" (Gülsüm (27), s. 12)

"… Hani ya da buraya giren bir erkek olsa mesela ona şey yapacaklar. Bu da bir tehdit algılanıyor tabii ki. Ben mesela buraya bir erkek arkadaşım gelse ben kaygılanıyorum yani. Çünkü bu apartmandaki, bu şeydeki bakış böyle… Ailemden birisi bile geleceği zaman mesela burada şey yapıyor, tedirginlik oluşturuyor bende. Özellikle ben bu şehirde onu çok fazla hissediyorum çok rahatsızlık verici oluyor yani." (Büşra (25), s. 18)

"Ya bu bizim toplumumuzun tamamında var yani Türkiye coğrafyasının tamamında var. Hatta Ortadoğu ve Avrupa bile diyebiliriz. Her yerde var ama özellikle doğu tarafında daha çok var. Bekâr kız tek başına… Ev bile doğru düzgün vermiyorlar. Daha dar düşünüyorlar. İnsanların senin hakkında, senin hayatın hakkında merakları artıyor. Kiminle geziyor, kiminle gitti, kiminle geldi ya da ne aldı, ışığı saat kaçta kapanıyor, kaçta açılıyor, eve kaçta geliyor. Bu tarz düşünceler var toplumda. Bu bekâr bayanın hayatını gerçekten bazı yerlerde sıkabiliyor... Ama toplumuzda genellikle hep bekâr bayanlara, hele özellikle tek başına yaşıyorsa ve bilmediği bir yerdeyse daha bir baskı var. Bu da bayan için dezavantaj. Ama bir erkek, bekâr bir erkek için böyle olduğunu düşünmüyorum. Bekâr bir bayan daha bir dezavantajlı." (Çiğdem (28), s. 12)

Ayşe (26) ve Kübra (33), bekâr kadınların hayatlarında bir erkek olması gerektiği mesajını veren sözler duyduklarını şu şekilde belirtmiştir:

> "*Bizde şey vardır ya erkek arkadaşınla dışarı çıkabilirsin, yanında bir erkek olduğu için güvendesin mesajı. O belki hayatı ailem açısından kolaylaştırabilir. Hani kız başına çıkma şimdi ya başına bir şey gelirse ama yanında bir erkek varsa; evet, o koruyucu bir unsur. Çıkabilirsin o zaman, tamam sıkıntı yok, olayı belki. Yani hayatı kolaylaştırdığı için hani Türk yapısı olarak söylüyorum." (Ayşe (26), s. 13)*

> *"Ya işte çok fazla böyle şeyleri yalnız planladığımız zaman yani kız başına gitme, kız başına yapma muhabbetleri çok fazla oluyor." (Kübra (33), s. 12)*

Diğer taraftan Derya (31) ise toplum içinde evlilerin daha rahat hareket ettiklerini şu sözlerle açıklamıştır:

> *"…Ya başka birinin namusu olduktan sonra kadınlar biraz daha özgür oluyorlar. Mesela ben çevremde bunu çok gördüm. Bekârken sokağa çıkamayan kadın, evlendikten sonra gayet rahat çıkıyor. Bekârken pazara gidemeyen kız, evlendikten sonra gayet rahat pazara çıkıyor… Biraz daha bağımsız hareket ediyor." (Derya (31), s. 12)*

"Size göre, evli bireylerle kıyaslı olarak düşündüğünüzde, bekâr biri olarak toplumda olumlu/olumsuz durumlarla karşılaşıyor musunuz?" sorusuna verilen cevaplardan biri de güvenlik sorunudur. Yedi katılımcı (Aslı (27), Kübra (33), Esra (29), Fatma (27), Gülsüm (27), Özlem (27) ve Çiğdem (28)) yalnız yaşayan bireyler olarak güvenlik söz konusu olduğunda, bir takım sorunlar olabildiğini ve bunun için önlemler aldıklarını belirtmişlerdir. Bununla ilgili olarak bazı katılımcıların şu sözleri örnek olarak verilebilir:

> *"Mesela burada işe başladığımda oturduğum yer biraz daha üst grup, biraz daha pahalı bir yer. Bunu da seçmemdeki temel faktör, çalıştığım yerin çevresi biraz daha mahalle. Orada oturmak çok cazip gelmedi yalnız bir kadın olarak. Çünkü bilemezsin. Ama burası daha izole. Daha güvenli benim için. Daha rahat sokağa çıkabiliyorum akşamları, çok daha rahat*

evime girebiliyorum, o açıdan güvenli hissediyorum kendimi. Yani yalnız bir kadın olmak zaman zaman bu açıdan zor olabiliyor." (Kübra (33), s. 13)

"Yani güvenlik anlamında da olabilir. Evli olunca insan kendini daha güvende hissediyor… Dış çevre de daha güvenli bakıyor." (Esra (29), s. 17)

"Nerede oturduğun, nasıl bir muhitte oturacağın, hepsini çok dikkatli seçmem gerekiyor. Çok güvenli olması gerekiyor, aile apartmanı olması gerekiyor." (Fatma (27), s. 15)

"Özellikle güvenlikten kaynaklı hani bekârsan biraz daha belki buna dikkat etmen gerekiyor. Sonuçta evi bir erkekle paylaşmadığın için yalnızsan ya da işte kız arkadaşınla kalıyorsan biraz daha güvenlik açısından dikkat etmen gerekiyor." (Gülsüm (27), s. 12)

"Bir yere geç bir saatte gideceksem arkadaşımla gitmeyi tercih ediyorum. Mutlaka biriyle irtibat haline geçip de gidiyorum. Evet, çünkü ben de tedirgin olurum… akşam bir yere çıkarken giyinmeme bile dikkat ederim. Çünkü başıma bir şey gelmesin düşüncesi oluyor elbette." (Özlem (27), s. 11)

Evliliği hatırlatan durumlar

Bu başlık altında evliliği veya bir eşin olmadığını hatırlatabilecek düğün seremonileri, kendilerinden küçük birinin evlenmesi ve çiftlerin gerçekleştirdiği etkinlikler söz konusu olduğunda, katılımcıların bunlardan ne ölçüde etkilendiklerine ilişkin bulgulara yer verilmektedir. Sekiz katılımcı (Aslı (27), Melike (30), Kübra (33), Gülsüm (27), Özlem (27), Nisa (32), Sibel (26) ve Çiğdem (28)), evlilikle ilgili bu tür ortamlarda yer aldıklarında, evliliğin tercih meselesi olduğunu ve etkilenmediklerini belirtmişlerdir. Bununla ilgili olarak Melike (30), Özlem(27) ve Gülsüm'ün (27) şu sözleri örnek verilebilir:

"…diye dönüp baktığında başkalarının evliliğinin beni etkilemediğini fark ettim... Evet, onun için doğru zaman gelmişti. O yüzden istedi, doğru kişiyle karşılaştı. Sen demek ki hani şu anda yeteri düzeyde istemiyorsan; senin için doğru zaman ve doğru kişi yok yani şu anda dimi? Böyle açıklayıp kapattım yani bu mevzuyu. Sıramızı bekliyoruz… Yani en azından uzun vade demeyeyim de yani kısa vadede yine evlenmeyi düşünmeyenlerle dolu olduğu için benim çevrem. Bekâr örneği de çok bizde. Belki de o yüzden benim gözümü korkutmuyor." (Melike (30), s. 18)

"Kendimi de kötü hissetmiyorum yani öyle bir ortama girdiğimde. Bence şu an zorlanmıyorum bekâr olmaktan; bence güzel geliyor bana bekâr olmak… Hani tabii ki bekâr olduğunu hatırlıyorsun. Şey birinin eşi arıyor işte ne zaman geleceksin diye, şey çocuk mızmızlandı, eve ne zaman geleceksin diye aradıklarında o zaman diyorum ki; 'Oh! Benim böyle bir derdim yok yani.' O zaman anlıyorsun yani bekârsın, hayatında kimse yok, bu seni mutsuz etmiyor, yani beni mutsuz etmedi. Hiç onu düşünmedim. Ah benim arayanım yok, arayanım soranım yok diye düşünmedim." (Özlem (27), s. 10)

"Düğünlere katılmaya özen gösteriyorum. Hani tabii ki onların kendi tercihi, mutlu olsunlar." (Gülsüm (27), s. 10)

Nisa (32) ve Sibel (26), ailelerinde kendilerinden küçük birinin evlenmesinden olumsuz olarak etkilenmediklerini, aksine erken yaşta evlenmelerini sorguladıklarını belirtmişlerdir. Diğer yandan, katılımcılardan Ayşe (26), Nur (37), Büşra (25) ve Derya (31), katıldıkları düğünlerin veya çevrelerindeki çiftlerin yaşantılarına şahit olmalarının, kendilerine evlenmek ile ilgili düşünceleri hatırlattığını ancak bu düşüncelere uzun süre takılı kalmayıp hayatlarına devam ettiklerini ifade etmişlerdir. Örneğin, Nur (37) ve Büşra (25), bununla ilgili düşüncelerini şu cümlelerle dile getirmiştir:

"Birini daha kaybettik (Gülme). Genelde ben onlar, insanlar adına mutlu olduğum için çok fazla kendi üzerime yoğunlaşmıyorum ama acaba bizimki ne zaman diye düşünmediğim de olmuyor değil yani, oluyor. Belki daha önceleri çok takmazsın ama yaş geldiği için evet ya artık benim de olsa ne olur, dediğim oluyor ama dediğim gibi kendimi bununla çok fazla üzmek de istemiyorum… Belki bazen 2 gün, 3 gün de yaşayabilirsin o üzüntüyü ama sonuçta bunu yapabileceğim bir şey olmadığını gördüğümde, hayatına geri dönüyorsun." (Nur (37), s. 16)

"Aslında hissetmiyorum. Orada hissettiğim şey şöyle; bir imrenme. Sevdiği bir kişinin olmasına imrenme. Evliliğe değil kesinlikle." (Büşra (25), s. 15)

Ela (30), evlilik isteğinin *"biri daha gitti"* düşüncesiyle gelmemesi gerektiğini belirtirken düşüncesini şu şekilde ifade etmiştir:

"Orada ben, lanet olsun, dedim. Keşke dedim birisi olsa da, kimseye minnet edip, abime ayrı söyledim, berikine ayrı söyledim, o da yok. Herkesin bir işi çıktı herkes böyle. Anneme yalvardım; anne beraber gidelim. Ki anneyle gitmek de belli bir yaştan sonra hoş değil. Yani keşke dedim. Yani o anlar hissettiriyor. Yalnız hissettiriyor. Yani yalnızlık hissi bu şekilde geliyor parça parça. Bu tip ortamlarda geliyor. Tek kalıyorsun. … Herkes çift çift mesela, diyelim ki bir yerde, bir düğünde. Herkes dansa kalkıyor, sen işte kalıyorsun. Ya kuzenin kaldırıyor ya bir şey… Hani bu gibi durumlarda böyle vuruyor insana, yavaş yavaş geliyor… O anda yaşıyorsun tabii, o anda bir üzülüyorsun ama o anda. Geçtikten sonra ertesi gün arkadaşlarınla gezmeye gittiğin zaman, öyle bir şey gelmiyor aklına yani." (Ela (30), s. 23)

Enfal (30), Esra (29), Fatma (27) ve Ebru (35) ise düğünlerin kendilerine evlenemediklerini hatırlattığını ve o ortamlarda yaşadıklarını şu cümlelerle anlatmıştır:

"Çok üzülüyorum. Hatta kuzenim evlenmişti. Ben niye gerçekten evlenemiyorum diye. O zaman bir ilişkim vardı. (Sessizlik) O zaman bir ilişkim vardı mesela ben ayrılmıştım. Evlenmişti, çok güzel bir nişanı olmuştu. Eve gelip çok ağlamıştım yani ben niye evlenemiyorum, benim ilişkim neden bitti diye çok üzülmüştüm yani o gün… Her düğünde kendimi çok kötü hissediyorum… Yani neden o kişinin yerinde neden ben değilim? Yani ben neden evlenemiyorum? Bende mi sorun var? Niye benim de istediğim kişi benimle evlenmiyor ya da ben neden evlenemiyorum? Bunlar çok geliyor aklıma; o yüzden düğünlerden nefret eder hale geldim yani." (Enfal (30), s. 10)

"Onlar için hani iyi olmasını istiyorum. Ama hani insan kendisinin de biraz yalnız kaldığını hissediyor… kendinden küçük biri de evlenince, hani kendisinin biraz geç kalmış olduğunu hissediyor." (Esra (29), s. 14)

"Ne hissediyorum? Bir kişi daha gidiyor. Artık daha yalnız kalacağım galiba. Şimdi şöyle; bir arkadaşımın evlilik süreci var, her sürecinde yanında olmak istediğim, ev temizlemesine kadar yapmak istediğim, alışverişlerinde yanında olduğum, mümkün olduğunca onun hayatını kolaylaştırıcı. Yapabileceğim her şeyi yapıyorum çünkü mutlu olacak. Benim hayalini kurduğum şeyleri yaşama imkânı buluyor, o sürecini

atlatıyor artık. Ne hissediyorum. (Sessizlik) Onunla mutlu oluyorum ama kendi adıma yine hatırlatıcı oluyor. 'İnşallah benim de olur' diyorum. Yine 'Yakın zamanda inşallah benim de hakkımda hayırlı biri varsa onunla tanışırım bir an önce.' diyorum ama. Bir hüzün oluyor… Sana şey sorgulatıyor. Açıkçası ben neden tercih edilmiyorum mu sorgulatıyor." (Fatma (27), s. 13)

"Herkesin bana acıyarak baktığını görüyorum. O an kendimi çok kötü hissediyorum. Bazen gözyaşlarımı tutamıyorum. Bana bakışlarından kaynaklanıyor. Bana yükledikleri o histen kaynaklı. Bazen tutamıyorum gözyaşlarımı. Bir defa ablamın bana bakıp ağladığını gördüm. Döndüm ben de ağlamaya başladım." (Ebru (35), s. 14)

Düğünlerin ve çiftlerin bulunduğu ortamların haricinde, çiftlere özel olan kampanyalar ve etkinlikler ile mutlu sonla biten romantik komedi filmlerinin, katılımcılar için evliliği hatırlatıcı bir unsur niteliği taşıyıp taşımadığı sorulduğunda Nur (37), Gülsüm (27) ve Çiğdem (28), cevap olarak bunların etkili olmadığını şu sözlerle belirtmiştir:

"Evliliğin empoze edilmesi yani ama buna rağmen insanlar neden bu kadar mutsuz ben onu da anlamış değilim. Bu sefer ben de bu insanlara… eksi yönde etkiliyor, herkesi o fotoğraflara bakarak evleniyor, o kafada olması gereken kriterlerin hepsine atıyorlar. Sonuçta ortaya mutsuz evlilikler çıkıyor." (Nur (37), s. 18)

"Ya tabii hatırlatıyor. Eğleniyorum ben onlarla ya. Hani altta yatan mesaj evet evlenmeyi empoze etmeye çalışıyorlar ama yani bende evlenme kritik bir öneme sahip olmadığı için. Hani ben bir ilişkiye başlamak istiyorum. Sağlıklı, bir hayatı paylaşacağım bir adamla ilişkiye başlamak istiyorum. Ha bu ilişkinin sonu da evlilik olacak. Ama öncelikli şey evlenmek değil. O yüzden giriyorum, çok eğleniyorum o filmlere de gidiyorum zaten… Ama hani vahlanmıyorum ya." (Gülsüm (27), s. 11)

"Romantik komedi filmlerinden. Genellikle Türkiye'deki filmlerden bahsedeyim. Genç iki bekâr; bir kız, bir erkek bir yerde tanışıyorlar sonra evleniyorlar mutlu son. İnsanlara bu empoze edilmeye mi çalışılıyor yoksa insanlara evlenin mi denilmek isteniyor? Ben burada biraz karmaşa yaşıyorum. Çünkü onlara göre ölçüt tanışıp evlendikten sonra mutlu olmak, bana göre ise tanıştıktan sonra o insanla uzun zaman geçirdikten sonra

evet artık hayatıma sensiz devam edemem ya da sen benim hayatımda olmalısın dedikten sonra evlilik olmalı. Bence öyle." (Çiğdem (28), s. 11-12)

Ayrıca Enfal (30), Ayşe (26), Fatma (27), Büşra (25) ve Ebru (35), evliliği hatırlatabilecek çift halinde yapılan etkinlikler, sosyal medya ve filmler söz konusu olduğunda diğer katılımcılardan farklı olarak düşündüklerini şu cümlelerle ifade etmiştir:

" ...hani böyle çift gidilmesi gereken yerler olduğu zaman tek olduğum için orada çok hissediyorum." (Enfal (30), s. 11)

"Beraber böyle fotoğraf atıyorlar ya onlar daha cezbedici oluyor bak (Gülerek). Eşiyle gitmiş fotoğraf atıyor tatilde ya da bir yere gezmeye gitmiş falan. Bunlar benim de hayal ettiğim şeyler olduğu için onlar cezbediyor ama onun dışında o kampanyalarmış, yok sevgililer günüymüş, yok onlar cez- bir etkisi olmuyor... Keşke ben de yapabilsem oluyor. O yani. O fotoğraflar cezbediyor asıl… Anlık olarak aa ne güzelmiş, ileride inşallah biz de yaparız falan (Gülerek). Haydi, bakalım falan gibi öyle ben kendi kendime takılıyorum öyle." (Ayşe (26), s. 14)

"Özeniyorum. Ay ne güzel inşallah ben de yaşarım diye iç geçiriyorum. Hatırlatıyor yalnızlığımı." (Fatma (27), s. 6)

"(Kahkahayla) Çok sinir bozucu. Yani bunlar insana yalnızlığını hatırlatıyor. Herkesin bir eşi olması gerektiği düşüncesini insanlara hatırlatıyor. Bence… Ya çok… İnsanlara böyle şey hissettiriyor; bende de hissettiriyor: Senin bir eşin yok. Yani bir sevgilin yok. Bunları hatırlatıyor insana bence. Kötü hissettirebiliyor. Çok fazla değil ama. Yo yo çok fazla değil. Belki de yaşım gereği sonuçta ben ıı.... 25 yaş bana göre küçük bir yaş. Hani bilmiyorum çevredeki insanlar ne düşünüyor? Onlara göre tabii ki de büyüktür ama ben gerçekten 25 yaşı küçük bir yaş olarak görüyorum. Beni çok fazla şey yapmıyor. Ama diyelim ki bundan 3-4 yıl sonra olsa beni daha fazla etkileme potansiyeli var bence." (Büşra (25), s. 19-20)

"Ya ah keşke olsaydı. Mesela ben yalnız tatil yapmayı çok seviyorum. Yalnız denizi izlemeyi inanılmaz çok seviyorum. Ruhumu dinlendiriyor bunu yaparken. Ama bazen ihtiyaç duyuyorsunuz. Görüyorsunuz. 'Ayy! keşke benim de olsaydı.' diyorsunuz yani. (Gülüşmeler) Keşke hani şu an olsaydı

da şu hissettiğim o mükemmel arzuyu, isteği onunla tamamlayabilseydim diyorsunuz tabii ki de. Bunlar etken." (Ebru (35), s. 16)

Bekâr Yaşama Uyum ile İlgili Bulgular

Bu başlık altında, evlenmemiş kadınların bekâr olarak hayatlarına devam ederken çeşitli durumlarda neler hissettikleri ve neler yaptıkları ile ilgili bulgulara yer verilmektedir. Bulgular, üç alt tema altında toplanmıştır.

- Evlilikle ilgili öğütler, mesajlar ve olayların oluşturduğu duygular
- Medeni durumun sorgulanmasıyla yüzleşme
- Bekâr yaşama devam ederken

Evlilikle ilgili öğütler, mesajlar ve olayların oluşturduğu duygular

Bu başlık altında katılımcıların günlük hayatlarında evlenmemiş olmalarından dolayı ne gibi duygular yaşadıklarıyla ilgili bulgulara yer verilmektedir. Katılımcılara kendilerine evlenmeleri ile ilgili ne gibi mesajlar verildiği, çevrelerinden birileri evlenirken kendilerinin ne ölçüde etkilendikleri sorulduğunda, katılımcılardan bazıları yaşantılarının yanında neler hissettiklerini de belirtmiştir. Buna göre katılımcıların öfke, acı, yetersizlik, suçlanmışlık, bunalmışlık, bıkkınlık gibi birtakım olumsuz olarak nitelendirilebilecek duygular yaşadığıyla ilgili bulgular elde edilmiştir.

Ela'nın (30) ailesi, arkadaş ortamı ve sosyal çevresinde hissettiği duygularla ilgili söyledikleri sırasıyla şu şekildedir:

"Hani ne var yani senin kızın evlenmese bile senin kızın değil mi? Senin kızın okulda başarılı olmasa senin kızın değil mi? Ne bileyim başka bir şey… Ne olacak sadece kızın, evladın olduğu için bence onu sevmelisin ve değer vermelisin bence. Bu tip etkenler olmamalıydı ama oldu. Olsun yine de annedir babadır, seviyoruz, bir şey demiyoruz ama çok can yakıyor. Özellikle en yakınlarından bunu böyle şeyler duymak insanı üzüyor. Çok…" (Ela (30), s. 15)

"Arkadaşlarımdan işte daha önce söylediğim gibi, sen ne anlarsın ki, gibi… Sen hayalet gibisin. Çünkü yani sen o muhabbete giremezsin… Otomatikman dışarıda kalıyorsun yani. Girmek istesen de dışarıda

kalıyorsun. Sen bilemezsin, senin fikrinin bir önemi yok… Sessiz kalıyorsun… Çok kırıcı çok." (Ela (30), s. 15-16)

"Ama standart bu şey hani bak işte o da gitti, sen de biraz şey mi yapsan, düğünde biraz bak, gibi. Evde kalmaya ne kadar yaklaştığınla alakalı şeyler söylendi tabii… Yani o bence daha beter bir şey. Keşke evde kaldın diye senin suratına söylese yani. Sanki o böyle bir... Bana niye moral veriyorsun? Benim bir eksikliğim, bir şeyim değil ama maalesef, maalesef böyle yani. Kötürüm kalmışsın da yani… Sana şey destek oluyor. Benim neyime destek oluyorsun?" (Ela (30), s. 21-22)

Melike (30), Ayşe (26), Nisa (32), Büşra (25), Ebru (35), Nur (37) ve Aslı (27) ise yaşadıkları duyguları şu cümlelerle belirtmiştir:

"Bizi rahat bıraksınlar. Herkes kaderci sorsan çılgınlar gibi kader hepsi yarışırlar kadercilikte ama sanki böyle yani yoldan çeviri… ya da ben her gün yeni biriyle tanışıyormuşum gibi hani sonsuz seçenek varmış gibi sanki çevremde. Böyle yani bunun baskını anlamıyorum yani. Böyle her şey sanki ben istesem o ha deyince olacak gibi istenmemekle de suçlanıyorum ya hani. Yeterince istemiyorsun, istemediğin için olmuyor. İstesen olacak gibi ama hani kaderciydik. Varsa bu benim değil mi yazgımda zaten olacak yani ben istiyorum desem de olacak, istemiyorum desem de olacak madem." (Melike (30), s. 20)

"Hani herkesin şu senin evlenmen gerekiyor düşüncesini insanlara empoze etmeye çalıştıkları için bundan kaynaklı olumsuzluk yaşar evet, hep bir baskı yer, hep bir baskı olur; senin evlenmen lazım artık yaşın geldi bak geçiyor falan… Bekârsın ama sen yanlış yapıyorsun. Yanlış yoldasın bak evlenmen lazım gibi bir şey oluyor. Artık bir zaman sonra insanı bunaltabiliyor." (Ayşe (26), s. 12)

"…Ama işte bu toplumsal şeyler yine sinirimi bozuyordu. 'Haa, şey bu küçüğü mü, ablası nasıl evli değil mi?' Sanki o sıra atlayamaz yani sırayla olması gerekirmiş gibi. İşte mesela sürekli şey diyor. 'Ay hadi darısı senin başına'… Üzülme falan gibi teselliye giriyorlar ben sanki öyleymişim gibi. Benim yerime böyle onlar kaygı yaşıyor. Onlar tabii ki sinir bozucu olabiliyordu." (Nisa (32), s. 17-18)

"Yani evet bıktırıcı oluyor ya. Bıktırıcı oluyor çünkü bunun kararını en iyi verecek kişi ben, benim yani. Ve kim olacağını da en iyi seçebilecek kişi de benim bence. O yüzden bıktırıyor ve küçük çaplı bir öfke oluşturabiliyor." (Büşra (25), s. 15)

"Toplumun dayatması çok sarsıyor bazen. 'Neden evlenmedin?' Hani o evde kalmışlık şeyi var ya etiketi. Yapıştırıyorlar direk. Ya zor olduğunu dile getiriyorlar ya da hiç kimsenin sizi tercih etmediğini söyleyerek sizi eksik hissettiriyorlar… Herkes düğün salonunda darısı sana, darısı sana. Çok ağır bir psikolojik baskıdır. Ya belki ben evlenmek istemiyorum. Belki evleneceğim insan henüz karşıma çıkmadı. Bana uygun bir insanı bulamıyorum… Çok etkiliyor. Kendinizi çok yetersiz, çok eksik hissediyorsunuz. Size acıyarak baktıklarını görüyorsunuz; o anın ortamından keyif alamıyorsunuz." (Ebru (35), s. 2-6)

"Yani artık eskisi gibi insanlar birbirine baskı kurmuyorlar; evlen artık, evlen diye bir muhabbet açıldığında; evet, insanın yakasını silkindiriyorlar ama evlenseniz iyi olur gibi şeyleri duyuyoruz sürekli duyulan bir şey… Sürekli sorulması da çok kötü. Olsa evlenirim zaten ya da bu biraz özel hayatı didiklemek gibi geliyor bana… Sinirleniyorsun, özel hayatıma müdahale edilmiş oluyor… O sorulunca da sinirleniyorum, istemsiz tepkiler verebiliyorum, bazen geçiştirmeye çalışıyorum. …Yani ben de evet evlenebilirdim bir yaştan sonra olmayınca ne yapabilirim, niye beni suçluymuş gibi lanse ediyorlar; sanki vebaliymişim gibi (gülme). Hani düşünmeden insanların konuşması sinirlendiriyor, kendimi suçlamıyorum." (Nur (37), s. 15-16)

"Sıkıyor da bu öğütler çünkü sen netsin… İkilem içerisinde değilsin. Görüşün de netleştiği için kafanda ve kalbinde senin için bir sıkıntı olmuyor. Sadece dinlerken sıkılıyorsun." (Aslı (27), s. 21)

Medeni durumun sorgulanmasıyla yüzleşme

Bu başlık altında katılımcıların ailelerinden veya sosyal çevrelerinden aldıkları mesajlar ve medeni durumlarının bekâr olmasıyla ilgili yapılan sorgulamalar karşısında nasıl tepki geliştirdikleri ve bu durumlarla nasıl baş ettikleriyle ilgili bulgulara yer verilmektedir. Buna göre katılımcılardan Gülsüm (27), Özlem (27), Nisa (32) ve Büşra (25), kendilerine evlenmeleri gerektiği ile ilgili

sözler işittiklerinde veya medeni durumlarının bekâr olmasının sorgulanmasıyla ilgili olarak verdikleri tepkileri şu şekilde belirtmişlerdir:

> *"Tabii dışarıdan bazı insanlar "Bak o küçük, sen evlenmeden o evlendi" falan. Ben de "O okumadı, ben okudu; o istedi, ben istemedim." diye cevap veriyorum. Ama bu tamamen bir tercih." (Gülsüm (27), s. 10)*

> *"Ben evlenmeyeceğim diyorum. Onlar böyle sordukça. Evlenmeyeceğim, evlenmek zorunda mıyım diye soruyorum. Ezik bir şekilde oturmuyorum. Onlara katıldığımı söylemiyorum. Hayır, ben bu yolu tercih edip evlenmeyi düşünmüyorum. Hani bilerek yani böyle söylüyorum çünkü hani diğer türlü böyle acıyorlar gibi bakıyorlar. … Sonra çocuk resmi gösteriyorlar. Ama artık ben biraz daha sert mesajlar verdiğim için özellikle bu konuda artık öyle bir şeyle karşılaşmıyorum." (Özlem (27), s. 8-10)*

> *"Hani 'Artık düşünmelisin sen de, olmalı bu bak, her şey yaşında güzel.' falan gibi şeyler söylendiğini hep duyuyorum; ben de şakaya verip geçiyorum yani. (Gülüşmeler) …Alttan alttan böyle işte mesela anneme soranlar oluyor falan. Hani yaşı geldi geçiyor gibi konuşulduğunda onlara ne diyorum. Bu onları ilgilendirmiyor hani. O zaman işte tepki verebiliyorum gerçekten." (Nisa (32), s. 16)*

> *"Diyorum hani bunun kararını ben veririm, siz verecek değilsiniz sonuçta. Hani bazen tartışmalar… Aslında çok fazla tartışma gibi değil de çok ileri gitmedikleri için belki ama susturuyorum yani. (Gülerek) Ağızlarının payını veriyorum." (Büşra (25), s. 15)*

Bazı kadınlar (*f*=4) da medeni durumlarına yönelik yapılan yorumları duyduklarında, bu yorumlarda bulunanlara cevap vermenin dışında umursamayarak hayatlarına devam etmeye çalıştıklarını belirtmiştir. Buna örnek olarak Nisa (32), Sibel (26), Ebru (35) ve Derya (31) şu cümleleri söylemiştir:

> *"Biraz daha sanırım bunu içselleştirdim artık hani; olmasa da oluyor. Ya hiçbir zaman aslında ben çok fazla böyle yönelmedim evlilik olaylarına. Hani olursa olur olmazsa da şey değil; böyle de yaşayabilirim diye hep baktım bu olaya. …Ya galiba artık şey böyle sessiz de kaldığım oluyor da gülüp geçiyorum bazen de. Ama bazen de şey diyorum hani nasip, kısmet diyorum. Olacaksa olur ama hatta hep işte demin dediğim gibi evlenmiş olmak için de evlenilmez. Napayım yani hani olursa olur diyorum. Ben*

iyiyim böyle diyorum mesela, geçiyorum, ben mutluyum böyle falan diyorum. Geçiyorum. Çok da fazla şeye girmiyorum, polemiğe girmiyorum yani. …O tepkilere o kadar alışıyorsunuz ki çünkü." (Nisa (32), s. 17)

"Benim tercihim yani ben çok umursayan biri değilim. Kimin ne düşündüğü umurumda değil. Çünkü başkasının ne düşündüğünü, o izinden giderseniz zaten başlı başına mutsuz bir karaktere dönüşüyorsunuz; yani çok önemsemiyorum. Ben böyleyim ve mutluyum. Hani insanların bir şekilde yorumları çok önemli değil benim için yani." (Sibel (26), s. 13)

"Karşımızdaki insan bize olumsuz baktığı takdirde onun olumsuzluğunu ister istemez alıyoruz. Bedenimiz, ruhumuz alıyor. Ve DNA'larımız o yönde hareket ediyor. Aslında karşıdakinin olumsuzluğunu kabul etmediğimiz takdirde hayat aslında çok güzel. …1 yıl öncesine kadar. Hatta 1 yıl demeyeyim, eylül ayında ben tamamen kendimi değiştirme kararı aldım. Ciddi derecede enerji üzerine kitaplar okuyorum." (Ebru (35), s. 2-4)

"Artık tamamen ben varım direksiyonda, kimsenin müdahale etmesine izin vermem bu noktada. …Yani artık insanların düşüncelerini kendime dert etmemeye çalışıyorum. Bu noktada artık bunu başardım. Evlilik noktasında başardım… Çünkü çok netim." (Derya (31), s. 10)

Yalnızlık hissi ile baş etme

Çalışmada kadınların romantik ilişkilerinin olmamasından kaynaklı duygusal bir boşluk hissettiği veya yalnız hissettiği veya romantik bir ilişkiye ihtiyaç duymadığına ilişkin bulgular elde edilmiştir. Örneğin, bu durumu Fatma (27) *"Hayatımda bir boşluk var. Bunu görüyorum. Ve bekâr bir kadın eğer 7/24 dolu değilse o boşluğu düşünen ve gören bir kadın oluyor biraz da."* (s. 3) diye belirtirken; diğer taraftan Sibel (26), yalnızlığını başka şeylerin doldurmasından dolayı ilişkiye ihtiyaç duymadığını söylemiştir.

Katılımcılara yaşadıkları boşluğu veya yalnızlığı nasıl doldurdukları sorulduğunda ise eğitim, aile, sosyal çevre, çeşitli aktiviteler, iş gibi unsurların hissettikleri boşluğu doldurmada etkili olduğuna dair bulgular elde edilmiştir. Katılımcılardan alınan cevaplara Gülsüm (27), Esra (29), Nisa (32) ve Sibel'in (26) şu cümleleri örnek olarak verilebilir:

"Ders çalışarak! (Gülerek) Boş boş ders çalışıyorum. Boşluğu nasıl dolduruyorum? Ailemle zaman geçirdiğim için ve hani yakın arkadaşım da olduğu için, ablam da var hayatımda, yani hep doluyum zaten. O yüzden hani boş kalayım da boşluğu doldurayım… Ha, ara sıra evet biriyle tanışmak için verdiğim mücadeleler oluyor. Boşluğu doldurur muyum diye. Ama artık onu bıraktım yani gerçekten biraz akışa bıraktım. Öyle söyleyeyim." (Gülsüm (27), s. 13)

"Yani bu iş hayatı beni bir nebze hani uzaklaştırıyor; hani çevremde insanların oluşu, hani öğrencilerin veya hani ailemle ara sıra görüşmem, arkadaşlarım filan… Bu birazcık daha hani azaltıyor. Onun dışında yok yani hani ailece bir sosyal bir etkinlik filan… Spor filanla ilgileniyorum yalnız hissettiğimde… Yani hani eve geldiğimde bir sesin olmaması insanı tabii tedirgin ediyor. Hani o yüzden insan farklı bir şey, ya bir arkadaşıyla görüşme ya da bir televizyon, müzik o tarz şeylere yöneliyor. Meşguliyet arıyor eve geldiğimde. Zaman kavramı daha çok değişiyor, daha erken yatma olayı veya kendini ona göre planlama yapıyor." (Esra (29), s. 3)

"Ama sonra da diyorum; herhalde yalnız kalmam diyorum yani dediğim gibi kalabalık bir aileyim. Bir şekilde bir yolu bulunur o zaman da yani… Hani benim ikiz kardeşim var demiştim ya. İşte o da evlendi. Kaç yıl, baya oluyor hatta bebeği falan var. Sanki böyle onda yaşıyor gibiyim. Mesela onun bebeği olduğunda benim başka yeğenlerim de var. Hatta onunla birlikte annelik duygusunu yaşamış gibiyim." (Nisa (32), s. 8-11)

"Şu an bir ilişkiye ihtiyaç duymuyorum. Belki ailemin hayatında çok güçlü oluşundan. Sosyal hayatımın oluşundan. Sosyal faktörlerimin oluşundan belki… Belki ileriki yaşlarda; tabii genç oluşumuzun da çok etkisi var. Mesela ben kendim için söylüyorum. Bir erkeğin varlığındansa yeni yerler görmeyi daha çok merak ediyorum. Yani yalnızlığımı onlar doldurduğu için belki şu an ihtiyaç duymuyorum. … Benim iki tane kuzenim var biri 49 yaşında, diğeri 57 yaşında bekârlar. O kadar mutlular ki. Ailesi yaşıyorlar tabii ama çok mutlular yani. Yaşam hayatları o kadar standartları yüksek ki ama öyle olmak istedikleri için o haldeler şu an. Onlarda zamanında evlenip çoluk çocuğa karışıp, kocalarının aldatmalarına göz yumup, yaşamlarını idame ettirebilirlerdi. Ama o kadar mutlular ki her hafta bir yerdeler geziyorlar, eğleniyorlar hayatlarının tadını çıkarıyorlar. Çocuk sevgilerini yeğenleriyle gideriyorlar ve çok da mutlular. İnanın o kadar onları kendime örnek alıyorum ki mutlular." (Sibel (26), s. 2)

Katılımcılardan bazıları (Aslı (27), Ayşe (26), Ela (30) ve Fatma (27)) da arkadaşlarının evlenmesiyle birlikte sosyal çevrelerinin azalmaya başladığını belirtmiştir. Aslı (27), Ayşe (26), ve Fatma (27), yalnızlık hissi ve sosyal çevresinin azalması ile yüz yüze geldiğinde neler yaptıklarıyla ilgili olarak şu cümleleri söylemiştir:

> *"Sadece işte yeri geldiğinde manevi ihtiyaçtan mı kaynaklı ki ben öyle düşünüyorum sebebini kendi açımdan, o dakikalarda bir güçsüzlük halsizlik oluyor böyle. Hani bir erkek olsaydı daha iyi olurdu. Onu yapardı, bunu yapardı tarzında ama tek kaldığında ister istemez zaten yapıyorsun onu, mecbursun çünkü. Sen varsın, senin hayatın ve alışıyorsun ondan sonra. Haa ihtiyaç yokmuş ya yapabiliyormuşum diyorsun. Tekken de daha mutlu oluyorsun. Yeri geldiğinde arkadaşlarınla çıkabiliyorsun. …kocalarından izin alıyorlar, sıkıntı oluyor. Sen farklı bir çevreye yönelmek zorunda kalıyorsun, daha bekâr arkadaşları tavsiye ediyorsun. Görüşme, şeylerin daha seyrekleşiyor. Daha sık görüşürken, daha seyrek zaman içinde görüşmeye başlıyorsun." (Aslı (27), s. 1)*

> *"Yine arkadaşlarımla görüşüyorum, ediyorum falan ama hani eskiden daha rahattın hani hepimiz bekâr olduğumuz için şu saatte, şu günde dediğimizde halledebiliyorduk. Şimdi mesela hani eğer nişanlı ya da sözlü durumu varsa onu, ona göre ayarlıyorsun artık. Ben şu gün şununla görüşeceğim, ondan sonra seninle görüşelim modu oluyor yani. Bekâr değilse… O zaman da kariyerim üzerinden giderim ya aman hiç evlenmedim ne yapacağım moduna girmem, farklı bir yol çizerim kendime. Kendime farklı alternatifler bulurum. Daha farklı hayatımı şekillendiririm yani." (Ayşe (26), s. 2-4)*

> *"Evli olsan eşinle paylaşacaksın düşüncelerini, duygularını ama yalnız kaldıkça etrafındaki insanlar da evlenmeye başladıkça yalnızlığını daha fazla hissetmeye başlıyorsun… Yeni kişilerle tanışıyorum, ama benim evlenen arkadaşlarıma baktığım zaman üniversiteden liseden çok uzun zamandır bir tanışıklık içinde olduğumuz ve çok derin bağlarımız olan insanlar sonuçta yeni tanıdıklarınla 10 yıldır görüştüğün insanlarla aynı şeyleri konuşamıyorsun…" (Fatma (27), s. 3-4)*

Araştırmanın bulgularına genel olarak bakıldığında; katılımcıların bir kısmı bekârlığı kendi tercihi olarak yaşıyorken; bir kısmının ise eş kriterlerine uygun biri

ile henüz tanışmadığı için evlenmediği anlaşılmaktadır. Bekârlığı tercihen yaşayan katılımcıların, kendilerini evlilik düşüncesinden tamamen uzak tutmadıkları görülmektedir. Bekâr olmaktan dolayı memnun olanların, bekârlığın avantajlarını daha çok yaşarken; bekârlıktan memnun olmayanların, bekârlığın dezavantajlarına daha çok odaklandıkları düşünülmektedir. Katılımcıların evliliği isteme nedenleri ise farklılık göstermektedir. Ayrıca katılımcıların ailede, sosyal çevrelerinde ve toplumda benzer mesajlarla ve zorluklarla karşılaştıkları anlaşılmaktadır. Bu zorluklara karşı katılımcılar, ne hissettiklerini ve nasıl bir tutum sergilediklerini belirtmektedir. Bulgular aşağıdaki "Tartışma" bölümünde detaylı olarak tartışılmaktadır.

Bölüm 5
Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu bölümde, içerik analizi sonucunda elde edilen araştırma bulgularının tartışılması ve yorumlanması ile konuya ilgi duyan araştırmacı ve uygulayıcılara yönelik önerilere yer verilmiştir. Tartışma ve yorumlar, bulguların sunulduğu sırayı izleyecek şekilde temaların başlıkları altında sunulmuştur.

Bekârlığa Bakış ile İlgili Tartışma

Araştırma kapsamında görüşülen kadınların bekârlık ile ilgili düşüncelerini öğrenmek amacıyla, katılımcılara bekâr olmaktan dolayı ne ölçüde memnun oldukları sorulmuş; çoğunluğun bekârlıktan yüksek düzeyde memnun oldukları anlaşılmıştır. Bulgulara göre bekârlıktan memnun olanların, medeni durumlarıyla ilgili daha olumlu ifadeler kullandıkları gözlemlenmektedir. Bekâr olmaktan memnun olmayanlar ise bekâr kadını bir şeylerden geri kalmış, yalnız ve eksik olarak tanımlamışlardır. Bu sonuçlara dayanılarak, kadınların medeni durumlarına yönelik memnuniyetleri, bekârlığı algılama biçimleri üzerinde etkili olabildiği düşünülmektedir. Bununla birlikte katılımcıların bekârlığı genel olarak özgür olmak ile bağdaştırdıkları; bekâr kadını ayakları üzerinde durabilen, kimseye hesap vermeden kendi kararlarını kendi alabilen, bağımsız ve özgür kadın olarak tanımladıkları anlaşılmaktadır. Yapılan çalışmalarda da kadınların bekârlığı hem olumlu hem de olumsuz olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Örneğin, Reynolds ve Wetherell (2003), bekârlığın bağımsızlık, kişisel gelişim ve başarı olarak tanımladığından bahsetmektedirler. Diğer yandan Bryne'nın (2003) çalışmasına katılan bazı kadınların bekârlığı evli ve çocuklu olmadıkları için eksiklik olarak gördükleri bulunmuştur. Chasteen (1994) ise çoğu kadın için bekârlığın, zor bir durum olduğunu ve toplumun dışında hissetmelerine yol açabildiğini belirtmektedir.

Bu araştırmada evlenmemiş kadınların bekârlık ile ilgili algıları, bekâr kadını nasıl tanımladıklarının daha detaylı anlaşılması amacıyla hangi açılardan bekârlığı avantajlı ve dezavantajlı olarak gördükleri incelenmektedir. Yapılan çalışmalarda evlilerle kıyaslandığında bekâr bireyler kendi hayatlarından kendilerinin sorumlu olmaları, hayatlarıyla ilgili herhangi bir karar alırken bunu eş unsurunu düşünmeden yapabiliyor olmaları ve istediklerini yapabilir olmalarından dolayı

bekâr olarak yaşamaktan keyif aldıkları bulunmuştur (Pan, 2004; Wang ve Abbott, 2013). Bunun nedeni olarak bekâr yaşamın kişiye bağımsızlık, otonomi ve özgürlük hislerini yaşattığı düşünülmektedir (Pan, 2004; Reynolds ve Wetherell, 2003; Timonen ve Doyle, 2014; Wang ve Abbott, 2013). Bu araştırmada da katılımcıların bekâr olmaktan duydukları memnuniyet düzeyinde, bekârlığın avantajlarını yaşamalarının etkisinin olduğu tahmin edilmektedir. Çalışmada kadınlar, bekârlığın avantajlarını özgürlük ve bağımsızlık olarak tanımlamıştır. Ayrıca istediklerini yapabilme, bir eşe ve çocuğa karşı sorumluluklarının olmaması, karar alırken birine hesap verme ya da birinin ihtiyaçlarını da gözetme zorunluluğunun olmaması açısından bekârlığın rahat bir yaşam sunduğu düşünülmektedir. Reynolds ve Wetherell'e (2003) göre bekârlığın avantajları değerlendirildiğinde, bekâr olmak bir ayrıcalık olarak görülmektedir. Bu çalışmada da katılımcılardan bekâr kadını tanımlamaları istendiğinde, bekârlığın olumlu yanlarına odaklanan ve bundan memnun olan bir katılımcı (Derya (31)), bekârlığın bir insanın başına gelebilecek en güzel şey olduğunu ifade etmiştir.

Bekâr bireylerin evlilik hayatının sorumluluklarından uzak oldukları için daha esnek bir şekilde hareket edebilme imkânı buldukları düşünülmektedir. Bu durumun onların kendi ilgi ve isteklerine daha fazla odaklanmalarını ve seçimlerini daha rahat yapmalarını sağladığı belirtilmektedir. Bu nedenle eğitim ve kariyer gelişiminde bekâr bireylerin karşılarına çıkan fırsatları daha iyi değerlendirdikleri düşünülmektedir (Pan, 2004; Reynolds ve Wetherell, 2003). Benzer bir şekilde, bu çalışmada da katılımcılar evliliğin kariyer gelişimleri için bir engel olabileceğini, bekâr oldukları için eğitim hayatlarına daha rahat devam edebildiklerini belirtmişlerdir. Eğitim ve kariyer hedeflerine odaklanabilme açısından bekârlık avantajlı bir durum olarak görülmektedir.

Wang ve Abbott'a (2013) göre bekâr yaşamın avantajları bir kenara bırakıldığında bekârlığın en belirgin dezavantajı yalnızlıktır. Bu çalışmada da Fatma (27), bekâr kadını yalnızlığı önemli ölçüde hisseden kişi olarak tanımlamıştır. Ela (30) ise bekârlığın dezavantajlarından bahsederken sevmek ve sevilmenin güzel bir duygu olduğunu ve bunun eksikliğini duyduğunu belirtmiştir. Buna göre sevme ve sevilme ihtiyacı ile aidiyet duygularının yaşanamamasının, bireylerde *"yalnızım"* düşüncesini uyandırdığı ve duygusal boşluk yaşamalarına sebep olabileceği sonucu çıkarılabilir.

Bazı çalışmalarda bekâr bireylerin, evlilerin bulunduğu toplantılarda kendilerini daha çok yalnız hissettikleri ve yalnız oldukları için utandıkları sonucu bulunmuştur (Sharp ve Ganong, 2011; Wang ve Abbott, 2013). Benzer bir şekilde bu çalışmanın bulgularında da kadınların öznel olarak romantik bir ilişkinin yoksunluğunu hissederken; sosyal hayatta çevreleriyle olan etkileşimleri sonucunda yalnız oldukları hissini duyabildikleri anlaşılmaktadır. Bu çalışmada kadınlar, duydukları bu hissi bekârlığın bir dezavantajı olarak görmüşlerdir.

Yetişkin hayatında, sosyal ilişkiler arasında cinsellik bağlantılı ilişkilere oldukça önem verildiği bilinmektedir (DePaulo ve Morris, 2005). Evlilik ise bireylerin cinselliğini yasal bir şekilde yaşamasına olanak sağlayan bir kurum olarak kabul görmektedir (Ar, 2014; Giddens, 2008; Güleç, 2012; Özgüven, 2009). Dolayısıyla yasal olarak cinsel ihtiyaçlarını doyuma ulaştırmak isteyen bireylerin, bekâr olmalarını bir dezavantaj olarak gördükleri belirtilmektedir. Wang ve Abbott (2013), geleneksel toplum değerlerine göre kadınların evlenmesi ve çocuk yapmasının beklenildiğinden bahsetmektedir. Türk toplumunda kültürel ve dini kuralların, cinselliğin yaşanmasına evlilik ile birlikte izin verdiği düşünüldüğünde, bu çalışmadaki katılımcıların cinsel ihtiyaçların bekârken giderilemiyor olmasını bir dezavantaj olarak belirtmelerini anlaşılır kıldığı söylenebilir. Diğer yandan Sharp ve Ganong'nun (2007) belirttiğine göre biyolojik takvimde çocuk doğurma yaşının kısıtlı olması da bekâr kadınlar için bir stres kaynağıdır. Bu çalışmada da kadınlar benzer bir noktaya değinmiştir. Katılımcılar, üremelerinin yaşam boyu olmayışı, çocuk sahibi olmak istiyorlarsa menopozdan önce çocuk yapmak zorunda olmaları, ancak evlilik dışı çocuk yapmayı onaylamadıkları için medeni durumlarının bekâr olmasını bir dezavantaj olarak görmektedirler. Her ne kadar bekârlığın olumlu yanlarını daha fazla yaşasalar da söz konusu anne olmak olduğunda evlenmemiş olmalarını sorgulama yoluna gittikleri elde edilen verilerden anlaşılmaktadır.

Çalışmada kişinin sosyal çevresinden evlilik ile ilgili mesajlar alması ve baskıya maruz kalması da bekârlığın dezavantajları arasında tanımlanmıştır. Evlenmelerine gerektiğine yönelik alınan mesajlardan dolayı katılımcı kadınların bekâr olma halinden mutlu olmadıkları düşünülmektedir Yapılmış olan bazı çalışmalarda (Chasteen, 1994; Kavas, 2018; Reynolds ve Wetherell, 2003) da bunu destekleyici bilgilere ulaşılmaktadır. Örneğin, Reynolds ve Wetherell (2003)

çalışmalarında, evlenmemiş kadınların kendilerine uygun bir eş bulamadıkları için eksik olarak görüldüklerinden ve evlenmeleri yönünde sosyal bir baskıya maruz kaldıklarından bahsetmektedir. Bekârlığın dezavantajları açsından bu çalışmanın bulgularını toparladığında; duygusal ve cinsel ihtiyaçların giderilememesi, çevreden hissedilen baskı ve biyolojik saatin ilerlemesinin bekârlığın dezavantajları arasında görüldüğü bulunmuştur.

Kimi katılımcılar için bekârlık özgürlük, rahatlık ve sorumluluklardan uzak olmayı ifade ettiğinden, bu kişilerin medeni durumlarını problem olarak görmedikleri düşünülmektedir. Bekârlığın kişinin tercihen devam ettirdiği bir durum olması da kadınların bekâr olmaktan memnuniyet duymalarının bir başka nedeni olarak kabul edilebilir. Bunlara ek olarak, ekonomik olarak bağımsız olmanın ve düzenli bir gelirin olmasının da bekârlıktan memnuniyet seviyesini arttırıcı bir unsur olabileceği düşünülmektedir. Bekârlık olgusunu konu alan birçok araştırması bulunan DePaulo ve Morris (2005), Amerika'da bekârların daha fazla kira ödemek zorunda kaldıklarına değinmektedir. Buna göre, bekâr bireyler maddi açıdan evlenmemiş olmalarının dezavantajını yaşamaktadırlar. Bu çalışmada katılımcıların demografik bilgileri incelendiğinde, hepsinin bir işte çalıştığı ve sabit bir gelirinin olduğu anlaşılmaktadır. Ücretli öğretmenlik yapan ve sabit bir işi olmayan Enfal (30), bekârlığın dezavantajından bahsederken maddi kaygısına da yer vererek düşüncesini *"İşsiz kaldığım zamanlarda maddi anlamda destekçim olurdu diye düşünüyorum."* (s. 4) sözleriyle ifade etmiştir. Enfal'in (30) bekârlıktan memnuniyetine verdiği puanın üç olduğu da göz önünde bulundurulduğunda bu bulgu, ekonomik bağımsızlığın bekârlıktan memnun olma üzerinde bir etkisi olabileceğini ihtimali düşündürmektedir.

Evlenmek ya da Evlenmemek İkilemi ile İlgili Tartışma

Geçmişten bugüne evlilik, yapılması istenen bir olgu olarak kişilerin karşısına çıkmıştır. Evlilik olgusu tanımlanırken, farklı pek çok noktalasına vurgu yapılmıştır. Ancak tanımların ortak yönü olarak göze çarpan nokta evliliğin toplumsal ve evrensel oluşudur. Beauvoir'e (1993) göre evlilik kişinin varoluşunu doğrulamasına olanak sağlayan toplumsal bir kurumdur. Hemen hemen her toplumda önemli rol oynayan evlilik kararının alınması, insan davranışının temeli olarak sayılmaktadır (Brien ve Sheran, 2002 akt. Pan, 2004). Bununla birlikte,

kişinin yaşamsal görevlerinden biri olan evliliği vakti geldiğinde yerine getirmesi gerektiğine dair yaygın bir inancın olduğundan bahsedilmektedir (Sharp ve Ganong 2007). Benzer şekilde bu çalışmadaki katılımcılardan Nur (37) da evlilik hakkındaki düşüncesini belirtirken insanın doğası gereği evlenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Evlilik, doğum ve ölüm gibi kesin olması gereken bir yaşam olayı olarak algılandığından bekâr kişilere evlenmeleri gerektiğinin dayatıldığından bahsedilmektedir (Sharp ve Ganong, 2011). Depaulo ve Morris (2005), evlilik ve aile ideolojisinden bahsederek, bunu "Herkes evlenmek ister." gibi sorgulanmayan bir inanç olarak tanımlamaktadır. Bu inancın, herkesin bir seks partneri istediği ve bu birlikteliğin tek önemli akran ilişkisi olduğu varsayımına dayandığı belirtmektedirler. Tarihsel süreç ve toplum, evlilik üzerine vurgu yaptığından, kişinin evlenmeme durumunu güçleştirdiği; bundan dolayı modern zamanın özgür insanlarının dahi evlenilmesi gerektiği düşüncesini benimsediklerinde bahsedilmektedir (Gitttins, 2011). Ancak bu çalışmadaki kadınların büyük bir kısmının *"Herkes er ya da geç evlenmeli"* düşüncesine karşı çıkarak kişilerin evliliği zorunda hissederek değil özgür iradesiyle tercih ederek gerçekleştirmesi gerektiğini düşündükleri görülmüştür. Bu düşüncenin oluşumunda ise ailenin tutumunun, kadınların yaşantılarının, zamanla değişen yaşam koşullarının ve toplum ve aileden uzaklaşarak bireyselleşmeye başlamalarının etkili olabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada kadınların evliliğe farklı anlamlar yüklediği gözlemlenmiştir. Bazı kadınlar, evliliğin *"biz"* olmak anlamına geldiğini; bazı kadınlar, evliliğin kişiyi kısıtladığını düşünmektedirler. Bazılarıysa insanların mutlaka evlenmesi gerektiğini düşünmemekle birlikte evlenilen kişinin doğru kişi olması halinde, evliliğin kişinin hayatını daha da güzelleştirdiğini ve kişiyi daha da özgür kıldığını belirtmişlerdir. Bir başka deyişle, evliliğin her zaman kişiye mutluluk getiremediği düşünmektedirler. Bazı çalışmalarda evlilik ya da uzun dönemli ilişkilerin, öznel iyi oluş için oldukça önemli sayılmaktadır (Kamp Dush ve Amato, 2005; Martikainen, 2009; Simon ve Barret, 2010; Soons ve Liefbroer, 2008). Buna göre çiftlerin birbirlerine sağladıkları duygusal desteğin, iyi oluş düzeylerini olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir (Soulsby ve Bernnet, 2015). Ayrıca genç yetişkinlikte yakın ilişki kurmada yaşanan başarısızlık ve bir ilişkiyi devam ettirememenin, o an

ve sonrasında kişinin iyi oluşunu önemli ölçüde olumsuz olarak etkilediği de belirtilmektedir (Kiecolt-Glaser ve Newton, 2001). Bu çalışmaların aksine Dündar ve Demirli (2018), evliliğin psikolojik iyi oluş üzerine etkisinin olmasına karşın evli ve bekâr bireylerin iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığını belirtmektedir. Bu çalışmanın bulguları ile yapılan çalışmaların sonuçları karşılaştırıldığında, evliliğin tek başına iyi oluş için yeterli olmadığı tahmin edilmektedir.

İnsanlar evlilik yoluyla birbirlerinin fizyolojik, psikolojik ve toplumsal ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir (Gülerce, 1996 akt. Doğan, 2010). Bu nedenle kişinin, evlilik kararını bu üç motivasyona dayanarak aldığı söylenmektedir (Güleç, 2012). Bu çalışmada da kadınlar biyolojik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını belirtmişlerdir. Buna göre biyolojik ihtiyaç olarak kadınlar düzenli cinsel yaşam isteğinden bahsetmektedirler. Psikolojik ihtiyaçlar arasında yakın ilişki kurma, aidiyet hissetme, sevme-sevilme, önemsenme gibi isteklerinin olduğu bulunmuştur. Günlük yaşamın getirdiği zorluklarla baş etme, aile ve düzen kurma isteği ve sosyal ortamlarda yalnız kalmak istememe ise bu çalışmada kadınların duyduğu sosyal ihtiyaçlar arasındadır. Bu doğrultuda kişilerin evliliğe ilişkin bakış açıları biyolojik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarına göre şekillendiği düşünülmektedir. Çalışmada kadınların, bekâr olmaktan büyük ölçüde memnun olmalarına karşın bir katılımcı (Sibel (26)) haricinde hiçbirinin tamamen mutlu olmadığı dikkat çekmektedir. Katımcılara göre evlilik bu ihtiyaçlarını tatmin edebilecekleri bir kurum niteliğindedir. Dolayısıyla, henüz evli olmamak, onlar için bu ihtiyaçların tam olarak karşılanmadığı anlamına gelebilmektedir.

Çalışmanın sonuçlarından kadınların çoğunluğunun (*f*=10), şartların tamamen kendi kontrollerinde olması durumunda evlenmek istemedikleri ve bekâr yaşama devam etmek istedikleri anlaşılmaktadır. Romantik ilişki ihtiyacının doyurulduğu sürece ve toplumsal normların evliliği emretmediği koşullar altında evliliğin yapılması gereken bir şey olarak görülmediği gözlemlenmiştir. Ancak günlük hayattın koşullarına geri dönüldüğünde, kadınların bir kısmının bekâr olmaktan hoşnut olmalarına rağmen bekârlığı sürdürmek istemedikleri anlaşılmıştır. Yapılan çalışmalarda avantajlarına rağmen bekârların gelecekte evlenmek istediklerinden bahsedilmektedir (Levis ve Moon, 1997; Pan, 2004). Bu kişilerin evlilik isteklerinin arka planında özel birinin olmaması nedeniyle ilgi,

mutluluk ve üzüntülerini paylaşabilecekleri birinin eksikliğini hissetmeleri ile ailelerinin beklentilerini karşılayamamış olmanın huzursuzluğunun yer aldığı düşünülmektedir (Pan, 2004). Levis ve Moon'na (1997) göre ise bekâr kadınların birçoğu bekârlıktan yana mutlu olmalarına karşın evlenmemiş ve çocuk sahibi olmamış olmaktan dolayı kayıp ve keder duymaktadırlar. Bu çalışmanın sonuçlarına göre ise bekârlığını sonlandırma isteği altında anne olma ve yalnızlıktan kurtulma isteklerinin öncelikli etken olduğu söylenebilir. Ancak ilişki içinde olunmasına rağmen cinselliği yaşama söz konusu olduğunda, katılımcıların evlilik dışı cinsel ilişki yaşamak istemedikleri anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle, cinselliği yaşayabilme isteğinin kadınları evlilik düşüncesine nihayetinde yönlendirmede etkili olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmanın sonucunda şartların uygun olması halinde bekâr olmayı devam ettirmek isteyenlerin, buna rağmen evlenemeyecek olmaktan dolayı endişeli oldukları; bazı kadınlarınsa bekârlığı tercih etmemelerine rağmen bekâr kalma ile ilgili bir kaygı taşımadıkları ortaya çıkmıştır. Buna göre kadınların bekâr kalmaya yönelik endişeli olup olmadıkları incelendiğinde, bu endişenin ortaya çıkmasında bekârlığı tercihen ya da tercih etmeden yaşamanın doğrudan bir etkisinin olmadığı düşünülmektedir. Kadınların bekâr kalmaya yönelik endişelerinin nedenleri ile onların bekârlığı sonlandırmak isteme nedenlerinin birbiriyle örtüştüğü düşünülmektedir. Diğer yandan bekârlıktan memnun olmayanların, buna paralel bir şekilde bekâr kalmak istemediklerini ve bekâr kalmaktan korktuklarını ifade ettikleri gürülmüştür.

Spielmann ve arkadaşları (2013), bekâr kalma korkusunu güncel veya ileriye dönük romantik bir partnerin olmayışından kaynaklanan kaygı ve bunalma hali olarak tanımlamaktadır. Biri ile güven ortamı kurma ihtiyacı, insanları içsel olarak biri ile ilişki yaşamaya güdülediği belirtilmektedir. Bu biyolojik ve psikolojik baskının ise yalnız kalma korkusunu ortaya çıkardığı düşünülmektedir. Bu çalışmada ise bekâr kalma korkusunun temelinde katılımcıların hayatlarını paylaşacak birinin olmaması, bekârlığı yalnız kalmak ile bağdaştırmaları ve *"ya birisi olmazsa"* gibi düşüncelerin akıllarına gelmesinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Yaşın ilerliyor olmasının bu sorunun şiddetini arttırmasında ve bireylerde -onların tabiriyle- *"evde kalma korkusu"*nun oluşmasında etkili olduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca kadınların ifadelerinden endişelerinin ortaya

çıkmasında biyolojik saatten dolayı yaşın ilerledikçe gelecekte çocuk sahibi olma ihtimalinin düşmesinin, bekâr kaldıkları sürece annelik duygusunu tadamayacak olmalarının etkili olduğu da anlaşılmaktadır. Kadınların korkularının altındaki nedenlerin bekârlığın olumsuz yanlarını açıkladıkları nedenlerle benzer nitelikte olduğu görülmektedir. Bu durumdan kadınların bekâr kalma korkularının yaşamlarından keyif almalarını olumsuz etkilediği çıkarımında bulunulabilir.

Kadınların evde kalma korkusunun olup olmadığı araştırılırken bazı kadınların açıkça korkularından bahsederken; bazı kadınlarınsa evlenemeyecek olma ile ilgili endişe taşımadıkları gözlemlenmiştir. Kadınların bekâr kalacak olmaya dair endişe taşımama nedenlerinin, kişilerin kaderci bakış açıları, evlilik ile ilgili düşünceleri, bir gün aradıkları eş adayı ile karşılaşacaklarına dair inançları ve kendini kabulleri olduğu görülmüştür. Spielmann ve arkadaşlarına (2013) göre bir ilişkiye sahip olma ve sürdürme amacıyla kriterlerin düşürülüp, ilişki kalitesini yordamaksızın kişinin herhangi bir ilişkiye razı gelmesi, bekâr kalma korkusunun önemli sonuçlarından biri olabilir. Ancak bu çalışmanın bulguları, Spielmann ve arkadaşlarının çalışma sonucunu desteklememektedir. Bu çalışmada kadınlar, evlenememe endişesi olsun olmasın, evlilik yapmak için evlenme taraftarı olmadıklarını ve evlenmek için doğru kişinin gelmesini beklediklerini belirtmişlerdir.

Kadınların çocuk sahibi olmak için biyolojik zamanlarının sınırlı olmasının, 20'lerin sonunda 30'lu yaşların başındaki evlenmemiş kadın üzerindeki baskıyı arttırdığı belirtilmektedir. Öyle ki 25 yaşından küçük olanların, akranlarının çoğunun evlilik yapmamış olmasından dolayı bu baskıyı çok fazla hissetmediklerinden bahsedilmektedir (White, 1992). 20'lerin sonu ve 30'lu yaşların başına gelindiğinde, artık akranların birçoğunun evlenmiş olmasından kaynaklı bu yaş grubundaki bekâr kadınlar kendilerini geride kalmış hissettikleri söylenmektedir (Elder, 1998). Dolayısıyla bu yaş aralığındaki kadınların, bekâr olmalarıyla ilgili düşüncelerle daha çok mücadele ettikleri düşünülmektedir (Byrne, 2003; Cole, 1999; Sharp ve Ganong, 2007) Henüz 20'lerin sonu 30'ların başında olmalarına rağmen evliliğe geçişi kaçırdıklarını ve bu nedenle kendilerini evliliğe kapatma zamanı olduğunu düşünebilmektedirler (Sharp ve Ganong, 2007). Ferguson'a (2000) göre 35 ve üstü yaş grubunda olan bekâr kadınlara kıyasla bu yaş grubundaki kadınlar, evliliğe daha açık ve umutlu olarak yaklaşmaktadır. Bu çalışmada da yaşa bağlı olarak bekâr kalmayı sürdürme ile ilgili düşüncelerin

değişebildiği ve yaşlandıkça yalnız kalmamak için evlenme isteğinin artabildiğine ilişkin bulgular elde edilmiştir.

Çalışmada kadınların yaşları 25 ve 37 arasında değişmektedir. Katılımcıların çoğunluğu için evliliğe en uygun yaş aralığının 20'lerin sonu 30'ların başı olduğu anlaşılmıştır. Bu bilgilerden yola çıkılarak katılımcıların ideal evlilik yaşları ile evlenememe endişesi arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmiş; elde edilen veriler arasında bir karşılaştırma yapıldığında yaşın bekâr kalma korkusu üzerinde etkili olabileceği düşünülmüştür. Bekâr kalacak olmaktan kaygı duyan katılımcıların (Enfal (30), Ela (30), Kübra (33), Esra (29), Fatma (27) ve Nisa (32)) asıl yaşlarının, belirttikleri ideal yaşların civarında ya da üstünde olduğu; dolayısıyla bu kaygının oluşmasında herkesin gerçekleştirdiği bir yaşam ödevini kendilerinin yapamamış olmalarının da bir etkisi olduğu düşünülebilir. Diğer taraftan, bekâr kalmak ile ilgili kaygılı olmadığını belirten katılımcıların (Aslı (27), Melike (30), Gülsüm (27), Özlem (27), Büşra (25), Sibel (26), Ebru (35) ve Çiğdem (28)) ideal evlilik yaşlarına henüz gelmemiş oldukları; başka bir ifadeyle, mevcut yaşlarının ideal evlilik yaşlarından daha aşağıda olduğu bulunmuştur. Buradan evliliğin henüz bu katılımcıların gündeminde olmaması nedeniyle *"ya evlenemezsem"* düşüncesine kapılmamış olmaları açıklanabilir. Yalnız Nur (37), yaşının kendi ideal evlilik yaşının üstünde olmasına rağmen bekâr kalacak olmaya ilişkin bir kaygısının olmadığını belirtmiştir.

Kadınların evlenememe korkusunun olması, tamamen bekâr kalmayı sürdürmek istememe nedenleri ve evlilikle ilgili belirttikleri biyolojik, duygusal ve sosyal ihtiyaçları göz önünde bulundurulduğunda, neden evlenmemiş oldukları da incelenmiştir. Ferguson (2000), evliliğin ertelenme sebeplerini, bekâr kişilerin ebeveynleriyle yaşamaya devam etmeleri, büyük ya da tek çocuk iseler aileye bakma görevlerinin olması, yüksek eğitim ihtimalleri ve taliplerinin az olması olarak belirtmektedir. Pan (2004), evliliğin ertelenmesinde kariyer yapma, özgürlüğü yaşama, evlilik korkusu ve doğru kişiyi bekleme olmak üzere dört neden olduğundan bahsetmektedir. Başka bir çalışmada, evlilik öncesi cinselliğin ve birlikte yaşamanın kabul görmesi, evlilikte bireyselliğin artması, özgürlüğün, bağımsızlığın ve kendini gerçekleştirmenin öneminin artması, çocuk sahibi olma isteğinin azalması, evlilik dışı çocuk yapmanın kabul görülmesi ve gündelik ve çoklu ilişkilerin kabulünün artmasının evlilik kararını verme sürecinde doğrudan

etkili olduğunu bulmuştur (Lesthaeghe ve Neidert, 2006). Bryne (2000) da bekârlığın neden devam ettirildiği sorusunun cevabını araştırmıştır. Buna göre bağımsız yaşam tercihi, Bay Doğru'nun bulunamamış olması, geçmişte mutsuz biten ilişkiler, başkalarının bakımı, eğitim ve kariyerin öncelikli olması, uzun süreli ilişkileri sürdürememe veya sadece olabilir bir şey olarak bekârlığın tanımlanması bekârların neden evlenmemiş olduğunu açıklamaktadır. Bu çalışmanın sonuçları yapılmış çalışmaların sonuçlarıyla örtüşmektedir. Öyle ki bu çalışmanın sonucunda da kadınların evliliği tercih etmemesinde, kariyer ve eğitim hayatını ön planda tutması, geçmiş romantik ilişkileri, gözlemlenen olumsuz evlilikler, eş seçiminde seçici olunması ve evlilik korkusunun etkili olabileceği düşünülmektedir.

Evliliğin ertelenmesi ile ilgili yapılmış çalışmaların sonuçları ile bu çalışmanın sonuçları karşılaştırıldığında ortaya benzerlikler ve farklılıklar çıkmaktadır. Pan (2004) evlilik öncesi cinsel deneyimlerin ve evlilik dışı aynı evi paylaşma durumlarının artmasını yetişkinlerin daha geç yaşlarda evlenmesinde rol oynadığından bahsetmektedir. Diğer taraftan cinsel arzuların doyurulması ve cinselliğin yasal olarak yaşanması için insanların evlenmek istediğini belirten çalışmalar da bulunmaktadır (Buss, 2006; Demir ve Durmuş, 2015; Güleç, 2012; Özgüven, 2009; Üsküp Koca, 2017). Türk toplumunda kültürel ve dini değerler evlilik dışı cinsel ilişkileri onaylamamaktadır. Dolayısıyla, cinselliğin evliliğin ertelenmesinde etkili olabilecek bir unsur değil, tersine, kişiye evliliği düşündürecek bir etken olduğu çıkarımı yapılabilir. Nitekim bu çalışmanın bulguları da bunu göstermektedir. Öyle ki bu çalışmadaki kadınların çoğunluğu, evliliği cinselliği yaşayabilmek için istediklerini belirtmektedir.

Evlilik korkusu olan bireylerin, yoğun güvensizlik duygusu yaşadıkları ve evliliği aldatmaca, risk ve belirsizlik olarak tanımladıkları belirtilmektedir. Bu durumun evlilikten korkmalarına ve evliliği ertelemelerine neden olabildiği düşünülmektedir. Evliliğin zorluğu ve sorumluluğundan dolayı kaçınma, ebeveynleri boşanmış ise kendi evliliğinin de böyle sonlanacağını düşünme; eski aşkının hayal kırıklığıyla bitmesi nedeniyle yeni ilişkisinde de benzerini yaşayacağı endişenin olması gibi nedenler bu korkunun temelinde yer alabilmektedir (Pan, 2004). Bu çalışmada kadınların evlilik korkusunu zaman zaman yaşasalar da yoğun olarak duymadıkları anlaşılmaktadır. Ancak yine de bu korkunun altında yatan nedenlerin kadınların evliliğe yaklaşımlarını olumsuz etkilemektedir. Geçmiş

ilişkilerinin benzerini yaşama endişesi, evliliğin sorumluluklarının kişiyi kısıtlayacağı düşüncesi, çevrede boşananların veya evliliğinde problem yaşayanların olumsuz örnek olması ve medyaya yansıyan evliliklerde yaşanan şiddet olayları, bu çalışmada kadınların evliliğe çekinerek bakmalarına sebep olan nedenlerdir. Önceki çalışmada (Pan, 2004) ebeveynleri boşanmış olan kişilerin kendi evliliklerinin sonunun bu şekilde olabileceğine dair düşüncelerinin evlilik korkusuna sebep olduğundan bahsedilmektedir. Ancak bu çalışmada katılımcıların boşanmış ailelerden gelmemeleri nedeniyle Pan (2004)'ın çalışmasının bulgularına benzer bir sonuç ile karşılaşılmamıştır.

Kadının çalışma hayatına girmesi, kariyer ve eğitime öncelik verilmesi evliliğin ertelenmesindeki diğer etkenler arasında sayılmaktadır (Bryne, 2000; Ferguson, 2000; Jones, Yanxia ve Chia Pei Zhi, 2012; Pan, 2004). Bu çalışmada da lisans programı sonrasında yüksek lisans ve doktora eğitimlerine devam eden ve kariyerinde yükselmeye çalışan kadınların, evliliği ikinci planda tuttuklarını görülmektedir.

Kadınların toplumdaki iş ve sosyal yaşamdaki statüsünün iyileşmesi, karşı cinste aradıkları kriterlerin de artmasına sebep olmaktadır (Pan, 2004). Bununla birlikte eş seçiminde geleneksel yaklaşımın da etkili olması, kadının evleneceği erkeği bulmasını daha da güç hale getirmektedir. Geleneksel bakış açısında evlilikte erkek daha üstün özelliklere sahip olmalı düşüncesi hâkimdir (Cui, 2011; Wang ve Abbott, 2013). Geleneksel eş seçme kriterlerine göre erkekler eşlerinden daha yüksek sosyoekonomik statüde ve daha başarılı olmak istemektedir. Bu yüzden eğitimli kadınlar kendilerinden kariyer olarak daha başarılı ve daha üst sosyoekonomik düzeyde olan bir erkek ile evlenme beklentisi içerisindedirler (Cui, 2011). Bouchet-Valat (2015), bunu kadın hipergamisi (female hypergamy) olarak tanımlamaktadır. Bu anlayışa göre kadın yaş, boy ve sosyal statü açısından da daha alt seviyesinde olacağı birini aramaktadır. Bu çalışmada da bazı kadınlar, erkeklerin kadından önde olmak istediklerini belirtmektedir. Ayrıca katılımcıları, erkeğin yaşının, eğitim düzeyinin ve maddi gelirinin kendilerininkiyle eş ya da daha üstünde olmasına önem verdiği anlaşılmaktadır.

Çalışmada kadınlar, kendileri için doğru kişinin gelmesini beklediklerinden bahsetmektedirler. Pan (2004) bekâr kadınların Bay Doğru'yu beklediklerinden dolayı karşılarına çıkan kişileri değerlendirmede detaycı davrandıklarından; bu

kadınların ilişkiye açık olduklarını ancak ideal erkeğin hiçbir yerde bulunmadığını ifade ettiklerinden bahsetmektedir. Benzer bir şekilde bu çalışmada da Bay Doğru'nun gelmesini beklerken kimi katılımcı beklentilerinin fazla olmadığını, olması gerektiği gibi olduğunu düşünürken; kimisi ise bu konuda seçici olduğunu kabul etmektedir. Diğer yandan, yaşa bağlı olarak potansiyel eş adaylarının giderek azalması ile kadının kendisini daha iyi tanıması, onu daha da seçici kıldığı belirtilmektedir (Cherlin, 1992). Bu çalışmada da kadınlar yaşın ilerlemesiyle evliliğe yaklaşımlarının değiştiğinden bahsetmektedir. Kadınların bir kısmının evliliği tercihen ertelerken; bir kısmının da zamanla kriterlerini düşürerek daha az seçici davranmaya başladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Toplumda ve Sosyal Çevrede Yaşantılar ile İlgili Tartışma

Araştırmada kadınların çoğunluğunun (*f*=13) ailelerinden evlenmeleri yönündeki sözleri çok fazla ve sıklıkla işitmedikleri, evlilik odaklı yetiştirilmedikleri, evliliğin zorunlu olmadığı görüşünde oldukları öğrenilmiştir. Evlenmemiş büyük kardeşlerin olması ise ailelerin kadınların evlenmeleriyle ilgili tutumlarını etkileyen bir unsur olabilmektedir. Kişinin evlenmek istemesi de bir diğer etken olarak düşünülmektedir. Bu kadınların evlenmek istemelerine rağmen evlenmemiş olmaları, aileleri tarafından anlaşılmakta ve kızlarının evlenmemiş olmaları suç olarak görülmedikleri anlaşılmaktadır. Bekârlıkla ilgili yapılmış bir çalışmada (Slonim, Gur-Yaish ve Katz, 2015) bekâr kalmayı tercih edenlere daha olumsuz bakıldığı ortaya çıkmıştır. Buna göre bekârlığı tercih eden kişilerin eşleşme ve evliliğin önemini vurgulayan kültürel inancı paylaşmamakla ve mevcut durumun devamlılığını bozmakla suçlandıkları belirtilmektedir. Bu kişilerin aile olma değerlerine zarar verdikleri düşünülmekte ve bunun da onların anormal, değişik ve tehdit edici olarak etiketlenmelerine yol açabildiğinden bahsedilmektedir. Öfke gibi negatif duyguların, bekâr kalmayı seçmiş kişilere karşı daha fazla duyulurken; bekârlığı bir tercih sonucu yaşamayanlara daha pozitif, daha ılımlı olarak yaklaşıldığı düşünülmektedir. Bunun nedeninin ise bekârlığı devam ettirmekle ilgili olmayanların hoş olmayan ve istenmeyen bir durum içinde görülmeleri olduğu söylenmektedir (Slonim, Gur-Yaish ve Katz, 2015). Bu çalışmada da kadınlar bekârlığı tercih etmediklerinin aileleri tarafından bilindiğini belirtmektedir. Bekâr

oldukları için ailelerinin suçlamalarına maruz kalmıyor olmalarının bir sebebinin, bu durum olabileceği düşünülmektedir.

Diğer yandan, yaşın artması ile ailenin ve çevrenin evlilik için uygun gördüğü yaşlarda olunmasının, evlilikle ilgili mesajların sıklaşmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Yapılan çalışmalarda evlilik ile ilgili baskıların 20'li ve 30'lu yaşlarda artarken, 40 yaş sonrasında birden düştüğü ortaya çıkmıştır (Kavas, 2018; Sharp ve Ganong, 2011). Morris ve arkadaşları (2008) ise 40 yaşından büyük olan bekârların, 25 yaşın altındakilere göre daha fazla olumsuz kalıp yargılara maruz kaldıklarından bahsetmektedir. Bu çalışmada da kadınlar, yaşın ilerlemesiyle evlilikle ilgili aldıkları mesajların arttığını belirtmektedir. Ancak bir kısmı, bunu baskı olarak nitelendirmezken; bir kısmı ise tam tersini hissettiği ifade etmiştir.

Çevre baskısının, kadınların evlenmeyi düşünme nedenlerinden biri olduğu düşünülmektedir. Öyle ki bu baskının, kadınların istemeden de olsa evliliğe razı gelmesine sebep olabildiğinden bahsedilmektedir (Ceylan, 1994; Kavas, 2018; Spielmann ve ark., 2013). Evlen baskısı sonucunda kadınların insanlar sussun diye, evlenmiş olmak için evlenmeyi düşündükleri görülmüştür (Kavas, 2018). Ancak bu araştırmada yapılmış çalışmaların aksine ailenin evlilikle ilgili tutumu ister baskıcı olsun isterse kişinin kararına bırakılsın, bu durum katılımcıların ruh hallerini olumsuz etkilese de kadınların bekârlık ve evlilikle ilgili düşünceleri karşılaştırıldığında, kadınların kendilerini evlilik için zorlamadıkları fark edilmiştir.

Yapılan çalışmalarda kadınların "tren kaçıyor", "neden bekârsın", "zaman kaybediyorsun" (Lahad, 2012), "evde kaldın", "herkes evleniyor", "yaşın geçerse kimse seni almaz" (Çakır, 2003), "yeter artık evlen", "neden evlenmiyorsun", "artık evlenmelisin" ve "evde kaldın" (Kavas, 2018) gibi sözleri sürekli işittikleri ve bu söylemlerin baskı boyutunu arttırdığından bahsedilmektedir. Bu araştırmada da kadınların ailelerinden ziyade yakın çevrelerinden evlenmeleri için öğütler ve dualar aldıkları anlaşılmaktadır. Bazen kadınların evli olanlarla kıyaslanarak evliliğe ikna edilmeye çalışıldığı anlaşılmıştır. Bununla ilgili olarak kadınlar, *"evlilik çok güzel bir şey"* vurgusu ve *"yalnız kalacaksın"* uyarısı yapıldığını ve *"kimler kimler evleniyor"* şeklinde kıyaslamalara maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Evliliğin çocuk sahibi olmak ve anne olmakla bağdaştırılması ile yaşın ilerlemesiyle kadının doğurganlığının olumsuz etkilenmesi, yakın çevreden evlilik ile ilgili mesajların

ortak içeriği olarak bulunmuştur. Çalışmada kadınlar çocuk sahibi olmayı evliliği isteme nedenleri arasında belirtirken; yakın çevrelerinden de evlenememe ve çocuk sahibi olamamakla ilgili endişelerini destekleyici olarak *"çocuğun olmaz"*, *"o duyguyu mutlaka tatmalısın"*, *"artık evlen çocuğun olmaz, yaşın geçiyor"* gibi sözler işittikleri ifade etmişlerdir. Bunların aksine *"bekârlık sultanlıktır"* diye düşünen bazı kadınlar yakın çevreleri tarafından bekâr oldukları için destek de görebildiklerine değinmişlerdir.

Toplumun bireylerden beklentisinin, herkesin birini bulması ve evlenmesi olduğu düşünülmektedir. Bu beklentiyi karşılamayanların toplum tarafından kınanmayla karşılaşmakta olduklarından bahsedilmektedir (DeGenova ve Rice, 2002 akt. Pan, 2004). Her ne kadar bekâr olarak yaşamak, evlilik yapmamış kadınlar için tatmin edici ve anlamlı olabilse de modern toplumlarda bekârlara yönelik devam eden sosyal damga ve önyargının bulunduğu belirtilmektedir (Baumbusch, 2004). Bekârlık ile ilgili yapılan çalışmalar arasında evli ve bekâr kişiler hakkındaki basmakalıp yargıları araştıran çalışmalar da bulunmaktadır. Depaulo ve Morris (2005), evlilerin daha mutlu, sevgi dolu, güvenilir, kibar, şefkatli, ilgili, vefalı, sadık ve uzlaşmacı olarak algılanırken; bekârların yalnız, çekingen, mutsuz, sert, inatçı ve partner arayışında olan kişi olarak tanımladığını belirtmektedir. Bunun yanı sıra çalışmalarında bekârların evlilerle karşılaştırıldığında daha bağımsız, sosyal, arkadaş canlısı ve eğlenceli olarak da bulunduğundan bahsetmektedirler. Hertel ve arkadaşları (2007), yaptıkları bir çalışmada ise bekâr bireylerin daha yalnız, sefil, daha az sıcakkanlı ve diğerlerine karşı daha ilgili olarak algılandığını rapor etmektedirler. Greitemeyer (2009) de çalışmasında bekârların evlilerden daha az dışadönük, insaflı, uzlaşmacı, sosyal, fiziksel olarak çekici, hayatından tatmin olmuş, yalnız ve daha düşük özgüvenli olarak algılandığını ortaya koymaktadır. Bryne'na (2003) göre ise bekâr kadınların sosyal kimliklerine ilişkin yapılan basmakalıp ifadeler genellikle şunlardır: zor beğenen, bencil, seçici, değişik, evde kalmış, kaknem kadın, erkek düşmanı kadın, kız kurusu, kenarda kalmış, rafta kalmış ve problemli kimse.

Yapılmış çalışmalardaki evli ve bekâr bireylere yüklenilen anlamlar kadar keskin olmasa da bu araştırmanın bulguları, Türkiye'de de evli ve bekârlara birtakım etiketlemeler yapıldığını göstermektedir. Buna göre bekâr kadınların evli kadınlara göre daha mutlu, özgürlüğüne düşkün, daha dışadönük, daha pozitif ve

daha eğlenceli olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte bekâr kadınlara yönelik bazı olumsuz yüklemeler yapıldığı da fark edilmektedir. Örneğin; Ebru (35), cinsellik açısından evliler ihtiyacını karşılayabildiğinden toplumda bekâr kadının agresifliğinin evlenmemiş olmasına bağlandığını ifade etmektedir. Nisa (32), evlenmemiş ve çocuk sahibi olmamış kadınların daha merhametsiz olarak algılandığını düşünmektedir. Spielmann ve arkadaşlarına (2013) göre bekâr kalma korkusu, depresyon ve yalnızlık gibi ruhsal sorunlarla ilişkili bulunmaktadır. Bekârların yaşadıkları bu duygusal problemler onlar hakkında bekâr kişi mutsuzdur ve tatminsizdir gibi birtakım sosyal yargıların oluşmasına sebep olmaktadır. Bu çalışmada da buna benzer bir bulguya rastlanmaktadır. Katılımcılardan Aslı (27), bazı bekâr kadınların yaşından dolayı umutsuzluğa düştüğü için daha mutsuz göründüğünü, bunun dışarıdan düşük veya negatif enerjisi olan biri olarak düşünüldüğünü belirtmektedir. Bununla birlikte daha bencil, daha erkeksi, kendini seven, kendine yetebilen kadınların evliliğe sıcak bakmadığı; yalnız kalmaktan korkan, evlilik odaklı olan kadınların daha kolay evlendiği düşüncesinin olduğu da bulunmuştur. Özetle, bu çalışmanın sonucunda ortaya çıkan evli ve bekârlara yönelik yargıların bir kısmı, önceden yapılmış araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermekte, bir kısmı ise farklılaşmaktadır. Fenomenolojik olan bu çalışmada katılımcı sayısının az olması, Türkiye' de evli ve bekârlara yönelik olan basmakalıp yargıların neler olduğunun kısmen anlaşılmasını sağlamaktadır.

Ramdas (2012), bekâr kadınların çok seçici oldukları ya da hayatlarında bir şeylerin yolunda olmadığı için evlenemedikleri ile ilgili bir algıdan bahsetmektedir. Kadının kilolu olması, güzel olmaması gibi nedenlerden dolayı evlenmemiş olduğu düşünülmektedir. Kavas (2018) ise kadının evlenmemesinin fiziksel veya psikolojik bir sorununun olması, bazen "namussal" olarak kusurlu bulunmasına, cinsel açıdan sağlıksız olduğu, istenmeyen veya tercih edilmeyen biri olduğu ya da kimseyi beğenmediği ile ilişkilendirildiğinden bahsetmektedir. Bu çalışmada Özlem (27) toplumun algısını *"…toplumda o önyargı var yani 'kesin bir sıkıntı vardır; hala bekâr olduğuna göre' ya da dik başlı olarak yorumluyorlar. 'Çok dik başlıdır işte, o yüzden bunu kimse istememiştir hayatında.' falan diye bunlar olabilir."* (s. 11) sözleriyle aktarmıştır. Buradan yola çıkılarak benzer bir görüşün Türk toplumunda da olduğu tahmin edilmektedir. Bazen istenmeyen kişilik özelliklerinin oluşu bekâr

olmaları ile ilişkilendirilmektedir. Bazen bekârların da diğer bekârlara karşı bu kalıp yargılarda bulunmakta ve onları küçümsemekte olduğu belirtilmektedir (DePaulo ve Morris, 2005). Türkiye'de bekârlar arasında da benzer bir tutumun olduğu sanılmaktadır. Örneğin, Nisa (32) zaman zaman kendisinin de bekâr biri hakkında benzer yargılarda bulunduğunu belirtmiştir.

Evlilik, zamanı geldiğinde yerine getirilmesi gereken önemli bir gelişim görevi olarak görülmektedir (Arnett, 2000; Havighurst, 1972 akt. Atak, 2005; Morris ve ark.., 2008; Sharp ve Ganong, 2007). Evli ve çocuk sahibi olmak, bireyin bir yetişkin olarak sayılması için olması gereken bir durum olarak sayılırken; bekâr olmak toplumda anormallik olarak tanımlanmaktadır (Stein, 1975). Evlilikle birlikte kişinin yetişkinliğe geçiş yaptığı algısı, bu araştırmada katılımcılar tarafından da tartışılmaktadır. Bununla birlikte katılımcılar, evli kadınların kendilerini daha fazla tecrübe sahibi olarak, bekârları ise bilgisiz ve tecrübesiz olarak gördüklerini ve bunu onlara hissettirdiklerini belirtmektedir.

Bu çalışmada katılımcılar, evlilik yüzüğü takıyor olmaya, toplumda ayrı bir anlam yüklendiğine değinmektedirler. Yüzüğün olmasının, *"bir sahibi var"* ve *"sahipsiz değil"* gibi anlamlara karşılık geldiği için koruyucu bir etkisinin olduğu düşünülmektedir. Buna karşılık katılımcılar, bekârların yüzüksüz olmalarından kaynaklı olarak *"sahipsiz"* olarak görüldüklerini belirtmektedirler. Bunun bir sonucu olarak bekâr kadınların, evli veya bekâr olsun karşı cinsten birinin hedefinde olduklarını hissetmekte ve birtakım istenmeyen davranışlarla karşılaştıklarına değinmektedirler. Çalışmanın bu bulgularına benzer sonuçlara, yapılmış diğer araştırmalarda da rastlanılmaktadır. Buna göre bekâr kadının, her an ulaşılabilir ve kolay hedef olarak görüldüğünü hissettiğini dile getiren çalışmalar bulunmaktadır (bkz. Chasteen, 1994; Kavas, 2018). Bunun bir sonucu olarak kadınların bazı durumlarda farklı değerlendirilmelerine ve taciz boyutuna kadar gidebilen farklı yaklaşımlara maruz kalmalarına yol açtığı düşünülmektedir (Kavas, 2018).

Evlenmemiş kadınların toplumda maruz kaldıkları durumların arasında evli olanlar tarafından *"potansiyel tehlike"* veya *"tehdit"* olarak görülmelerinin de yer aldığı bulunmultur. Bu bulgu, Kavas'ın (2018) çalışmasında ortaya çıkan evli insanların, bekâr kadınları tehlike olarak algıladığı sonucunu desteklemektedir. Bu çalışmada, bu bakış açısının sonucu olarak kadınların yanlış anlaşılma endişesi yaşadıkları, davranışlarını kontrol etmek zorunda hissettikleri, karşı cinsten biriyle

olan iletişimlerinde rahat olamadıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca katılımcılar, toplumun bekâr kadını *"her şeye açık"* olarak algılamasını ve bu nedenle ahlaki yapısına sorgulayıcı baktığını belirtmişlerdir. Bekâr kadınların bunun baskısı altında da olumsuz olarak etkilendiği düşünülmektedir. Ancak bu durumun her ne kadar bekâr kadınlar için üzücü olsa da onları her zaman evlilik düşüncesine iten bir güç olmadığı anlaşılmıştır.

Katılımcılar, toplumda gözlerin üstlerinde olmasından da rahatsızlık duyduklarını belirtmişlerdir. Yaptıklarının ve özel hayatlarının denetlendiği hissinden şikâyet etmektedirler. Bazı katılımcılar, komşularının evlerine gelen misafirlerin kimler olduğu ile ilgilendikleri ve karşı cinsten birilerinin evlerine girip çıkıyor olmasının bir dedikodu malzemesi olarak kullanılıyor olmasından dolayı huzursuzluk yaşamaktadırlar. Diğer taraftan evli kadınların aynı durumla karşılaşmadıklarını ve toplum içerisinde daha rahat oldukları ifade etmişlerdir. Bununla ilgili olarak Derya (31) düşüncesini "*başka birinin namusu olduktan sonra kadınlar biraz daha özgür oluyorlar."* şeklinde ifade etmektedir. Kavas (2018) ise bekâr kadınların, erkek egemen kültürün baskın olduğu toplumda yalnız bir kadın olarak "kadın başına" bir şey yaparken tekrar tekrar düşünme gereği duyduklarını veya yalnız olmalarından dolayı garip olduklarını hissettirici bakışlarla karşılaştıklarını belirtmektedir. Buna göre evliliğin toplum içerisinde kadına bazı özgürlük alanları tanıdığı, evlendikten sonra dışarıda daha rahat hareket ettikleri algısının olduğu düşünülebilir.

Kadınların yaşayacakları çevreye karar vermelerinde yaşadıkları güvenlik kaygısı ve tacize uğrama korkusunun etkili olduğu düşünülmektedir (Gardner, 1990). Sosyal normların, yanlış ortamda bulunursa kötü şeyler yaşayabileceğini ve bir erkek olmadan yapamayacağını kadına öğrettiğine değilmektedir. Bu korkuların içselleştirilmesi sonucu kadının, normların öğretilerine uymaya başladıkları belirtilmektedir. Dolayısıyla sıklıkla topluma açık yerlerde korku ve tehdit duyan kadınlar, güvenlik sistemi olan yerlerde yaşama gibi risk azaltıcı davranışlarda bulunduklarından bahsedilmektedir (Chasteen, 1994). Bu araştırmada da yalnız yaşayan bekâr kadınların, bir takım güvenlik önlemi almaya ihtiyaç duydukları anlaşılmaktadır. Özellikle ev tutarken oturacakları evin muhitine, orada oturan kişilere, o bölgenin güvenliğine dikkat etmektedirler. Buna ek olarak bazılarının

geç bir saatte evden çıkarken yalnız çıkmamaya ve giyimlerine dikkat etmeye çalıştığı da anlaşılmaktadır.

Bekâr kadınlara ilişkiyi, aileyi ve çocuk sahibi olmayı hatırlatan birtakım olaylardan bahsedilmektedir. Sevgililer günü ve yılbaşı gibi çift odaklı tatiller, şükran günü ve Noel zamanlarındaki aile odaklı tatiller, düğünler, yakın çevreden ya da aileden birinin bebeğinin doğması bu olaylar arasında sayılmaktadır (Sharp ve Ganong, 2007; Sharp ve Ganong; 2011). Lahad (2012), gelinin evlenmemiş kardeşi, kuzeni, yakın arkadaşı olmanın bekâr kadınlar için tedirginlik, utanç kaynağı ve küçük düşme anlamına geldiğini belirtmektedir. Kadınların yaşça küçük olan kardeşlerinin kendilerinden daha önce evlenmelerinden endişelenmekte (Sharp ve Ganong, 2011); düğününe gidilen kişinin yaşça küçük biri olmasının, baskının daha fazla hissedilmesine yol açtığı düşünülmektedir (Kavas, 2018). Bu çalışmada ise kadınların çoğunluğunun kendilerinden küçük biri evlenirken *"sırayı ona verdin"* sözünü sıklıkla duydukları anlaşılmaktadır. Bundan dolayı katılımcılar yakın çevrelerinin, evlenmemiş olan kadınların bir sonraki evlenen kişinin kendilerinin olması için etrafı gözlemlemeleri ve birini bulmalarını önerdiklerini ifade etmişlerdir.

Gelinin nedimesi olma prototipinin, sıradaki kişi veya evlenmeyi bekleyen kişi olmayı temsil ettiğinden bahsedilmektedir. Kişinin düğünlere uzunca bir süre nedime olarak katılmasının, evlenme sırasını her seferinde kaybettiği için senkronizasyonun bozulmasına neden olduğu ve toplumsal normlara uymadığıyla ilgili bir anlayışın oluşmasına sebep olduğu düşünülmektedir. Sosyal bir ritüel haline gelen gelin buketini kapmanın ise evliliğin şansını arttıracakmış gibi bir algıyı meydana getirdiğinden bahsedilmektedir (Lahad, 2012). Ayrıca kadınların, özellikle düğün merasimlerinde medeni durumlarının sorgulandığını ve evlilik ile ilgili öğütler aldıklarını ifade ettikleri belirtilmektedir (Kavas, 2018; Uslu, 2012). Eğer bu sorgulamalar karşısında tersleyerek cevap verirlerse, evde kaldıkları için bu şekilde sinirli davrandıklarına yorulduğu düşünülmektedir (Uslu, 2012).

Bu çalışmada "darısı başına" dileğinin düğünlerde sıklıkla söylenen sözlerden biri olduğu anlaşılmaktadır. Ancak kadınlar için bunun gibi sözlerin psikolojik bir baskı olarak yorumlandığı düşünülmektedir. Araştırmanın sonucunda evliliğe bir tercih meselesi anlayışıyla bakan bekâr kadınların düğünler, kendilerinden küçük birinin evlenmesi ve çiftlerin gerçekleştirdiği etkinliklerden

etkilenmedikleri; etkilenseler dahi evlenmemiş olmalarını uzun süren bir sorun olarak yaşamadıkları ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan evlenmeyi isteyen ve evlenmemiş olmayı bir sorun olarak gören bekâr kadınların düğünlerde bulunmaktan kaçındıkları, çevrenin kendilerine *"acıyarak"* baktığını hissettikleri ve *"ben neden evlenemiyorum"* sorgulaması yaptıkları bulunmuştur. Uslu (2012) da kadınların bekârlıklarının hala devam ediyor olmasından dolayı insanların kendilerine üzüldüğünü gözlemlediklerini belirtmektedir.

Popüler kültürün bir parçası olan medya ve internet platformları üzerinden bekâr kadınların yaşamları ile bekârlık, genel olarak ele alınmaktadır (Lahad, 2012). Sharp ve Ganong (2011) evlenmemiş kadınları konu alan, bir erkek bulmaları ve evlenmeleriyle sonlanan dizi ve film yapımlarının "evlilik eşittir mutluluk" mesajını verdiğine değinirken; Kavas (2018) da evlilik programlarının, sosyal medya hesapları üzerinden yapılan sürekli ilişki ve ailevi şeyleri içeren paylaşımların, konuşma gruplarında evlilikle ilgili konuşulan yazışmaların olmasının, gazete, dizi ve film gibi yazılı ve dijital yayınların kadınlara evlenmelerini teşvik ettiği ve baskı oluşturabildiğini belirtmektedir. Bu çalışmada da kadınların bir kısmı, evliliğin, filmler aracılığıyla empoze edilmeye çalışıldığını düşünmektedir. Bu durumun bekâr kadınlar üzerinde evlilik düşüncesini oluşturmamakla birlikte, çift halinde yapılan etkinliklerin bazen *"biri olsaydı"* diye iç geçirmelerine sebep olabileceği düşünülmektedir.

Bekâr Yaşama Uyum ile İlgili Tartışma

Erikson (1980), genç yetişkinlerin uzun süreli bir ilişki kurup duygusal ve fiziksel yakınlık ihtiyaçlarını karşılamada başarısız oldukları zaman gelişimsel bir kriz yaşadıklarını belirtmektedir. Bu durumun, o an ve sonrasında kişinin iyi oluşunu önemli ölçüde olumsuz olarak etkilediği düşünülmektedir (Kiecolt-Glaser ve Newton, 2001). Alanyazında ulaşılan çalışmalarda bekâr bireylerin evlenemedikleri için yalnızlık (Erikson, 1980; Greitemeyer, 2009; Pan, 2004), eksiklik (Reynolds ve Taylor, 2005; Reynolds ve Wetherell, 2003), kayıp ve keder (Lewis ve Moon, 1997), utanma (Pan, 2004); suçluluk (Lahad, 2013); dışlanma (Reynolds ve Wetherell, 2003) ve özgüven eksikliği (Greitemeyer, 2009) gibi duyguları yaşadıkları bulunmuştur. Bazen kadınların, çevrelerinin evlilik ile ilgili yorumlarını işittiklerinde ve evlenmeleri yönünde baskı gördüklerinde de benzer

duygular yaşadıklarından bahsedilmektedir. Kavas (2018) çalışmasında bu kadınların yetersizlik, değersizlik, mutsuzluk, yılgınlık, bıkkınlık, sinir bozukluğu ve özgüven eksikliği yaşadıklarını ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmada ise evlilik yapmamış kadınların aile, sosyokültürel çevre ve toplumdan evlenmeleri gerektiğiyle ilgili mesajlar aldıklarında veya bekâr olmaları ile ilgili etiketlere, basmakalıp yargılara maruz kaldıklarında öfke, acı, yetersizlik, suçlanmışlık, bunalmışlık, bıkkınlık gibi bir takım olumsuz olarak nitelendirilecek duyguları yaşadıkları anlaşılmaktadır. Çalışmada kadınların, yaşadıkları duygulara göre medeni durumlarını sorgulama ve günlük yaşantılarına devam ederken sergiledikleri tutumun farklılık gösterdiği düşünülmektedir. Buna göre öfke, kızgınlık gibi duygu durumlarını yaşayan bekâr kadınlar bu duygularını dışa yönlendirmekte ve evli olmamalarından suçluluk duymadıkları gözlemlenmiştir. Diğer taraftan evlilikle ilgili işitilen öğütler neticesinde kendilerinde eksiklik ve yetersizlik yaşayan kadınların, evlenmemiş oldukları için üzüntü ve acı duydukları fark edilmiştir. Her iki durumda da bu duyguların yoğun olarak yaşanmasının, bekâr kadınların günlük yaşamlarını etkilemekte ve bulundukları andan keyif alamamalarına neden olduğu düşünülmektedir.

DePaulo ve Morris (2005), evliliğin ABD'de normatif hayatın bir parçası olduğundan ve "herkes evlenmek ister" inancının varlığından bahsetmektedir. Gladding'e (2015) göre ABD'de bireyin sağlıklı yaşayabilmesi için kültürün uygun gördüğü gerekliliklere uyum sağlaması gerektiğini kavraması gerekmektedir. Bunun evlilik ve aileye çok fazla önem verilen Türk kültürü için de geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Kavas (2018), Türkiye'de bekâr kadınların aile, çevre ve toplumdan "evlen" baskısı gördüğünü belirtmektedir. Bu dışsal baskıyı kadınlar aynı zamanda içsel olarak da hissetmektedir (Gladding, 2015; Sharp ve Ganong, 2007). Bireyler üzerinde bu baskıların olumsuz etkiler doğurduğu düşünülmektedir. Bu sebeple, bekârların karşılaştıkları en önemli zorluklardan biri olarak kabul edilen bu içsel ve dışsal baskının üstesinden gelmesi önerilmektedir (Gladding, 2015). Kleinke (2002), bekârların stresin altında ezilmemek için baş etme stratejileri geliştirmelerinin gerekliliğinden bahsetmektedir (akt. Gladding, 2015). Alanyazında ulaşılan çalışmalarda, bekâr kadınların bulundukları ortamlarda medeni durumlarının sorgulanmasıyla yüzleşerek yaşadıkları duygularla baş etmeye ve sorunların üstesinden gelmeye çalıştıkları belirlenmiştir. Bu

stratejilerden bazıları şaka ile söylenenleri geçiştirme, düğün davetlerine katılmama (Kavas, 2018), bekâr olmalarını sorun yapmayarak hayattan keyif alma (Lehmann ve ark.., 2015; Pan, 2004); kariyerlerine odaklanma (O'Brien, 1991), yeni arkadaşlıklar kurma (Pan, 2004; Wang ve Abbott, 2013), medeni durumu ile ilgili sorgularla yüzleşmede ustalaşarak oluşan olumsuz duygularını kontrol etme, yalnız olmaya alışma, evli arkadaşlardan uzaklaşma (Wang ve Abbott, 2013) ile kendilerine değer verme ve saygı göstermeyi öğrenmedir (Dalton, 1999). Ayrıca bazılarının, gençken bekârlığı tercih ettikleri için yaşlılıklarında pişmanlık duymak yerine hobilerine ve birtakım gönüllü işlere yöneldiklerinden bahsedilmektedir (Timonen ve Doyle, 2014). Ek olarak, evlilik ve çocuk sahibi olma hakkında düşünmeme, yedek planlar yapma, "olacağını varsayarsan olur" düşüncesine inanma (Sharp ve Ganong, 2007) ve bir partner olmadan da mutlu olunabileceğini kabul etme (Sharp ve Ganong, 2011) de bekâr kadınların baş etme stratejileri arasında sayılmaktadır.

Bu çalışmada da kadınların benzer stratejileri kullandıkları bulunmuştur. Buna göre bazı kadınların, medeni durumlarının sorgulanmasına izin vermeyerek durumla baş etmeye çalıştıkları öğrenilmiştir. Bu kadınların çevrelerine medeni durumları ile ilgili konuşma fırsatı vermemelerinin altında, bekâr olmalarını kendilerine sorun yapmıyor olmalarının ve evlilik ile ilgili düşüncelerinin belirgin olmasının etkili olabileceği düşünülmektedir. Bazen de kadınların, çevreleriyle mücadele etmeyi bırakarak, kendi hayatlarından keyif çıkarmayı ve onların bekâr olmakla ilgili söylediklerini umursamama yöntemini seçtikleri görülmüştür.

Evlenen akran sayısının artmasıyla birlikte bazı katılımcılar, ilişkilerinin değişmeye başladığını ve birlikte yapılan etkinliklerin süresinin kısıtlanmaya başladığını belirtmektedirler. Arkadaş çevresinin daralmasının karşısında bu kadınların yeni arkadaşlıklara yönelmekte oldukları öğrenilmiştir. Ancak kadınların bazen yeni ilişkilerinde de sorunlar yaşayabildikleri anlaşılmıştır. Bu çalışmada Fatma (27) *"Yeni kişilerle tanışıyorum, ama benim evlenen arkadaşlarıma baktığım zaman üniversiteden, liseden çok uzun zamandır bir tanışıklık içinde olduğumuz ve çok derin bağlarımız olan insanlar sonuçta yeni tanıdıklarınla 10 yıldır görüştüğün insanlarla aynı şeyleri konuşamıyorsun…"* (s. 4) sözleriyle yeni ilişkilerine uyumda güçlük yaşadığını belirtmektedir. Wang ve Abbott (2013) da akranların çoğunluğunun evlenmiş olması nedeniyle bekâr kadınların genellikle

kendilerinden yaşça küçük kişilerle yeni arkadaşlıklar kurmak durumunda kaldıklarını ve bu yeni arkadaşlık ilişkilerinin düzeyinin eskileri kadar olmadığından bahsetmektedir. Bu nedenle bekâr kadınların yalnız olmayı öğrenmek zorunda kaldığını belirtmektedir.

Son olarak bu çalışmada kadınlar, romantik ilişkilerinin olmaması nedeniyle duygusal bir boşluk yaşadıklarını ve yalnız hissettiklerini belirtmektedir. DePaulo ve Morris (2006), bekârların birini beklemek yerine hayatlarını yaşarlarsa paradoksun kendiliğinden çözüleceğinden ve belki de basmakalıp yargılara ve ayrımcılığa karşı kurban gibi değil de dirençle karşılık verebileceklerini düşünmektedir. Gladding (2015) de bekârların yalnızlıkla baş etme yollarını bulmasının gerekliliğe değinmektedir. Ona göre psikolojik olarak sağlıklı olabilmek adına bekârların sosyal destek ağları bulmaları, iş ve sosyal çevrelerinde katıldıkları etkinliklerde anlam bulmaları ile fiziksel ve ruhsal açıdan dengeli bir yaşam tarzı benimsemeleri gerekmektedir. Bu çalışmada kadınların yalnızlıkla baş etmek için eğitim, aile, sosyal çevre, çeşitli aktiviteler, iş gibi alanlara yöneldikleri bulunmuştur.

Öneriler

Bu bölümde bekârlık olgusuna ilgi duyan ve çalışmak isteyen araştırmacı, uygulamacı ve politikacılara yönelik bir takım öneriler sıralanmıştır.

Araştırmacılara yönelik öneriler.

- Alanyazında bekârlık olgusunu ele alan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Özellikle psikolojik danışma ve rehberlik alanında bu konuyu araştıran çalışmaya rastlanmamıştır. Kadınların evlenmemiş olmalarından dolayı yaşadıkları sorunların ve ruh hallerinin anlaşılması için araştırmacılara alanyazındaki bu boşluğa katkıda bulunmaları önerilmektedir.
- Evlenmemiş kadınların yaşadıkları sorunları ve bunları nasıl algıladıklarını incelemeyi amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma bulgularının daha ayrıntılı değerlendirebilmesi ve sağlıklı genellemelerin yapılabilmesi için nicel

ve/veya karma araştırma yöntemlerinin kullanıldığı araştırmaların yapılmasına da ihtiyaç duyulmaktadır.

- Bu araştırmada kadın katılımcıların bekârlık algıları ile yaşantıları incelenmiştir. Ancak kadınlar kadar olmasa da bekâr erkeklerin de hayatın çeşitli alanlarında evlenmemiş oldukları için sorun yaşayabildikleri düşünülmektedir. Bu nedenle erkek katılımcıların da olduğu çalışmaların yürütülmesi önerilmektedir. Bu sayede bekâr kadın ve erkek bireylerin yaşantılarının ve duygusal olarak nasıl etkilendiklerinin karşılaştırılması yapılabilir.
- Araştırma, Türkiye'nin batı, orta ve doğu kesimlerindeki şehirlerde yaşayan bekâr kadınlarla yürütülmüştür. Türkiye'nin farklı bölgelerden katılımcılar seçilerek benzer bir çalışma yürütülebilir.
- Bu araştırmada farklı bölgelerden olmalarına rağmen kadınların yaşantıları ve algıları benzerlik göstermektedir. Bu durum eğitim seviyelerinden ve ekonomik olarak bağımsız olmalarından kaynaklı olabilir. Bu nedenle çalışmayan bekâr kadınlarla da benzer bir araştırma yapılabilir.
- Bekârlığa dair algılar, 40 yaş ve üstündeki bekâr bireylerin katılımcı olacağı bir çalışma aracılığıyla da incelenmelidir.
- Ayrıca bu kadınların hepsi kentte yaşamaktadır. Kırsalda yaşayan evlilik yapmamış yetişkin kadınların katılımcı olduğu çalışmalar da yürütülebilir. Bu çalışmalarda kentte ve kırsalda yaşayan bekâr kadınların yaşadıkları güçlükler ve psikolojik durumlarına ne şekilde yansıdığının karşılaştırması yapılabilir.
- Gladding (2015)'e göre bekârlar çoğunlukla zayıf benlik algısı, kendini fiziksel veya ruhsal olarak aileden ayıramama, sosyal becerilerin eksikliği nedeniyle psikolojik danışmaya başvurmaktadır. Dolayısıyla bekâr bireylere daha iyi psikolojik danışma hizmetinin verilmesi için yaşantılarını ve bunun duygudurumlarına yansımalarını inceleyen araştırmalar yürütülebilir ve bekâr bireylere yönelik psikolojik müdahale yaklaşımları geliştirilebilir.

- Psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanında hazırlanan ve basılan kitaplarda evlilikle ilgili bölümlere yer verilmektedir. Bu kitaplarda bekârlığın anlatıldığı bölümlere de yer verilebilir.

Uygulamacılara yönelik öneriler.

- Yetişkin bekâr kadınlar evlenmemiş olmalarına ilişkin soru, yorum ve önerilerle sıklıkla karşı karşıya kaldıklarında baskı hissetmektedir. Bu baskıyı içselleştirdiklerinde ruh halleri olumsuz olarak etkilenebilmektedir. Bu nedenle de psikolojik desteğe ihtiyaç duyabilirler. Bu bireyler psikolojik danışmaya başvurduklarında yaşadıkları içsel ve dışsal baskıların iyi anlaşılması önemlidir. Bekâr kadınların güçlendirilmesine yönelik uygulamalar yapılabilir.
- Bekâr kadınların hissettikleri baskı ve ruh halinden kurtulmak için geliştirdikleri başa çıkma stratejilerinin anlaşılması, sağlıksız olan yöntemlerin sağlıklı olan stratejilerle yer değiştirilmesi için yardım edilebilir.
- Evlilik yapmamış bireylerin bekârlık algılarının altında ne gibi otomatik düşüncelerin var olduğunun, bilişsel çarpıtmalarının olup olmadığının incelenmesi bu bireylere daha kolay yardım edilmesini sağlayabilir.
- Alan çalışanları, ilgili platformlarda bekar danışanlarının da haksavunuculuğunu yaparak onların yaşam tercihlerinin kabul edilmesi için farkındalık oluşturabilirler.

Kaynaklar

Adamczyk, K ve Segrin, C (2015). Direct and indirect effects of young adults' relationship status on life satisfaction through loneliness and perceived social support. *Psychologica Belgica, 55*(4), 196-211. doi: http://dx.doi.org/10.5334/pb.bn

Akgül, Ç. (2013). *Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 2000 yılından itibaren kadın ve aileye yönelik süreli ve basılı yayınlarının analizi* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Apostolou, M. (2016). An evolutionary account of the prevalence of personality traits that impair intimate relationships. *Personality and Individual Differences, 94*, 140-148.

Ar, Ö. F. (2014). *Normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynler ile otizmli çocuğa sahip ebeveynlerin evlilik uyumu ve anksiyete düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Asolar, D. (2018). *Singlehood: An exploratory study and its relationship to relationship centrality* (Yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Atak, H. (2005). *Beliren yetişkinlik: Yeni bir yaş döneminin Türkiye'de incelenmesi.* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Aydın, O. ve Baran, G. (2010). Toplumsal değişme sürecinde evlenme ve boşanma. *Toplum ve Sosyal Hizmet, 21*(2), 117-126.

Bağlı, M. ve Sever, A. (2005). Tabulaştırılan/ tabulaşan kurumun (ailenin) kurbanlıklar edinme pratiği: Levirat ve sororat. *Aile ve Toplum, 2*(8), 9-21.

Band-Winterstein, T. ve Manchik-Rimon, C. (2014). The experience of being an old never-married single: A life course perspective. *Aging and Human Development, 78*(4), 379-401.

Baumbusch, J. L. (2004). Unclaimed treasures: Older women's reflections on lifelong singlehood. *Journal of Women ve Aging, 16*(1-2), 105-121.

Baumeister, R. F. ve Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin, 117,* 497-529.

Bayer A. (2013). Değişen toplumsal yapıda aile. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 4*(8), 101-129.

Beauvoir, S. (1993). *Kadın II.* B. Onaran (çev.). İstanbul: Payel Yayınları.

Bener, M. (2011). *Dindarlık-eş seçimi ilişkisi (SDÜ örneği)* (Yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Berg, B. L. (2004). *Qualitative research methods for the social sciences.* Boston, MA: Pearson.

Berscheid, E. ve Regan, P. (2005). *The psychology of interpersonal relationships*. New Jersey: Prentice Hall.

Bilton, T., Bonnett, K., Jones, P., Lawson, T., Skinner, D., Stanworth, M. ve Webster, A. (2008). *Sosyoloji.* K. İnal (çev.). Ankara: Siyasal Yayınevi.

Bock, J. D. (2000). Doing the right thing? Single mothers by choice and the struggle for legitimacy. *Gender ve Society, 14*, 62-86.

Bouchet-Valat, M. (2015). Fewer singles among highly educated women. A gender reversal of hypergamy across cohorts in France. *Population-E, 70*(4), 665-688. doi: 10.3917/pope.1504.0665.

Buss, D. M. (2006). Strategies of human mating. *Psychological Topics, 15*, 239-260.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (19. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Byrne, A. (2000). Singular identities: Managing stigma, resisting voices. *Women's Studies Review, 7*, 13-24.

Byrne, A. (2003). Developing a sociological model for researching women's self and social identities. *The European Journal of Women's Studies, 10*(4), 443-464.

Canatan, K. ve Yıldırım, E. (2018). *Aile sosyolojisi* (7. Baskı). İstanbul: Açılım Kitap.

Carlson, D. L. (2012). Deviations from desired age at marriage: Mental health differences across marital status. *Journal of Marriage and Family*, *74*(4), 743-758. doi: 10.1111/j.1741-3737.2012.00995.x.

Ceylan, F. G. (1994). *Üniversite öğrencilerinin eş seçimindeki tercih ve beklentileri* (Yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Chasteen, A. L. (1994). The world around me: The environment and single women. *Sex Roles, 31*, 309-328.

Cherlin, A. (1992). *Marriage, divorce, remarriage*. Cambridge: Harvard University Press.

Cole, M. L. (1999). *The experience of never-married women in their thirties who desire marriage and children (*Doctoral dissertation). The Institute for Clinical Social Work.

Conley, T. D. ve Collins, B. E. (2002). Gender, relationship status, and stereotyping about sexual risk. *Personality and Social Psychology Bulletin, 28,* 1483-1494.

Creswell, J. W. (2013). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Cui, X. (2011). A brief analysis of the love and marriage problems about the older unmarried higher intellectual women (in Chinese). *Northwest Population, 32*(5), 58-68.

Çakır, H. (2013). *Sosyo-kültürel ve ekonomik faktörler çerçevesinde erken evlilikler: Ankara Pursaklar örneği* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Dales, L. (2015). Ohitorisama, singlehood and agency in Japan. *Asian Studies Review, 38*(2), 224-242. doi: 10.1080/10357823.2014.902033.

Dalton, S. T. (1992). Lived experience of never married women. *Issues in Mental Health Nursing, 13*, 69-80.

Day, M. V., Kay, A. C., Holmes, J. G. ve Napier, J. L. (2011). System justification and the defense of committed relationship ideology. *Journal of Personality and Social Psychology, 101,* 291-306. doi: 10.1037/a0023197

Demir, Y. ve Durmuş, E. (2015). Uzun evlilikler: Bir yastıkta kırk yıl. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8*(36), 636-645.

DePaulo, B. (2006). *Singled out: How singles are stereotyped, stigmatized, and ignored, and still live happily ever after*. New York: St. Martin's Griffin Press.

DePaulo, B. M. ve Morris, W. L. (2005). Singles in society and in science. *Psychological Inquiry, 16*, 57-83.

Doğan, H. (2010). *Evli bireylerin sosyotropik-otonomik kişilik özellikleriyle evliliklerinde çatışma yaşama durumları arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Domenico, D. M. ve Jones, K. H. (2006). Career aspirations of women in the 20th century. *Journal of Career and Technical Education, 22*(2), 1-7.

Donovan, J. (2014). *Feminist teori*. A. Bora, M. A. Gevrek ve F. Sayılan (çev.). İstanbul: İletşim Yayınları.

Duby, G. (1990). *Ortaçağ insanları ve kültürü*. M. A. Kılıçbay (çev.). Ankara: İmge Kitabevi.

Dündar, Z. ve Demirli, C. (2018). *Medeni durumları farklı olan çalışanların psikolojik iyi olma düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Elder, G. (1998). The life course as a developmental theory. *Child Development, 69*, 1-12.

Emiroğlu, K. (2002). *Gündelik hayatımızın tarihi.* Ankara: Dost Yayınları.

Erchull, M. J., Liss, M., Axelson, S. J., Staebell, S. E. ve Askari, S. F. (2010). Well… She wants it more: Perceptions of social norms about desires for marriage and children and anticipated chore participation. *Psychology of Women Quarterly, 34*(2), 253-260.

Erkal, M. E. (1983). *Sosyoloji (Toplumbilimi*). İstanbul: Filiz Kitabevi.

Eroğlu, Ş. (2017). *Evliliklerini 20 yaş ve altı yapmış kadınlar ile evliliklerini 20 yaş üzerinde yapmış olan kadınların yaşam doyumları, evlilik uyumları ile cinsel doyumları açısından karşılaştırılması* (Yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ferguson, S. J. (2000). Challenging traditional marriage: Never married Chinese American and Japanese American women. *Gender ve Society, 14*, 136-159.

Fingerman, K. L. ve Hay, E. L. (2002). Searching under the streetlight?: Age biases in the personal and family relationships literature. *Personal Relationships, 9,* 415-433.

Gardner, C. B. (1990). Safe conduct: Women, crime, and self in public places. *Social Problems, 37*, 311-328.

Gençal Yazıcı, S. (2015). *Evli ve bekâr yetişkinlerin genel öz-yeterlik ve benlik saygılarının incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Giddens, A. (2008). *Sosyoloji* (1. Baskı). İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Gittins, D. (2011). *Aile sorgulanıyor* (2. Baskı). İstanbul: Pencere Yayınları.

Gladding, S. T. (2015). *Aile terapisi: Tarihi, kuram ve uygulamaları* (5. Baskı). Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları.

Glaser, B. ve Strauss, A. L. (1967). *Discovery of grounded theory: Strategies for qualitave research.* Chicago: Aldine.

Glass, J. L. (2007). Economic transformation, work family issues, and marriage. 16/06/2017 tarihinde httk2://www.soc.duke.edu/~efc/Unions/Docs/Glass.pdf adresinden alınmıştır.

Gordon, P. A. (2003). The decision to remain single: Implications for women across culture. *Journal of Mental Health Counseling, 25*(1), 33-45.

Gökçe, B. (1978). Evlilik kurumuna sosyolojik bir yaklaşım. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *1*, 7-21.

Gökçe, B. (1991). Aile ve aile tipleri üzerine bir inceleme. B. Dikeçligil ve A. Çiğdem (Ed.). *Aile yazıları* (1. cilt). Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.

Greitemeyer, T. (2009). Stereotypes of singles: Are singles what we think? *European Journal of Social Psychology, 39,* 368-383.

Güleç, G. (2012). Aile ve evlilik. Ç. Yenilmez (Ed.). *Aile yapısı ve ilişkileri.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Gülererli, N. (2014). *Öğretmenlerin evlilik uyumu ile yaratıcılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Beylikdüzü örneği)* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Gündoğdu, A. (2007). *Relationship between self-construals and marital quality* (Yüksek lisans tezi). Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Günen, H. (2016). *Mardin ilinde gerçekleştirilen tercihli ve geleneksel evlilik çeşitleri* (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Günindi Ersöz, A. (2010). Türk atasözleri ve deyimlerinde kadına yönelik toplumsal cinsiyet rolleri. *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, *6*, 168-181.

Hays, S. (2004). *Flat broke with children: Women in the age of welfare reform.* Oxford: Oxford University Press.

Hayward, M. ve Zhang, Z. (2006). Gender, the marital life course, and cardiovascular disease in late midlife. *Journal of Marriage and Family, 68*(3), 639-657.

Hertel, J., Schütz, A., DePaulo, B. M., Morris, W. L. ve Stucke, T. S. (2007). She's single, so what? How are singles perceived compared with people who are married? *Zeitschrift fur Familienforschung, 19,* 139-158.

Johnson, P. (2010). Unmarried in Palestine: Embodiment and (dis)Empowerment in the Lives of Single Palestinian Women. *IDS Bulletin, 41*(2), 106-115. doi: 10.1111/j.1759-5436.2010.00129.x.

Jones, G. W., Yanxia Z. ve Chia Pei Zhi, P. (2012). Understanding High Levels of Singlehood in Singapore. *Journal of Comparative Family Studies, 43*(5), 731-750.

Jones, G. W. ve Yeung, W. J. (2014). Marriage in Asia. *Journal of Family Issues, 35*(12), 1567-1583. doi: 10.1177/0192513X14538029.

Kamp Dush, C. M. ve Amato, P. R. (2005). Consequences of relationship status and quality for subjective well-being. *Journal of Social and Personal Relationships, 22*(5), 607-627.

Kasapoğlu, A. ve Karkıner, N. (Ed.) (2011). *Aile sosyolojisi.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Kavas, B. (2018). Kadınlara yönelik evlilik baskısı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11*(56), 389-397.

Kiecolt-Glaser, J. K. ve Newton, T. L. (2001). Marriage and health: His and hers. *Psychological Bulletin, 127*, 472-503.

Krueger, J., Heckhausen, J. ve Hundertmark, J. (1995). Perceiving middle-aged adults: Effects of stereotype-congruent and incongruent information. *Journal of Gerontology: Psychological Sciences, 50*(2), 82-93.

Kuckartz, U. (2014). *Qualitative text analysis: A guide to methods, practice & using software*. London: Sage Publications Ltd.

Lahad, K. (2012). Singlehood, waiting, and the sociology of time. *Sociological Forum, 27*(1), 163-186. doi: 10.1111/j.1573-7861.2011.01306.x.

Lahad, K. (2013). “Am I asking for too much?” The selective single woman as a new social problem. *Women's Studies International Forum, 40*, 23-32.

Larson, J. H. ve Holman, T. B. (1994). Premarital predictors of marital quality and stability. *Family Relations, 43*(2), 228-237.

Lehmann, V., Tuinman, M., Braeken, J., Vingerhoets, A., Sanderman, R. ve Hagedoorn, M. (2015). Satisfaction with relationship status: Development of a new scale and the role in predicting well-being. *Journal of Happiness Studies,16*(1), 169-184. doi: 10.1007/s10902-014-9503-x.

Lesthaeghe, R. ve Neidert, L. (2006). The second demographic transition in the United States: Exception or textbook example?. *Population and Development Review, 32*(4), 669-698.

Lewis, K. G. ve Moon, S. (1997). Always single and single again women: A qualitative study. *Journal of Marital and Family Therapy, 23*(2), 115-134.

Macvarish, J. (2006). What is the problem of singleness?. *Sociological Research Online, 11.* 10/01/2018 tarihinde httk2://www.socresonline.org.uk/11/3/macvarish.html adresinden alınmıştır.

Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü.* O. Akınhay ve D. Kömürcü (çev.). Ankara: Bilim Sanat Yayınları.

Martikainen, L. (2009). The many faces of life satisfaction among Finnish young adults'. *Journal of Happinnes Studies, 10*(6), 721-737. doi: 10.1007/s10902-008-9117-2.

Marx, K., Engels, F. ve Lenin, V. I. (1979). *Kadın ve aile.* Ö. Ünalan (çev.). Ankara: Sol Yayınları.

Mermer, Y. (2011). *Genç kızların evlilik kurumuna ilişkin değer ve tutumları: Kayseri İncesu ilçesi* (Yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Morris, W. L., DePaulo, B. M., Hertel, J. ve Taylor, L. C. (2008). Singlism: Another problem than has no name: Prejudice, stereotypes, and discrimination against singles. In T. G. Morrison ve M. A. Morrison (Eds.), The psychology of modern prejudice (pp. 165-194). Hauppauge, NY: Nova Science.

Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods*. Thousand Oaks, CA: Sage.

O'Brien, M. (1991). Never married older women: The life experience. *Social Indicators Research, 24*, 301-315.

Özgüven, İ. E. (2014). *Evlilik ve aile terapisi* (3. Baskı). Ankara : Nobel Akademik Yayıncılık.

Özuğurlu, K. (1996). *Evlilik raporu* (4. Baskı). İstanbul: Altın Kitaplar Basımevi.

Pan, R. (2004). Why being single?: A research for the delayed marriage among people (aged 25-35) in Shanghai, China. 10/01/2018 tarihinde https://lup.lub.lu.se/student-papers/search/publication/1328263 adresinden alınmıştır.

Petrowski, K., Schuri, S., Schmutzer, G., Brähler, E. ve Stöbel-Richter, Y. (2015). Is it attachment style or socio-demography: Singlehood in a representative sample*. Frontiers in Psychology, 6*, 1-9. doi: 10.3389/fpsyg.2015.01738.

Ponzetti, J. J. ve Mutch, B.H. (2006). Marriage as a covenant: Tradition as a guide to marriage education in the pastoral context. *Pastoral Psychology, 54(3),* 215-230.

Ramdas, K. (2012). Women in waiting? Singlehood, marriage, and family in Singapore. *Environment and Planning A, 44*, 832-848. doi:10.1068/a4444.

Raymo, J. M. (2003). Educational attainment and the transition to first marriage among Japanese women. *Demography, 40*(1), 83-10.

Reynolds, J. ve Taylor, S. (2005). Narrating singleness: Life stories and deficit identities. *Narrative Inquiry*, *15*(2), 197-215.

Reynolds, J. ve Wetherell, M. (2003). The discursive climate of singleness: The consequences for women's negotiation of a single identity. *Feminism and Psychology, 13*, 489-510.

Saldana, J. (2011). *Fundamentals of qualitative research.* New York: Oxford University Press.

Sandfield, A. ve Percy, C. (2003). Accounting for single status: Heterosexism and ageism in heterosexual women's talk about marriage. *Feminism ve Psychology, 13*(4), 475-488.

Sarkisian, N. ve Gerstel, N. (2016). Does singlehood isolate or integrate? Examining the link between marital status and ties to kin, friends, and neighbors. *Journal of Social and Personal Relationships, 33*(3), 361-384.

Sharp, E. ve Ganong, L. (2007). Living in the gray: Women's experiences of missing the marital transition. *Journal of Marriage and Family, 69*, 831-844.

Sharp, E. ve Ganong, L. (2011). "I'm a loser, I'm not married, let's just all look at me": Ever-single women's perceptions of their social environment. *Journal of Family Issues, 32*(7) 956-980.

Simon, R. W. ve Barrett, A. E. (2010). Nonmarital romantic relationships and mental health in early adulthood: Does the association differ for women and men?. *Journal of Health and Social Behavior, 51*(2), 168-182. doi: 10.1177/0022146510372343.

Simpson, R. (2016). Singleness and self-identity: The significance of partnership status in the narratives of never-married women. *Journal of Social and Personal Relationships*, *33*(3), 385-400. doi: 10.1177/0265407515611884.

Slonim, G., Gur-Yaish, N. ve Katz, R. (2015). By choice or by circumstance?: Stereotypes of and feelings about single people. *Studia Psychologica, 57*(1), 35-48.

Soons, J. P. M. ve Liefbroer, A. C. (2008). Together is better? Effects of relationship status and resources on young adults' wellbeing. *Journal of Social and Personal Relationships, 25*(4), 603-624.

Soulsby, L. K. ve Bennett, K. M. (2015). Marriage and psychological wellbeing: The role of social support. *Psychology, 6*(11), 1349.

Spielmann, S. S., MacDonald, G., Maxwell, J. A., Joel, S., Peragine, D., Muise, A. ve Impett, E. A. (2013). Settling for less out of fear of being single. *Journal of Personality and Social Psychology, 105*(6), 1049-1107. doi: 10.1037/a0034628.

Sprecher, S., Cate, R. ve Levin, I. (1998). Parental divorce and young adults beliefs about love. *Journal of Divorce and Marriage, 28*(4), 21-35.

Spreitzer, E. ve Riley, L. E. (1974). Factors associated with singlehood. *Journal of Marriage and the Family*, 533-542.

Stein, P. J. (1975). Singlehood: an alternative to marriage?. *The Family Coordinator,* 489-503.

Strong, B., DeVault, C. ve Cohen, T. F. (2005). *The marriage and family experience: Intimate relationships in a changing society (9th ed.).* Belmont CA: Thomson Wadsworth.

Sungur, M. A., Duyar, N., Yıkılmaz, H., Boyacı, R., Urhan, H. M., Çetin, G., Arıkan, T., Çiçek, Ş. N. ve İspaha, T. (2017). Evlilik ve eş seçme tutumuna kuşakların etkisi: X ve Y kuşaklarının karşılaştırması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, *28*(1), 69-91.

Süzer, F. (2003). *Evlenmek üzere olan çiftlerin kaygı durumu ve danışmanlık gereksinimi* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Tarhan, N. (2012). *Evlilik psikolojisi*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Tezcan, M. (2011). *Sosyolojiye giriş* (6. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Tezcan, S. ve Coşkun, Y. (2004). Türkiye'de 20. Yüzyılın son çeyreğinde kadınlarda ilk evlenme yaşı değişimi ve günümüz evlilik özellikleri. *Nüfusbilim Dergisi, 26*, 15-34.

Timonen, V. ve Doyle, M. (2014). Life-long singlehood: Intersections of the past and the present. *Aging and Society, 34,* 1749-1770.

Timur, S. (1972). *Türkiye'de aile yapısı.* Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Tüfekçi, S. (2008). *Romantik ilişkilerde genç yetişkinlerin aşka ilişkin tutumları ve kişilik özellikleri: Transaksiyonel analiz ego durumları açısından bir değerlendirme* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Türkiye İstatistik Kurumu (2017). *Hayati istatistikler.* 30/12/2017 tarihinde httk2://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1060 adresinden erişildi.

Türkiye İstatistik Kurumu (2019a). *İstatistiklerle kadın*. 16/04/2019 tarihinde httk2://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18619 adresinden erişildi.

Türkiye İstatistik Kurumu (2019b). *2006 Aile yapısı araştırması*. 16/04/2019 tarihinde https://biruni.tuik.gov.tr/aileyapidagitimapp/aileyapi.zul adresinden erişildi.

Türkkahraman, M. (2006). *Toplum ve temel toplumsal kurumlar: Kurumlar sosyolojisine giriş.* Ankara: Alp Yayınevi.

Uçar, M. (2013). Anadolu ağızlarında kadının söz varlığına dair bir tasnif denemesi. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, *8/9*, 2465-2485.

Uslu, L. (2012). Bir odaya sıkışmak: büyümekle çocukluk arasında kalmak. *Fe Dergi: Feminist Eleştiri, 4*(1), 91-101.

Usluoğlu, F., Atıcı, M. ve Avcıbay-Vurgeç, B. (2015). Kadınların eş seçimleri hakkındaki görüşleri: Nitel bir çalışma. *International Journal of Human Sciences, 12*(2), 1484-1502.

Üsküp Koca, B. (2007). *Üniversite öğrencilerinde evlilik tutumu ile karar verme stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Wang, H. ve Abbott, D. A. (2013). Waiting for Mr. Right: The meaning of being a single educated Chinese female over 30 in Beijing and Guangzhou. *Women's Studies International Forum, 40,* 222-229.

White, J. M. (1992). Marital status and well-being in Canada: An analysis of age group variations. *Journal of Family Issues, 13*, 390-409.

Yalçın, H. (2014). Evlilik uyumu ile sosyodemografik özellikler arasındaki ilişki. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 3*(1), 250-261.

Yaşar-Ekici, F. (2014). Türk aile yapısının değişim ve dönüşümü ve bu değişim ve dönüşüme etki eden unsurların değerlendirilmesi. *International Journal of Social Science, 30*, 209-224.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, T. (2018). *Evli bireylerde bağlanma biçimleri, ilişkiye dair bilişsel çarpıtmalar ve evlilik uyumu ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Bilim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

EK-A: Gönüllü Katılım Formu

GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU
YETİŞKİN BEKÂR KADINLARIN BEKÂRLIĞA İLİŞKİN ALGILARI

Sayın katılımcı,

Adım Gülşah MAĞARA. İstanbul Arnavutköy Rehberlik ve Araştırma Merkezinde psikolojik danışman olarak çalışıyorum ve Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı'nda yüksek lisans yapmaktayım.

Bekâr kadınların bekârlığa dair algılarını ve bekâr olarak toplumda karşılaştıkları olumsuzlukların neler olduğunu araştırmak amacıyla derinlemesine mülakatlar yapacağım. Bu görüşmeleri yapmadan önce Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan gerekli bütün izinleri temin ettim.

Bu araştırma, kadınların bir bekâr olarak bekâr kalma endişelerinin ve buna sebep olan çevresel etkilerinin incelenmesi hedefleyen Doç. Dr. İbrahim KEKLİK danışmanlığında hazırlanacak bir yüksek lisans tezidir. Araştırmaya katılımınızın başta psikolojik danışmanlar olmak üzere, tüm ruh sağlığı profesyonellerinin bekâr kadınların psikolojik ihtiyaçlarına yönelik anlayışlarına katkı sağlaması beklenmektedir.

Araştırmaya katılmayı kabul etmeniz durumunda, öncelikle sizden kısa bir kişisel bilgi formu doldurmanız istenecek ve sonrasında sizinle tarafımca bir görüşme gerçekleştirilecektir. Görüşme yaklaşık bir saat sürecektir. Görüşme daha sonra yazıya dökülmek üzere ses kaydına alınacaktır. Görüşme esnasında size bazı kişiler bilgileriniz, bekârlığı algılama biçiminiz, evliliğe ve romantik ilişkilere dair bakış açınız ve çevreden evlilik ve bekârlık üzerine aldığınız mesajlar hakkında çeşitli sorular yöneltilecektir.

Bu araştırmada alınan tüm bilgiler yalnızca araştırmada kullanılacak olup; herhangi bir üçüncü şahıs ile paylaşılması söz konusu olmayacaktır. Çalışmanın yayınlanması esnasında, adınız değiştirilecek ve gerçek adınız yerine, dilerseniz sizin belirleyebileceğiniz bir rumuz kullanılacaktır. Görüşmenin kimliğinizi ortaya çıkarabilecek veriler içermesi takdirinde (örn.: çalıştığınız yerin adı ve adresi) bu bilgiler de tarafımdan gizlenecek ve/veya değiştirilecektir. Gizliliğin sağlanması için ses kayıtları ve bu kayıtların yazıya dökülmüş hali bilgisayar ortamında şifreli

şekilde tarafımca saklanacaktır. Ses kayıtları, yazıya aktarıldıktan sonra geri dönüşümü olmayacak şekilde silinecektir. Gönüllü katılım formları, görüşmeler esnasında alınan notlar, görüşme deşifreleri ve diğer kişisel verileri saklanması için zorunlu tutulan yasal süre dolduktan sonra imha edilecektir. Araştırma süresince kişisel verilere sadece ben ve tez danışmanım Doç. Dr. İbrahim Keklik tarafından erişilebilecektir.

Araştırmaya katılım tamamen gönüllüğe dayanmaktadır. Çalışmada katılımcıların fiziksel ve ruh sağlığını tehdit edici veya risk içeren sorulara yer verilmemiştir. Ancak katılımcıları rahatsız edecek herhangi bir soru veya sorun olursa kendilerine istekleri doğrultusunda psikolojik danışma yardımı verilebilecektir. Verecek olduğunuz bilgilerden dolayı kendinizi rahatsız hissedeceğiniz bir durumla karşı karşıya bırakılmayacağınızı, rahatsız hissettiğiniz takdirde çalışmadan ayrılabileceğinizi taahhüt ediyorum. Eğer görüşme sırasında sizi rahatsız eden herhangi bir soru olursa, bu soruyu pas geçebilirsiniz. Uygulama sırasında merak ettiğiniz konular ve uygulama sonrasında sonuçlar ile ilgili tarafımdan her zaman bilgi alabilirsiniz. Dilediğiniz takdirde kayda alınan veriler sizinle paylaşılabilecektir.

Yukarıdaki tüm açıklamaları okuyarak sizin bu çalışmaya gönüllü olarak katıldığınızı ve sahip olduğunuz hakları araştırmacı olarak koruyacağıma dair bir belge olarak bu formu imzalamanızı rica ediyorum. Katılımınız için teşekkür ederim.

Katılımcı
Adı, soyadı:
Adres:
Tel:
e-posta:
İmza:

Sorumlu araştırmacı:
Doç. Dr. İbrahim KEKLİK
HÜ Eğitim Fakültesi Eğitim Bil. Böl.
Psikolojik Danışma ve Reh. A.B. D.
Beytepe/ANKARA
0312 297 85 50
İmza:

Araştırmacı:
Gülşah MAĞARA
Arnavutköy Ram Arnavutköy/İST.
0 538 597 27 22
gulsahmagara@gmail.com
İmza:

EK-B: Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Yaşınız: _____
2. Kaç kardeşsiniz:_____
3. Ailenizin kaçıncı çocuğusunuz: _____
4. Kardeşlerinizden evli olan var mı: _____
5. En son mezun olduğunuz okul: ( ) İlköğretim ( ) Lise ( ) Önlisans
   ( ) Lisans ( ) Yüksek Lisans ( ) Doktora
6. Eğitiminize devam ediyor musunuz? ( ) Evet ( ) Hayır
   Cevabınız evetse düzeyini belirtiniz: _____
7. Mesleğiniz: _____
8. Ortalama aylık geliriniz? _____
9. Hangi şehirde yaşıyorsunuz? _____
10. Şu anda kiminle yaşıyorsunuz? ( ) Yalnız-Evde ( ) Ev arkadaşımla
    ( ) Ailemle ( ) Akrabalarımla
    ( ) Diğer (Lütfen belirtiniz) _____

EK-C: Görüşme Formu

GÖRÜŞME FORMU

Bekâr Olmaya İlişkin Algılara Yönelik Sorular

1. Bekâr olmaktan (yani evlenmemiş olmaktan) memnuniyetinizi dile getirecek olsanız,
    a. Bir ile on arasında memnuniyet düzeyinize kaç puan verirdiniz?
    b. Bekârlığın memnun olduğunuz ve olmadığınız yanları nelerdir?

   Eğer ağırlıklı olarak memnuniyetsizlik ifade ediliyor ise;
    c. Bu durum ne sıklıkla aklınıza gelir? Özellikle ne gibi şeyler bu durumu size hatırlatır?
2. Bekâr biri olmanın nasıl bir hal olduğunu bilmeyen birine anlatacak olursanız neleri özellikle söylerdiniz?
3. Bekâr olmanın dezavantajlı olan yönleri olduğunu düşünüyor musunuz? Cevap Evet ise; bunlar nelerdir?
4. Bekâr olmanın avantajlı olan yönleri olduğunu düşünüyor musunuz? Cevap Evet ise; bunlar nelerdir?
5. Tamamen size kalsaydı, bekâr kalmak ister miydiniz?
6. Bekâr kalmaya ilişkin korku veya kaygılarınız var mıdır? Cevap Evet ise; bunlar nelerdir?

Evliliğe veya Romantik İlişkilere Yönelik Sorular

1. Size göre ideal evlilik yaşı var mıdır? Varsa, kaçtır?
2. Çevrenize göre ideal evlilik yaşı var mıdır? Varsa, kaçtır?
3. Bugüne kadar ilişkileriniz oldu mu? Geçmiş ilişkilerinizle ilgili değerlendirmeleriniz nelerdir; bu ilişkilerinizin devam etmemesiyle ilgili ne düşünüyorsunuz?
4. Kendinizi evlenmiş olarak hayal ettiğinizde neleri zihninizde resmeder/düşünür/düşlersiniz?

5. Evlenmeye ilişkin korku veya kaygılarınız var mıdır? Cevap Evet ise, bunlar nelerdir?
6. Evlenmiş ve evlenmemiş kadınları kıyaslayacak olursanız, size göre Bekâr olan hangi özellikleriyle Bekâr kalmakta, evlenen hangi özellikleriyle evlenmektedir?
7. Eş seçiminizde sizce nasıl birisiniz; yakın arkadaşlarınıza kıyasla kendi seçiciliğinizi nerede görüyorsunuz?
8. Eş seçiminizde kriterleriniz var mıdır? Varsa nelerdir?
9. Yaşamınız boyunca evlenmek veya bekâr kalmak sizin için seçenek miydi- yoksa etraftan aldığınız ve gözlemlediklerinize göre "herkes er veya geç evlenmelidir" diye mi düşünürdünüz?

Çevresel Faktörleri Tespit Etmeye Yönelik Sorular

10. Aileniz sizin bekâr olmanıza ilişkin size karşı nasıl bir tutum sergilemektedir?
11. Çevrenizden evliliğe dair ne gibi mesajlar almaktasınız?
12. Çevrenizden bekâr olmanıza dair aldığınız mesajlar var mı? Cevap Evet ise; bunlar nelerdir?
13. Arkadaşlarınızdan veya eş dosttan birileri evlenirken etkilendiniz mi? Cevap Evet ise; bu yaşantınızdan ve o anki duygu ve düşüncelerinizden bahsedebilir misiniz?
14. Ailenizde sizden küçük yaşta olan bir yakınınız evlendi mi? Cevap Evet ise; siz bundan etkilendiniz mi? Nasıl?
15. Size göre, evli bireylerle kıyaslı olarak düşündüğünüzde, Bekâr biri olarak toplumda olumlu/olumsuz durumlarla karşılaşıyor musunuz? Cevap Evet ise; bunları açıklayabilir misiniz?
16. Son olarak konuyla ilgili eklemek istediğiniz, paylaşmak istediğiniz bir şey var mı?

EK-Ç: Etik Komisyonu Onay Bildirimi

Tarih: 05.07.2019 08:45
Sayı: 35853172-300-E.00000655671

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172-300
Konu : Gülşah MAĞARA (Etik Komisyonizni)

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi **Gülşah MAĞARA**'nın **Doç. Dr. İbrahim KEKLİK** danışmanlığında yürüttüğü **"Yetişkin Bekar Kadınların Bekarlığa İlişkin Algıları"** başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **25 Haziran 2019** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Rahime Meral NOHUTCU
Rektör Yardımcısı

Evrakın elektronik imzalı suretine https://belgedogrulama.hacettepe.edu.tr adresinden a159e95b-da61-4395-ab9a-2a46d5cea808 kodu ile erişebilirsiniz.
Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara
Telefon:0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992 E-posta:yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet Adresi: www.hacettepe.edu.tr
Sevda TOPAL

EK-D: Etik Beyanı

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında,

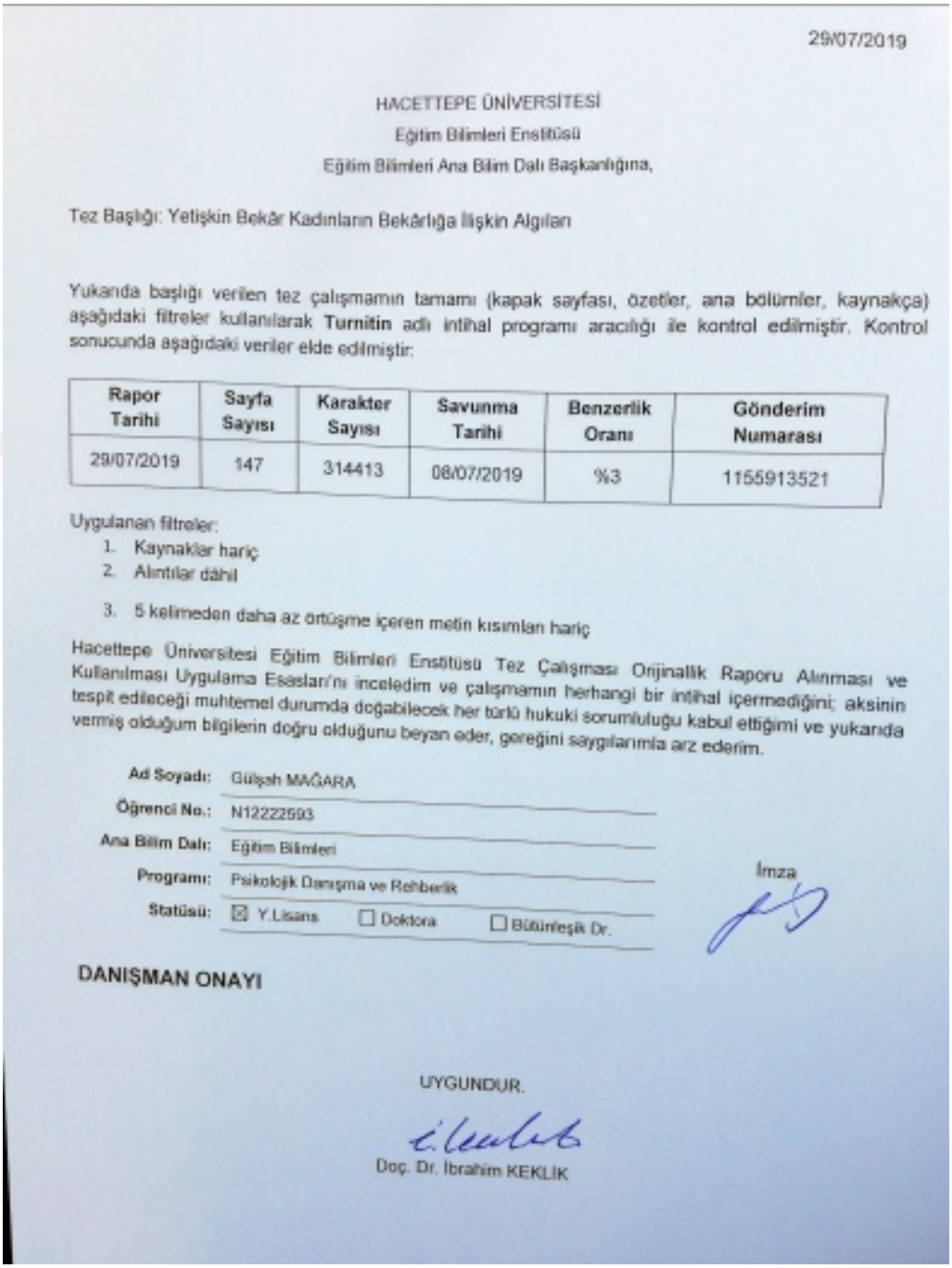
- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin bütününü kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

06/09/2019

Gülşah MAĞARA

EK-E: Yüksek Lisans Tez Çalışması Orijinallik Raporu

29/07/2019

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Başkanlığına,

Tez Başlığı: Yetişkin Bekâr Kadınların Bekârlığa İlişkin Algıları

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmamın tamamı (kapak sayfası, özetler, ana bölümler, kaynakça) aşağıdaki filtreler kullanılarak **Turnitin** adlı intihal programı aracılığı ile kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Rapor Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı	Gönderim Numarası
29/07/2019	147	314413	08/07/2019	%3	1155913521

Uygulanan filtreler:
1. Kaynaklar hariç
2. Alıntılar dâhil
3. 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan eder, gereğini saygılarımla arz ederim.

Ad Soyadı: Gülşah MAĞARA
Öğrenci No.: N12222593
Ana Bilim Dalı: Eğitim Bilimleri
Programı: Psikolojik Danışma ve Rehberlik
Statüsü: ☒ Y.Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.

İmza

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Doç. Dr. İbrahim KEKLİK

EK-F: Thesis Originality Report

29/07/2019

HACETTEPE UNIVERSITY
Graduate School of Educational Sciences
To The Department of Educational Science

Thesis Title: Single Adult Women's Views on Singlehood

The whole thesis that includes the *title page, introduction, main chapters, conclusions and bibliography section* is checked by using **Turnitin** plagiarism detection software take into the consideration requested filtering options. According to the originality report obtained data are as below.

Time Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defense	Similarity Index	Submission ID
29/07/2019	147	314413	08/07/2019	%3	1155913521

Filtering options applied:
1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Educational Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Name Lastname: Gülşah MAĞARA
Student No.: N12222593
Department: Educational Science
Program: Psychological Counseling and Guidance
Status: ☒ Masters ☐ Ph.D. ☐ Integrated Ph.D.

Signature

ADVISOR APPROVAL

APPROVED

Doç. Dr. İbrahim KEKLİK

EK-G: Yayımlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istendiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü/Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. [1]
- Enstitü/Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. [2]
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. [3]

08.07.2019

Gülşah MAĞARA

"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"

(1) *Madde 6. 1. Lisansüstü tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.*

(2) *Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve/internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.*

(3) *Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, ekonomi, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konularla ilgili lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı tezin yapıldığı kurum tarafından verilir*. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.*

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.